

Päihderiippuvuudesta toipuvien miesten isyyden kokemukset ja kerronta Isi tuli! vertaisryhmätoiminnassa

Tanja Haltiala 508377
Pro Gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalityö
Kesäkuu 2021

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

HALTIALA, TANJA: Päihderiippuvuudesta toipuvien miesten isyyden kokemukset ja kerronta Isi tuli! vertaisryhmätoiminnassa

Pro Gradu -tutkielma, 137 s., 5 liites.

Sosiaalityö

Kesäkuu 2021

Ohjaaja: Leo Nyqvist ja Merja Anis

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää päihderiippuvuudesta toipuvien miesten isyyden kokemuskerrontaa ja sitä ilmentäviä tarinoita Isi tuli! vertaisryhmätoiminnassa. Toteutin tutkimukseni etnografisesti osallistumalla vuonna 2014 ja 2015 syksyllä kahden erillisen Isi tuli! ryhmän tapaamisiin. Tein myös henkilökohtaisia haastatteluja joidenkin ryhmätoimintaan osallistuvien isien kanssa. Kenttätöskentelyyni sisältyi lisäksi suorittamani sosiaalityön ammatillinen harjoittelujakso keväällä ja kesällä 2015 Lyömätön linja Espoossa ry:ssä. Tällöin tutustuin ryhmätoimintaan liittyviin asiakirjoihin ja suunnitelmiin sekä haastattelin ryhmän ammatillisia ohjaajia. Aineiston analyysissä hyödynsin narratiivista lähestymistapaa: muodostin litteroimastani ja jäsentämistäni kenttäaineistosta narratiivisia tyypitarinoita. Analyysini perusteella jäsentyi neljä erillistä päihderiippuvuudesta toipuvien miesten isyyden kokemuskerrontaa ilmentävää tyypitarinaa: Onni, Toivo/Valo, Pyry sekä Aarni/Oiva. Tutkimuksen perusteella Isi tuli! ryhmäläisten isyyden kokemuskerronta sisälsi vahvaa onnen, ilon ja voimavaraistumisen tunnekerrontaa. Isyys koettiin hyvin merkitykselliseksi osaksi isien muuttunutta elämäntilannetta ja päih-teistä irrottautumisen prosessia. Ryhmäläisten kokemuskerronta heijasti selkeästi vallitsevia isyyden mallitarinoita ja niihin liittyviä ihanteita ja odotuksia. Kokemuksiin yhdis-tyi myös ristiriitaisten tunteiden ja surun kerrontaa päihdekuntoutuksen ja muutostyöskentelyn kontekstissa. Päihderiippuvuudesta toipuvien isien kokemuksia olisi hyvä tutkia edelleen isyyteen liittyvien kipupisteiden ja vertaisryhmätoiminnan ohjaajien ja päihde-kuntoutuksessa toimivien ammattilaisten sekä sosiaalityöhön sisältyvän voimavaraistu-misen ja toivon näkökulmasta. Lisäksi kaivataan tutkimuksellista tietoa päihderiippuvai-sen isyyden kokemuksista kuntoutumisprosessin eri vaiheissa. Tutkimukseeni osallistu-neiden isien oma henkilökohtainen toive oli tulla yleisellä yhteiskunnallisella sekä asia-kas- ja palvelujärjestelmän tasolla *kohdatuksi: nähdyksi ja kuulluksi isänä ja ihmisenä taustoistaan tai lähtökohdistaan huolimatta*. Tutkielmani välittää eteenpäin tätä toivetta.

Asiasanat: kokemus, elämänmuutos, etnografia, isyys, narratiivisuus, päihderiippuvuus, vertaisryhmä

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 ISYYYS MONIULOTTEISENA ILMIÖNÄ	6
2.1 Isyyden viitekehysellinen paikantaminen	6
2.2 Isyys vanhemmuuden ilmiönä	8
2.3 Isyys yhteiskunnallisena ilmiönä	12
2.4 Isyys kulttuurisena ilmiönä	16
3 ISYYYS PÄIHDEKUNTOUTUJAN KOKEMUKSEN KEHYKSESSÄ	22
3.1 Isyys elämänkulun muutoksen johdattajana.....	22
3.2 Isyys kokemuksina	44
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	55
4.1 Tutkimustehtävänä isyyden kokemukset ja niihin liittyvät tarinat	55
4.2 Etnografian viitoittamalla tutkimustiellä.....	58
4.2.1 Eettinen, refleктоiva ja sensitiivinen etnografi.....	61
4.2.2 Kentällä isyyden kokemuksia kartoittamassa	64
4.3 Analyysiprosessi	67
4.3.1 Analyysiprosessin alku: tilkkutäkin ompelua ja palapelin kokoamista	68
4.3.2 Narratiivisen analyysin ulottuvuudet	71
5 ISYYDEN KOKEMUSKERRONTA.....	75
5.1 Tyypitarinoiden muodostuminen	75
5.2 Onni.....	78
5.3 Toivo ja Valo.....	86
5.4 Pyry	93
5.5 Aarni ja Oiva	104
6 POHDINTA	117
LÄHTEET.....	126
Liitteet	

1 JOHDANTO

Suomessa on tänä päivänä aktiivista ja ajankohtaista isätutkimusta, vaikkakin tieteenalana se on täällä vielä varsin nuori. Isyys ja isä –teemat ovat nykyisin paitsi oma erityinen tutkimuskohteensa myös merkittävä osa perhetutkimusten ydintä. Isyystutkimus on varsin aktiivista etenkin ihmis- ja yhteiskuntatutkimusten, kuten sosiaalityön aloilla. Tämä tulee ymmärrettäväksi, kun isätutkimus kytketään sitä ympäröivään laajempaan keskustelukontekstiin: isät ja isyys ovat nousseet kuluvalla vuosikymmenellä myös median, asiantuntijapuheiden ja laajemman suomalaisen yhteiskunnallisen keskustelun keskiöön. Lisäksi isätutkimuksen kasvun on nähty liittyvän laajentuneeseen suomalaiseen isyyspolitiikkaan ja sitä koskeviin uudistuksiin ja toimenpiteisiin aina 1990-luvulta lähtien. Koskaan aiemmin ei isyys ja isänä oleminen ole ollut yhtä laajan ja näkyvämmän pohdinnan kohteena kuin nykypäivänä. (Eerola ja Mykkänen 2014, 7, 201; Aalto ja Mykkänen 2010, 10, 77; Vuori 2004. 29.)

Isyystutkimuksen keskeisintä valtavirtaa on 2000-luvulla ollut isien kokemusten tarkastelu ja niihin liittyvä kokemukskerronta (Aalto ja Mykkänen 2010, 10). Isien kokemuksiin syventyvien tutkimusten välityksellä isien ääni on tullut yhä enemmän kuuluville. Tieteen ohella etenkin sosiaalinen media on toiminut merkittävänä isyyden kokemuksellisen puheen ammentajana ja isyyden äänen kanavana (vrt. Eerola ja Mykkänen 2014, 7-8). Kaiken kaikkiaan kuluneella vuosikymmenellä isyyden kokemuspuheesta on tullut sisällöllisesti ja teemallisesti yhä moniulotteisempaa ja näkyvämpää. Tästä huolimatta isyystutkijat peräänkuuluttavat edelleen lisää miesten isyyskokemuksia, sillä suhteutettuna äitien kokemuspuheeseen isäpuhe on yleistymisestään ja moniulotteisuudestaan huolimatta yhä vähäisempää. Lisäksi äitiyteen verrattuna isyys itsessään nähdään edelleen yksiulotteisempänä, vähäisempänä tai kapeampana vanhemmuutena. Vaihtoehtoisesti isyyttä voidaan tulkita myös välillisesti äidin vanhemmuuden kokemusten kautta; puhuttaessa äitiydestä saatetaan samalla ottaa kantaa myös isyyteen ja isän vanhemmuuteen. (Eerola ja Mykkänen 2014, 9, 201.)

Mykkäsen ja Aallon (2010, 78-79) mielestä tutkimusaineistoa tulisi kerätä myös vähemmän tutkituista isyyden näkökulmista: tutkimustietoa tarvitaan muun muassa isien keskinäisistä ystävyyssuhteista ja vertaistuesta ja niiden merkityksistä. Isyyden kokemuksia ei

myöskään ole vielä tutkittu kattavasti ohenevan vanhemmuuden näkökulmasta, jossa esimerkiksi miehen oma elämäntilanne, sairaus tai käyttäytyminen on aiheuttanut tai aiheuttaa haasteita miehen vanhemmuudelle ja isyyteen sitoutumiselle. Tällaisia tutkimuskatveeseen liittyviä teemoja isyystutkimuksen piirissä ovat esimerkiksi erilaiset mielenterveysongelmat, lähisuhdeväkivalta ja alkoholin ohella myös muiden päihteiden, kuten huumausaineiden ja lääkkeiden väärinkäyttö¹ (vrt. Eerola ja Mykkänen 2014, 203; Mykkänen ja Aalto 2010, 10-11,72). Thomas McMahon ja Brice Rounsaville (2002, 1110) totesivat empiirisen tutkimuskatveen myötä päihdeisien lukeutuvan ongelmaisien ryhmistä yhdeksi heikoimmin ymmärretyiksi monissa kulttuureissa: heitä ei huomioida. Silti heihin liittyvät yleiset stereotypiat ovat helposti negatiivisia. Päihderiippuvaiset isät edustavat leimattuja kulttuurisia mielikuvia puutteellisesta ja huonosta isyydestä (Kosonen 2011, 678).

Isien kokemusten selvittäminen isien omien kokemuspuiden ja niihin liittyvien isyyskertomusten ohella ja sen rinnalle on nostettu esiin mahdollisuus hyödyntää myös muunlaisia kuin haastattelu- ja kerronnallisia aineistoja isyyden tarkastelussa. Esimerkiksi Mykkänen ja Aalto (2010, 78) ovat maininneet isyyden havainnoinnin eri konteksteissa olevan eräs vartenotettava vaihtoehto. Minulle tarjoutui muutama vuosi sitten mahdollisuus, havainnoida, seurata ja tutkia etnografisin menetelmin erityistä isäryhmätoimintaa: Isi tuli! –ryhmä on ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä, jonka tavoitteena on toiminnallaan tukea isien tekemää päihdeettömyyden valintaa sekä vastuullista isyyttä.

Ryhmän toiminta on kehitetty Espoossa toimivassa Lyömätön Linja ry:ssä. Ryhmätoiminnan kohteena ovat päihdekuntoutuksessa olevat isät, joista usealla on myös kontakti lastensuojeluun lastensa lastensuojeluasiakkuuden kautta. Miehillä on vuosien tai vuosikymmenien kestänyt päihderiippuvuus ja ongelmallinen käyttö alkoholiin, ja/tai huumeisiin sekä erilaisiin lääkkeisiin. Ymmärrän tutkimuksessani päihderiippuvuuden ja siihen läheisesti kuuluvan päihdeongelman käsitteen Karttusen (2019, 23) tavoin rinnakkaisesti niin, että molemmilla käsitteillä voidaan viitata jollakin tavalla *ongelmalliseen päihteiden*

---

¹ Vuosina 2013-2016 käynnissä oli Erityisesti Isä -projekti, jonka päätavoitteena oli tuoda päihteitä käyttävien isien osallisuus isyyteensä näkyvimmin esille sekä vahvistaa tätä osallisuutta osana isien päihdekuntoutusta. Samalla haluttiin myös vahvistaa lasten ja nuorten edellytyksiä isä-lapsi -suhteisiinsa. (Ovaskainen ym. 2014, 2.) Yhteistyössä projektin kanssa toteutui joitakin sosiaalialan opiskelijoiden tekemiä opinnäytetöitä (www.kirkkopalvelut.fi).

käyttöön, mikä rajoittaa ja sitoo ihmisen toimintakykyä ja aiheuttaa hänelle hallitsemattomuutta käyttäytymisessä ja muissa hänen elämäänsä liittyvissä toiminnoissa. Lisäksi tällainen päihteiden käyttö tuottaa haittoja ihmisen terveydentilaan, psyykkiseen vointiin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja voi johtaa yhteiskunnalliseen huono-osaisuuteen (vrt. Hakkarainen ja Jääskeläinen 2013, 100).

Huumeiden käyttö, hallussapito, ostaminen ja välittäminen ovat Suomessa rikoksia (mt.). Ryhmän miehistä usealla on myös huumeidenkäyttöön ja niiden hankintaan liittyviä rikostuomioita, ja muutama isä on suorittanut vankeusrangaistuksia myös vankiloissa. Ryhmän toiminnassa on kyse mieserityisestä työstä, jossa ryhmän tarpeet ja perusteet sekä toimintamalli on rakennettu tarkoituksella sukupuolisidonnaisesti ja -sensitiivisesti miehen ja miehisyyden näkökulmasta (vrt. Peitsalo 2008, 13-19; Säävälä ym. 2006, 14-15). Sukupuolisuus ja mieserityisyys ei kuitenkaan ole tutkimukseni kannalta olennainen viitekehyksellinen ilmiö tai lähtökohta, sillä lähestyn kohderyhmäni isiä ennen kaikkea *ihmisinä*, jotka ovat motivoituneet pohtimaan vanhemmuuttaan haastavista lähtökohdistaan tai elämäntilanteestaan huolimatta.

Pro gradu -tutkielmassani tavoitteenani on tarkastella Isi tuli -ryhmäläisten isyyden kokemuksia ja niihin liittyvää kokemukserontaa. Tutkimuksellani on siis kytkös fenomenologiseen tutkimukseen, ja miellän edustavani sosiaalitieteellistä kokemuksia kuvaavaa tai kuvailevaa tutkimusta (vrt. Kukkola 2018, 43, 45). Ymmärrän kokemuksen tutkimuksessani Timo Laineen (2018, 29-32) tekemän määrittelyn tavoin *suhteena isyyteen*, eli näen, että jokaisella isäryhmäläisellä on oma henkilökohtainen suhde hänen elämässään olevaan isyyteen. Tällöin näen, että jokainen ryhmäläisistä kokee isyytensä omalla tavallaan ja omasta perspektiivistä eli niistä kehyksistä, joista käsin hän elää ja kokee (isyyden) maailmansa. Nämä kehykset ovat rakentuneet jokaisen oman elämänhistorian tai -kaaren myötä. Tämä elämänhistoria sisältää ryhmäläisen aiemmat kokemukset, käsitykset, arvot ja tuntemisen tavat. Edelleen ymmärrän, että isyyden kokemukset muodostuvat merkityksistä: ryhmäläisten isyyden kokemukset merkitsevät heille aina jotakin, ja näiden merkitysten pohjalta hän toimii isänä, ja näiden merkitysten valossa isyyden todellisuus avautuu. Merkitykset itsessään syntyvät siinä yhteisössä ja kulttuurisessa kontekstissa, jossa kukin ryhmäläinen elää, jolloin merkitykset kiinnittyvät paitsi omaan kokemukseen isyydestä, myös yhteisöllisyyteen. Isäryhmätöiminnassa isät pystyvät ymmärtämään toistensa kokemuksia ja niihin liittyviä merkityksiä, sillä ne ovat yhteisöllisiä, jaettuja.

Toteutan tutkimukseni etnografisin menetelmin, mutta lähestymis- ja analyysinäkökulmani isien kokemuksiin on narratiivinen eli kerronnallinen (vrt. Heikkinen 2018, 172). Rakennan keräämästäni kenttäaineistoista kokemuskerrontaa, eli katson, että isiryhmän isät ilmentävät isyyteen liittyvät kokemuksensa kokemuskerrontansa ja siihen liittyvien kertomusten kautta. Tämän kokemuskerronnan pääasiallisena näyttämönä toimii Isi tuli -ryhmä, jossa suullisen kerronnan (kertomukset) kautta esitetään tarinoita. Nämä tarinat ovat kertojan (eli ryhmäläisen) tulkinta isyyteensä liittyvistä kokemuskertomusten tapahtumista ja tapahtumakuluista. (Heikkinen 2018, 172-174; Hänninen 2018, 189-191.) Subjektiiivisia isyyden kokemuksia kertoessaan isäryhmäläiset jäsentävät omaa isyyteen liittyvää kokemusmaailmaansa ja siinä koettuja asioita ja tapahtumia. Se on väylä omaan henkilökohtaiseen ymmärrykseen ja sisäiseen tarinaan isyydestä. Samalla se toimii keinoon välittää kokemuksia myös muille, toisille ja lisätä näin ymmärrystä ja tietoisuutta päihdekuntoutuksessa olevien isien kokemasta todellisuudesta. (vrt. Aaltonen ja Leimämäki 2014, 146.) Tämä isien kokemusmaailma välittyy ryhmässä kerrottavina tarinoina eli isien tulkintoina kokemastaan ja kokemuksiin liittyvistä tapahtumista. Ja näihin esitettyihin tarinoihin läsnä oleva yleisö voi halutessaan eläytyä (Hänninen 2018, 188, 191.)

Heijastan ryhmäläisten kokemuksia ja niistä kerrottavia tarinoita vallitseviin yleisiin isyyden tarinoiden kehyksiin eli niin sanottuihin isyyden mallitarinoihin, sillä erilaisten kulttuurillisten isyyden käsityksien on tulkittu vaikuttavan henkilökohtaisiin isyyden kokemuksiin (Kekäle ja Eerola 2014, 19). Näen Kokkosen (2003, 16) tavoin, että isien kokemuskerronnan elävän vuorovaikutuksessa niin kutsuttujen yhteiskunnassa vallitsevien suurien kertomusten kanssa. Toisin sanoen, isyyteen liittyvä kokemuskerronta ei ole irrallaan sitä ympäröivästä laajemmasta kulttuuri- ja yhteisökontekstista.

Tutkielmani kautta pyrin omalta osaltani herättämään keskustelua ja tuomaan ajankohdasta näkökulmaa suomalaisten päihteistä irtautuvien tai irtautuneiden isien isyyden kokemuksista. Kokemukset ja niiden ääni kumpuavat vertaisryhmätoiminnasta, eli ne toimivat äänenä yhteisön sisällä. Samalla nämä jaetut kokemukset toimivat myös vähemmän kuultujen näkökulmien ja äänien areenana oman vertaisryhmäyhteisön ulkopuolelle, mihiin etnografinen menetelmäni hyvin soveltuu. Ymmärränkin kohderyhmäni eli Isi

tuli! ryhmäläisten edustavan *äänettömiä isiä*, joille ei ole yhteiskunnassamme omaa julkista puhujan paikkaa, toisin sanoen heidän isyyden ääntään ei juurikaan² kuulla sosiaalitoimistojen, kuntoutuspaikkojen ja vertaisryhmien ulkopuolella (vrt. Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 24; Hakala ja Hynninen 2007, 223). Pidän rooliani Isi tuli! vertaisryhmän kokemusten tulkitsijana tärkeänä sosiaalityön ammattieettisenä tehtävänä. Sosiaalityön näkökulmasta haluan kertoa ryhmään osallistuneiden isyyden kokemusten kautta tarinaa toivosta, voimavaraistumisesta, ihmisarvosta ja muutoksesta.

Sisällöllisesti pro gradu tutkielmani koostuu johdannon jälkeen viidestä erillisestä luvusta. Luvuissa kaksi ja kolme tuon esille tutkielmani teoreettisen viitekehyksen. Luku kaksi toimii ulkoisena viitekehyksenä tarkastellen isyyden erilaisia ulottuvuuksia. Luvussa kolme tuon esille isyyden päihderiippuvuudesta toipujan kokemuksen näkökulman. Luku kolme edustaa tutkielmani sisäistä viitekehystä. Luvussa neljä kerron tutkimukseni käytännön toteutumisesta: tarkennetusta tutkimustehtävästä, etnografisesta työskentelestä sekä analyysiprosessistani ja narratiiviseen analyysitapaan liittyvästä tarinoiden tyypittelystä. Viides luku toimii analyysini tulosten eli tyyppitarinoiden esittelijänä. Viimeisessä luvussa kuusi tarkastelen ja pohdin tutkimusprosessiani ja tutkimuksesta saamiani tutkimustuloksia.

---

² Jätin tarkoituksella pois päihderiippuvuudesta toipuvien isien ja heidän kokemuksestani tarkastelun marginaalin näkökulmasta. Perustelen tätä sillä, etteivät isät itse kokeneet kertomustensa välityksellä yleisesti elävänsä marginaalissa yksittäisiä viittauksia lukuun ottamatta, jotka liittyivät heidän kokemuksiinsa valmiiksi leimattuina vanhempina. Toinen on se, ettei ryhmäläisten elämäntilanne ollut ryhmätoiminnan aikana marginaalia edustavaa, vaan ”tavallista lapsiperhearkea.” Kolmas perusteeni liittyy siihen, ettei esimerkiksi huumeiden käyttö ilmionä 2010-2020 -luvuilla ole enää ollut niin sanotusti marginaaliryhmiä koskettava sosiaalinen ongelma, vaan huumeiden käytöstä on tullut osa kulttuurimme valtavirtaa, mikä tarkoittaa, että myös päihteitä käyttävien vanhemmuus on oletetusti myös yleisempää.

2 ISYYS MONIULOTTEISENA ILMIÖNÄ

2.1 Isyyden viitekehysellinen paikantaminen

Käytän tutkielmassani isyyttä keskeisenä teoreettisen viitekehysten lähtökohtanani. Kuten edellä johdannossa totesin, isyys niin tutkimusaiheena kuin laajempaa yhteiskunnallisena ja kulttuurisena keskustelun, pohdinnan ja kiinnostuksen kohteena on kuluvalle vuosituhannelle noussut varsin näkyväksi Suomessa. Isyyteen kohdistuva huomio ei ole vain yksittäinen ilmiö Suomessa, vaan se on kytkeytynyt osaksi laajempaa länsimaista yhteiskunnallista ja kulttuurillista kontekstia. Ilmiönä isyyttä kuvastaa sen hajanaisuus ja moninaisuus, jolloin sitä on haastava tarkastella yksinkertaistaen tai yksittäisesti, saati kaikenkattavasti. Osaltaan tähän vaikuttanee isyystutkimuksen monitieteellinen perusta, jolloin se ei ilmennä mitään yksittäistä tieteenalaa, vaan tutkimuksista saatavaa tietoa hyödynnetään yli tieteenalarajojen. Toki isyyttä tutkimuksen aiheena tarkastellaan, määritellään ja tulkitaan kunkin tieteenalan lähestymistavan ja erityispiirteiden kautta. (Kolehmainen ja Aalto 2004, 9-10.)

Itse edustan tutkielmallani sosiaalityön lähestymistapaa ja siihen liittyviä erityispiirteitä, jossa keskiössä ovat pelkistettynä ihmiset erilaisissa elämäntilanteissaan ja erilaisine toimintaedellytyksineen sekä ihmisiä ympäröivät yhteiskunnalliset rakenteet, lainsäädännöt, palvelujärjestelmät ja toimintaympäristöt sosiaalityön kontekstissa. Sosiaalityön kivijalkana pidetään sen yhteiskunnallista tehtävää: Sosiaalityön ammattikäytäntöä kuvastaa pyrkimys lisätä ihmisten hyvinvointia esimerkiksi sosiaaliseen muutokseen tai itsenäisen elämänhallinnan edistämiseen tähtäävän toiminnan kautta. (vrt. Kananoja 2017, 27-29.) Viime vuosina sosiaalityön tieteellistä tutkimussuuntausta on kehystänyt muun muassa pyrkimys luoda uudenlainen sosiaalityön käytäntöön ja tieteellisen tutkimuksen vuorovaikutukseen pohjautuva käytäntötutkimuksen lähestymistapa, jossa yhdistetään tutkimusten kentällä syntyvä tieteellinen tieto, asiakkaiden ilmentämä henkilökohtainen kokemustieto sekä sosiaalityön ammattilaisten toimintaympäristössään ammentama käytäntötieto (Kananoja ja Lähteinen 2017, 491).³

---

³ Yleisesti sosiaalityön tutkimus tähtää tuottamaan yhteiskunnallista ja käyttäytymistieteellistä tietoa tutkimuskohteena olevista ilmiöistään, mutta se hyödyntää myös jonkin verran lähitieteitään eli suuntautuu isyystutkimuksen tavoin hyödyntämään ja tuottamaan tietoa yli tieteenrajojen (Kananoja ja Lähteinen 2017, 494).

Omassa tutkielmassani paikannan isyyden viitekehyksen päihdekuntoutuksessa olevien miesten elämäntilanteeseen ja isyyden kokemukseen. Elämäntilanteeseen liittyvän isyyden tarkasteluni kohdistuu päihdekuntoutuksessa olevien miesten isyyteen, jotka ovat tietyssä elämänsä vaiheessa tehneet tietoisien päätöksen muutosprosessista, jossa tavoitteena on päihteetön elämä ja vanhemmuus. Isäksi tulo ja isänä oleminen on ollut yksi keskeinen henkilökohtainen motivaattori tähän muutosprosessiin. Kohti päihteetöntä isyyttä ja vanhemmuutta ovat tukemassa asiakaskohtainen ja hänen erityistarpeisiinsa pohjautuva sosiaalityö (lastensuojelu ja päihdetyö) ja siihen kiinnittyvä palvelujärjestelmä sisältäen kolmannen sektorin yhdistyksen toteuttaman vertaisuuteen perustuvan isäryhmätyöskentelyn.

Isyyden tarkasteluni kokemusten viitekehyksessä puolestaan pohjautuu näkemykseeni siitä, miten isyys voidaan määritellä oman henkilökohtaisen isyyden kokemusten kautta. Isyyden kokemukseen ja isyydelle annettuihin merkityksiin vaikuttavat tutkimusten mukaan yleinen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen isyysilmapiiri ihanteineen ja mallitarinoineen (Eerola ja Mykkänen 2014, 10, 12; Kekäle ja Eerola 2014, 19). Katson, että usein päihderiippuvaisen tai päihdekuntoutujan isyys nähdään yhteiskunnassa kulttuuristen ennakkoluulojen ja mielipiteiden kautta isyysilmapiirin vastaisena, mikä voi johtaa helposti esimerkiksi päihdekuntoutuksessa olevien miesten toiseuden tai stigman kokemuksiin. Tämän vuoksi isyyden tarkastelu isyysihanteiden ja -mallitarinoiden viitekehyksestä on mielestäni perusteltua. Lähestyn tätä tarkastelemalla isyyttä kulttuurisena ilmiönä.

Kulttuurisen ilmiön ohella kiinnitän huomiota myös muihin isyyden ilmiöihin, joilla voi mielestäni olla yhteys päihdekuntoutuksessa olevien miesten isyyden kokemuksiin. Perustelen tätä Eerolan ja Mykkäsen (2014, 13) viittauksella, jonka mukaan moninaista isyyttä ja isyyden kokemusta tarkasteltaessa on kenties mielekästä hahmottaa yhtenäisen isyyden ilmiön sijasta kulloisen aikakauden isyyden trendit. Omassa tarkastelussani en itse tietoisesti puhuisi niinkään trendeistä, vaan isyyden ilmiötä koskevista suuntaviivauksista, mitkä voivat olla yhteydessä tutkimuskohteenani olevien isyyden kokemuksiin. Yhtä kaikki ilmiön jäsentäminen edellä mainitsemini isyyden ilmiön suuntaviivauksiin helpottaa oman viitekehykseni tarkempaa jäsentämistä ja paikantamista (vrt. Kolehmainen ja Aalto 2004, 17). Miellän esittelemäni isyyden suuntaviivaukset tutkielmani ulkoiseksi viitekehykseksi.

Olen tehnyt tietoisien päätösten siitä, etten tarkastele isyyden ilmiötä sukupuolen näkökulmasta, vaikka isyystutkimuksen perusta onkin ollut miestutkimuksessa, ja sukupuolinäkökulmaan liittyvä tutkimusperinne on yksi keskeisimmistä isyyden ilmiön määrittäjäistä (ks. esim. Kolehmainen ja Aalto 2004, 12-13). Perustelen rajaustani ensinnäkin sillä, että sukupuoleen kiinnittyvä isyystutkimus on niin laaja ja monisyinen tutkimuskenttä, ettei itselläni tämän tutkimuksen puitteissa ole resursseja hallita sitä riittävän tieteellisellä tasolla. Toiseksi sukupuolen näkökulman korostaminen veisi mielestäni huomiota liikaa sukupuolten vastakkaiseen (isä vastaan äiti) asetteluun vanhempina. On tunnettua tosiasia, että äidit ovat saaneet esimerkiksi julkisilla ja yhteiskunnallisilla foorumeilla ja tutkimuksissa, ja nyt on isien aika (vrt. Aalto 2012, 16-17). Kuten jo tutkimusraporttini johdannossa totesin, minulle kohderyhmäni isät edustavat ennen kaikkea ihmisiä, jotka ovat motivoituneet pohtimaan vanhemmuuttaan haastavista lähtökohdistaan huolimatta. Se on jo itsessään arvokasta, eikä ole sidottu sukupuoleen. Otan kuitenkin huomioon tutkimusprosessini aikana mieserityisyyden ulottuvuuden, sillä etnografisen tarkastelun kohteena on miehistä koostuva isäryhmä, jossa toteutetaan työskentely niin sanotulla mieserityisellä otteella (vrt. Peitsalo 2008, 13-19; Säävälä ym. 2006, 14-15).

Omassa tutkimuksessani näen, että päihdekuntoutuksessa olevien isyyden kokemukset ovat kytköksissä paitsi edellä mainitsemaani kulttuuriseen isyyden ilmiöön, myös isyyden ilmiöihin vanhemmuuden ja yhteiskunnallisten suuntaviivauksien näkökulmasta. Aloitan isyyden vanhemmuuteen liittyvän ilmiön tarkastelusta, sillä päihdeetön vanhemmuus tai siihen pyrkiminen on tarkastelemieni päihdekuntoutuksessa olevien miesten isyyden keskiössä. Ymmärrän Kolehmaisen ja Aallon (2004, 11) tavoin isyyden olevan ennen kaikkea suhde omaan lapseen. Tässä suhteessa, erityisesti arjen tasolla, isä ymmärretään lapsen miespuolisena vanhempana, ja isyyttä itsessään tarkastellaan miehen vanhemmuuden näkökulmasta (Eerola ja Mykkänen 2014, 10).

2.2 Isyys vanhemmuuden ilmiönä

Neliluokkainen miehen vanhemmuuden malli

Isätutkimus todentaa, miten isän vanhemmuuteen liittyvät käsitykset ja määrittelyt ovat muuttuneet ja muuttuvat eri aikakausina (Kekäle ja Eerola 2014, 19). Toisaalta isän vanhemmuuden määrittely on jossain määrin myös ajassa pysyvää. Tämän todentaa esimerkiksi kotimaisessa isätutkimuksessa pari vuosikymmentä jo vallinnut, ja edelleen

vallitseva isyystutkija Jouko Huttusen vuonna 2001 tekemä käsitteellinen miehen vanhemmuuden malli, jossa isyys jaetaan neljään eri muotoon. Nämä muodot ovat biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys, ja kaikki nämä neljä muotoa voivat ilmentyä saman miehen vanhemmuudessa. Isyyden eri luokat eivät siis ole toisiaan poisulkevia, vaan limittyvät kokonaisvaltaisesti miehen isyyteen: miehen isyys on tai voi olla kaikkia näitä neljää muotoa. Toisaalta nykyajassa ei ole itsestään selvää, että nämä kaikki isyydet ilmentyisivät tai yhdistyisivät samassa yksittäisessä miehessä. (Huttunen 2001, 57- 66; Eerola ja Mykkänen 2014, 11-12.)

Huttusen luokittelussa biologinen isyys viittaa miehen ja lapsen välillä olevaan biologiseen, perinnölliseen suhteeseen. Biologinen suhde alkaa äidin munasolun tullessa isän sukusolun siittämäksi tai hedelmöittämäksi. Lapsen geneettinen perimä on tällöin puoleksi lähtöisin hänen biologiselta isältään. Geneettisen perimän myötä biologista isyyttä pidetään ainoana yksiselitteisenä käsityksenä isyydestä, vaikka miehellä ja lapsen välillä ei muuten olisi mitään muuta isyyteen viittaavaa vuorovaikutussuhdetta tai oltaisiin elämäntilanteissa, joissa kumpikaan lapsi tai isä eivät olisi tietoisia isyydestä. Biologisella isyydellä oli aikoinaan historian kulussa tietynlainen erityisasema, kun arjen tasolla biologisen isyydellä viitattiin aitoon ja oikeaan isä-lapsisuhteeseen. Myöhemmin tämä asema kyseenalaistettiin perustelemalla isyyden ja isä-lapsi -suhteen edellyttävän myös tunne- ja vuorovaikutussuhdetta (psykologinen isyys). (Huttunen 2001, 10-11, 57-60.)

Biologisella isyydellä on kytkös juridiseen isyyteen ja sen määrittelyyn. Juridisessa isyydessä yhteiskunta antaa lainsäädännön kautta isälle oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden. Lapsen biologinen isä saa usein juridisen eli laillisen aseman isyyslain isyysoletaman myötä. Avioliiton ulkopuolella juridinen isyys toteutuu isän tunnustaessa tai vahvistaessa isyytensä. Juridiseksi isäksi voi tulla myös adoption kautta. Juridiseen vanhemmuuteen liittyy olennaisena lainsäädäntö huoltajuudesta, mistä säädetään laissa lapsen huollosta ja -tapaamisoikeudesta. Jos mies on avioliitossa, hän saa lapsen huoltajuuden isyyslain isyysolettaman perusteella. Huoltajuuden saatuaan miehen juridinen isyys voidaan määritellä täysivaltaiseksi. Juridisessa lapsi-isäsuhteessa korostuu isyyden tuoma vastuullinen rooli lapsen vanhempana, jota normitetaan lainsäädännössä. (Huttunen 2001, 60-62.)

Sosiaalinen isyys kiinnittää isyyden lapsen ja isän arkeen ja arjen jakamiseen. Kyse on isän yhdessä lapsensa kanssa asumisesta ja elämisestä. Sosiaalinen isyyteen kuuluu myös

isän ja lapsen välisenä vuorovaikutuksellisenä suhteena, jossa isä rooli on olla lapsen hoi-
vaaja ja huolenpitäjä. Sosiaalinen isyys näkyy myös isän ajan antamisena lapselleen.
Isyys näkyy ulkopuolisille isän ja lapsen esiintyessä yhdessä julkisesti erilaisissa sosiaa-
lisissa tilanteissa. Miehen isyys saa ikään kuin muiden hyväksynnän, kun muut ihmiset
alkavat pitää miestä lapsen isänä. Biologinen tai juridinen isyys ei siis ole välttämättä
sosiaalisen isyyden edellytys. Sosiaalista isää voi edustaa esimerkiksi lapselle läheinen
miespuolinen sukulainen, perheystävä tai muuten lapsen arjessa mukana oleva mieshen-
kilö. (Huttunen 2001, 62-63.)

Psykologinen isyys tarkoittaa isäsuhdetta, jolla on tunnepohjainen ja kiintymykseen pe-
rustuva perusta. Lapsi kokee psykologisen isyyden miehen isäksi, johon hän voi kiintyä
ja turvautua. Kyseessä on siis kiintymyssuhde, joka sisältää tunnepohjaisia merkityksiä.
Tämä näkyy isän sitoutumisena ja haluna olla lapsen seurassa ja mukana lapsen kasva-
tuksessa, sekä hoitaa ja suojella tätä. Psykologisessa isyydessä isän ja lapsen välillä on
vastavuoroinen ymmärrys ja tunneyhteys: lapsi mieltää ja kokee miehen isäkseen, ihailee
tätä ja luottaa tähän turvallisenä ja ”viisaana” kasvattajana. Isä vastavuoroisesti mieltää
itsensä lapsen isäksi ja (haluaa) näyttää oman kiintymyksensä ja rakkautensa lapselle.
Psykologinen isyys ei muodostu miehelle luonnostaan esimerkiksi biologisen tai juridisen
isyyden kautta, vaan se on ikään kuin ansaittava isän oman olemuksen ja toiminnan
kautta, eli rakkauden ja rakastamisen kautta. Psykologinen isyys näkyy isän ja lapsen vä-
lisessä suhteessa ilona ja onnen tunteina, henkisenä yhteytenä. (Huttunen 2001, 64.)

Neliluokkainen isän vanhemmuuden jaottelu on mukautunut ajan kuluun ja perhe-elämän
rakenteen ja -muotojen sekä isyyden murrokseen. Tänä päivänä isyyden luokittelu on en-
tistäkin moniulotteisempaa perhemuotojen moninaistumisen myötä. Isä voi olla mies,
joka on esimerkiksi sinkku, etävanhempi, yksinhuoltaja, uusperheen koti-isä tai isä sa-
teenkaariperheessä. Ei ole myöskään poikkeuksellista, että lapsella on samanaikaisesti
monta isää, jotka toteuttavat isyyttään omalla tavallaan Huttusen esittämän isyysluokitte-
lun mukaisesti. Isyys on siis jaettavissa eri miesten ja näiden isyyden roolien kesken.
Lapsella voi olla erikseen esimerkiksi biologinen ja sosiaalinen/juridinen isä. (Huttunen
2001, 66; Eerola ja Mykkänen 2014, 11-12, 17.) Huttusen esittämään malliin viitataan
nykyisessä isätutkimuksessa edelleen: se on kestänyt aikaansa, eikä ainakaan toistaiseksi
kotimaisessa isätutkimuksessa ole esitetty toista isyysluokittelua, joka pystyy yhtä toimi-
vasti ottamaan haltuunsa moniulotteisen ja vaikeastikin hahmotettavan isyyden käsitteen.

Tältä ainakin itsestäni on tuntunut isätutkimuksen saloja pohtiessani ja isyyden ilmiötä käsitellessäni. Näkemystäni vahvistaa myös kokeneiden isätutkijoiden näkemykset. Esimerkiksi Kolehmaisen ja Aallon (2004, 15) mukaan Huttusen tekemä jaottelu osoittaa hyvin isyyden konstruoidun luonteen sekä eri merkitykset, jotka isyys saa eri konteksteissa. Näin ollen se on toimiva analyyttisellä tasolla. Lisäksi Kolehmainen ja Aalto (mt.) toteavat Huttusen isyyden mallin heijastavan hyvin isyyden monitasoisuutta ja tilannesidonaisuutta. Uskon jaottelun soveltuvan myös oman tutkimusaiheeni ja -kenttäni kontekstiin ja pystyvän toimimaan perusviitekehyksenä tarkastellessani päihdekuntoutuksessa olevien miesten isyyden kokemuksia vanhemmuuden näkökulmasta. Tällöin isyyden konteksti on siis miesten muuttunut elämäntilanne eli päihitteettömyys ja tässä kontekstissa vanhempana oleminen ja toimiminen. Toisaalta etnografiset kenttäolosuhteet (isäryhmätoiminnan seuraaminen) antavat hyvät puitteet havaita isyyden muotojen monitasoisuutta ja eri vivahteita niin miesten kesken kuin yksittäisen miehen elämässä.

Oheneva ja vahvistuva isyys

Isyyden vanhemmuuden luokittelun yhteydessä Huttunen (2001, 150-153) on nimennyt toisen kotimaisessa isätutkimuksessa varsin viitatus isyyden määritelmän: ohenevan ja vahvistuvan isyyden kehityskulun, jotka käynnistyivät perinteisen isämällin⁴ hegemonian väistyessä julkisesta keskustelusta ja yleisestä isyyden ilmapiiristä. Huttunen haluaa määritelmällään tuoda esiin, ettei perinteisen isän mallin rinnalle muotoutunut pelkästään sitoutuneemman isän malli, vaan samalla syntyi myös aiempaa ohuempi isyyden mahdollisuus. Oheneva ja vahvistuva isyys ilmenevät Huttusen mukaan sekä reaali maailmassa isänä olemisen tapoina että isyyteen liittyvinä ajattelutapoina. Oheneva isyys kuvastaa ajattelutapaa, jossa isyys on kaventunut pelkäksi biologiseksi isyydeksi tai hyvin ohueksi juridiseksi sidokseksi lapsen ja isän välille, isyydeksi, joka ei kypsy psykologiseksi tai sosiaaliseksi isyydeksi. Vahvistuva isyys puolestaan kuvaa isyyteen sitoutumisen voimistumista niin että isä sitoutuu lapseensa laaja-alaisesti. Laaja-alaisuus ilmenee isän arvomaailmassa, arjessa ja ajankäytössä. Se ei ole sidottu siihen, onko isyys lapseen syntynyt biologisen tai sosiaalisen vanhemmuuden kautta.

---

⁴ Perinteisellä isyydellä Huttunen (2001, 153) viittaa isyyttä, jossa isä toimii perheen päässä ja elättäjänä sekä rajojen ja kurin pitäjänä, olipa hän itse läsnä perheen arjessa tai ei. Perinteinen isä on kaikkien neljän isyyden vanhemmuuden yhdistelmä.

Huttusen näkemystä kaksiulotteista isyyden kehityslinjasta on isätutkimuksessa kritisoitu yksipuoliseksi näkemykseksi, joka ei välttämättä huomioi isyyksien moninaisuuden kirjoa, niin menneessä, nykyisessä kuin tulevassa ajankulussa (Esim. Aalto ja Kolehmainen 2004, 15). Rohkenen olla hieman eri mieltä: mielestäni oheneva ja vahvistuva isyyden näkemys joustaa näkemään monia erilaisia isyyden sävyjä, jos sitä ei kohtaa yksipuolistavana joko- tai -asetelmana, vaan suhteuttaa sen kulloisenkin ajan kontekstiin ja yhteiskunnallisiin sekä kulttuurisiin isyyden ilmiöihin. Itse asiassa se on myös varsin toimiva kuluvan ajan ja lähitulevaisuuden kulttuurinen isyyden ihanne, kuten myöhemmin tuon esille.

2.3 Isyys yhteiskunnallisena ilmiönä

Isyyttä pidetään julkisena ilmiönä, josta välittyy tietynlainen yhteiskunnallinen kuva. Isyydestä neuvotellaan erilaisissa yhteiskunnallisissa sosiaalisissa yhteyksissä. Näiden kautta se tulee myös yhteiskunnallisesti määritellyksi. Isyys ja isyyteen liittyvä isyystutkimus on kytköksissä oman aikakautensa yhteiskunnalliseen hetkeen, aikaan ja paikkaan, toisin sanoen kulloinkin vallitseviin yhteiskunnallisiin oloihin (vrt. Eerola ja Mykkänen 2014, 8, 13).

Huttunen (1999, 170, 172) määrittelee yhteiskunnan ja isyyden ilmiöiden kytköksen yhteiskunnallisen isyyden käsitteellä. Käsite viittaa yhteiskunnassa vallitseviin käsityksiin, jotka vaikuttavat määräyksiin ja säädöksiin yhteiskunnallisiin ja yhteisöllisiin ratkaisuihin ja tätä kautta perheisiin, vanhemmuuteen sekä isyyttä (ja äitiyttä) koskeviin kysymyksiin. Toisin sanoen kyse on siitä, miten yhteiskunta ja siinä syntyvät käsitykset vaikuttavat vanhemmuuteen ja perhe-elämää koskettaviin päätöksiin, ratkaisuihin ja käytännön arkeen. Yhteiskunnalliseen isyyden ilmiö sisältää rajanvetoja ja määritelmiä yhteiskunnassa tavoiteltavaan ja arvotettavaan isyyteen. Rajanvetojen ja määritelmien taustalla on muun muassa perhepolitiikka, terveys- ja sosiaalitoimi sekä yleinen työelämäkonteksti. Suomessa ei ole virallista julkisen vallan luotsaamaa ”isyysmallia” tai -strategiaa, joka informaatio-ohjaamisen tai muun julkisen ohjauksen keinoin toteutettaisiin esimerkiksi perhepoliittisin keinoin (vrt. Huttunen 1999, 173). Alla olen tiivistänyt suomalaisen perhepolitiikan toiminnan sosiaali -ja terveysministeriön julkaiseman informaation perusteella, joka on saatavissa ministeriön omilla internetsivuilla:

Suomessa perhepolitiikan linjauksista sekä perheiden hyvinvoinnin ylläpitämisestä ja kehittämisestä vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Linjauksien ohella sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön valmistelusta ja sitä koskevista keskeisimmistä uudistuksista. Ministeriön vastuu kohdistuu etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämiseen sekä lapsiperheiden toimeentulon turvaamiseen. Lisäksi keskeistä on edistää perheen ja työn yhteensovittamista. Perhepolitiikan nykyinen tavoite on luoda turvallinen kasvuympäristö ja toimia tukena lasten vanhempien ja huoltajien kasvatustehtävässä ja lasten huolenpidossa. Perhepolitiikka on linjannut kuitenkin ensisijaisen vastuun lasten hyvinvoinnista (huolenpito, kasvatus ja elatus) vanhemmille ja muille huoltajille. Tätä pidetään ennen kaikkea lapsen oikeutena. Yhteiskunta tarjoaa vanhemmuutta ja perheitä tukevia järjestelmiä. Perhepoliittisina tukimuotoina Suomessa ovat muun muassa erilaiset perheille kohdennetut palvelut, kuten neuvola ja varhaiskasvatus. Lapsiperheitä tuetaan rahallisesti esimerkiksi lapsilisän ja elatustuen kautta. Lisäksi on kehitetty perhevapaajärjestelmä, mikä sisältää hoitovapaan sekä vanhempain-, isyys- ja äitiysvapaan sisältäen siihen liittyvät taloudelliset tuet. (stm.fi; Lapsi- ja perhepolitiikka 2013, 10, 13-18.)

Isien ja isyyksien kannalta yhteiskunnallinen isyys (vrt. edellä Huttunen 1999) näyttäytyy siis perhepoliittisina linjauksina ja siihen liittyvänä lainsäädäntöinä sekä isän vanhemmuutta tukevinä järjestelminä, palveluina ja tulonsiirtoina.

Perhepoliittisista linjauksista kuluvalle vuosikymmenelle eli 2000 -luvulla voidaan isyyden kannalta mainita perhepolitiikan selkeä tavoite ja halu kannustaa isiä ja perheitä kohti osallistuvampaa isyyttä⁵. Taustalla on ollut yleinen poliittinen tahto helpottaa perhe-elämän ja työn yhteensovittamista sekä tukea äitien työssäkäyntiä niin, että lastenhoitovastuu jaettaisiin tasaisemmin äitien ja isien välillä. Tähän on pyritty selkeästi perhevapaata koskevin lainsäädännöllisin perhevapaauudistusten keinoin, mutta myös strategisilla julkisilla perhevapaakampanjoinneilla, joissa isiä on houkuteltu ja kannustettu hyödyntämään enemmän perhevapaita⁶. Näissä perhevapaan suurempi hyödyntäminen on räätälöity isille näyttäytymään myönteisenä ja tavoiteltavana asiana, isien oikeutena. (Saarikallio-Torp ja Haataja 2016, 107; Lammi-Taskula ja Salmi 2014, 79; Lapsi- ja perhepolitiikka 2013, 6; Aalto 2010, 32-33.)

Ennen 2000- lukua, osallistuvaa isää vahvasti edistämässä oli 1990- luvun lopussa ministeriön asettama Isätoimikunta, jonka tehtävänä oli pohtia ja arvioida isän asemaa

---

⁵ Osallistuva isä on isä, joka osallistuu (perinteiseen isään verrattuna aktiivisemmin) perheen arjen kotitöihin ja lasten kasvatukseen ja hoitoon (Huttunen 2001, 163).

⁶ Tällä hetkellä valmistellaan perhevapaauudistusta, jolla tavoitellaan muun muassa molempien vanhempien perhevapaiden käyttöä niin, että perhevapaat ja hoitovastuu perheessä jakautuisivat molemmilla vanhemmilla tasaisemmin. Lisäksi käynnissä on kansallinen lapsistrategia, josta on julkaistu komiteamietintö kuluvana vuonna 20121. (stm.fi.)

suomalaisessa yhteiskunnassa sekä tehdä ehdotuksia, joiden kautta isän asemaa Suomessa voitaisiin tukea. Isän asemaa tarkasteltiin yhteiskunnan eri alueiden, lainsäädännön ja käytännön pohjalta. Toimikunta pyrki myös lisäämään isän asemasta laajempaa yhteiskunnallista keskustelua. Arviointinsa pohjalta isätoimikunta esitti isyyteen ja isien asemaan liittyviä lakimuutosehdotuksia sekä erilaisia toimenpiteitä ja ehdotuksia tutkimus- ja kehittämishankkeille. Lainsäädännöllisesti ehdotettiin muutoksia muun muassa vanhempainrahakauden pidentämisestä niin, että tämän pidennyksen voisi käyttää vain isä. Toimenpide- ja tutkimus- sekä kehittämishankkeet koskivat isien vanhemmuuden osallisuuden lisäämisen ja tukemisen ohella etenkin isien asemaa erotilanteissa ja eron merkitystä isyydelle ja lapsen kehitykselle⁷. Isien osallisuuden tukemista suositeltiin tapahtuvan julkisten palvelujärjestelmien sekä työelämän kautta Huomiota kiinnitettiin myös miesten vanhemmuuden tukemiseen sekä miesten perhevalmiuksien ja -taitojen kehittämiseen. (Isätoimikunnan mietintö, 1999.)

Tutkimusaiheiksi ehdotettiin tarkastella isyyttä tilanteissa, joissa isyys olisi erityisten haasteiden kohtaamana. Tällaisina pidettiin muun muassa erotilanteita jaettua vanhemmuutta, uusperheitä ja avoimia perheasetelmia sekä työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyviä haasteita. Toimikunta arvioi myös isyyden teoriaan pohjautuvan perustutkimuskentän tarvitsevan lisää tietoa isän ja lapsen välisen kiintymyssuhteen, jaetun vanhemmuuden, hoivaavan isän ja isyyteen kasvamisen sekä sitoutumisen näkökulmista. (Isätoimikunnan mietintö 1999, 78-80.) Toimikunnan raportin julkaisun ja sen johdosta tehtyjen linjauksien ja toimien myötä esimerkiksi isyyslomaa pidennettiin ja isyysloman suosio alkoi kasvaa. Myös isien osallistuminen lapsensa synnytykseen lisääntyi. (Vuori 2004, 48; ks. myös Lammi-Taskula ja Salmi 2014, 77.)⁸

Arvioinnin aikana käynnistetyssä ja sen jälkeen jatkuneessa julkisessa ja asiantuntijakeskustelussa⁹ esille nousivat muun muassa kysymykset jaetusta vanhemmuudesta ja

---

⁷ Aalto (2010, 33) on tulkinut tätä perhepoliittisena huolena eron aiheuttamasta isyyden mahdollisesta päättymisestä tai ainakin ohenemisesta.

⁸ Vuonna 2003 astui voimaan isäkuukausi eli isien ensimmäinen ”korvamerkitty” etuus. Tosin kului kymmenen vuotta ennen kuin se muuttui aidosti isien omaksi vapaaksi eli isäkiintiöksi (Saarikallio-Torp ja Haataja 2016, 107.)

⁹ Näkyvimmin isyyden asiantuntijoina ovat esiintyneet ja isyyttä ovat määritelleet paitsi poliitikot, erityisesti sosiaali- ja terveysalan työntekijät ja muut ammatilliset asiantuntijat, järjestöt, media, äidit ja naiset. Myös tutkijat katsotaan kuuluvan tähän joukkoon. (Eerola ja Mykkänen 2014, 8.)

uudenlaisen hoivaavan isän roolista sekä roolin mahdollisesti aiheuttamasta miehen maskuliinisuuden ja auktoriteetin aseman muutoksesta. Samoin pohdittiin isyyden merkitystä lapsen kehityksessä. (Aalto 2010, 31.) Toki julkista ja asiantuntijakeskustelua aiheista oli käyty jo paljon aiemmin ennen komitean asettamista. Sosiologi Jaana Vuori (2004, 47-48) on tulkinnut 1980 -luvun olleen ”isän vuosikymmen” isyyteen liittyvän keskustelun perusteella. Tähän sisältyi muun muassa kansalaisjärjestöjen aktiivinen isiin kohdistuva kampanjointi, joissa kannustettiin isiä osallistuvampaan kasvatusrooliin sekä isompaan vastuunkantoon kotitöissä. Myös isät itse aktivoituivat pohtimaan isyyttään kirjoittamalla aiheesta kirjoja ja artikkeleita. Huttunen (1999, 173) on kuvaillut julkisen ja asiantuntijakeskustelun olleen miehiin kohdistuvaa isyysvalistusta ja asennemuokkausta. Joka tapauksessa kiinnostus isiin ja isyyteen kasvoi merkittävästi: isät haluttiin nostaa selkeämmin yhteiskunnallisesti ja julkisesti näkyvimille ja henkilökohtaisesti osallisiksi keskusteluun (Aalto 2010, 31).

Kaiken kaikkiaan Huttusen (1999, 170, 172) yhteiskunnallista isyyden käsitettä tulkiten ja suomalaista perhepoliittista ja muuta yhteiskunnallista sekä asiantuntijakeskustelua seuraten isyys ja isien vanhemmuus näyttäytyy viimeisten vuosikymmenien aikana merkityksellistyneen tärkeänä yhteiskunnallisena ilmiönä (Aalto 2010, 32 sit. Rantalaiho 2003). Yhteiskunnallisessa isyydessä on myös huomioitu yhä enemmän isyyden moninaisuus ja isien väliset erot sekä yksilökohtaiset elämäntilanteet ja -ratkaisut (esim. Eerola & Mykkänen 2014, 17). Perhepoliittisilla uudistuksilla ja käytännön ratkaisuilla on haluttu suuntautua perheiden toiveita kuunnellen tietoisesti kohti joustavampaa otetta ja suhtautumista isyyden ilmiöön (esim. Kontula 2018, 24-26, 110-111). Ilmiössä ei mielestäni ole yhteiskunnallisesti kuitenkaan vielä tänä päivänä huomioitu ainakaan yleisellä perhepolitiikkatasolla tai julkisessa keskustelussa juurikaan isyyttä yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien isien¹⁰ näkökulmasta, jollaisena pidän esimerkiksi oman tutkimukseni isiä (vrt. myös Söderström ja Skårderud 2013, 32). Missä ovat esimerkiksi päihderiippuvaiset- ja päihdekuntoutuksessa olevat isät? Miten heidät on (vai onko) huomioitu yhteiskunnallisesti osana osallistuvampaa isä -keskustelua (vrt. Benoit ja Magnus 2017, 380)?

---

¹⁰ Ymmärrän haavoittuvassa asemassa olevat isät sensitiivisen tutkimusaiheen näkökulmasta eli viittaan tässä yhteiskunnassamme eläviin isiin, joilla on vaikea elämäntilanne, ja jotka ovat elämäntilanteensa johdosta kokeneet haavoittavia kokemuksia (vrt. Granfelt 2007, 28; Kallinen ym. 2015, 83). Palaan sensitiivisyyteen myöhemmin tutkielmani luvussa x.x.

2.4 Isyys kulttuurisena ilmiönä

Edellä kuvaamani yhteiskunnallinen isyys pohjautuu (Huttusen 1999, 170-173) mukaan kulttuurisille isyyskuville, joskaan ei välttämättä selkeästi tai johdonmukaisesti. Kulttuurisen isyyden ilmiöön sisältyvät stereotypiat, uskomukset, ennakkoluulot ja asenteet, joita me kaikki jossain määrin jaamme. Kulttuuriset isyydet saavat erilaisia ilmenemismuotoja pinnalla olevasta isyysteemasta eri aikakausina ja eri alakulttuureissa. Isyyteen liitetään tiettyjä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuneita merkityksiä. Huttunen kuvailee hegemonista isyyttä, jonka hän ymmärtää olevan kunakin aikakautena vallitsevana kulttuurisena isyyden mallina tai isyyskuvana, jonka suuri osa miehistä on omaksunut ja merkityksellistänyt itselleen itsestään selvytenä ja ”terveen järjen” mukaisena käytänteenä. Toisaalta Huttunen (1999, 169) heijastaa kulttuurisen isyyden ilmiötä myös yksilölliseen isyyteen toteamalla kulttuurisen isyyden ”elävän omaa elämäänsä” riippumatta siitä, millaista käytännön isyyttä yksittäiset miehet todellisuudessa toteuttavat.

Eerola ja Mykkänen (2014, 13-14, 18) pelkistävät kulttuurisen isyyden ilmiön napakasti: kyse on kussakin yhteiskunnassa ja kulttuurissa olevista yleisistä vallitsevista käsityksistä, jotka kertovat millaisia miehet ovat ja millaisina vanhempina heidän haluttaisiin olevan. Isyys ilmenee kulttuurisina mielikuvina, ihanteina ja isänä olemisen malleina, mutta myös isyyteen liittyvinä yhteiskunnallisina ja kulttuurisina velvoitteina.

Perinteinen ja uusi isyys

Klassinen esimerkki isyydestä kulttuurisena ilmiönä on perinteinen ”leiväntuoja” isyys¹¹, jonka rinnalle 1980-luvulta eteenpäin tutkimuskirjallisuudessa nousi ja ainakin osittain syrjäytti niin sanottu uuden isyyden kulttuurillinen ilmiö (Huttunen 1999, 178, 187). Huttunen (2010, 176) on määritellyt uuden isyyden selkeästi kuvaamalla sitä ”miehen muuttuneeksi vanhemmuudeksi, jonka keskeisiksi piirteiksi nähtiin varhaiseen

---

¹¹ Huttunen (1993, 8-10) kuvaa *isyiden muutosta suomalaisessa kulttuurissa* neljän isätyypin kautta. Nämä ovat ”poissaoleva isä”, ”perinteinen isä”, ”avustava isä” ja ”uusi isä”. Tyypittely on sidoksissa isätutkimusten painotuksiin eri vuosikymmenillä. Erityisesti perinteisen isän mielikuva (kultakausi 1950 -1960 luvuilla) on ollut varsin viitattu isyyskeskusteluissa. Leiväntuojaishyönteellä viitataan isän roolia perheessä leivän (elannon) tuojana (Huttunen 2010, 175).

vuorovaikutukseen ja hoivaan osallistuminen, läheisen suhteen luominen lapseen sekä jaetun vanhemmuuden mukainen työnjako perheessä.”

Kyse ei siis ollut siitä, että perinteiset (sukupuoleen) liitetyt roolit ja toimet käännettiin ylösalaisin, vaan kyse oli siitä, että uudessa ihanteessa isä ja miespuolinen vanhempi alettiin nähdä osallistuvampana ja hoivaavampana verrattuna perinteisen isän rooliin. Uuden isyyden ideologia ja siihen liittyvät oletukset ja uskomukset saivat perustansa psykologisesta vuorovaikutus- ja kehityspsykologisesta tutkimustiedosta, jonka mukaan yhtä lailla kuin nainen ja äiti, myös mies ja isä ovat kykeneviä hellyyteen ja hoivaan sekä luomaan kiintymyssuhteen lapseensa. Nämä olemukset eivät siis ole sukupuolesta riippuvaisia, vaan ne ovat meissä kaikissa. (Huttunen 1999, 188-189; Huttunen 2001, 182; Kokkonen 2003, 28.)

Uuteen isyyteen kiinnittyvässä osallistuvassa isyydessä katsotaan, että molemmilla vanhemmilla on edellytykset luoda yhtä läheinen ja hoivaava suhde omaan lapseensa. Tällöin siinä ei ole esimerkiksi erillisiä ja erilaisia biologisia tiettyyn sukupuoleen (äiti ja isä) sidottuja vanhemmuuden rooleja. (Huttunen 2001, 171.) Kummankin vanhemman isän ja äidin vanhemmuus nähdään yhtä tärkeänä ja merkityksellisenä lapselle ja vanhemmalle itselleen. Vanhemmuus on siis tasa-arvoista. Uuden isän ihanteessa isä itse arvottaa uutta hoivaavampaa ja osallistuvampaa isyyttä tärkeänä ja positiivisena. Hän on rooliinsa motivoitunut omasta halustaan, ja ymmärtää sen mahdollisuutena luoda lapsen ja itsensä välille läheinen suhde. Hänelle osallistuva ja hoivaava isyys merkitsee vastuuntuntoista vanhemmuutta ja elämänvaihetta, johon hän haluaa panostaa. (Huttunen 1999, 185-189; Vuori 2004, 46.)

Uuden osallistuvan isän yhteydessä käynnistyi myös keskustelu jaetusta vanhemmuudesta. Jaetussa vanhemmuudessa lapsen molemmat vanhemmat jakavat (tasaisemmin) keskenään lapsen vanhemmuuden ja siihen liittyvän hoivan sekä kasvatukseen ja kodinhoitoon liittyvät toimet ja vastuut (Mykkänen ja Eerola 2014, 54; ks. myös Huttunen 2001, 95,163). Suomalaisessa perhepolitiikassa uuden isyyden malli ja ihanne on kiteytynyt etenkin jaetun vanhemmuuden käsitteeseen ja toimintatapaan. Poliittisena näkökulmana on ollut pohtia, miten vanhemmat pystyvät ja haluavat jakaa vanhemmuutensa sekä miten he pyrkivät yhteensovittamaan vanhemmuuden ja ansiotyön kombinaation (vrt. Eerola ja Mykkänen 2014, 16).

Suomalaisen isyyskulttuurin sisällä on todettu uuden isyyden sulautuneen varsin nopeasti isien mieltämään isämalliin. Tämä tapahtui etenkin nuoremman uuden sukupolven kautta, kun isät alkoivat osallistua synnytyksiin ja lapsen varhaishoitoon vauva- ja pikkulapsiaikana. (Huttunen 1999, 191.) Ylipäänsä isien osallistuminen lasten hoitoon on noussut merkittävästi. Tällä vuosituhannella eli 2000-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä isän hoiva ja osallisuus näyttäytyy kulttuurisena normina (Huttunen 2001, 168; Eerola ja Mykkanen 2014, 15-16).

Kuten edellä esittämäni kaksiulotteisen isyyden kehityskulun eli heikkenevän ja vahvistuvan isyyden kohdalla, on myös jako perinteiseen ja uuteen isyyteen saanut osaltaan kritiikkiä. Aallon ja Kolehmaisen (2004, 15) mukaan erityisesti julkisessa isyyskeskustelussa isyyden ihanne ja siihen liittynyt muutos perinteisestä osallistuvampaan on harhaanjohtava, koska se helposti esittää vain yhden puolen ja jättää huomioimatta, että on myös olemassa isiä, jotka eivät lainkaan osallistu tai osallistuvat heikosti. Yksiulotteisuus jättää täten myös helposti huomioimatta, miten erilaisia merkityksiä osallistuva uusi isyys voi saada miehestä/isästä riippuen. Näin osallistuvan isyyden eri vivahteet jäävät helposti varjoon. Tämä on varmasti totta ja vaatii tutkijalta tietoista päätöstä ja pohdintaa tarkastella omassa tutkimuksessaan isyyttä ja siihen liittyvää kulttuurista muutosta myös mahdollisimman monipuolisesti, tai ainakin perustella selkeästi, jos haluaa pitäytyä tarkastelussaan yksiulotteisessa isyyden muutoksen käänneessä (perinteisestä uuteen osallistuvaan ja hoivaavaan isyyteen). Toisaalta yksipuolisesta muutoksen lähtökohdastaan huolimatta jako perinteisestä uuteen isyyteen on jo pystynyt tuomaan joitakin olennaisia uusia näkökulmia isyyteen. Tämä käy ilmi esimerkiksi siinä, miten osallistuvaan isyyteen on kytketty keskustelu ja pohdinta eroavista tai eronneista isistä. Keskustelussa on muun muassa nostettu esiin osallistuvan isyyden toteutumisen tärkeyttä ennen ja jälkeen eron. Osallistuvan isyyden otteella isä pystyy muodostamaan lapseensa tärkeän ja merkityksellisen suhteen, joka kantaa isyyttä ja isän ja lapsen välistä sidettä eron jälkeisessäkin elämässä, eikä näin ole yhtä haavoittuvainen kuin pitäytyminen perinteisessä isyyden mallissa, jossa isän rooli on voinut jäädä lapseensa nähden hyvin etäiseksi (Huttunen 2001, 191-192). Hoivaavan ja osallistuvan isän roolin pohja on jo olemassa, eikä sitä tarvitse erikseen luoda.

Edelleen osallistuvan isyyden painopisteen ja eroavien vanhempien noustessa pintaan julkisessa keskustelussa, on siitä tullut kiinteä osa myös nykyistä perheasantuntijatoimintaa

ja -kulttuuria ja sen toimintatapoja yhteistyövanhemmuuden käsitteellistämisen kautta. Yhteistyövanhemmuus, jota pidetään virheellisesti jaetun vanhemmuuden johdannaise-
nakin, tarkoittaa pelkistetysti vanhempien yhteistä ymmärrystä lapsen kokonaisvaltai-
sesta hyvinvoinnista ja lapsen hyvinvoinnin huolehtimisesta yhteistyössä niin, etteivät
vanhempien keskinäiset ristiriidat häiritse hyvinvoinnin toteutumista (vrt. esim. Becke-
meyer, Coleman & Ganong 2014, 527; Terävä ja Böök 2019, 12). Kyse ei siis ole sanan
varsinaisessa merkityksessä tasan tai puoliksi jaetusta vanhemmuudesta, vaan kaikkien
lapselle keskeisten vanhemmuuden roolien täyttävien aikuisten välisestä yhteistyöstä eri-
laisissa perhemuodoissa ja elämäntilanteissa (vrt. Hock & Moraadian 2013, 314-315 ;
Terävä ja Böök 2019, 11).

Sitoutunut isyys

Osallistuvan isyyden niin sanotuksi keskeiseksi ilmiötä selittäväksi apukäsitteeksi on isä-
tutkimuksen piirissä otettu vanhemmuuteen sitoutuminen (Huttunen 2001, 168). Viime
vuosina tutkimuskirjallisuus onkin nostanut isyyden kulttuurillisen ilmiön ihanteeksi ja
kuvaksi sitoutuneen isyyden mallin, jossa sitoutuneisuus ilmenee erityisesti emotionaali-
sella tasolla ja isän läsnäolona lapsensa elämänsä. Yksinkertaistaen, kyse on siitä, miten
omistautunut isä on omalle vanhemmuudelleen. (Mykkänen ja Eerola 2014, 49; ks. myös
Eerola ja Mykkänen 2015, 1688, 1691; Huttunen 2010, 175.) Käsitteellisesti ymmärret-
tynä isyyteen sitoutuminen on yhtenevä psykologisen isyyden käsitteen kanssa (Eerola ja
Mykkänen 2014, 14). Kotimaisessa isätutkimuksessa käsite on esitetty usein kehityspsy-
kologi Michael E. Lambin ja Joseph Pleckin tekemän määrittelyn kautta. Alkujaan
vuonna 1986 uuden isyyden käsitteen yhteydessä esitetty sitoutumisen käsite jakautuu
kolmeen eri osaan, jotka ovat a) vuorovaikutus (engagement/interaction), b) saatavilla olo
(accessibility) ja c) vastuullisuus (responsibility). Vuorovaikutuksella viitataan isän tun-
netason eli emotionaalisen ja konkreettisen sitoutumisen tasoon sekä isän osallisuuteen
hoiva- ja hoitotyössä. Tämä välittyy isän ja lapsen välittömänä ja suorana yhdessäolona
esimerkiksi vaippojen vaihtotilanteissa, ruokailuissa, kylvettämisen, lukemisen tai leik-
kimisen yhteydessä. Isän saatavilla olo puolestaan viittaa tilanteisiin, joissa hän on teke-
mässä jotakin muuta (esimerkiksi kotitöitä tai katselemassa televisiota), mutta on silti
läsnä ja valmis vuorovaikutukseen. Hän on siis tarvittaessa lapsensa käytettävissä. Kol-
mas komponentti eli vastuullisuus kytkeytyy isän arjen aktiiviseen vastuunottoon päätök-
senteosta ja siihen liittyvästä suunnittelusta ja valmistelusta, joka koskee lapsen hoitoa ja
huolenpitoa liittyviä toimia ja asioita. Tällaisia ovat esimerkiksi neuvola- ja lääkäriaajan

varaaminen, mutta myös jokapäiväiset toimet, kuten ruoka- ja vaatehuolto. (Lamb 1986, 8-9; Huttunen 2010, 176; Eerola ja Mykkänen 2014, 14-15.)

Lambin vanhemmuuteen liittyvä sitoutumisen määritelmä on ollut varsin käytetty isätutkimusten parissa kansainvälisesti ja isyystutkijat ovat kehittäneet käsitettä tulkitsemalla ja soveltamalla sitä myös uusilla tavoilla (ks. esim. Pleck 2010, 59-68, 87; Huttunen 2010, 177). Alkuperäisen käsitteen määrittelijänä Pleck (mt., 87) itse on ehdottanut käsitteen jatkosoveltamista ja tulkintaa teoreettisesti niin, että saataisiin enemmän tietoa, miten ja miksi nämä isyyden sitoutumisen kolme komponenttia voivat olla suorassa myönteisessä yhteydessä lapsen kehitykseen. Yleisesti tutkimukset ovat todentaneet isyyteen sitoutumisella olevan vahva positiivinen merkitys lapselle ja hänen kehitykselleen ja hyvinvoinnilleen (Mykkänen ja Eerola 2014, 50). Esimerkiksi Carr (2006, 94) on tuonut esille isyyteen sitoutumisen näyttäytyvän lapsen elämässä lapsen parempana sopeutumisena elämään ja siinä oleviin muutoksiin sekä lapsen resilienssinä elämän vastoinkäymisissä verrattuna lapsiin, joiden isät eivät ole sitoutuneet olemaan lastensa elämässä läsnä tai sitoutuminen on heikentynyt isän ja lapsen välisen ongelmallisen vuorovaikutussuhteen takia. Sarkadi ym. (2007, 155, 157) ovat puolestaan esittäneet isän sitoutumisella olevan selvä positiivinen yhteys lapsen sosiaaliseen, psykologiseen ja kognitiiviseen kehitykseen ja niihin liittyviin taitoihin. Lisäksi isän sitoutumisen on nähty olevan yhteydessä poikien käytöshäiriöiden ja tyttöjen psykososiaalisten ongelmien vähentymiseen. Yhtä lailla sitoutunut isyys on kiinnitetty lapsen parempaan koulumenestykseen ja pidemmälle kouluttautumiseen (Mykkänen ja Eerola 2014, 50; Holmes & Huston 2010, 220; Flouri & Buchanan 2004, 149-150).

Suomessa Huttunen (2001, 168) on liittänyt vanhemmuuteen liittyvän sitoutumisen käsitteen ja sen kolme ulottuvuutta erityisesti uuden osallistuvan isyyden määrittelyyn. Kotimaiset isyystutkijat Mykkänen ja Eerola (2014, 49) näkevät isyyteen sitoutumisen hyödyttävän paitsi isää ja lasta itseään, myös parisuhdetta eli kokonaisuudessaan koko perheen hyvinvointia. Eggeben ja Knoesten (2001, 391; ks. myös Huttunen 2010, 175, 179) mukaan sitoutunut isyys on merkittävä hyvinvoinnin perusta miehelle itselleen. Tämä näkyy kasvaneena hyvinvointina liittyen miesten sosiaalisiin suhteisiin, perhesiteisiin ja työelämään.

Kuten olen aiemmin tässä työssäni todennut, uskon, että oman tutkielmani päihdekuntoutuksessa olevien isien isyyden kokemukset näyttäytyvät yleisen yhteiskunnassa vallalla

olevan kulttuurisen isyyden ilmiön ja ihanteen heijastamana. Toisin sanoen oletan tutkimuskohteenani olevien miesten isyyden kokemusten rakentuvan suhteessa niihin yleisiin vallalla oleviin käsityksiin siitä, miten miesten vanhemmuus yleisesti arvotetaan yhteiskunnassamme, millainen isyys täyttää niin sanotun ”hyvän vanhemmuuden normit”? Tarkennan tätä ja kulttuurisen isyyden ilmiön kokonaisuutta vielä seuraavassa luvussa kolmeen muun muassa isyyden kulttuurisen mallitarinan käsitteen näkökulmasta. Sitä ennen rakennan kokonaiskuvaa isyydestä päihdekuntoutujan tietoisesta elämänvalinnasta ja elämäntavan suunnan näkökulmasta. Luku kolme toimii tutkielmani sisäisenä viitekehyksenä.

3 ISYYS PÄIHDEKUNTOUTUJAN KOKEMUKSEN KEHYK- SESSÄ

”Kävelen hämmentyneenä takaisin autolleni. Takana on neljäs kerta, kun olen ollut läsnä Isi tuli! ryhmän tapaamisessa. Alan tajuta vähitellen, mistä tässä kaikessa on kyse. Päässäni toistuu kaksi sanaa: ennen ja jälkeen. Elämä ennen vanhemmuutta ja elämä nyt. Huiman matkan isät ovat jo tehneet, kun he ovat nyt tässä ryhmässä kertomassa isyydestään. Onnistuvatko he? Mitä jos he eivät onnistu? Miten he pystyvät siihen? Itselleni jo pelkästään vanhemmaksi tulo oli suuri (toki odotettu ja toivottu elämänmuutos) elämänkriisi, johon sopeutuminen vei mielestäni paljon aikaa...”

(Ote kenttäpäiväkirjasta syksyllä 2014.)

3.1 Isyys elämänkulun muutoksen johdattajana

Lähtökohtana yksilöllinen elämänkulku:

Kolehmaisen ja Aallon (2004, 10, 16) mukaan isyyksien keskinäiset erot ovat yhteydessä miesten elämänkulun¹² eri vaiheisiin ja mahdollisuuksiin. Toisin sanoen miesten elämäntilanteet vaihtelevat heidän elämänkulkunsa aikana, jolloin myös isyys voi näyttäytyä erilaisena elämän eri vaiheissa ja käännepisteissä. Jos miehen elämäнкаari on pitkä, se voi parhaimmillaan mahdollistaa vuosikymmenien pituisen isyyden, jolloin myös isänä olon roolit muuttuvat eri elämänvaiheissa sisäisten ja ulkoisten tekijöiden myötä (Eerola ja Mykkänen 2014, 12-13).

Työssäni sosiaalityöntekijänä kohtaan elämäнкаarensa ja elämänkulunsa eri vaiheissa olevia asiakkaita (vrt. Juhila 2008, 83). Psykologiassa elämäнкаarella voidaan viitata Dunderfeltin (1998, 16-17) tavoin inhimilliseen kehitykseen ja siinä ilmeneviin yleisiin lainalaisuuksiin. Tällöin elämäнкаariajattelussa voidaan nähdä kolme lähtökohtaa, joiden mukaan a) ihmisen kehitys voi olla elämänpituista eli kattaa koko elämäнкаaren, b) jokaisen ihmisen elämä rakentuu yksilöllisesti ainutlaatuiseksi kokonaisuudeksi eli elämänkuluksi, mutta c) siitä voidaan silti havaita niin sanottuja yleisen kehityksen lainalaisuuksia. Elämäнкаaren käsitteeseen sisältyvällä elämänkululla Dunderfelt (mt. 16) tarkoittaa ”jokaisen ihmisen omaa kokemuksellista tarinaa, eli elämäкertaa, joka on ainutlaatuinen versio oletetusta yleisestä kehityskertomuksesta.” Mielestäni Dunderfeltin määritelmä

---

¹² Elämänkululla voidaan viitata ihmisen yksilölliseen elämään, joka sisältää merkittäviä elämäntapahtumia (elämäntapahtumisen ketju) tai elämänvaiheita, joita jaksottavat tietyt siirtymät. Tällainen on esimerkiksi vanhemmuuden alkaminen. Elämäнкulku itsessään liittyy yhteen ihmisen ikään, elämän aikaa ja siihen kuuluvia tapahtumarakenteita. (ks. esim. Antikainen 1998, 101; Vilkkonen 2001, 75.)

elämänculusta on sopiva tutkielmani viitekehukseen, sillä se ilmentää hyvin sitä, miten jokaisella meistä on henkilökohtainen kokemus elämästämme ja siihen liittyvistä merkittävistä elämäntapahtumista ja -vaiheista, toki yleisten kehityskertomusten¹³ raameissa. Tällaiseksi merkittäväksi elämäntapahtumaksi ja -vaiheeksi katson kuuluvaksi isyydeksi tulon ja isänä olon, ja juuri tämän elämänculun vaiheen isyyden kokemuksia tutkimukseni isäryhmäläiset toisilleen jakavat ja kertovat. Ryhmätoimintaan tutustuessaan ja ryhmässä ollessaan he ovat tuoneet esille isyyden merkityksen ja motivaation päihdekuntoutukseen hakeutumisessa¹⁴.

Näin ollen omassa tutkielmassani päihdekuntoutuksessa olevat isät heijastavat minulle oman elämänculkunsa henkilökohtaista ja ainutlaatuista elämäncvaihetta, joka perustuu heidän päätökseensä irtautua päihde-elämästä isyyden ja lapsensa tähden. Isäksi tulo ja isänä olo on ollut merkittävä käännekohta ja siirtymä miesten elämässä, ja vanhemmuus on näyttäytynyt heille mahdollisuutena muuttaa elämänc suuntaa kohti päihdeettömää elämää. (vrt. Knuuti 2017, 69.) Näen, että isyys ikään kuin johdattaa ja viitoittaa tutkielmani isiä kohti elämänculun tietoista suunnanmuutosta ja pyrkimystä säilyttää tämä suunta. Kuntoutumisen päihderiippuvuudesta päihdeettömäksi on todettu olevan haastava ja vaikeakulkuinen muutosprosessi (Holopainen 1998,10). Samalla vanhemmaksi tulo ja vanhemmuus itsessään on elämänckaar- ja kehityopsykologisen ajattelutavan mukaan yksi aikuisen keskeisimmistä kehitystehtävistä ja -kriiseistä, jolloin on mahdollista pohtia omia elämäncarvojaan ja päämääriä sekä kypsyä tunnetasolla. Vanhemmuus katsotaan tästä näkökulmasta positiivisena käännekohtana ihmisen elämässä. (Rönkä, Oravala ja Pulkkinen 2003, 204; Sevón 2009, 93-94.)

Näistä edellä mainituista lähtökohdista lähden tarkentamaan tutkimukseni sisäistä viitekehystä.

Elämänc käännekohtassa ja siirtymässä:

Elämänculkua voidaan hahmottaa tai jäsentää eräänlaisina ”urina tai polkuina”, joiden varrella voi tapahtua sellaisia elämänc käännekohtia, jonka johdosta käynnissä oleva elämänculun polku voi johtaa siirtymään johonkin toiseen elämänculkuun kuuluvan polun

---

¹³ Tähän palaan tutkielmani osassa 3.2 (Isyys kokemuksina).

¹⁴ Tämä tuli ilmi kenttätöskentelyni aikana Isi tuli! ryhmässä sekä tekemieni henkilökohtaisten haastattelujen pohjalta.

suuntaan. Käännekohtat toimivat siis hetkinä, jotka voivat muuttaa elämämme kulkua. (vrt. Antikainen 1998, 101.) Rönkä, Oravala ja Pulkkinen (2003, 204) ovat tarkastelleet elämän käännekohtaan liittyviä käsitteellisiä määritelmiä ja käsitteeseen liittyviä tekijöitä. Heidän mukaansa käännekohtat viittaavat etenkin tärkeisiin elämävaiheen tapahtumiin, joilla on kestävämpi vaikutus ihmisen kehitykseen, ja joissa arvioidaan omaa elämää ja siihen liittyviä päätöksiä. Käännekohta ja siihen liittyvä muutos voi tarjota mahdollisuuden tai vaihtoehdon muuttaa elämäntapaa, jolloin myös kohdatuksi tulevat uudet rooliodotukset. Parhaimmillaan käännekohta voi jopa muuttaa elämän kulkua positiivisempaan suuntaan (Rönkä, Oravala ja Pulkkinen 2002, 47).

Ulla Knuuti (2007, 75-80) on tutkimuksessaan huumeiden käytön lopettaneiden elämäntavasta ja toipumisesta tarkastellut haastateltaviensa elämässä ilmenneitä käännekohtia ja siirtymiä, jotka ovat saaneet heidät lopettamaan huumeiden käytön. Knuuti (mt, 76) kutsuu näitä elämän muutosta edustaviksi käännekohtiksi tai siirtymiksi. Käännekohtalla hän viittaa kirjallisuudessa yleisesti kuvattuun äkkinäiseen tapahtumaan ihmisen elämässä. Siirtymä puolestaan viittaa hidastempoisemmin tapahtuvaan toisenlaiseen käyttäytymisen muutokseen, josta voi hyvin muodostua elämän käännekohta. Siirtymä antaa elämälle uuden suunnan, ja siihen liittyy keskeisenä ihmisen oma vahva sisäinen pohdinta ja pitkäaikaiset vaikutukset hänen elämänsuuntaansa.

Knuutin (mt., 76-80) tekemässä tutkimuksessa keskeisiä huumeidenkäyttäjien lopettamiskokemuksia reunustivat sisäisen oivalluksen¹⁵ tai heräämisen aikaan saama käännekohta, yksittäinen merkityksellinen tapahtuma elämässä tai keskustelu oikean ihmisen kanssa. Yleisiä olivat myös lopettamiskokemukset, joissa lopettamista oli edeltänyt varsin pitkäkin pohdinta-aika, mutta josta siirtyminen itse muutosta tukevaan toimintaan, kuten kuntoutukseen hakeutuminen oli hitaampaa. Joillekin konkreettinen pelkokokemus oman elämän päättymisestä tai vakava sairastuminen oli toiminut käänteentekevästä tekijänä muutokseen suuntautumisessa. Toisille puolestaan oman elämän ajautuminen kokonaisvaltaiseen umpikujaan ja siitä seuranneet tapahtumat johtivat lopettamispäätökseen. Edelleen huumeiden käytön lopettamiskokemus saattoi myös pohjautua elämäntilanteesta toiseen liittyvään siirtymään, johon kiinnittyi oman menneen, sen hetkisen ja tulevan

---

¹⁵ Knuutin viittaama Norman K. Denzin (1989, 15-19) on nimennyt sisäisen oivalluksen eräänlaiseksi käänteentekeväksi kokemukseksi, joka voi olla vaikutuksiltaan niin syvä, ettei ihminen tämän kokemuksen jälkeen ole enää täysin sama ihminen kuin ennen kokemusta.

elämän arviointi ja punninta, mikä johti pyrkimykseen muuttaa elämänsuuntaa. Tällaisena elämäntilanteen siirtymänä toimi muun muassa vanhemmuus, kuten olen edellä jo tuonut esille (vrt. mt., 69). Tällöin käännekohdaksi tai siirtymän aluille panijaksi voi muodostua myös ammattilaisen tai viranomaisen tekemä lainsäädäntöön perustuva interventio, kuten lastensuojelulain mukainen ennakkollinen lastensuojeluilmoitus tai lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki 25 § ja 25 c §) tai vanhemman kanssa tehtävä ohjaustyö, kuten motiivointimenetelmän käyttö päihderiippuvaisen vanhemman sitoutumiseksi päihdekuntoutukseen ja päihhteettömään vanhemmuuteen. (vrt. Gottzén 2019, 31.)

Vanhemmuutta pidetään yleisesti ja erityisesti psykologisissa tutkimuksissa ihmisen elinkaaren yhtenä keskeisimmistä käännekohdista (Sévon 2009, 26). Aiemmin sitä myös pidettiin itsestään selvänä ”normaalina” elämänsuunnan ohjaajana ja -vaiheena ihmisen elämässä. (mt., 27; Rotkirch ja Tammisalo ym. 2017, 30). Kuten Knuutin (mt.) tekemä tutkimus todentaa päihderiippuvaiselle vanhemmuus voi olla tärkeä väylä kuntoutukseen ja elämän uudelleen orientoitumiseen (vrt. myös McIntosh & Keganey, 2001, 52).

Vanhemmuus voi olla myös olennainen elämässä kiinni pitävä ja toivoa antava punainen lanka, jota seurata vaikeina elämänhetkinä haasteellisissa olosuhteissa sekä kamppaillessa päihderiippuvuutta vastaan. Lisäksi vanhemmuus voi mahdollistaa päihdekuntoutujalle tärkeän ja voimavaraistavan identiteetin ja roolin, johon samaistua vaikeuksien keskellä. Tämä käy hyvin ilmi Hardestyn ja Blackin (2009, 602, 617-618) tekemästä tutkimuksesta, jossa he tarkastelivat puerto ricolaisten huumeriippuvaisien ja marginaalisissa olosuhteissa elävien äitien äitiyden merkitystä heidän elämässään ja kuntoutusprosessissaan.

Vanhemmuuden suuren merkityksen ja voiman todentavat myös useat muut päihderiippuvaisien äitiyteen liittyvät tutkimukset (ks. esim. Ruisniemi 2006b, 165-187). Vanhemmuus, oma lapsi ja rakkaus lapseen on syy taistella riippuvuutta vastaan. Vanhemmuus toimii myös väylänä nähdä elämän merkityksellisyys ja arvokkuus. Se herättää myös vastuunkannon tiedostamiseen: kyse ei ole enää vain vanhemmasta itsestään, vaan kyse on lapsesta ja hänen hyvinvointinsa ja kehityksen turvaamisesta. (Cleveland, Bonugli ja McGlothen 2016, 123 -126.) Usealle äidille konkretisoituu ja selkeytyy vastuunkanto lapsen kehityksestä ja terveydestä ensimmäisessä ultraäänikuvauksessa, jolloin lapsi konkretisoituu todelliseksi. Tämä voi olla käännekohta kiintymyksen ja rakkauden syntymiselle ja siihen, että vanhempi haluaa irtautua päihhteistä. (Myra, Ravndal ym. 2016, 306-

308.) Äidit voivat myös kokea, että raskaus ja vanhemmuus on sykäys uuteen parempaan elämään, jota kohti he haluavat lapsensa kanssa edetä (Harvey, Schmied ym. 2015, 290; ks. myös Granfelt 2007, 85). Tämä uusi ja parempi elämä päihderiippuvaisen äidin kohdalla voi kiteytyä esitettyyn toivomukseen ja haaveeseen tavallisesta elämästä: sijoittumisesta yhteiskunnan työelämään ja arjesta omassa kodissa oman perheen kanssa (Granfelt 2007, 85).

Isien kohdalla vanhemmuutta ja perheen merkitystä elämäkulun ja elämän käännekohtana¹⁶ on pohdittu erityisesti kriminologian tutkimusten parissa (esim. Gottzén 2019, 21,31; Laub & Sampson 2003, 118-123; Turner 2017, 41-45, 52). Näissä tutkimuksissa isäksi tulo ja isyys on näyttäytynyt muun muassa mahdollisuutena ja käännekohtana päästä pois vanhasta rikollisesta elämäntavasta ja vankilakierteestä ja luoda uudenlainen merkityksellinen ja sosiaalisesti hyväksyttävä isyyden rooli ja identiteetti. Isät ovat myös ilmaisseet halunsa olla läsnä lastensa arjessa. Myös kotimaisessa isätutkimuksessa Terävä ja Eerola (2020, 184, 187) ovat hiljattain tuoneet esille isyyden voimauttavan ja elämässä kiinni pitävän merkityksen vankeusrangaistusta suorittaville miehille.

Päihderiippuvaisista isien vanhemmuudesta tehtyjä tutkimuksia elämäkulun ja elämän käännekohtan näkökulmasta ja ylipäänsä muistakaan päihdeisyyttä koskevista teemoista on tehty huomattavasti vähemmän suhteutettuna päihderiippuvaisten äitien vanhemmuuteen liittyviin tutkimuksiin. (vrt. esim. Nätkin 2004, 5-6; McMahon & Rounsaville 2002, 1109-1110). Joitakin tutkimuksia kuitenkin löytyy. Bell, Herring ja Fizz (2020, 362) ovat tehneet hiljattain kirjallisuuskatsauksen päihderiippuvaisten isiä koskevista tutkimuksista. Heidän mukaansa tutkimukset osoittavat, että isyys ja isyyden rooli voi olla merkittävä tekijä ja motivaattori miehille heidän pyrkimyksissään elää päihteistä vapaana. Isyys myös edesauttaa miehiä vastuullisempaan ja osallistuvampaan vanhemmuuteen sekä motivoi miehiä kehittymään vanhemmuuteen liittyvissä asioissa ja taidoissa päihdekuntoutuksen yhteydessä. Samaa todentaa myös Izaak Williamsin (2014, 181) tekemä tutkimus, jonka mukaan päihderiippuvaisten miesten positiivinen identifioituminen isyyteen ja isän rooliin auttaa miehiä taistelemaan päihteisiin kohdistuvia mielihaluja vastaan, vähentämään riippuvuuden syvyyttä ja edesauttamaan kuntoutumista ja riippuvuudesta toipumista. Näiden tutkimusten pohjalta voitaneen olettaa, että myös päihderiippuvaisille isille

---

¹⁶ Suomessa isyystutkija Johanna Mykkänen (2010, 127) tarkasteli omassa väitöskirjassaan isäksi tuloon liittyvää tunnekerrontaa. Tutkimus osoitti isäksi tulon olevan hyvin vahva tunnekokemus, mikä muutti elämän suuntaa eli toimi merkittävänä miehen elämän käännekohtana.

vanhemmaksi tulo ja isyys on yksi elämänkulun ja elämän käännekohdista kohti päihdetömyyttä.

Muutoksen tiellä: a) situaatio

En tutkimukseni viitekehyksessä paneudu niinkään itse päihteiden kuntoutus- ja hoitomuotoihin; päihdepalvelut toimintaympäristöineen ovat moninaiset ja Suomessa lainsäädännöllisesti normitetut ja ohjeistetut¹⁷ (ks. esim. Poikonen ja Kekoni 2019, 49-58). Lisäksi päihteistä voi tutkimusten mukaan päästä irti ja toipua monella eri tavalla ja eri asteisesti (vrt. Knuuti 2007, 12, 17), ja on sinänsä epärelevanttia tämän tutkimuksen puitteissa tarkastella erilaisia ja eritasoisia päihdehoito- ja kuntoutusmuotoja, vaikka toki itse kuntoutusmuodolla onkin vaikutusta yksittäisen ihmisen elämään.

Yhtä lailla jätän tarkastelematta yksityiskohtaisesti itse kuntoutumisprosessia ja siihen kuuluvia vaiheita. Katson, että olennaista omassa viitekehystarkastelussani on kiinnittää huomiota itse elämäntavan ja elämäntilanteen muutokseen ja sitä ympäröivään kontekstiin, sillä tämä konteksti vaikuttaa myös keskeisesti siihen, miten päihdekuntoutuksessa olevat isät isyytensä kokevat. Ymmärränkin omassa tutkimuksessani olevien miesten elämäntilanteen ja siihen liittyvän muutoksen (päihdeettömyys ja isyys) tilanteen käsitteen näkökulmasta.

Rauhala (2014, 42-43) on määritellyt tilanteen kaikkien niiden seikkojen kokonaisuudeksi, joihin ihmisen katsotaan olevan suhteessa. Näitä ovat muun muassa jokaisen ihmisen yksilölliset ja konkreettiset tilannetekijät, kuten hänen työ- ja asuinpaikka, perhe- ja muut ihmissuhteet, oma terveydentila sekä yhteiskunnalliset ja kulttuuriset konkreettiset puitteet. Yksilöllisten tilannetekijöiden ohella tilanteen kokonaisuuteen kiinnittyvät myös ihmisen omaa toimintaa reunustavat ja säätelevät ideaaliset seikat, kuten lainsäädäntö sekä yhteiskunnalliset ja sosiaaliset normit ja säännöt, ylipäänsä kaikki, minkä ihminen voi kokea. Situationaalisuus tarkoittaa kiteytettynä siis sitä, miten ihminen on oman elämäntilanteensa mukaisesti ja kautta kietoutunut todellisuuteen. Tähän todellisuuteen eli tilanteensa komponentteihin ihminen voi osin vaikuttaa omilla valinnoillaan

---

¹⁷ Päihdepalveluja ja niiden järjestämistä kehystää laaja lainsäädäntökokonaisuus. Yleisesti lakisäätteiset päihdepalvelut Suomessa jaetaan perus- ja erityistason palveluihin sijoittuen sosiaali- ja terveydenhuollon yhdyspinnoille. Kunnat voivat itsehallintonsa puitteissa päättää, miten ne käytännössä toteuttavat päihdepalvelut. Ammattiryhmänä esimerkiksi sosiaalityöntekijät vaikuttavat keskeisesti siihen, miten päihdehuollon palvelut toteutuvat asiakkaan oikeuden näkökulmasta. (Poikonen ja Kekoni 2019, 50-54.)

ja näin muuttaa itse situationaalisuuttaan. Omia valintoja ovat esimerkiksi puoliso, harrastukset, koulutus ja ammatti. Toisaalta on olemassa yhtä lailla komponentteja, joihin ihminen ei voi vaikuttaa. Esimerkkinä tästä on periytyvät geenit ja omat vanhemmat. (mt.)

Rauhala (mt.) liittää situaation käsitteeseen myös faktisuuden eli asiaperustan. Oman tutkimukseni kannalta faktisuus on kiehtova ja olennainen, sillä Rauhalan mukaan juuri tämän faktisuuden kiinnittyminen situaatioon on lähtökohta tutkimukselle, jonka kohteena on kokeminen. Tästä esimerkkinä Rauhala mainitsee rakkauden huuman kokemuksen: ihmisellä täytyy olla rakkauden kohde (faktisesti), jotta hän voi kokea rakkauden huumaa. Omaan tutkimukseeni soveltaen tämä tarkoittaisi sitä, että tutkimuskohteenani olevilla miehillä täytyy olla isyyden kohde (ja ymmärrys tästä), jotta he voivat kokea isyyttä.

Rauhalan määritelmään pohjautuen ja omaan tutkimuskontekstiinsa sovittaen Vilma Hänninen (1999, 20-21,130) ymmärtää situaation ihmisen elämäntilanteen kokonaisuutena, joka tarjoaa ihmiselle mahdollisuuksia ja asettaa rajoja eli määrittää elämän toteuttamisen ehdot. Situaation kokonaisuus ei ole stabiili, vaan se muuttuu ihmisen omasta toiminnasta johtuen tai siitä riippumatta. Muutos edellyttää kuitenkin aina toimintaa. Hännistä ja Rauhalaa tulkiten hahmotan päihteettömään elämäntapaan suuntautuvan isän situaation rakentuvan konkreettisista ja yksilöllisistä tilannetekijöistä (esimerkiksi kuntoutuspaikka, asuinpaikka, perhesuhteet, muut läheiset ihmissuhteet, terveydentila ja muut mahdolliset sosiaaliset ongelmat päihteenkäytön lisäksi) ja ideaalisista seikoista (esimerkiksi päihdelainsäädäntö, perhepolitiikka, päihteenkäyttöä ja vanhemmuutta koskevat yhteiskunnalliset normit, säännöt ja arvot), joihin osaan tai osittain hän voi halutessaan – ainakin periaatteessa - vaikuttaa (esimerkiksi valinta ja päätös isyydestä ja päihteettömyydestä, puoliso tai seurustelukumppani.) ja toisaalta taas ei (omat biologiset vanhemmat ja heiltä saatu perimä ja perimän mahdollinen merkitys päihderiippuvuudessa.) Tämä kokonaisuus muuttuu jatkuvasti isien omasta toiminnasta johtuen, ja siitä riippumatta. Ja juuri tämä elämäntilanteen kokonaisuus tapahtuvine muutoksineen tarjoaa päihteistä irti pyrkivälle ja riippuvuudesta toipuvalle isälle mahdollisuuksia ja asettaa rajoja eli toisin sanoen määrittää ne raamit, joiden varassa elämä isänä ja päihdekuntoutujana voi toteutua. Esimerkkinä tämänkaltaisen elämäntilanteen kokonaisuuden tarkastelukeyksenä toimii mielestäni Knuutin (2007, 181) omassa huumeriippuvuudesta toipumista tarkastelevassa tutkimuksessaan tekemä katsaus toipumista tukevista tai sitä

haittaavista tekijöistä. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat yhteiskunnalliskulttuuriset tekijät (ilmapiiri, poliittiset päätökset, työllisyystilanne ja asumistilanne), päihderiippuvaisen oma arvomaailma (suhde päihteisiin, asenteiden muutos, minäkuvan muutos, hyväksytyksi tuleminen tunne), hänen sosiaalinen verkostonsa (parisuhde, lapset, vanhemmat, sukulaiset, ystävät, vertaisryhmät) päihdehoidon- tai kuntoutuksen vaikutukset (arkielämän taidot, eri hoitomuodot, palveluohjaus), henkilökohtaisen päihdehistorian vaikutukset (päihteiden käytön kesto, määrä ja laatu, muut terveydelliset haitat, velallisuus ja muut huumeekulttuurin vaikutukset) sekä päihderiippuvaisen omat yksilölliset ominaisuudet (ikä, persoona, sosiaaliset taidot, ongelmanratkaisukeinot, aiemmat lopettamiskokemukset). Knuutin tekemä katsaus kuvastaa hyvin päihteistä irrottautujan situaatiota ja sitä, miten moninaisista eri tekijöistä ja niiden välisistä suhteista tämä kokonaisuus voi muodostua.

Muutoksen tiellä: b) uuden alku

Knuuti (2007, 30-31) kuvailee mielestäni hyvin omassa tutkimuksessaan sitä, miten huumeiden käytön lopettaneet alkavat rakentaa uutta elämäntapaa päihteettömänä *toipuen*¹⁸ samalla riippuvuudesta. Knuutin (mt.) mukaan muutos päihteettömyyteen on eräänlainen vedenjakaja päihderiippuvaisen elämässä: on aika ennen huumeita, aika huumeriippuvaisena ja aika huumeista irtautumisen jälkeen. Yhtä lailla tähän voidaan rinnastaa myös muut muutokset, kuten omassa tutkimuksessani isäksi tulo: on aika ennen isäksi tuloa ja aika isäksi tulon jälkeen. Elämä on muuttunut, ja kysymys on lähtökohtaisesti pitkstä vanhemmuuden elämänvaiheesta elämäkkaareissa. Uuteen elämäntapaan sopeutuminen ja mukautuminen vie yleensä aikaa ja edellyttää sitoutumista muutosprosessiin. Päihteistä irti pääsemisen matka ei useinkaan ole helppo, takana voi olla hyvinkin vakava päihderiippuvuus ja elämä päihdekäyttäjien alakulttuurissa. Tämä jättää jälkensä ihmiseen itseensä ja hänen kokemusmaailmaansa. (mt.)

---

¹⁸ Knuuti (2007,32) ymmärtää huumeriippuvuudesta toipumisen toipumisprosessina ja toipumiskulttuurina. Toipumisprosessi viittaa toipumisen edistymiseen ajallisessa viitekehyksessä. Toipumisprosessi voi jäädä kesken tai se voi toteutua vuosia myöhemmin. Toipumiskulttuuri sisältää rakennuspuut, tavat ja käytäytymismallit, joiden avulla päihteistä voi irrottautua ja ylläpitää uutta elämäntapaa (päihteettömyyttä). Toipumiskulttuuri vie muutosta eteenpäin. Miellän nämä Knuutin käyttämät toipumisen käsitteet ja kontekstin myös oman tutkielmani isien elämänmuutoksen pohjaksi: isiryhmän miehet ovat toipumassa päihderiippuvuudestaan kenttätyöskentelyni aikana ja he ovat toipumisprosessissaan omilla henkilökohtaisilla vaiheillaan. Heillä on myös oma yksilöllinen toipumiskulttuuri johdattamassa muutosta.

Ihmisten toipuminen ja itsensä sekä elämänsä uudelleen rakentaminen on yksilöllistä ja intensiivisyydeltään eritasoista. Harvalle muutos tapahtuu nopeasti ja helposti. On toki heitäkin. Yleisesti muutos vie yleensä aikaa ja päihdemaailmassa eläneiden toipumisprosessi ja integroituminen ”normaaliin yhteiskuntaan” on pienin askelin etenevää, toisinaan kivuliastakin vaiheesta toiseen kulkemista, jossa päihteettömyyden katsotaan vahvistuvan ajan mittaan, kuten Buchanan ja Young (2000, 157, 160-161) sekä Knuuti (2007, 12) ovat omassa tutkimuksessaan ilmentäneet. Kokonaisuudessaan toipumisprosessi voi viedä vuosia, ja retkahtamiset ovat yleisiä. Myöskään uusien sosiaalisten verkostojen ja sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen niin sanotun valtakulttuurin edustavan ihmisen kanssa ei ole helppoa, kuten ei myöskään ole asettuminen yhteiskunnallisille työmarkkinoille tai ylipäänsä sulautuminen yhteiskunnan instituutioihin ja niiden toimintamalleihin. Oman paikan löytäminen ja uuden elämisen tavan rakentaminen on usein hidas. Monelta saattaa myös puuttua aluksi kunnollinen pysyvä asunto tai paikka, johon asettua. (mt.) Elämä ja arki sosiaalisine ja yhteiskunnallisine taitoineen on eräällä tavalla luotava uudelleen lähes tyhjästä, kuten Knuuti (2007, 12, 30) hyvin kiteyttää. Ja tämän ”uuden alun” rinnalle muodostuu myös isyys, mikä on elämäntapahtumana ja muutoksena myös usein hyvin mullistava ja haastavakin. Oman paikan ja oman isänä olon tavan löytäminen, uuteen perheenjäsenen konkreettinen tutustuminen ja kiintyminen voi olla omalla tavallaan myös mutkainen ja kuoppainen tie. (vrt. Eerola ja Mykkänen 2014, 15.)

Ylipäänsä uuteen elämäntilanteeseen, kuten tässä päihteettömyyteen ja isyyteen sopeutuminen henkisesti, fyysisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti ei ole suoraviivaista ja tasaista kehityskulkua ihmisen elämässä. (vrt. Knuuti 2007, 12). Niin kuin ei myöskään elämäntavan muutos eli päihteettömyys ja isäksi tulo ole automaatio onneen ja valoon (Knuuti 2007, 12; vrt. myös Granfelt 1992, 137). Tähän heijastaen on hyvä tiedostaa, että päihderiippuvaisilla voi olla myös muita erilaisia sosiaalisia ongelmia, kuten asunnottomuutta, mielenterveyteen liittyviä haasteita, toimeentulo-ongelmia, vaikeuksia ihmissuhteissa ja arjen selviytymisen keinottomuutta (Knuuti 2007, 33). Päihteettömyys ja vanhemmaksi ei ole suora ratkaisu näihin, vaan kyse on, kuten jo todettu hyvin kokonaisvaltaisesta elämän uudelleen muotoutumisesta. Kyse on kuitenkin myös Giddensin 1990-luvulla lanseeraamasta toisten mahdollisuuksien (second chances) perspektiivin tarkastelusta: ihminen voi aloittaa elämänsä aikana uudelleen uusista mahdollisuuksista eli elämä ei ole sidottu aiemmin tehtyihin valintoihin ja elämänsä polkuun. Elämä ei ole umpikujaa, vaan toivoa ja toivo pitää kiinni elämässä. (vrt. Knuuti 2007, 33-34.)

Muutoksen tiellä: c) Toipumisprosessi mallina

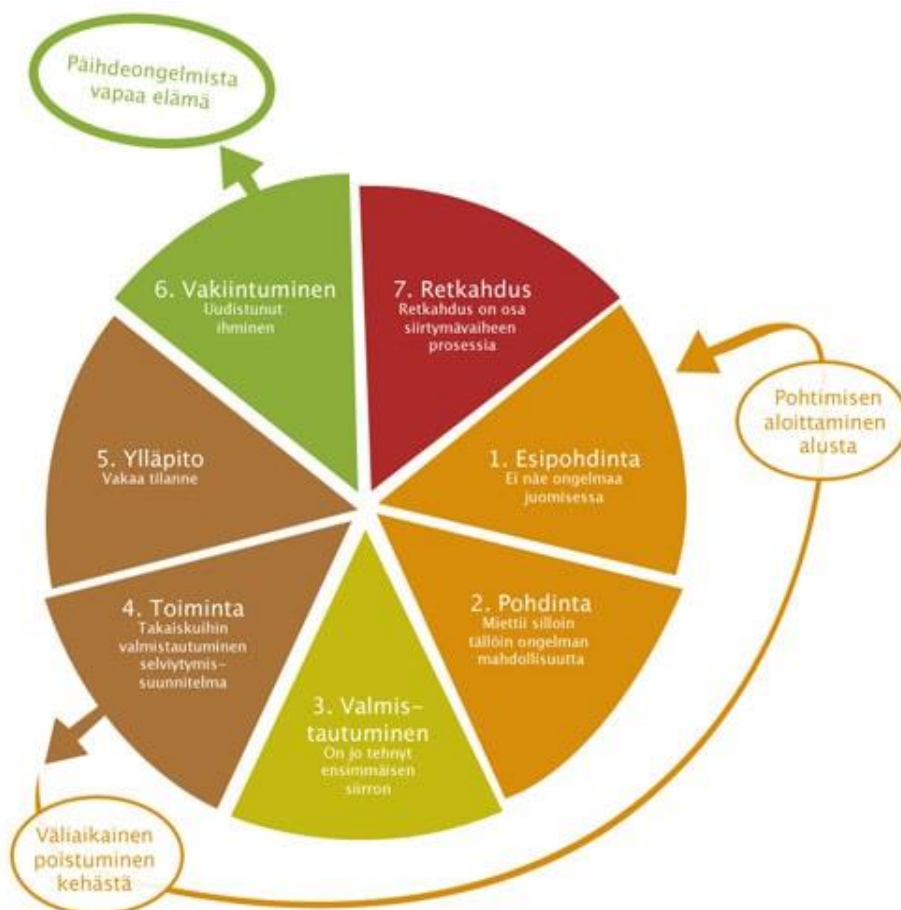
Päihteistä irti pääseminen ymmärretään yleisesti eri vaiheiden kautta tapahtuvaksi. Esimerkiksi Knuuti (2007, 38-40) on jakanut päihderiippuvuudesta irti pääsemisen tarkastelemansa päihdekirjallisuuden perusteella kolmeen eri vaiheeseen: varhais-, keski-, ja myöhäisvaiheeseen. Kaikki päihteistä irtautujat ja toipuvat eivät käy läpi kaikkia näitä kolmea vaihetta ja osa voi jäädä ensimmäiseen tai toiseen vaiheeseen siirtymättä lainkaan eteenpäin. Varhaisvaihe kattaa noin alle vuoden kestävästä päihdeettömyyden, ja on niin sanottu orientoitumisvaihe, jossa päihderiippuvainen irtautuu päihteistä. Usein apuna tässä ovat ulkoiset kontrollikeinot, sillä oma sisäinen kontrolli ei ole vielä tarpeeksi vahva. Riippuvainen ymmärtää tässä vaiheessa päihdeongelmansa ja siihen liittyvät ominaispiirteet ja asettuu uuteen elämäntapaan niin uskomuksiltaan ja asenteiltaan kuin hakeutumalla uudenvälisiin sosiaalisiin (päihdeettömyyttä tukeviin) yhteisöihin. Varhaisvaiheessa voidaan kokea tietynlaista ”raitistumishuimaa” muuttuneesta elämäntavasta ja sen tuomasta mielihyvästä. Tässä vaiheessa päihdeettömyys itsessään antaa sisältöä ja tekemistä elämään. Relapsit ja takapakit voivat kuitenkin olla varsin luonnollinen osa tätä vaihetta.

Seuraavassa vaiheessa eli keskivaiheessa päihderiippuvainen on sisäistänyt päihdeettömyyden ylläpidon, ja uudesta toimintatavasta on tullut arkea. Tällöin ei välttämättä enää ulkoista kontrolloiakaan tarvita. Keskivaiheessa fokus on relapsien eli retkahduksien ehkäisyssä. Päihteistä irti päässyt hakeutuu yhä enemmän kohti uusia sosiaalisia suhteita ja verkostoja, joilla ei ole kytköstä päihteistä irrottautumisen prosessiin eli ihmissuhteisiin ilman päihdekuntoutuskontekstia. Tässä vaiheessa entinen päihderiippuvainen myös alkaa pohtimaan enemmän elämänhistoriaan ja elämänkaartaan tarkoituksena ymmärtää riippuvuutensa kontekstia. Tässä apuna voi olla ammatillinen terapiasuhte, sillä pohdinta voi nostaa pintaan käsiteltäviä kipeitä tunteita, kuten häpeää ja syyllisyyttä. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä muiden elämäntaitojen kehittäminen ja hallinta voivat olla olennainen osa elämää. Keskivaihe kattaa alle kolmen vuoden päihdeettömyyden ajan. Varsinainen toipuminen tapahtuu myöhäisvaiheessa eli yli kolmen vuoden päihdeettömyyden jälkeen. Tällöin tapahtuu henkiselä tasolla suuri muutos eli niin sanottu henkinen uudelleenorientoituminen: ihmisen suhteellisen vakaan sisäisen hallinnan myötä hän *ei enää tahdo* olla päihteiden käyttäjä. Elämä itsessään on sisällöllisesti niin merkittävä, ettei kyse ole sinänsä enää vain päihteiden käytöstä tai käyttämättömyydestä. Elämässä on tullut tilalle paljon muutakin henkilökohtaista viitekehyspintaa, johon fokuksitua.

Monet sisäiset ristiriidat ovat ratkenneet ja ihminen on kypsempi persoonaltaan. Myöhäisvaiheessa entisen päihderiippuvaisen tulee kuitenkin olla tietoisesti herkkänä, sillä paluuta niin sanottuun viattomaan elämään ilman aiempaa riippuvuutta ei enää ole, vaan riskit päihteiden käytön tai muun mahdollisen riippuvuuden suhteen on hyvä tiedostaa.

Addiktiivisen käyttäytymisen lopettaminen ja siihen kuuluva prosessi voidaan kuvata myös esimerkiksi niin sanottuna muutosvaihemallina. Mallin kehittivät 1980-luvulla James Prochaska ja Carlo DiClemente, jotka halusivat analysoida päihderiippuvuuden toipumisen eri vaiheita. Kuusivaiheinen toipumisprosessi koostuu esiharkinta-, harkintamotivoitumisen, valmistelu-, toiminta- ja ylläpitovaiheesta. Esiharkintavaiheessa päihderiippuvainen vähättelee päihteidenkäytön kielteisiä seurauksia tai kieltää ne, vaikka hänen lähiympäristönsä ihmiset (perhe, ystävät, naapurit ja työntekijäyhteisö) ovat jo tietoisia, että päihteiden käytössä on ongelmia. Harkintavaiheessa päihteiden käyttäjä tasapainoilee ristiriitaisten tuntemusten parissa: toisaalta hän on tietoinen päihdeongelmastaan, ja haluaa irti päihteiden aiheuttamasta ahdingosta ja epätyytyttävästä elämästä, mutta toisaalta hän ei ole valmis konkreettiseen muutokseen, vaan haluaa pitää elämän ennallaan. Eli päihderiippuvainen tietää, mitä pitäisi tavoitella, mutta ei ole vielä valmis muutokseen. Tämä vaihe voi kestää varsin pitkäänkin. Kolmannessa eli motivoitumisen ensimmäisessä vaiheessa edellä kuvatun ristiriitaisen tilanteen takia päihderiippuvainen odottaa tai toivoo asioiden (elämäntilanteen) ratkeavan omalla painollaan, sillä hänellä on epävarma tai turvaton olo siitä, tuleeko hän selviytymään uudessa elämäntilanteessa. Seuraavassa eli valmisteluvaiheessa päihteiden käyttäjä alkaa askeltaa kohti käyttäytymisensä konkreettista muuttamista. Hän esimerkiksi vähentää tietoisesti päihteiden käyttöään. Toimintavaiheessa hän päästää irti päihteidenkäytöstä eli luopuu kokonaan niiden käytöstä. Tämä edellyttää tietoista ajattelu- ja kokemusmaailman muuttamista ja päämäärätietoista työskentelyä. Ylläpitovaiheessa keskiössä on päihteistä toipujan päihteettömän elämäntavan ylläpito. Muutosprosessin katsotaan loppuneeksi, kun päihteettömyys ja siihen liittyvä elämäntyyli on integroitunut osaksi elämisen tapaa. (Prochaska, DiClemente ja Norcross 1992, 1104; Knuuti 2007, 36-37.) Yhdyn muutosvaihemallista esitettyyn tarkennukseen siitä, että viimeinen vaihe eli päihteettömän elämän ylläpito jatkuu usein koko loppuelämän ajan eli koko ihmisen eliniän. Tästä näkökulmasta katsottuna muutosprosessille on hankala määrittää lopullista päättymiskohtaa. (ks. esim. Lahtinen-Antonakis 2009, 37.)

Käytännössä toipumisprosessi ei mene välttämättä edellä kuvatussa järjestyksessä, vaan prosessi voi keskeytyä retkahduksen tai käytön uudelleen aloittamisen (relapsi) johdosta. Epäonnistuminen ja toistuvat yritykset kuuluvat päihdeongelman luonteeseen (McIntosh & McKeganey. 2001, 50). Suuntana on kuitenkin toipumisen eteneminen, vaikka pienin askelin. On siis mahdollista ja luonnollista, että toipuja käy samoja vaiheita lävitse useita kertoja ennen varsinaisen muutoksen tapahtumista. (Prochaska, DiClemente ja Norcross 1992, 1105; Knuuti 2007, 25, 39.)¹⁹ Muutoksenvaihemalli on mukautettu ja havainnollistettu päihdelinkin internetsivuilla julkaistussa kuvassa (kuva 1.). Malli on kuvassa esitetty alkoholiriippuvuuden näkökulmasta, mutta käy hyvin myös muidenkin päihteiden irtautumisprosessin kuvaukseen. Tässä mallissa on seitsemänneksi osaksi liitetty mahdollisen retkahtamisen vaihe.

Kuva 1. Muutoksenvaihemalli (pähdelinkki.fi)

¹⁹ Knuutin (2007, 25) mukaan täydellisen raitistumisen tavoite ei juuri koskaan ole realistinen huumeriippuvuuden hoitojen kohdalla.

Muutos ei tapahdu pelkästään päättävällä ja vakaalla päätöksenteolla ja asenteella, vaikka toki näitäkin tarvitaan, erityisesti toipumisen alussa (vrt. Lahtinen-Antonakis 2009, 129). Suuri elämän- ja elämäntapamuutos vaatii yksilöllistä henkistä pohdintaa ja punnintaa siitä, onko hän todella valmis muutokseen ja kestääkö hän henkisellä tasolla muutosprosessin ja jos kyllä, millaisin edellytyksin. Yhtä lailla olennaista on myös löytää uudesta elämästä ja elämäntavasta sen merkityksellisyys, sillä ilman sisältöä ja osallisuuden tunnetta päihteetön elämä voi tuntua tyhjältä, eläältä ilman tarkoitusta. (vrt. Knuuti 2007, 174.) Isyys sinänsä on tässä voimaa-antavana muutoksen tukijana, sillä oma lapsi ja vanhemmuuden rooli näkyvät usein juuri sinä merkityksellisenä kiintopisteenä ja elämänkulun opastajana, jota kohti haluaa edetä ja josta haluaa toipumisprosessissaan pitää kiinni (ks. esim. Ruisniemi 2006a, 176, 192, 247; Ruisniemi 2006b, 184-187).

Muutoksen tiellä: Kuka minä olen?

Rauhalan (2014, 44) mukaan elämäntilanteen kokonaisuus eli situationaalisuus on keskeisessä yhteydessä ihmisen identiteettiin ja sen muodostumiseen. Hänninen (2000, 60) puolestaan ymmärtää situaatiossa tapahtuvan muutoksen, kuten jonkin merkittävän elämänmuutoksen, johtavan ihmisen kyseenalaistamaan totutun tavan, jolla hän tulkitsee elämää ja itseään. Toisin sanoen ihminen alkaa pohtia identiteettiään. Myös olennaisena osana päihteistä irtautumisen ja toipumisen prosessia on usein pohdinta omaa identiteettiä ja minäkuvaa²⁰ koskevista kysymyksistä, koska ihminen irtautuu paitsi päihteistä myös siihen kuuluvasta elämäntavasta ja yhteisöstä. (Knuuti 2007, 9; Ruisniemi 2006a, 77; Koski-Jännes 1998, 174). McIntosh & McKeganey (2001, 49, 52) toteavat päihderiippuvuudesta toipuvan ymmärtävän osana toipumisprosessia, ettei heidän päihderiippuvuutensa kiinnittyvä identiteetti ole enää ”käytävissä”, eikä (itselle ja/tai läheisille tai lähiyhteisölle) sopiva, vaan myös identiteettiä tulee uudelleen muokata. Tästä käynnistyy

---

²⁰ Minäkuvalla voidaan viitata ihmisen omaa itseään koskevasta uskomusjärjestelmästä. Uskomusjärjestelmän muodostumiseen vaikuttavat ihmisen oma elämäkokemus ja hänen tekemänsä tulkinnat, oma persoonallinen identiteetti sekä sosiaalinen identiteetti ja siitä saatava palaute. (Ruisniemi 2006a, 5.) Identiteetti käsitteenä on haastava määritellä. Yksinkertaisimmillaan identiteetti viittaa ihmisen käsitykseen ja kokemukseen itsestään (Nousiainen 2004, 18). Usein sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa viitataan sosiologi Erving Goffmanin 1960-luvulla tekemään jaotteluun persoonallisesta ja sosiaalisesta identiteetistä. Persoonallinen identiteetti kytketään yksilöllisyyteen, minäkokemukseen ja tunteeseen tämän johdonmukaisuudesta ja jatkuvuudesta, ja sosiaalinen identiteetti kiinnittyy sosiaaliseen yhteisöön tai ryhmään ja siihen kuulumiseen, samankaltaisuuden kokemukseen sekä johdonmukaiseen käyttäytymiseen erilaisissa sosiaalisissa rooleissa. (vrt. esim. Saastamoinen 2006, 172.)

oma itseen kohdistuva prosessi, jonka aikana hän kohtaa itsensä, ja alkaa käsittelemään itseään ja olosuhteitaan. Tähän prosessiin lukeutuvat sekä henkilökohtaisen että sosiaalisen identiteetin työstäminen. Koski-Jännes (1998, 174-175) kuvaa yksilöllisen identiteetin muokkaamisen liittyvän oman elämän ainutkertaisuuden ja siihen sisältyvän sisäisen mielen tajuamiseen, ikään kuin autenttisen minuuden ja elämäntavan löytämiseen. Tarve kohdata ja työstää omaa sosiaalista identiteettiä kiinnittyy Knuutin (2007, 125) mukaan sosiaalisen verkoston ja verkostossa olevan oman aseman muutokseen; entisen päihdeidenkäyttäjälämäntavan ja -yhteisön edustamat toiminnalliset ja moraaliset arvot ovat erilaiset suhteessa päihteistä irtautujan sosiaaliseen ja yhteisölliseen kontekstiin. Arvo-maailmat eivät kohtaa. (ks. myös Ruisniemi 2006a, 65-66.)

Koski-Jännes (1998, 166-167, 170-171) kuvaa edellä kuvattua uuden identiteetin muodostamista sekä siihen liittyvää pohdiskelua eräänlaiseksi minuuden etsimiseksi, jolla hän viittaa myös päihderiippuvuudesta irtautuneen mahdolliseen eksyksissä olemisen kokemukseen oman itsensä suhteen. Päihde tai päihteet ovat voineet olla niin suuri osa omaa henkilökohtaista ja sosiaalista identiteettiä ja oloa, että riippuvuuden poistuessa tilalle jää ikään kuin tyhjiys, jonka kautta reaali maailman todellisuus on kohdattava. Tätä eksyksissä olon ja ristiriitaisuuden kokemusta kuvastaa varsin hyvin Hyytinen (2013, 89-92) omassa tarkastelussaan, jossa hän pohtii vaikeasti päihdeongelmaisten äitien ja vauvaperheiden elämäntilannetta ja vanhemmuuden identiteettiä päihdeongelmien hoitoon erikoistuneiden ensikotien ja avopalvelujen kontekstissa. Hyytisen mukaan monet päihdekuntoutukseen tulevista vanhemmista ovat hyvin ambivalentissa tilanteessa muutosprosessin vaiheen ja oman itsensä hahmottamisen suhteen. He toisaalta näkevät ja tiedostavat syyt, joiden vuoksi päihteistä irtautuminen on tehtävä, mutta toisaalta kokevat syitä myös päihdeidenkäytön jatkamiseen, (vrt. edellä kuvatun muutoksenvaihemallin harkintavaihe) sillä heidän elämänsä, sosiaaliset suhteensa ja identiteettinsä ovat voineet rakentua kokonaisvaltaisesti päihdeidenkäytön ympärille. Tällöin toimivia läheissuhteita esimerkiksi omiin vanhempiin tai lapsuudenperheisiin juurikaan ole, tai ne ovat hauraat. Tietynlainen elämän turvaverkko siis puuttuu, osin myös siitä syystä, ettei vakavasti päihderiippuvainen vanhempi ole välttämättä muodostanut lähiverkostoja esimerkiksi opiskelujen tai työssäkäynnin kautta. Osalla voi olla myös taustalla omia kipeitä lapsuuden kokemuksia päihderiippuvaisten vanhempien lapsina, joilla on oma vaikutuksensa oman vanhemmuuden identiteetin muodostumiseen ja käsitykseen siitä, mitä on olla vanhempi omalle lapselleen. Tähän suhteutettuna itselle tuttu päihdemaailma voi näyttäytyä edelleen osittain

positiiviselta, ja vanhempi tuntee epävarmuutta siitä, onko hän valmis luopumaan omasta yhteisöstään, ystävyssuhteista ja yhteisöön liittyvistä sitoumuksista. Muutos päihdeettömään elämäntilanteeseen ja vanhemmuuden identiteettiin voi olla suuri ja haasteellinen, pelottavakin, kun tuttuus ei ole turvana.

Toki on aina niitäkin, joilla päihteiden käyttö ja riippuvuuskäyttäytyminen ei ole koskaan ankkuroitunut osaksi omaa minäkäsitystä ja itseä koskevia uskomuksia eikä näin ollen ole tarvetta irrottautua samalla tavalla päihteiden käyttäjän identiteetistä, muuttaa omaa minäkäsitystä tai rakentaa uudenlaista elämäntapaa. Monella päihdeongelmaisella toipumisprosessi käynnistää kuitenkin kysymykset: Kuka minä olen? Mikä on minun (riippuvuudesta vapaa) identiteettini? Tästä seuraa henkilökohtainen ”identiteetti- ja minuusprojekti” tai jonkinasteinen identiteettikriisi, jossa kohdataan aluksi menneisyys, ja aletaan sitten rakentaa minuutta uudelleen eri pohjasta käsin. Tavoitteena on kasvaa sisäisesti ja löytää oma aito ja syvempi itsensä, löytää jälleen eheä minäkäsitys. (Knuuti 2007, 37; Koski-Jännes 1998, 170-173, 178; ks. myös Harré 1983, 258-259.) Lahtinen-Antonakis (2009, 85-91) näkee tämänkaltaisen psyykkis-henkisen työskentelyn oman itsensä kanssa ja siitä seuraavan kasvun jokseenkin välttämättömänä pitkäaikaiselle toipumiselle, ja yhdistää oman itsensä kohtaamisen toipumisen ylläpidon vaiheeseen. Tällöin on mahdollista myös löytää itsestään uusia puolia ja asioita ja kokea hyväksynnän ja rakkauden tunteita itseään kohtaan: antaa anteeksi itselle. Samankaltaisesta anteeksi antamisen prosessista ja oman itsensä hyväksymisestä kertoo myös Gueta (2013, 450, 464) omassa tutkimuksessaan israelilaisista huumeriippuvuudesta toipuvista äideistä. Guetan mukaan anteeksianto vähentää selkeästi äidin kokemaa syyllisyyden tunnetta aiemmasta päihteiden käytöstään (lasten läsnä ollessa) sekä mahdollistaa uuden syyllisyydestä vapaan ja uuden vanhemmuuden identiteetin ja vanhemmuuden toimintatapojen rakentamisen.

Peled, Gavriel-Fried ja Katz (2012, 893) puolestaan tarkastelevat omassa tutkimuksessaan israelilaisia metadonikorvaushoidossa olevia isiä ja heidän isyyden identiteettiään. Tutkijoiden mukaan isyyden identiteetti koostuu yleisistä sosiaalisista maskuliinisuuden käsityksistä ja vallitsevista isän rooleista sekä isä-poika-sukupolvien välisistä suhteista. Nämä kaikki puolestaan liittyvät menneisyyden tapahtumiin, nykyhetken kokemuksiin ja isän ajatuksiin siitä, millaisena isänä hän näkee itsensä tulevaisuudessa. Korvaushoidossa olevien isien vanhemmuuden identiteetti kuvattiin tarkemmin neljän eri vaiheen prosessina korvaushoidon aikana: Aluksi identiteetti kietoutui ennen kaikkea vanhemmuuden poissaoloon. He olivat riippuvuutensa takia fyysisesti ja emotionaalisesti poissaolevia ja

väsyneitä isiä, joilla ei ollut vahvaa kosketuspintaa lastensa arkeen tai heidän kasvuunsa ja kehitykseen. Seuraavassa vaiheessa tapahtui niin sanottu ”herääminen” tai havahtuminen tästä poissaolevan isän identiteetistä ja kaikista sen seurauksista lapsen elämään ja omaan vanhemmuuteen. Tämä käänteentekevä ja tunnetasolla hyvinkin kipeä kokemus puolestaan oli tie muutokseen kohti uudenlaista isyyden identiteettiä. Osana omaa identiteettiä koskevaa sisäistä oman itsen työskentelyä oli tietynlainen hyväksyntä ja vastuunkanto aiemmasta isänä olemisen poissaolosta. Tätä kuvattiin kolmantena identiteettiprosessin vaiheena. Tämän jälkeen käynnistyi neljäs vaihe, jossa isät alkoivat askel askeleelta edetä kohti isyyden identiteetin uudelleenmuotoilun ja -rakentamisen prosessia. Osana tätä prosessia isät käsittelivät syyllisyyden tuntemuksiaan poissaolevasta päihderiippuvaisesta isyyden identiteetistä. Isät kokivat uudenlaisen isyyden identiteetin ihanneeksi läsnä olevan ja vastuullisen vanhemmuuden, ja olivat valmiita työskentelemään kovasti rakentaakseen tällaisen isyyden identiteetin. Tutkijoiden mukaan tämä isyyden identiteetin muokkaaminen ja siihen sitoutuminen osoitti omalta osaltaan sitä, miten identiteetti ja isän rooli on muokattavissa, vaikka lähtökohdat olisivatkin vaikeat, kuten tässä päihderiippuvaisilla ja poissaolevilla isillä. (mt. 898-901, 906.)²¹ Päihderiippuvuudesta toipujalle vanhemmuudesta voikin tulla olennainen kantava elementti uutta minäkuva ja identiteettiä rakennettaessa ja toipumisprosessin etenemisessä. Päihteidenkäyttäjäidentiteetti pienenee vanhemmuusidentiteetin kasvaessa. (Ruisniemi 2006b, 167-169 184; Baker 2000, 872-875.)

Muutoksen tiellä: d) Vertaisuus ja vertaisryhmätoiminta

Eerolan ja Mykkäsen (2014, 9) mukaan eri perheammattilaiset ovat tuoneet esille sen, miten tärkeitä on, että miesten isyyttä tuetaan ja autetaan, erityisesti isyyden alkuvaiheessa tai elämän kriisitilanteissa tai käännekohtissa (ks. myös Kokkonen 2003, 32). Isäksi tulo itsessään on niin suuri elämäntapahtuma miehen elämässä, että siihen liitetään selkeä sosiaalisen tuen tarve (Lähtenmäki, Hakyemez-Paul & Pihlaja 2019, 1786). Yksi keskeinen tukimuoto voi olla samassa elämäntilanteessa olevien keskinäinen vertaisuus (Vahtel, Eilmannb, Pühvel ja Kangasniemi 2021, 1, 5). Vertaisuutta ja vertaisuuteen perustuvaa ryhmätoimintaa on määritelty moninaisesti ja laajasti. Mielestäni varsin selkeän

---

²¹ Suomessa muun muassa Anna-Liisa Hänninen-Uutela (2004, 194-208) on väitöskirjassaan tehnyt kattavan tarkastelun päihderiippuvaisten narkomaanien elämäntavan ja identiteetin muutosprosessista yhteisökasvatuksellisessa huume kuntoutuksessa.

ja sosiaalityön kontekstiin hyvin soveltuvan tarkastelun tekee Peter Peitsalo (2008). Hän ymmärtää vertaisuuden syntyvän tilanteissa, joissa samanlaisia elämäkokemuksia tai elämänvaiheita kokevat tai kokeneet ihmiset kohtaavat toisensa. Vertaisuuden perusta on tällöin näissä samankaltaisissa kokemuksissa ja niihin mahdollisesti liittyvissä haasteissa sekä niistä syntyvissä yhteisissä tulkinnoissa, ajatuksista ja tunteista. Vertainen ymmärtää, mistä toinen puhuu, mikä mahdollistaa myös vaikeista asioista puhumisen eri tavalla kuin esimerkiksi ammatillisen auttajan ja asiakkaan välisissä vuorovaikutuskohtaamisissa. (mt., 21.)

Vertaisryhmällä (mt, 21-23) voidaan puolestaan viitata ryhmätoimintaan, jossa keskenään vertaiset ihmiset kohtaavat. Ryhmässä kohtaavilla ihmisillä on jokin heitä kaikkia yhdistävä tekijä. Ryhmä perustuu vapaaehtoisuuden ja tasavertaisuuden arvoille. Ryhmän toiminta voi edistää siihen osallistuvien vertaisten (henkistä) hyvinvointia ja jaksamista sekä vapauttaa voimavaroja. Se voi olla tarvittaessa myös yksi tukimuoto esimerkiksi haastavassa elämäntilanteessa, kun ryhmässä haasteet tulevat tunnistetuiksi, sanotetuiksi ja työstetyiksi. Tuen ohella ryhmä mahdollistaa osallisuuden sekä ymmärryksen ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset, ja parhaimmillaan vertaisryhmään osallistuvat voivat kokea voivansa olla juuri sellaisia kuin he ovat heikkouksineen, ongelmineen ja vahvuuksineen. Tämä puolestaan voi olla väylä parempaan itsetuntemukseen. Käytännössä vertaisryhmissä on eroja niiden avoimuuden, ohjauksen ja tavoitteiden suhteen: on olemassa avoimia, puoliavoimia ja suljettuja ryhmiä²². Ryhmät voivat olla myös ammatillisesti ohjattuja ja niiden toiminnalla voi olla jokin tietty ryhmätoiminnan teemaan liittyvä tavoite, johon ryhmä vertaisuudessaan paneutuu.

Muutoksen tiellä: e) Vertaisuus päihteistä irrottautuessa

Vertaisuuden ja vertaistuen merkitys päihteistä irrottautujan isän näkökulmasta voi olla hyvinkin merkittävä, kun tarkastellaan toipumisprosessissa olevien entisten päihdeidenkäyttäjien yleistä elämäntilannetta: niin sanottuun entiseen elämään ovat jääneet monet päihderiippuvaisen ihmissuhteet ja sosiaaliset suhteet yleensä, ja päihdeidenkäyttäjä on voinut elää hyvinkin tiiviisti päihdekäyttäjien omassa yhteisössä ja yhteisöä

---

²² Avoimeen ryhmään voi liittyä uusia jäseniä eli se on periaatteessa avoin kaikille ryhmään sopiville ihmisille eli niille, joita yhdistää vertaisuus. Puoliavoimet ryhmät ovat lähtökohtaisesti suljettuja, mutta ryhmä voi yhdessä päättää ottaa siihen uusia jäseniä. Suljettuja ryhmiä edustavat useat erilaiset koulutus- ja terapia-ryhmät ja niihin osallistujien kokoonpano on rajattu. (Peitsalo 2008, 22.)

ympäröivässä alakulttuurissa. Tässä yhteisössä hän on mitä luultavimmin saanut myös tukea ja apua omalle päihteidenkäytölleen ja tuntenut itsensä hyväksytyksi. (Knuuti 2007, 30, 33, 41.) Juhilaan (2006, 131) viitaten, päihteiden käyttäjille voi muodostua spontaanin ryhmäytymisen myötä oma vertaisyhteisönsä, jotka muiden vertaisyhteisöjen tapaan ilmentävät jäsentensä vastavuoroisuutta, keskinäistä luottamusta, aineellista ja henkistä tukea sekä toisistaan huolenpitoa. Kyse on ryhmässä olevasta sosiaalisesta pääomasta, joka on syntynyt poissulkemista. Poissulkeminen tässä tarkoittaa sitä, miten muu yhteiskunta yleisesti estää pääsemästä päihteiden käyttäjien yhteisöä osalliseksi yhteiskunnassa arvostettavia yhteisöjä, koska näkee tämän kaltaiset ongelmallisten asioiden (kuten tässä päihteet) ympärille syntyneet yhteisöt ihmisille haitallisina, vältettävinä ja pahimmillaan ihmisiä syrjäyttävinä. Näin ollen tämänkaltaiset poissuljetut yhteisöt ammentavat voimavaroja, sosiaalisen pääomansa sekä selviytymisstrategiansa oman yhteisönsä sisältä, poissuljettujen vertaisuudesta. Juhila (mt.) näkee poissulkemisen asetelman sosiaalityön näkökulmasta haasteellisenä: pystyykö sosiaalityön kenttä havaitsemaan tarpeeksi näiden ryhmien positiiviset ja vertaisuuteen perustuvat voimavarat ja näkemään ryhmät työskentelykumppaneinaan, vai asetutaanko muun yhteiskunnan tavoin kontrolloimaan ja osin tukahduttamaan tällaisten vertaisyhteisöjen olemassaolo? Mielestäni kysymys on ihmisyyteen liittyvistä arvoista: meillä jokaisella lähtökohdistamme, elämäntilanteestamme ja taustoistamme riippumatta on synnynnäinen tarve tulla hyväksytyksi ja kokea olonsa arvostetuksi, kuulua osaksi jotakin yhteisöä, niin myös päihteiden ongelmakäyttäjillä.

Asiantuntijoiden mukaan tämänkaltaisen yhteisö ja siihen liittyvä elämäntapa on kuitenkin jätettävä, jotta päihderiippuvuudesta pääsee irti pysyvästi. On löydettävä uusi tapa elää sekä päihhteettömyyttä tukeva tukiverkosto. Tähän sisältyy kuitenkin uhka tai vaara yksinäijämisen kokemuksesta. Uusien korvaavien sosiaalisten suhteiden ja verkostojen löytäminen ja niihin kiinnittyminen voi olla hidasta ja pahimmillaan päihderiippuvuudesta toipuva toipuu yksinäisyyteen ja päättyy yksinäisyyden ja tyhjyyden kokemuksensa vuoksi jälleen päihteidenkäyttäjäksi tutun käyttäjäyhteisön ympäröimänä. Juuri näiden seikkojen vuoksi erilaiset vertaisryhmät (kuten AA- eli Nimettömät Alkoholistit ja NA- eli Nimettömät Narkomaani -ryhmät) voidaan nähdä päihderiippuvuudesta toipumisen kannalta olennaisina ja toipumista edistävinä resursseina (Knuuti 2007, 30, 33, 41; vrt. myös Lahtinen-Antonakis 2009, 80). Vertaisyhteisössä jaetaan lähtökohtaisesti sama päihhteettömyyden tavoite uudenlaisessa elämäntilanteessa ja sieltä saatu sosiaalinen veritaistuki ja luottamukselliset ihmissuhteet voi luoda merkityksellisyyttä elämään ja edistää

toipujan yleistä hyvinvointia. Yhtä lailla vertaisryhdyt voi myös luoda jäsenilleen tietynlaista sosiaalista kontrollia toipumisprosessin aikana. Se on kuin peili, jonka eteen toipujan tulee astua ja jota vasten hän voi heijastua toipumisensa eri vaiheissa. Parhaimmillaan vertaistuki voi toimia siinä toipumisprosessiin kuuluvassa vaiheessa, jolloin päihdeettömyyden elämäntapaa sisään ajetaan eli entisestä elämäntavasta on jo luovuttu, mutta uutta elämäntapaa ei olla vielä täysin omaksuttu. (mt.)

Suomessa vertaistoiminta on ollut jo vuosikymmeniä olennainen osa päihdehoitoa ja päihdehoitoa irtautumisprosessia. Vanhin ja tunnetuin vertaistuen perustuva organisaatio on edellä mainittu Nimettömät Alkoholistit (AA), ja sen rinnalle on kehittynyt varsin laaja ja monipuolinen eri päihderiippuvuuksista toipuvien vertaistoimintaa, mukaan lukien nykyään verkossa toimivat vertaistuet. Osassa vertaistoimintaa on huomioitu erikseen myös päihderiippuvaisen läheiset, kuten perheenjäsenet ja lähiomaiset. (Andersson, Pirttijärvi ja Rajamäki 2011, 70-71.)

Elina Kotovirta (2009, 170) toteaa oman tutkimuksensa puitteissa vertaistuen saatavien hyötyjen olevan kiistattomia huumeriippuvuudesta toipujille. Vertaisuus mahdollistaa keskinäisen tuen päihdeettömyydelle ja tarjoaa kokemuksia ja kosketuspintaa, joihin päihdehoitoa irtautujat voivat samaistua. Tämä lisää omaa sisäisen riittävyyden ja sosiaalisen kyvykkyyden tunnetta. Edelleen vertaisuus ja siihen liittyvä toiminta edesauttaa omalta osaltaan luomaan tai löytämään uusia ihmissuhteita ja sosiaalisia verkostoja. Myös White & Evans (2013, 11) toteavat oikeaan aikaan kohdistetun vertaistuen hyödyn päihderiippuvuudesta toipujille: keskinäinen vertaistuki yhdessä ammatillisen tuen kanssa voi kannatella toipumisprosessin aikana ilmenevissä tiukoissa paikoissa ja olosuhteissa. Tästä kannattelusta voivat hyötyä parhaimmillaan myös toipujan perhe ja läheiset.

Vertaisuudella voi olla merkitystä myös toipumiseen liittyvissä minuusprojekteissa. Koski-Jänneksen (1998, 173-174; vrt. myös Knuuti 2007, 125; Ruisniemi 2006a, 66 ja Kotovirta 2009, 36 sit. Humphreys 2004, 128-133) mukaan vertaistuet, kuten AA-toiminta, ja siihen liittyvä keskinäinen kokemuksellinen vuorovaikutustodellisuus voi toimia olennaisena pohjana uuden addiktiivisesta käytöksestä luopumisen tilalle tulevan sosiaalisen ja henkilökohtaisen identiteetin muodostamiselle. Erityisesti tämä toimii uutta sosiaalista identiteettiä luodessa, jolloin vertaistuen ja vertaistuen avulla riippuvuudesta toipuja voi luoda ja löytää itselleen uuden ja yhteisöllisestä näkökulmasta

”kunniallisen” ja hyväksyttävän suhteen ja aseman häntä ympäröivässä sosiaalisten suhteiden verkostossa. Vertaisuuden kautta riippuvuudesta vapaa saa eräänlaista sosiaalista tukea uudelle minuudelleen.

Katja Malin (2006, 197-198) nostaa omassa tutkimuksessaan esille niin sanotut ”helpperit” eli käyttäjävertaiset, jotka saattavat edelleen käyttää huumeita, mutta auttavat silti vertaisiaan päihdekäyttäjien verkostostoissa eli kentällä sekä terveysneuvontapisteissä. Tällaista vertaistoimintaa on toteutettu muun muassa Malinin tutkimuskohteena olleessa A-klinikkasäätiön terveysneuvontapisteessä Vinkissä, jonka palvelut on suunnattu huumeiden käyttäjille tavoitteena vähentää huumehaittoja. Vertaisuus tässä palvelussa perustuu ajatukseen siitä, että helpperi voi tehdä hyvää eli auttaa vertaistaan päihteiden käytöstään huolimatta: päihhteettömyyttä ei vaadita. Vahvuudeksi tämänkaltaisessa vertaistoinnissa on nähty helpperien ja huumeiden käyttäjien välillä vallitseva tasa-arvoinen ja samankaltainen elämäntilanne. Kokemukset helppereistä ja heidän toiminnastaan ovat olleet positiiviset. Helpperit itse ovat kokeneet itsenä hyödyllisenä ja tarpeellisenä, ja saaneet tätä kautta myös otetta oman elämänsä järjestykseen ja suuntaamiseen. He ovat olleet olennaisia toimijoita viranomaisten ja huumeidenkäyttäjien välisissä vuorovaikutustilanteissa, ja ylipäänsä välittäneet viranomaisille kenttätietoa käyttäjämaailman todellisuudesta ja olosuhteista. Huumeidenkäyttäjät ovat puolestaan kokeneet olevansa arvostettu ja hyväksytty riippuvuudestaan ja käytöstään huolimatta. Osalle tämä kokemus on voinut olla ensimmäinen nytkähdys kohti huumeriippuvuudesta irrottautumista. Kaiken kaikkiaan helpperi -vertaistoinnilla on saavutettu molemminpuolista voimaantumista. (mt., 201.)²³

Viimeaikaisista vertaisuutta käsittelevistä päihdetutkimuksista voidaan mainita esimerkiksi Tourusen, Kaskelan ja Weckrothin vuonna 2019 koostama tutkimusraportti vankilassa toteutettavista päihdekuntoutusohjelmista ja niihin liittyvistä ohjaajien ja vankien kokemuksista. Näissä päihdekuntoutusohjelmissa vangit voivat käsitellä päihdeongelmaansa ja vahvistamaan päihhteettömyyden ylläpitoa. Ohjelmiin sisältyy keskeisesti vertaistoimintaa. Tourusen ym. (2019, 43-44, 49, 54) mukaan vangit kokivat ohjelmissa toteutuvan vertaisuuden ja vertaistoinnin olevan heille merkityksellisiä. Vertaisuus ja vertaisten kokemusten vastavuoroinen kuuleminen auttoi muun muassa käsittelemään

---

²³ Lisää A-klinikkasäätiön huumeiden vertaistoinnista voi lukea esimerkiksi vuonna 2014 julkaistusta Päihdetyön vertaistoinnin oppaasta: [osis_opas.pdf \(a-klinikkasatio.fi\)](#).

omaa päihdeongelmaa. Toisten kertomat tarinat mahdollistivat myös keskinäisen oppimisen ja samaistumisen alustan ja saivat vangit kokemaan myös itsetunnon, itseluottamuksen ja itsearvostuksen kasvua. Ilmapiiiriltään tutkijoiden tekemän kenttätöön sekä ohjelmiin osallistujien kokemusten perusteella vertaistoiminta oli avointa, positiivista ja luottamuksellista. Vangit suhtautuivat yleisesti ohjaajiin positiivisesti; ohjaajat ilmentyivät heille yhteistyökumppaneina. Myös ohjaajat kokivat ohjelmat yhtä lailla positiivisiksi kokemuksiksi, ja näkivät ohjelmien vahvistavan käytännössä vankien motivaatiota kohdata päihderiippuvuutta ja siihen liittyviä haasteita. Tämän allekirjoittivat myös vangit: jotkut ohjelmiin osallistuneista vangeista kuvailivat päihdekuntoutusohjelman olevan parhaita hetkiä vankilassa ollessa. Vertaisuus ja ohjaajien tuki oli merkittävä tekijä vahvistamaan vankien motivoitumista elää päihdeettömänä, ja mahdollisti oman elämäntilanteen pohdinnan ja tulevaisuuden suunnittelun vankeusajan päätyttyä. (mt.)

Muutoksen tiellä: f) Vertaisuus isyydessä

Isien ja heidän perheidensä sosiaalisten verkostojen²⁴ on todettu edistävän isien vanhemmuuskompetenssia: isien kokemus itsestään kasvattajana ja vanhempana vahvistuu verkoston myötä. Lisäksi isäksi tulo ja isyys itsessään voi olla motivaattori miehelle lisäämään ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita. (Lähteenmäki ja Neitola 2014, 65.) Erilaiset isille suunnatut toimintamuodot, kuten neuvoloiden isäryhmät ovatkin lisääntyneet huomattavasti viimeisen kuluvan vuosikymmenen aikana, ja isät ovat alkaneet hakeutua niihin, tosin ei niin aktiivisesti kuin isäryhmätoiminnan määrän kasvu ja julkisuus antaisi olettaa. Myös isien pidempiaikainen sitoutuminen esimerkiksi neuvoloiden isäryhmätoimintaan on ollut suhteellisen heikkoa. (Lähteenmäki, Hakyemez-Paul ja Pihlaja 2019, 1788.)

Paajasen (2006, 65, 100) mukaan moni isä kokee kuitenkin vertaisuuden esimerkiksi isäryhmän kautta tärkeänä saadakseen tukea samassa elämäntilanteessa olevilta miehiltä ja jakaakseen heidän kanssaan näkemyksiään, tunteuksiaan ja kokemuksiaan isyydestä ja isän roolista. Näin etenkin, jos isällä itsellään ei ole lähipiirissä juurikaan ystäviä, jotka myös ovat isiä. Paajanen (mt.) näkee isien vertaisuuden tarpeen kytkeytyvän sukulaisverkostojen fyysiseen etäisyyteen. Toisin sanoen läheiset, kuten omat vanhemmat, voivat asua maantieteellisesti kaukana omasta lapsiarjesta. Toisaalta voi myös olla, että oman

---

²⁴ Verkostoon voivat kuulua sukulaiset, ystävät, työkaverit, naapurit ja ylipäänsä kaikki ne ihmiset, jotka isä perheineen kokee itselleen tärkeinä ja merkityksellisinä, ja joihin he ovat yhteydessä. Jokaisella ihmisellä on näin ollen oma ainutlaatuinen verkostokokonaisuus. (Lähteenmäki & Neitola 2014, 65-66.)

läheisverkoston, kuten suvun edustamaan isyyden rooliin ja malliin halutaan tietoisestikin ottaa etäisyyttä, jolloin vertaisuuden kokemukset ja vertaisilta saatu tuki voivat jäädä myös osin puuttumaan. Paajanen (mt.) nostaa esille myös mieserityisen tuen tarpeen, jolla hän viittaa isien tarpeeseen saada näkemysten ja kokemusten keskinäistä jakamista juuri miesten kanssa, vaikka kotona lapsen äidiltä tai muilta naispuolisilta naisilta saatava vanhemmuuden tuki ja vertaisuus kannattelisikin.

Lähtenmäki ja Neitola (2014, 70-71, 74) jakavat Paajasen kanssa saman näkemyksen isien vertaisuuden merkityksestä. Lisäksi he tuovat esille vertaisryhmien kuten isäryhmien merkityksen isien välisten uusien ystävyysuhteiden mahdollistajana. Lähtenmäki ja Neitola (2014, 71-72) korostavat isien tarvitsevan muita mahdollisia vertaisryhmätöimintoja ja -palvelumuotoja neuvoloiden isäryhmien rinnalle. Tällaisia voivat olla muun muassa järjestöjen ja yhdistysten tai urheiluseurojen isille suunnatut palvelut, jotka mahdollistavat myös isien tarpeita vastaavan vertaisuuden toteutumisen. Erityisesti neuvolan ulkopuolisia isäerityisiä palveluja kaivataan lapsen kasvaessa isommiksi tai jos perheessä on useampia eri-ikäisiä lapsia. Sama näkemys vahvistuu myös viimeaikaisten tutkimusten perusteella. Niissä peräänkuulutetaan tarvetta kehittää uudenlaisia aktiviteetteja ja palvelumuotoja, jotta isien osallisuus ja sitoutuminen isäryhmiin kasvaisi. (Lähtenmäki, Hakyemez-Paul ja Pihlaja 2019, 1788)

Kaiken kaikkiaan isien vertaisryhmistä, sen toiminnasta tai ryhmään osallistujista on tehty suhteellisen vähän tutkimuksia Suomessa, vaikka ilmiönä isäryhmätöiminta on ollut läsnä Suomessa jo 1990-luvulta lähtien. Sama tilanne on myös Ruotsissa. Tämän ovat todenneet esimerkiksi Kerstis, Wells ja Andersson (2018, 943-944), jotka omassa tutkimuksessaan tarkastelevat isäryhmävetäjien tai -ohjaajien kokemuksia ja näkemyksiä vertaisuuteen perustuvista isäryhmistä. Yleisellä tasolla isäryhmäohjaajien kokemukset ja näkemykset kiteytettiin neljään pääkohtaan: 1) Isäryhmään osallistujilla miehillä oli usein ylempi korkeakoulututkinto ja heidän sosioekonomiset elinolosuhteensa olivat vakaat. 2) Vertaistoiminta lisäsi selkeästi miesten vanhemmuutta koskevaa pohdintaa, millä katsottiin olevan koko perhettä positiivisesti hyödyttäviä vaikutuksia. 3) Jotkin isäryhmissä käsitellyt teemat herättivät isät luonnostaan keskustelemaan parisuhteesta sekä vanhemmuuden tasa-arvoisuudesta ja jakamisesta lapsiperheen arjessa. 4) Isäryhmätöimintaan osallistuminen vakuutti miehiä pitämään enemmän isyys- ja perhevapaita sekä muodostamaan vahvempia vuorovaikutussuhteita lapsiinsa ja puolisoihinsa.

Tarkemmalla tasolla Kerstis ym. (mt., 945- 946) toivat esille ohjaajien pyrkimyksen ja tahtotilan luoda isäryhmälle ja sen vertaisuudelle turvallinen, suvaitseva ja avoin ilmapiiiri, jossa pystyttiin keskustelemaan kaikkien isien kesken isyyden kokemuksista ja isyyteen liittyvistä moninaisista tunteista ja odotuksista, peloistakin. Ohjaajien mukaan tällaiselle isien keskinäiseen vertaisuuteen perustuvalla keskusteluareenalla on selkeä yhteiskunnallinen tarve, eikä näitä keskusteluareenoita isäryhmätoimintojen lisäksi juurikaan ole.

Ohjaajat näkivät itsensä ryhmän isien isyyden roolin voimaannuttajina: heidän mielestään oli tärkeätä, että miehet voimaantuivat ottamaan isän roolinsa ja asemansa perheessä ja lapsiarjessa. Yhtä lailla ohjaajien mukaan oli tärkeätä, että isät ymmärsivät isäryhmätoiminnan kautta oikeutensa ja osallisuutensa tasavertaiseen vanhemmuuteen. Ohjaajat pitivät tärkeänä kannustaa isät keskustelemaan näistä asioista myös kahden kesken oman kumppaninsa kanssa. Lisäksi he painottivat miehille heidän isyyden roolin ja isyyteen sitoutumisen, osallistumisen ja isänä läsnä olemisen tärkeyttä ja vaikutusta lastensa elämään, kasvuun ja kehitykseen. He kannustivat ja haastoivat isiä pohtimaan omaa isän rooliaan ja myös omia isäkokemuksiaan esimerkiksi oman lapsuutensa kautta. Ohjaajat pyrkivät, että miehet löytäisivät oman itselleen sopivan tavan olla isä ja ilmentää isyyttä. Ohjaajien mielestä vertaisuus ja ryhmä itsessään kannustivat isiä luottamaan omiin vanhemmuuden kykyihinsä ja rooliinsa. Näillä keskusteluilla oli heidän mielestään selkeä vaikutus siihen, että miehet pohtivat aktiivisemmin isyys- ja perhevapaiden käyttöä ja sen hyötyä suhteessa isän ja lapsen ja koko perheen välisiin vuorovaikutussuhteisiin.

3.2 Isyys kokemuksina

Olen edellä käsitellyt isyyttä elämänkulun suunnan ja käänteen johdattajan näkökulmasta. Isyys ja siihen yhdistyvään päihteettömään elämäntapaan kiinnittäytyminen on näyttäytynyt ja painottunut jokseenkin yksilön eli tässä päihderiippuvaisen miehen omana henkilökohtaisena valintana (vrt. Eerola ja Mykkänen 2014, 8-9): mies itse on tehnyt tietoisien päätöksen muuttaa elämänsä suuntaa kohti päihteettömyyttä, ja tähän päätökseen on vaikuttanut keskeisesti isyys ja oma lapsi tai lapset. Mutta kuten Knuutila (2007, 33) osuvasti toteaa, elämänkulussa ei ole kyse ”yksilön omasta tuotteesta”, vaan elämänkulku kytkeytyy vahvasti laajempiin kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin, historiallisiin ja ideologisiin

konteksteihin ja tekijöihin ja näissä ilmeneviin vuorovaikutussuhteisiin. Kyse on siis edellisessä luvussa 3.2 käsittelemästäni situationaalisuuden kokonaisuudesta (Rauhala 2014, 42-43; Hänninen 2009, 20-21,130).

Paitsi elämänkulku, myös isyys itsessään kiinnittyy sitä ympäröivään laajempaan kontekstiin. Oma tutkimuksellinen päämääräni on tarkastella isien kokemuksia ja niihin liittyvää kokemuskerrontaa. Kokemukset ovat lähtökohtaisesti henkilökohtaisia eli miehen yksityiseen elämänpiiriin sisältyviä. Ne ovat kuitenkin myös julkisia eli isyyden ja isyyteen liittyvät kokemukset kiinnittyvät isyyden julkiseen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen ilmiöön, johon edellä luvussa kaksi Huttunen (1999, 170-173) on viitannut yhteiskunnallisen ja kulttuurisen isyyden käsitteillään sekä Eerola ja Mykkänen (2014, 10) isyyden ilmapiirin maininnallaan. Huttusen (mt., 175) tosin toteaa miehen itsensä luovan viime kädessä oman isyytensä, vaikka hän olisi tietoinen kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta isyydestä ja sen sisältämistä reunaehdoista, ihanteista ja normeista. Näin varmasti onkin; isät luovat itse ruohonjuuritasolla isyytensä. Ruohonjuuritaso sisältää isien omat ajatukset ja kokemukset isyydestä sekä isyyden tosiasiallisen toteutumisen reaali-maailmassa (mt.). Tältä ruohonjuuritasolta isät kertovat tarinoitaan isyyden kokemuksista, ja tätä tasoa ympäröi julkinen kokemusten konteksti.

Mallitarinat

Kekäle ja Eerola (2014, 19;) puhuvat niin sanotusta ”isyiden tarinamarkkinoista” eli kulttuurisista mallitarinoista²⁵, joilla he tarkoittavat kussakin kulttuurissa, ajassa ja paikassa vallitsevia kulttuurisia malleja ja käsityksiä isyydestä. Miellän nämä tarinamarkkinat isien ruohonjuuritason isyyden kokemusten julkiseksi kontekstiksi (vrt. edellä), sillä kulttuuriset mallitarinoiden on sanottu olevan yhteydessä siihen, miten isyys koetaan ja miten siitä kerrotaan (mt.; Kekäle 2007, 15, 24). Isät pohtivat, jäsentävät ja myös muokkaavat omaa isyyttään ja isätarinaansa suhteessa vallitseviin mallitarinoihin. Mallitarinoiden tuottajina eli yhteistä isyyden merkityks maailmaa luomassa ovat yleinen vallitseva kulttuuri sekä suvun ja perheen kokemukset isyydestä. Lisäksi erilaiset yhteisöt (mukaan

---

²⁵ Tutkimuskirjallisuudessa viitataan myös perinteiseen ja uuteen isyyteen liittyviin mallitarinoihin. Perinteinen mallitarina kuvaa isää lapsilleen etäisenä perheen elättäjänä. Uuden isyyden tarinassa isyys kerrotaan osallisuuden ja läheisyyden kautta. Suomessa nämä kaksi mallitarinaa on löydettävissä etenkin sukupolvikertomuksista. (Salo 2017, 643; Eerola & Huttunen 2011, 212-215.)

lukien oma-apuryhmät²⁶), osakulttuurit ja popularisoitunut tiedemaailma sekä eri tieteenalat, kuten sosiaalityö sisältävät omat mallitarinansa. (Kekäle ja Eerola 2014, 19; Kekäle 2007, 15, 22; Hänninen 1999, 51-52.) On myös niin sanottuja tilannekohtaisia mallitarinoita, joita media (aikakauslehtien henkilöjutut), kirjallisuus (julkaistut omaelämäkerrat, elämäntaidon oppaat) sekä muu julkisuus tarjoavat. Tilannekohtaisuus tässä kiinnittyy elämän ja isyyden käännteisiin, taitekohtiin ja kehitysvaiheisiin, jolloin mallitarinat toimivat ikään kuin oppaina isille siinä, miten he reagoivat ja suhtautuvat isyyteensä näissä murroskohdissa. (Hänninen 1999, 51.) Esimerkkinä tällaisesta isyyteen liittyvästä käännteestä voi olla vaikkapa lapsen isän ja äidin parisuhteen päättymisen, jolloin sosiaalinen media, kuten julkiset instagramtilit tai verkossa julkaistut blogit opastavat mallitarinoiltaan isiä pohtimaan eroisyyden erilaisia vaihtoehtoja. Toki voi käydä niinkin, ettei tästä julkisesta mallitarinoiden kirjosta löydy isälle omaan kokemukseensa sopivaa tai tarpeeksi tyydyttävää mallia, jonka pohjalta isä muotoilee omaa isyyden tarinaansa eron jälkeen (vrt. Hänninen 1999, 52). Mallitarinat ylipäänsä eivät siis ole ehdottomia suunnan näyttäjiä, vaan ne joustavat tai väistyvät yksilöllisten elämäntilanteiden mukaan. Isät itsekään eivät omaksu malleja mekaanisesti. Pikemminkin jokainen isä voi valita eri malleista itselleen sopivia ja muokata niitä omiin tarpeisiinsa ja elämäntilanteisiinsa. (Kekäle 2007, 23-24; Hänninen 1999, 52.)

Mallitarinan esittämä tulkinta isyydestä on varsin pelkistetty ja karkea, eikä mallitarinan käsite itsessään kuvaa asioiden todellista tilaa, vaan pikemminkin se kuvaa sitä, millä tavoin isyydestä on kerrottu kulttuurisia tarinamalleja hyödyntäen. Lisäksi mallitarina ei suinkaan edusta yhtä ainutta oikeaa isyyttä. Voi olla myös keskenään osin päällekkäisiä samaan aikaan vallitsevia mallitarinoita, jotka näkyvät isyyden kokemuksissa. (Kekäle ja Eerola 2014, 19, 24; Kekäle 2007, 39.)

Isyyttä koskevien mallitarinoiden välillä on eroja siinä, miten isyys nähdään, miten se on ymmärretty ja miten siihen suhtaudutaan. Eri malleissa myös hahmotetaan eri tavoin isyyden merkitystä. Kotimaisessa isätutkimuksessa viitataan isyyspuheen kolmeen historialliseen mallitarinaan, jotka tieteellisessä keskustelussa esitteli ensimmäisen kerran Jari Kekäle (2007) väitöskirjassaan. Nämä tarinat ovat esimoderni, moderni ja postmoderni mallitarina. Myöhemmin Kekäle yhdessä Eerolan (2014, 20-22) kanssa koostivat näistä malleista oman pelkistetyn luonnostelmansa isyyteen liittyvän tutkimuskirjallisuuden

---

²⁶ Tähän voisi lukeutua myös tietynlaiset ei-ammattilliset vertaisryhmät.

perusteella. Mallit ilmentävät kunkin kolmen ajan ymmärrystä isyydestä, isän vanhemmuuden roolista, isän ja lapsen suhteesta sekä isän suhteesta työhön ja perhemalleihin. Kussakin mallitarinassa on oma tiivistetty ydinjuoni. Tiivistetysti koottuna ensimmäisessä eli esimodernissa isyystarinassa isyys paikallistetaan maaseutuyhteisöön. Isän vanhemmuus on fyysisesti läsnä olevaa, mutta tunnetasolla ja henkisesti etäistä, poissaolevaa ja autoritaarista. Lapsen suhtautuminen isäänsä sisältää pelonsekaista kunnioitusta. Isä on perheen patriarkka ja rooliltaan selkeästi erilainen kuin perheen äiti. Seuraavassa modernin mallitarinan ydinjuonessa tapahtuu muutos isän fyysisessä etäisyydessä. Tässä tarinassa hän on lapsiinsa nähden fyysisesti etäinen kodin ulkopuolella työskentelevä perheensä elättäjä. Isä perheineen paikallistuu teollistuvaan yhteiskuntaan ja ylempään keskiluokkaan. Isän patriarkaalisen aseman ja vallan perusta alkaa murentua. Isän suhde lapseen on edelleen tunne- ja henkisellä tasolla etäistä ja jopa syvempää kuin esimodernissa tarinassa. Lapsestaan huolta pitävä ja häntä hoivaava rooli jää kotona olevalle äidille. Siirtymä kolmanteen postmoderniin isyyden mallitarinaan on selkeä. Isyyden mallissa tapahtuu murros. Tämä sijoittuu 1970- ja 1980- lukujen alkuun, jolloin aiemmat isyysmallit kyseenalaistetaan. Vanhemmuus on nyt jaettua, sillä äitien työssäkäynti kodin ulkopuolella alkaa yleistyä. Tämän myötä myös isän henkinen ja emotionaalinen etäisyys lapseen pienenee: isästä tulee osallistuvampi ja läheisempi, mikä näkyy myös pehmentyneenä ja hoivaavampana isyytenä.

Kekäleen ja Eerolan (2014, 22, 30-31) mukaan isyyden kolme mallitarinaa ja niiden ydinjuonet ovat löydettävissä tutkimuskirjallisuuden ohella myös nykyisen vuosituhannen julkisessa puheessa isyydestä, vanhemmuudesta ja perheestä. Isyyttä koskevien tutkimusten perusteella myös isät itse tiedostavat mallitarinoiden olemassaolon. Postmoderni mallitarina isyydestä on edelleen 2000-luvulla vahvasti läsnä, mutta perheiden arjessa sen kuvaaman isyyden toteutuminen ei ole ollut varmaa, sillä miesten osallisuus lapsen hoidosta ja kotitöistä on esimerkiksi perhebarometritutkimuksissa havaittu olevan naisia vähäisempää. Ideaali tasavertaisesta jaetusta vanhemmuudesta ei ainakaan vielä ole täysin toteutunut, vaikka malli sen mahdollistaa, ja Suomessa harjoitettava perhepolitiikka on siihen toimenpiteillään ja perhevapaita koskevilla uudistuksillaan pyrkinyt kannustamaan²⁷. Myönteistä isyyden kannalta on mallin varsin hyvä sovellettavuus nykyajan erilaisiin isyyden muotoihin. Lisäksi malli rohkaisee eroavia tai eronneita vanhempia tasa-

---

²⁷ Tilanne on tosin erilainen eron jälkeisessä jaetussa vanhemmuudessa: sitä ei tueta perhepoliittisin keinoin, jolloin tasavertaisen vanhemmuuden toteutuminen heikentyy (Hakovirta & Broberg 2014, 126).

arvoiseen vanhemmuuteen. Tämä näkyy myös käytännössä: esimerkiksi lapsen yhteishuoltajuus on useasti vanhempien ratkaisu eron jälkeen, tosin tästä huolimatta useimpien lapsi jää asumaan äidilleen ja isän ja lapsen välisistä tapaamisista sovitaan (Hakovirta & Broberg 2014, 115-116). Mallitarinan asetelmalla on myös varjopuolensa, sillä esimerkiksi huoltajuuskysymyksissä vanhempien välinen yhteistyö voi olla varsin toimimatonta ja keskinäiset välit riitaisat ja tulehdusarat, jos vanhemmilla on suuria näkemyseroja huoltajuudesta ja ero on hyvin riitaisa, kriisiytynyt tai pitkäkestoinen. Tällainen tilanne on todettu haitalliseksi etenkin lapsen hyvinvoinnille. Isät haluavat kuitenkin isyystarinamallin edustaman jaetun vanhemmuuden mukaisesti olla osallistuvia ja läheisiä lapsilleen myös eron jälkeen, eli he pitävät kiinni oikeuksistaan olla jatkossakin eron jälkeen keskeisenä osana lapsen elämää ja arkea. (mt.120-125.)

Vilma Hänninen (1999, 20-21, 129-130) esittelee väitöskirjassaan niin sanotun tarinallisen kiertokulun teorian mallin, jossa yhtenä keskeisenä käsitteenä on sosiaalinen tarinavaranto ja siinä olevat tarinalliset mallit. Tarinavaranto malleineen on verrattavissa aiemmin mainitsemaani Kekäleen ja Eerolan (2014, 19) tarinamarkkinoihin. Tästä tarinavarannosta ja sen malleista jokainen ihminen jäsentää koko elämänhistoriansa ajan omaa elämäänsä ja siihen liittyviä elämäntilanteita, -tapahtumia ja tiluaatioita. Osa tarinoista unohtuu ja osa jää mieleen pysyvästi, jolloin niistä muodostuu henkilökohtaista tarinavarantoa. Osana tätä omaa henkilökohtaista tarinavarantoa ovat myös ihmisen kokemukset, joita hän on tulkinnut tarinallisesti elämänsä aikana. Jäsennyksen myötä syntyy niin sanottu ”sisäinen tarina”, joka on ohjaajana ihmisen toiminnoissa ja valinnoissa eri elämäntilanteissa. Sisäinen tarina toimii apuna myös ihmisen identiteetin, arvojen, tavoitteiden ja sosiaalisen aseman määrittelyssä. Niin sanotussa normaalisti etenevässä elämässä sisäinen tarina ohjaa ihmisen elämää luonnostaan ja huomaamatta. Elämänmuutos, (kuten esimerkiksi isäksi tulo) johtaa väistämättä pohtimaan elämäänsä ja identiteettiänsä johtaen toisinaan rakentamaan identiteettiä uudelleen. Kun elämä muuttuu, tapahtuu elämäntarinan juonessa käänne, johon ihmisen on luotava jatko. (Hänninen 1999, 143, 146.; Kekäle 2007, 22.)

Kekäle (2007, 93-94), osin Hännisen tarinallisen kiertokulun teorian innoittamana tarkasteli omassa väitöskirjassaan isäidentiteetin narratiivista muovautumista espoolaisten perhekeskuksen vertaisryhmässä olevien isien isätarinoissa. Lisäksi Kekäle pohti sitä, miten isäidentiteetin rakentuminen heijastui isyyden mallitarinoihin. Kekäle (mt, 22, 318-319, totesi tutkimuksensa perusteella, että isien isätarinoissa oli selkeä ja vahva yhteys isyyden

kulttuurisiin mallitarinoihin ja isät pohtivat omaa isyyttään suhteessa niihin. Isät pitivät lastaan, isäksi tuloa ja omaa isänä oloaan keskeisenä tekijänä siihen, että heidän identiteettinsä ja elämänarvonsa olivat muuttuneet ja uudistuneet.

Ideaali ja arvostettava isyys: Isyyden ihanteet

Isyyden kokemuksiin taustalla vaikuttavat mallitarinat ilmentävät kulttuurisia arvostuksia ja ideaaleja isyydestä. Arvostuksia ja ideaaleja ilmentävät paitsi kulttuuri itse, myös miesten elämässä olevat isän roolimallit, joita muut isät, vertaisisät ja omat lapsuuden isät edustavat. Isyyden ihanteet ja arvostukset siis kertovat ja tuottavat käsityksiä siitä, millaista isää pidetään ideaalina ja arvostettavana kussakin kulttuurisessa ympäristössä: mikä on niin sanottua hyvää ja suotavaa isyyttä? Ja mitkä ovat niin sanotut odotetut isyyden velvollisuudet ja vaatimukset? Näihin kulttuurisiin käsityksiin miehet vertaavat omaa ja muiden isyyttään. (Kekäle ja Eerola 2014, 19, 52.) Aallon ja Mykkäsen (2010, 9-10) mukaan historiantutkimus on melko kattavasti selvittänyt erilaisia ja eri aikakausia koskevia isyyttä koskevia ihanteita, jotka ovat liittyneet oman aikansa yleisiin ideologeihin. Yleisiä isyyden ihanteita ovat olleet muun muassa patriarkaalinen isyys, leiväntuoja -isyys sekä osallistuva isyys. Niillä jokaisella on ollut oma yhteiskunnallinen kontekstinsa ja tähän kontekstiin liittyvä tehtävänsä. Patriarkaalinen isyys kytkeytyi uskomukseen siitä, että isyys toimi esivallan tukipilarina, leiväntuoja -isyyden tavoitteena taas oli mahdollistaa äitien panos lasten kasvattamiseen ja tätä kautta suomalaisen kansakunnan yleiseen voimavaraistumiseen. Vastavuoroisesti osallistuvan isyyden ihanne puolestaan tähtäsi hyvinvointivaltion luomiseen: osallistuvan isän roolin avulla myös äidit alkoivat rakentaa oman työpanoksensa kautta hyvinvointiyhteiskuntaa.

Eerolan ja Mykkäsen (2014, 7) mukaan yhteiskunnalliset, kulttuurilliset, median ja asiantuntijoiden näkemykset ja käsitykset isyydestä ja isänä olemisesta ovat nykyisin yhä laajempia ja avarampia: yleisesti hyväksyttävää on, että isyys on sallittua toteuttaa monella eri tavalla. Toisaalta sallivuuden vastakohdaksi on nähty se, että niin sanotun "hyvän isyyden" kriteerejä on tiukennettu. Hyvällä isyydellä viitataan tällöin niihin hyväksyttävän ja suotavan isyyden olon muotoihin, jotka nousevat esiin yksityisellä ja julkisella areenalla. Isyyden ollessa keskiössä muun muassa perheammattilaisten keskuudessa, on esitetty ajatus siitä, voivatko ammattilaisten ja asiantuntijoiden välittämät isyysihanteet

ja -näkemykset olla liiankin ahtaita ja yksiulotteisia, jolloin moni lapsiperheen arjessa elävä isä ei saa omaa yksilöllistä vanhemmuuden ääntään esille tai pysty samaistumaan tai heijastamaan itseään näihin ihanteisiin, ainakaan ilman ammattilaisten antamaa vanhemmuuden opastusta ja tukea. (Mt. 7, 9-10.)

Ilana Aalto (2012, 18, 179-180, 227, 235-236; ks. myös Aalto 2010, 28) on tarkastellut ja pohtinut hyvän isyyden tematiikkaa yleisellä (julkiset perhepoliittiset linjaukset, kuten isätoimikunnan mietintö) ja yksityisellä tasolla (isien omat näkemykset, Isää etsimässä -kirjoituskilpailun aineisto) 1990 -luvulta lähtien. Aallon mukaan yhdeksänkymmentäluvulla hyvän isyyden kriteereissä tapahtui selkeä muutos kohti psykologista ja terapeutista näkökulmaa: isyys alkoi näyttäytyä vapauttavana voimana, ja isälle alettiin suoda tilaa itserefleksiivisyydelle, lapsen ja isän väliselle vuorovaikutukselle ja isän tunteiden ilmaisulle sekä tunnetaitojen kehittämiseksi. Isän tunnetaitoja alettiinkin pitää yhtenä mittarina isyyden ihanteista. Hyvä isyys kytkettiin myös isän konkreettiseen läsnäoloon lapsen elämässä. Perhepoliittisesti tämän korostettiin olevan tärkeää etenkin lapsen vauva-aikana jaettuna vanhemmuutena ja miesten omissa kokemuksissa (kirjoituskilpailussa) myöhemmin toiminnallisina yhteisenä isän ja lapsen välisenä tekemisenä tai harrastuksena. Isyyskirjoitusten kokemusten kautta kävi ilmi myös isien huoli ja kaipuu entisestä perinteisestä isyyden auktoriteetti- ja kurinpitäjän asemasta perheessä. Näin hyvän isyyden ihanne oli osin ristiriitainen painottaessaan isien tunteiden ilmaisua, itsereflektivisyyttä, ja yhteistä isälapsi -aikaa, mutta myös kurinpitoa.

Seuraavalla vuosikymmenellä eli 2010- luvulla hyvä isyys ja siihen kohdistuvat ihanteet kiinnittyivät Aallon (2012, 238-240) mukaan edelleen isien tunnetaitoihin ja tunteiden ilmaisuun. Isien tunteista ja niiden ilmaisusta ei kuitenkaan oltu enää huolissaan, vaan niitä pidettiin luonnollisena osana isyyttä. Myös isän läsnäoloa lapsen elämässä pidettiin edelleen tärkeänä. Näiden ohella isyyden ihannetta ja hyvää isyyttä alettiin rakentaa myös isän sitoutumisen ja vastuunkannon kyvyn ympärille. Tällöin isä kantaa vastuuta niin vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteesta (muun muassa hoivasuhde) lapseensa kuin omasta kasvatuksesta ja taloudellisesta roolistaan perheessä. (Eerola ja Mykkänen 2014, 63.) Sitoutumisen ja vastuunkannon isyyden ihanne ja tärkeys on nähtävissä esimerkiksi ensi kertaa isäksi tulleiden miesten kokemuksista ja käsityksistä Mykkäsen ja Eerolan (2013, 26) tekemässä tutkimuksessa. Sitoutuneisuus ja vastuunkanto isyyden ihanteina jatkoivat läpi 2010 -luvun. Eerolan (2015, 416-417) mukaan tämä todentui monissa tämän

vuosikymmenen isyyttä koskevissa tutkimuksissa. Niiden ja Eerolan oman väitöskirjatutkimustensa pohjalta näytti, että isien halu sitoutumiseen ja vastuunkantoon oli koko 2010-luvun aikana selkeästi nousujohteinen. Isät halusivat aiempaa enemmän ja monipuolisemmin jakaa vanhemmuutta. Yhtä lailla he halusivat panostaa entistä enemmän konkreettiseen lasten hoitoon ja hoivaan. Hoito ja hoiva nousivat miesten omissa kokemuksissa ensisijaisiksi tehtäviksi perheen elättämiseen nähden. Lisäksi miehet painottivat kokemuksissaan isän tärkeyttä olla osana lapsen kasvatustehtävää. Tämä nähtiin osana vastuullisen isän ihannetta. Myös lapsen kasvun ja hyvinvoinnin turvaaminen nähtiin keskeisenä isyyden tehtävänä. Eerolan mielestä tämä todensi, että isät haluavat sitoutua isyyteensä yhä syvemmin myös psyykkisesti. Kaiken kaikkiaan lapsen hoivaan ja hoitotyöhön sitoutumisen ja vastuunkannon ihanne muodostui 2010-luvun aikana isille itselleen itseltään selväksi ja luonnolliseksi osaksi isyyden vanhemmuutta. Samanlainen isyyden ihanne on nähtävissä myös 2020-luvun alussa: läsnä oleva ja lapseensa etenkin emotionaalisesti sitoutunut isyys kuvastaa hyvää isyyttä ja kulttuurista ihannetta (vrt. esim. Terävä ja Eerola 2020, 187).

Hyvän isyyden ”uhkakuvat” ja stigmatisoitumisen kehä

Ilana Aallon (2010, 34) mukaan eri aikakausina ihanteellisen isyyden vastakohtana on nähty erilaisia uhkakuvia. Näitä ovat olleet muun muassa perhepinnarit, perheensä heitteille jättävät juopot, sodista traumatisoituneet miehet ja muut perheen läsnäolosta poissaolevat isät. Viime vuosikymmenten aikana ihanteellisen hyvän isyyden uhkakuvaksi on noussut ”ongelmallinen isyys”. Ongelmallisuus liittyy tällöin lähinnä isän päihteiden käyttöön tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen, minkä on nähty kaventavan isyyttä. (Mykänen 2010, 50.)

Norjalaisten Kerstin Söderstömin ja Finn Skårderudin (2013, 36, 39) päihdekuntoutuvista isistä tekemässä tutkimuksessa tarkasteltiin kuntoutuksessa olevien isien käsityksiä ja kokemuksia omasta isyydestään sekä siitä, miten muut ihmiset heidät näkevät isän roolissa. Miesten kokemusten ja näkemysten perusteella syntyi muotokuva niin sanotusta huonosta isyydestä eli isyydestä, jota ei arvosteta, vaan paheksutaan. Tähän huonon isän muotokuvaan sisältyi päihteistä riippuvaisen isän itsekeskeisyys, toisia hyväksikäyttävä toiminta sekä vastuuttomuus. Lapsia kohtaan huonon isän kuvailtiin olevan käytökseltään lyhytpinnainen. Päihderiippuvaisen isän käytöstä pidettiin lapselle myös henkisenä taakkana. Huonon isyyden kuvaan sisältyi kolme alaluokkaa: epäonnistuva isyys, tunkeileva isyys

ja arvaamaton isyys. Epäonnistuvassa isyydessä viitattiin isän epäonnistumiseen tarjota lapselle turvallinen kasvuympäristö, missä lapsen tarpeet ovat keskiössä. Tunkeileva isyys kuvasi puolestaan isyyttä, jossa isät päihtyneenä luulivat olevansa lapsilleen osallistuvia ja hoivaavia, mutta jälkiviisaana tajusivat, ettei heidän käyttäytyminsä huomioinut lasta tai lapsen näkökulmaa, vaan perustui pikemminkin heidän itsekkyydelleen ja omille luuloilleen. Arvaamaton isyys kiteytyi päihderiippuvaisen isän käytöksen ennakoinnattomuuteen ja isän läsnä- ja poissaolojen äkillisiin vaihteluihin ja muutoksiin lapsen elämässä. Toisinaan isä oli lapselleen turvaa tarjoava, kun taas toisessa hetkessä hän aiheutti tälle turvattomuuden tunnetta. (mt, 40-41.)

Cecilia Benoit ja Samantha Magnus (2017, 379, 384) tarkastelivat päihderiippuvuudesta toipuvien lastaan odottavien äitien (n=26) ja isien (n=8) näkemyksiä ja kokemuksia isistä, jotka eivät olleet äidin tapaan lähtenyt mukaan (joko koko perheelle suunnattuun tai omaan henkilökohtaiseen) päihdekuntoutukseen ennen lapsen syntymää eli lasta odotettaessa. Kokemuksien pohjalta tutkijat havaitsivat, että isän poissaolo nähtiin haitallisena ja ongelmallisena odottavalle äidille ja lapselle. Isän poissaolo näkyi raskaana olevien äitien pelkona siitä, että poissaolosta koituisi kumppanin tuen puuttumisen vuoksi ja tätä kautta äitien henkisen voinnin mahdollisesti heikentyessä negatiivisia seurauksia vauvan terveydelle. Lisäksi molemmat kuntoutuksessa olevat vanhemmat, äidit ja isät, olivat huolissaan päihderiippuvaisen isän mahdollisesta alkavasta tai lisääntyvästä aggressiivisesta käytöksestä perhettään kohtaan sekä siitä, pystyisikö isä suoriutumaan isän roolistaan ja isyyden velvollisuuksistaan odotetulla tavalla. Monella oli omakohtaisia lapsuuden kokemuksia isän poissaolosta ja sen negatiivisista vaikutuksista perheensä hyvinvointiin. Osa äideistä näki isien päihdekuntoutukseen osallistumattomuuden ja poissaolon oman lapsen ja lapsen äidin elämästä mielikuvana hyväksikäyttävästä miehestä. Äidit kokivat myös saavansa päihderiippuvaisina odottavina äiteinä isiä enemmän yleistä moraalista paheksuntaa, ja osa äideistä koki olevansa epäoikeudenmukaisessa asemassa siinä, ettei isiltä odotettu samanlaista päihhteettömyyteen sitoutumista kuin heiltä äiteinä.

Edellä kuvatut päihdekuntoutuvien miesten omat kokemukset sekä lasten äitien kokemukset päihderiippuvaisista isistä on varsin ymmärrettävä, sillä myös kulttuurisissa mallitarinoissa, mielikuvissa, myyteissä ja stereotyypeissä päihderiippuvaiset isät mielletään päihtheidenkäyttönsä perusteella usein vastuuttomiksi ja vanhemmuuteen sopimattomiksi tai kyvyttömiksi miehiksi, jotka eivät huolehdi taloudellisesti perheestään, eivätkä

osallistu lastensa hoitoon, hoivaan ja elämään yleensä, vaan vetäytyvät ja jättävät vanhemmuuteen kuuluvat tehtävät ja velvollisuudet lapsen äidille, ja ovat oletusarvoisesti itse syynä siihen, että he ovat menettäneet vanhemman oikeutensa. Nämä stigmatisoivat ja leimaavat mielikuvat ja asenteet vaikuttavat paitsi miesten omiin näkemyksiin itsestään ja vanhemmuudestaan, myös heidän puolustautumiseen²⁸ näitä mielikuvia vastaan. Niillä voi olla vaikutuksensa myös miehen kuntoutumismotivaatioihin ja esimerkiksi siihen, että hän etääntyy vanhemmuuden identiteetistään (tai vastakkaisena reagoitina ylikorostaa sitä), mikä voi johtaa isän enemmän tai takaisin kohti päihteiden käyttöä. Valmiiksi *leimattu identiteetti* ja isän kokemus vanhemmuutensa huonomuudesta ja epäsopevuudesta suhteessa yleisiin isyyden kulttuurisiin normeihin, arvoihin ja mielikuviin alkaa näin itse kehän lailla vahvistamaan päihderiippuvaisen isän käyttäytymistä pois päin vanhemmuudesta. (Williams 2014, 161-163; vrt. myös Juhila 2004a, 20, 24.)

Samaan päätelmään ovat päätyneet myös Matthews, Dwyer ja Snøe (2017, 285) omassa tutkimuksessaan päihderiippuvaisista ja heidän kokemuksistaan heihin liitetystä sosiaalisista stigmoista. Tutkijoiden mukaan päihderiippuvaisella voi tapahtua tietynlainen stigmatisoitumisen ketju tai kehä, jolla he viittaavat siihen, miten julkinen päihderiippuvaisiin liittyvä stigmatointi voi saada päihderiippuvaisen itsensä omaksumaan tai sisäistämään tämän stigman osaksi itseään. Sisäistetty stigma yhdessä päihderiippuvuutta koskevien negatiivisten stereotyyppien ja kategorisointien kanssa voi johtaa lopulta riippuvaisen stigmatisoitumisen kierteseen, jolloin päihderiippuvainen jatkaa käyttäytymistään eli päihderiippuvaisena oloaan. Näin sisäistetty stigma ikään kuin omalta osaltaan ylläpitää riippuvuutta. Tähän kierteseen sisältyy olennaisesti häpeään liittyvät tunteet ja kokemukset muun muassa arvottomuudesta, epäluotettavuudesta, huonoudesta, epäonnistumisesta, toisten odotusten pettämisestä, moraalittomasta ja ei hyväksyttävästä käytöksestä sekä heikkoudesta. Päihderiippuvaiset itse tiedostavat julkisen sosiaalisen stigmatoinnin ja kokevat mahdollisesti päihderiippuvuutensa mennessä pahemmaksi yhä vaikeammaksi päästä stigmasta ja riippuvuudestaan irti. He alkavat ulkoistaa myös itse itsensä pois julkisesta yleisten normien edustamasta elämästä. Toisin sanoen he sabotoivat itse tarkoituksella pyrkimyksensä päästä riippuvuudesta irti, koska ovat sisäistäneet, etteivät ole yrittämisen arvoisia tai arvostettuja ihmisiä, koska yhteiskunta on leimannut heidät päihderiippuvuutensa vuoksi yleiseen sosiaaliseen elämään kelvottomina ihmisinä. Tästä

---

²⁸ Tämä on verrattavissa Kirsi Juhilan (2004, 29-31) esittämään vastapuheen käsitteeseen.

esimerkkinä on erään päihderiippuvaisen vastaus kysymykseen siitä, miten hän voi reagoida muiden silmissä epäonnistumisen ja keltavuuden tunteen kokemukseen päihderiippuvaisena henkilönä: luultavasti jatkan (tai oikeutan itselleni jatkaa) päihderiippuvaa käyttäytymistä (*"Probably got drunk." / ... "that's just even more of an excuse to drink and to just eliminate that..."*). (mt. 275-282.)

Juhilaa (2004a, 26-27) tulkitsemalla stigmatisoinnin kehässä voisi olla kyse myös kulttuuristen mallitarinoiden sisältämisestä valmiista sosiaalisista leimatuista identiteeteistä, jotka kerta toisensa jälkeen tulevat sosiaalisen, yhteiskunnallisen ja kulttuurisen arjen toiminnoissa ja kohtaamisissa uusintetuiksi. Leimatun sosiaalisen identiteetin edustamia ihmisiä ei kohdata yksilöinä, vaan heidät nähdään valmiiden leimaavien luokittelujen kautta (Knuuti 2007, 17). Esimerkkinä tästä Juhila (mt.) mainitsee muun muassa äidin, jonka lapset ovat huostaanotettu, ja tähän liittyen äidin pitää jatkuvasti selitellä muille ihmisille vanhempana "epäonnistumistaan." Yhtä lailla kyse voisi olla myös päihderiippuvuudesta toipuvasta isästä, joka retkahtaisi ja palaisi takaisin päihdemaailmaan, jonka vuoksi hän joutuisi perustelemaan useaan otteeseen muille "epäonnistumistaan." Taustalla voisi olla mallitarina päihdekuntoutujista, joka sisältäisi valmiin "narkkari, mikä narkkari" tai "keran juoppo, aina juoppo" sosiaalisen identiteetin ja tätä identiteettiä tukevan valmiiksi kirjoitetun juonenkulun. Tunnistan tämänkaltaisen mallitarinan ja siihen asettuvat stereotyyptit, kategorisoinnit ja sosiaaliset valmiit identiteetit itsekkin. Aloittelevana sosiaalityön opiskelijana, jolloin keräsin etnografisesti tutkielmani aineistoa, minua jossakin vaiheessa hämmensi se, etteivät kentällä tapaamani isät tuntuneet asettuvan välttämättä taustoiltaan mielessäni olevaan mallitarinaan ja sen edustamaan sosiaaliseen identiteettiin päihderiippuvaisen elämänkaarten kehityksestä ja kokonaistilanteesta. Jälkikäteen pohdittuani asiaa ja työskenneltyä alallani tämä oletukseni suorastaan hävetti, vaikka tiedänkin, että tällainen kulttuurisesti jaettu kategorisointi on sinänsä luonnollista (vrt. Juhila 2004a, 24). Alla ote kenttäpäiväkirjastani:

"Olen nyt haastatellut kahta miestä. Kummallakaan heistä ei ole kertomansa mukaan ollut "lastista lapsuutta" tai muuta sellaista, mikä viittaisi oman lapsuuden ajan haastaviin ja ei-turvallisiin olosuhteisiin. Jotenkin ajattelin, että olisi. Se voisi selittää osin, miksi he päätyivät päihderiippuvaisiksi. Mutta ei. Ei ainakaan heidän kokemanaan. Oli hyvä lapsuus ja turvalliset vanhemmat. Elämän puitteet kaikin puolin kunnossa. En oikein usko siihenkään, että he tarkoituksellisesti muuttaisivat tarinaansa minulle niin sanotusti "kasvojen menettämisen" pelossa. Ei siinä olisi järkeä..."

(Ote kenttäpäiväkirjasta marraskuussa 2014)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävänä isyyden kokemukset ja niihin liittyvät tarinat

Tutkielmassani tutkimusongelmani on seuraava:

Millaisia isyyden tarinoita isät rakentavat kokemuskerrontansa kautta?

Matka tutkimusongelmani määrittämiseen ja rajaamiseen oli monivaiheinen, minkä olen myöhemmin ymmärtänyt liittyvän osaksi etnografista tutkimustapaa. Seuraavassa kuvaan tutkimustehtävääni ja siihen liittyvää prosessointia, joka sai alkunsa yliopiston sosiaalityön laitoksen ilmoitustaululta:

”Katselin sattumalta sosiaalityön laitoksen ilmoitustaulua, ja bongasin sieltä professori Leo Nyqvistin laittaman A4 paperille printatun ilmoituksen, jossa kerrottiin Espoossa toimivan Lyömättömän Linja ry:n tarjoavan tutkimusaiheita sosiaalityön pääaineopiskelijoille. En oikeastaan tiennyt Lyömättömästä Linjasta tai sen toiminnasta kuin sen, mitä olin espoolaisena paikallislehden jutuista sattumalta joskus lukenut. Kiinnostuin kuitenkin välittömästi: nyt olisi mahdollisuus saada kenties mielenkiintoinen tutkimusaihe gradua varten ja aineiston kerääminenkin tapahtuisi mitä luultavammin Espoossa. Tämä helpottaisi omaa opiskelija- ja pikkulapsiperhearkeani huomattavasti. Niinpä illalla junan lähtiessä Kupittaa asemalta kohti Espoota näppäilin tekstiviestin Leolle, jossa kerroin olevani kiinnostunut kuulemaan lisää näistä aiheista. Leo vastasi melko lailla heti ja kertoi Lyömättömän Linja ry:llä olevan ainakin kaksi innokasta isäryhmän vetäjää, joilla oli tarjottavana heidän ryhmätoimintaansa koskeva tutkimusaihe...”

(Ote kenttätöypäiväkirjaa edeltävistä muistiinpanomerkinnöistä syksyllä 2014, joissa kävin läpi, miten tutkimus sai alkunsa.)

Keskustellessani Lyömättömän Linjan silloisen toiminnanjohtajan Jari Hautamäen ja Isi tuli! -ryhmän ohjaajien kanssa pro gradu tutkielmani mahdollisesta tutkimusaiheesta, sain tietää ryhmässä kokoontuvien miesten kokemusten tutkimisen olevan heidän ensisijainen toiveensa, sillä vertaisryhmään osallistuvilla päihderiippuvuudestaan toipuvilla isillä oli ryhmässä tietyllä tavalla ainutlaatuinen mahdollisuus jakaa isyyden kokemuksiaan ja tunteitaan samanlaista kokemusmaailmaa ja elämäntilannetta heijastavien miesten kesken²⁹. Ainutlaatuinen oli itse aihekin, sillä en ollut ainakaan itse aiemmin kuullut vastaavan kaltaisesta isäryhmätoiminnasta Suomessa.

---

²⁹ Ryhmäläiset tulivat ensisijaisesti Helsinki Ensikoti ry:n alaisista yksiköistä sekä Diakonissalaitoksen PYY- hoidossa (Perheen yhdistetty hoito, jossa esimerkiksi korvaushoidossa oleva vanhempi voi yhdistää kuntoutuksensa ja perheen) olevista miesasiakkaita. Syksyllä 2015 toimintaan tulivat ensi kertaa mukana myös Espoon lastensuojelun asiakkaina olevia isiä.

Koska päädyin tarkastelemaan Isi tuli! -ryhmäläisten kokemuksia etnografisesti, oli tutkimukseni aineistolähtöistä. Tutkimustentehtävän kannalta tämä tarkoitti käytännössä sitä, että varsinainen tutkimuskysymys tai -ongelman tulisi tarkentumaan ja muokkaantumaan tutkimuksen edetessä ja etnografisen kentällä olon kautta. (vrt. Lappalainen 2007, 13; Palmu 2007, 141.) Näin juuri tapahtui. Tutkimuksen alussa kenttätöitäni ohjasi etnografisen tutkimukseen kytkeytyvä alun ihmettely ja kiinnostus itselle "vieraaseen" olemassa olevaan ilmiöön ja kulttuuriin (vrt. Lämsä 2016, 211). (Mistä Isi tuli! ryhmässä oikein on kyse? Mitä ryhmässä tehdään ja miten siinä toimitaan?) Ymmärrykseni lisääntyessä ja kenttätöiden materiaalin kertyessä huimaavaa vauhtia, ymmärsin (ja muistin) tutkimustehtävän rajauksen välttämättömyyden. Alustavan aineiston käsittelyn ja analysoinnin jälkeen aloin suunnata etnografista otettani alun ihmettelyn ja tunnustelun jälkeen määrätietoisemmin kohti varsinaista tutkimusaiheittani eli vertaisryhmäläisten kokemuksia isyydestä. Pohdin varsin pitkään tutkimustehtävääni liittyvää tarkempaa rajausta tutustuen jonkin verran kirjalliseen materiaaliin etnografisesta ja kokemuksiin liittyvästä tutkimuksesta. Tätä kautta löysin yhteyden narratiiviseen työskentelytapaan, jonka johdosta aloin lähestyä tutkimustehtävässäni ryhmäläisten isyyden kokemuksia narratiivisuuden näkökulmasta. Erityisesti minua auttoi Catherine Kohler Riessmannin (2008, 10) tapa yhdistää kokemukset ja kerronta vahvasti toisiinsa: hänen mukaansa juuri *kerrotut tarinat* ilmentävät ihmisten kokemusten syvintä olemusta. Riemastuin! Tästä juuri oli Isi tuli! ryhmän isyyden kokemuksista kenties kyse: toisille (ja itselle³⁰) kerrotuista tarinoista, joita ryhmän isät esittivät ryhmätapaamisissa toisilleen.

Tästä innostuneena ja narratiivisuuteen enemmän tutustuttuani, päätin lähestyä tutkimustehtävääni eli Isi tuli! ryhmäläisten tuottamia isyyden kokemuksia niin sanotun *kokemuskerronnan* näkökulmasta. Yhdistettynä johdannossa esittämäni määrittelyyn, ymmärrän kokemuskerronnan Taina Ukkosen (2000, 130) tavoin seuraavasti (*suluissa omaan tutkimustehtävääni sijoittaen*): Kokemuskerronta on kertojan (*Isi tuli! ryhmäläisen*) omaa tulkintaa elämänsä tärkeistä tapahtumista ja kokemuksista (*isäksi tulosta ja isyydestä*).

---

³⁰ Myös oma elämä tulee ymmärrettävämmäksi, kun puemme sen narratiiviseen, kerronnalliseen muotoon. Meillä (ihmisillä) on tarve rakentaa tarina(a) elämästämme. (vrt. Czarniawska 2008, 5.)

Kokemuskerronta on kertojan kertomuksia, puhetta, ja kerrontaa itsestä (*kertomusten kautta esitettyjä tarinoita*) muille. Näin ollen kokemuskerronnassa on kyse omien kokemusten jakamisesta muille, minkä seurauksena kokemusten tulkitsijoina yhdessä kertojan kanssa ovat myös läsnä olevat kokemuskerrontaa kuuntelevat osapuolet (*Isi tuli! vertaisisät ja ohjaajat*). Arkielämän kokemuskerronnan tilanteissa (*ryhmätapaamisissa*) kyse on eräänlaisesta tiimityöstä (*vertaisuuteen liittyvästä yhteisestä vuorovaikutuksesta*). Paitsi henkilökohtaista, kokemuskerronta on myös yhteisöllistä: oma yksilöllinen ja henkilökohtainen kerronta on yhteydessä kulttuurisiin yleisiin malleihin (*isyiden mallitariinoin ja niissä ilmeneviin ihanteisiin ja arvoihin*).

Tutkimustehtäväni rajaus alkoi olla kuosissaan, mutta koska määrittelen tutkimuksessani Isi tuli! ryhmäläisten olevan elämäntilanteessa, jossa he ovat toipumassa päihderiippuvuudesta, ja isyys on tämän elämän muutoksen ja elämän suunnan olennaisena johdattajana, päätin liittää kokemuskerronnan ja siihen liittyvän tarinoiden esittämisen myös tutkimukseni viitekehyksessä esittämäni sisäisen tarinan käsitteeseen. Tutkimustehtävässäni näen sisäinen tarinan edustavan kokemuskerronnassa Isi tuli! ryhmäläisen isyyden *kokemuksen mielen sisäistä organisoijaa*. Tarkemmin sisäinen tarina juontuu sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja kulttuurista, ja se ankkuroituu ryhmäläisen omaan yksilölliseen kokemushistoriaan. Se on yhteydessä hänen yksilölliseen elämäntilanteeseensa (situaatio) ja niissä tapahtuviin tapahtumiin ja muutoksiin: sisäinen tarina toimii prosessina, jossa hän jäsentää ja tulkitsee elämäntilannettaan eli situaatiotaan ja siinä tarjolla olevia rajoja ja mahdollisuuksia. Jäsentämisen ja tulkitsemisen apuna toimivat olennaisesti ne tarinalliset mallit, jotka ryhmäläinen on omaksunut ja ammentanut sosiaalisesta ja kulttuurisesta tarinavarannosta ja omasta kokemushistoriastaan. Sisäisen tarinan prosessi on jatkuvasti käynnissä eli ryhmän isä luo omaa sisäistä tarinaansa aina, kun hänen elämässään on odottamattomia tai odotettuja tapahtumia, uusia tilanteita tai muutoksia, jotka edellyttävät sisäisen tarinan jäsentämistä, muokkaamista tai vaikkapa uudelleenorientoitumista. (Hänninen 1999, 21-22, 30, 49-50, 54.)

4. 2 Etnografian viitoittamalla tutkimustiellä

Etnografiasta ei ole olemassa yhtä selkeää ja yhteisesti jaettua määritelmää tai näkemystä (Vanhala 2005, 38). Kreikan kielestä peräisen oleva etnografia sanana tarkoittaa kirjoittamalla tapahtuvaa vieraiden kansojen kuvaamista (Marttila 2018, 362). Pelkistetyksi määriteltynä etnografiaa sovelletaan tutkittaessa erilaisia monitahoisia kulttuurisia ilmiöitä ja prosesseja sekä näiden ilmiöiden ja prosessien yksilöllisiä ja yhteisöllisiä merkityksiä. (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 7). Juhila (2004b, 175) kiteyttää etnografian vieläkin napakammin: etnografia on sosiaalisten ympäristöjen tutkimista.

Etnografia menetelmänä voidaan ymmärtää käytännönläheisenä tiedonhankintana tutkittavana olevan kohteen *omassa arjen ympäristössä* (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 21; Marttila 2018, 363; Juhila 2004b, 175). Tällaisena menetelmänä ymmärsin sen itsekin. Toteutin tutkimukseni etnografisin menetelmin, koska mielestäni se oli itselleni antoisin ja mielenkiintoisin tapa päästä tarkastelemaan itselleni tuolloin vierasta ilmiötä (isyys päihderiippuvuudesta toipuvan näkökulmasta) ja yhteisöä (Isi tuli! vertaisryhmää), sekä keräämään tästä ilmiöstä ja yhteisöstä monipuolista aineistoa. Lisäksi etnografinen lähestymistapa tuntui itselleni luontevalta, koska pyrkimyksenäni oli päästä ymmärrykseni tasolla mahdollisimman lähelle sitä isyyden kokemusta, mitä miehet yhteisesti ja vertaisina toisilleen jakoivat muuttuneessa elämäntilanteissaan. Empaattisena ihmisenä uskoin etnografian myös mahdollistavan minulle tärkeän ominaisuuden sosiaalityöntekijänä eli kyvyn tarkastella ”elämää muiden (tässä isien) silmin”, ainakin vertaisryhmätapaamisten verran. Koen, että tämä toteutuikin oman tutkimuskohteessani olevan läsnäoloni kautta. Sain varmuutta valitsemalleni empaattiselle lähestymistavalleni myöhemmin, kun ymmärsin, että empatian kautta etnografinen tutkija voi kuvantaa vaikeasti artikuloitavia kokemuksia (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018 24). Tällaisia kokemuksellisia hetkiä oli isi tuli! ryhmässä mielestäni varsin paljon.

Tutkimukseni lähtökohdan ja toteuttamisen kannalta etnografiaa puolsi myös neljä muutakin tekijää: Ensinnäkin etnografiaa voidaan soveltaa hyvin ”toisten” eli *tutkittavien henkilöiden elettyjen kokemusten ja subjektiivisten näkökulmien tutkimiseen* (vrt. Karttunen 2019, 61). Toiseksi etnografia sopii laadullista tutkimusotetta edustavana menetelmänä hyvin sellaisten *vähemmän tutkittujen ilmiöiden* ja näitä koskevien tietojen tarkasteluun, joihin ei välttämättä muilla tutkimusmenetelmillä pääse niin syvällisesti käsiksi. (Lämsä 2016, 212; Paloniemi ja Collin 2018, 232-233). Kolmanneksi etnografisen

lähestymistavan vahvuutena on sen mahdollistama *äänen antaminen* niille, joiden ääni on yhteiskunnallisesti piilossa tai katveessa (Hakala ja Hynninen 2007, 223). Ja neljänneksi etnografinen tutkimus tarjoaa *sekä induktiivisen että holistisen puolen*: induktiivisella tasolla pääsin lähelle ja läheltä tarkastelemaan isyyden kokemuksia. Holistisesti pysyin heijastamaan tätä induktiivisen tason kokemukserontaa suhteuttamalla sitä historialliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen kontekstiin. (Floersch ym. 2013, 195-196.) Tämä samanaikaisuus oli etenkin tutkimuksen analyysivaiheessa kiehtovaa. Etnografisen tutkimuksen eri suuntausten joukossa paikansin itseni niin sanotun sosiaalityön etnografisen päihdetutkimuksen³¹ joukkoon, (vrt. Karttunen 2019, 62-63) vaikka en suoranaisesti konkreettista päihdetutkimusta toteuttanutkaan, vaan olin fokusoitunut isyyteen ja isyyden kokemukseen.

Etnografia omaa antropologiset, sosiaalianthropologiset ja sosiologiset juuret. Perinteisessä eli niin sanotussa klassisessa etnografiassa se ymmärretään lähestymistapana, jossa tavoitteena on muodostaa tutkijan konkreettisen ja fyysisen pitkäkestoisen yhteisössä oleskelun eli kenttätöön mahdollistamana syvälinen ja ”tiheä” kokonaiskuvaus³² tutkimuskohteena olevasta vieraasta kulttuurista ja sen sosiaalisesta järjestyksestä, jopa niin, että tutkija tulee osaksi ”heitä” eli tutkimusyhteisöään ja sen jäseniä. (Lämsä 2016, 211.) Tiheä kuvaus on olennaista edelleenkin etnografiassa, mutta muuten ymmärrys etnografiasta on perinteiseen etnografiaan verrattuna huomattavan moninaisempi: nykyisin etnografista tutkimusta voidaan toteuttaa monenlaisista paikoista, tutkimusaiheista ja aineistoista: käyttömahdollisuuksia on lukuisia (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 9). Perinteisen etnografian painottaessa tutkijan tekemää kohteensa sosiaalisen elämän ja vuorovaikutuksen havainnointia ja kuvaamista, korostuu niin kutsutussa uudessa etnografiassa tutkimuskohteiden oma aktiivisuus ja osallisuus: toimijat nähdään todellisuuden ja kokemusten luojina, ja luominen tapahtuu erilaisten kertomusten, tarinoiden, puheen ja vuorovaikutuksen välittämällä. Tutkijan tehtävänä on ymmärtää, miten toimijat tätä todellisuutta ja siinä ilmeneviä kokemuksiaan luovat, ja miten he sitä tulkitsevat (Vanhala 2005, 39; Gubrium & Holstein 1994, 359). Itse uskoin ja koin pääseväni etnografisesti

---

³¹ Karttunen (2019, 63) mukaan etnografinen päihdetutkimus on selvittänyt päihdeongelmaisten kokemuksia ja käsityksiä päihderiippuvuuksista, päihdekuntoutuksesta sekä elämästä päihderiippuvaisena. Sosiaalityössä muun muassa Riitta Granfelt (1998; 2007) on toteuttanut etnografista tutkimusta naisten kodittomuudesta ja naisvankien päihdekuntoutuksesta.

³² (Geertz 1973)

lähelle isien kokemuksia juuri heidän kokemuskerrontansa kautta, eli siinä mielessä näen lähestymistavassani yhtymäkohtia uuteen etnografiaan.

Etnografian perusta on empiriassa: tutkimus ja aineiston keruu toteutetaan kenttätyönä tutkittavan kohteen parissa, jotta tutkija saisi mahdollisimman hyvän kokonaiskäsityksen ja syvällisen ymmärryksen tutkittavasta kohteestaan. Etnografian vahvuus onkin sen mahdollistama ”lähelle pääsy” tutkimuskohdettaan: kenttätyön kautta tutkija voi tarkastella tutkimuskohdettaan ja siellä olevia yksilöitä ikään kuin sisältä ja sivulta ”ruohonjuuritason” (vrt. Floersch ym. 2013, 195-196; Vanhala 2005, 17). Aikoinaan kentällä olo tarkoitti konkreettista pitkäaikaista asumista tutkittavassa vieraassa (alkuperäis)yhteisössä, joka saattoi sijaita maantieteellisesti hyvin etäällä. Nykyisin etnografinen kenttä ei ole välimatkaan sidottu; mielenkiintoinen tutkimuskohde voi löytyä varsin läheltäkin, myös virtuaalisesti tai tekstuaalisesti. Itse kentällä voidaan nykyaikana viitata etnografisessa tutkimuksessa mitä moninaisimpiin tiloihin, tilanteisiin ja kohtaamisiin riippuen tutkijan tekemästä määrittelystä ja kentän rajaamisesta. (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 12-13.) Itselleni tutkimuskenttä oli konkreettinen ja ymmärsin sen tutkimusta tehdessäni varsin perinteisesti tai ahtaasti. Kenttä tarkoitti itselleni sitä fyysistä Lyömätömän Linjan tilaa, jossa Isi tuli! ryhmäläiset kokoontuivat. Jälkikäteen ymmärrän, että kenttä oli paljon muutakin: se oli ennen kaikkea vuorovaikutuksellinen ja kokemuksellinen ilmapiiri ja tunnelma, mikä ryhmäkerroilla vallitsi.

Kentällä ollessaan etnografi voi kerätä (myös yhdessä tutkittavien kanssa!) aineistoaan monin eri tavoin, kuten havainnoimalla, haastattelemalla, videoimalla, valokuvaamalla, äänittämällä sekä kirjoittamalla kenttämuistiinpanoja ja tutkimuspäiväkirjaa. Lisäksi aineistoa voi kertyä erilaisista saatavilla olevista asiakirjoista ja dokumenteista sekä muista kirjallisista tai digitaalisista lähteistä. Aineiston keräämisen ulottuvuudet ovat hyvin moninaiset, ja määrällisesti aineistoa on usein niin runsaasti, että tutkijalle tulee suorastaan kenttätyömateriaaliin liittyvä ”ähky”. Erityisesti sosiaalitieteissä on toteutettu kentällä tapahtuvaa pitkäkestoista *osallistuvaa havainnointia* (participant observation). (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 11, 16.) Voin katsoa pro gradu tutkielmani puitteissa kuuluvani tuohon joukkoon.

4.2.1 Eettinen, reflektiivinen ja sensitiivinen etnografi

Eettinen pohdinta ja refleksiivisyys olivat olennainen osa kenttätöylleni perustuvaa etnografista tutkimusta (vrt. Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 13). Osaltaan nämä kiinnittyvät jo tutkimusaiheeni sensitiivisyyteen: isyys päihderiippuvaisena voi olla kipeiden ja vaikeidenkin tunteiden ja kokemusten sävyttämää (vrt. Kallinen, Pirskanen ja Rautio 2015, 12; Tökkäri 2018, 70-71). Isyys tai vanhemmuus itsessään on hyvin henkilökohtainen ja herkkä aihe, etenkin jos siihen kiinnittyy tietynlainen yhteiskunnallinen ja kulttuurillinen äänettömyys tai stigma tai jos se ei ole ”sovitettavissa” yleisiin kulttuurisiin mallitarinoihin ja ihanteisiin.

Itselleni ennen kentälle lähtöä muistui mieleeni oma kokemuksellinen tunteeni siitä, kun koin, etten asettunut synnytyksen jälkeistä masennusta sairastavana niihin yleisiin äitiyden mallitarinoiden tunne- ja toimintakehyksiin, joita ensimmäistä kertaa äidiksi tullut nainen yleensä ”vauvakuplassaan” kantaa. Minun kuplani oli rikkinäinen, jonka johdosta koin olevani jollakin tavalla viallinen, epäonnistunut tai huono äiti, muiden silmissä. Tämä kokemuksellinen vanhempana olon ”tuttuus” oli osa etnografista tutkimustani, jolle tietoisesti asetin eettiset rajat: muistutin itseäni tietoisesti joka kerta kentälle mennessäni ja aineistosta tulkintoja tehdessäni olevani ennen kaikkea *tutkijan roolissa* tarkastele-massa toisten ihmisten kokemuksia, en autoetnografisesti omiani. Jossain määrin kuitenkin hyväksyin sen lähtökohdan, etten voisi koskaan tuntevana ja ajattelevana ihmisenä olla täysin riisuttu omista kokemuksistani tehdessäni tutkimusta toisten kokemuksista. Toisaalta pohdin myös sitä, olisiko minun ylipäätään mahdollista päästä lähelle Isi tuli! ryhmäläisten isyyden kokemusmaailmaa, sillä eihän kukaan ihminen pysty täysin samais-tumaan toisen kokemaan. (Tökkäri 2018, 68, 70-71.)

Etnografinen tutkimus on hyvin subjekti- eli tutkijakeskeistä: tutkija viettää pitkiä aikoja kentällä ja hänen läsnäolonsa vaikuttaa ainakin jollakin tasolla myös itse tutkimukseen ja siellä ilmenevään sosiaaliseen järjestykseen (Lappalainen 2007, 113). Toisaalta, jotta etnografinen kenttätö ”onnistuisi”, edellyttää se myös tietynlaista vuorovaikutuksellista ja vasta vuoroista tutkijan ja tutkimukseen osallistuvien välillä (vrt. Coffey 1999, 57). Jotain henkilökohtaista olisi hyvä antaa itsestäänkin tutkittaville, paitsi eettisyyden myös luotamuksellisen ilmapiirin syntymisen vuoksi (mt.). Reflektoin ennen kenttätöskentelyn aloittamista omaa rooliani ryhmään osallistujana, lähinnä sitä, olisinko hiljainen isiryhmän havainnoija, vai voisinko tuoda (ja kuinka paljon) ryhmäkerroilla esiin myös omia

ajatuksiani tai kokemuksiani vanhemmuudestani, lapsestani tai vaikkapa omasta isäsuhteestani. Pohdinta ei ollut aivan helppoa. Lopulta hyväksyin tietyn asteisen osallistumisen ryhmätoimintaan, en niinkään kokemusten jakamisessa (toki sitäkin tapahtui), vaan siinä muodossa, että halusin olla läsnä ja vuorovaikutuksessa, en etäinen ja näkymätön tarkkailija. Sain vahvistusta mielteilleni metodologisesta kirjallisuudesta. Esimerkiksi Martti Grönforsin (1998, 124-125; ks. myös Rastas 2010, 67) mukaan havainnointiin menetelmänä kytkeytyy olennaisesti sitä suorittavan *tutkijan osallistuminen*. Kentällä ollessani ja ryhmäkertoja havainnoidessani huomasin varsin nopeasti, mitä Grönforsin tarkoittama osallistuminen käytännössä tarkoitti. Se oli juuri Grönforsin kuvaamaa kaksisuuntaista vuorovaikutuksellista dialogia ja heijastumista itseni ja ryhmäläisten välillä. Toisaalta taas koin, että minulla tutkijana ja havainnoijana oli tietynlainen kaksoisrooli, josta Grönfors (mt.) myös puhuu pohtiessaan tutkijan roolia kentällä. Minulla oli paitsi tutkijan tieteellinen rooli, myös ihmisen rooli. Tutkijana noudatin omaksumiani ja oppimiani tieteellisiä vuorovaikutuskeinoja ja niihin liittyviä vaatimuksia tai edellytyksiä. Ihmisen roolissa annoin tietoisesti, ja osin varmasti tiedostamattakin oman persoonani ja läsnäolonni tulla esiin (vrt Marttila 2018, 379). Käytin oman persoonani vahvuutta eli kohtaamisen taitoani; kohtasin ryhmätoimintaan osallistuvan isän niin avoimesti kuin kohtaisin kenet tahansa ihmisen, jonka kanssa olen tekemisissä. Tällöin ikään kuin tutkijan roolini jäi sivummalle ja esiin astui Tanja, joka toisinaan liikuttui miesten kokemuskerronnasta, ja eläytyi heidän isyyden kokemuksiinsa ryhmätoiminnan aikana. Muistan myös yhä sen tietynlaisen haikeuden tunteeni, kun ensimmäisen syksyn Isi tuli! ryhmän ryhmäkerrat saivat päätöksensä ja irtauduin varsinaisesta kenttätöystä.

”Tuntuipa oudolta lähteä kotiin tänään ryhmäkerran jälkeen. Ensi viikolla en tule tänne enää enkä kuule miesten juttelua, kahvikupeissa olevien lusikoiden kilinää, naurua, hymähdyksiä tai hiljaisia hetkiä. Kiitollisuus on kai päällimmäinen tunne kuitenkin. Toivon näille isille kaikkea hyvää vanhemmuuden ja elämän matkassaan.”

(Kenttäpäiväkirja, marraskuu 2014)

Ryhmän isien reagoinnin myötä tunsin toisinaan olevani kolmoisroolissa, sillä huomasin, miten minut nähtiin opiskelijastatuksestani huolimatta myös sosiaalityöntekijän roolissa. Miehet saattoivat kysyä mielipidettäni siitä, miten sosiaalityöntekijä oli toiminut tai kohdellut heitä vanhempana jossakin heidän lastaan koskevassa asiassa tai lapseen liittyvässä päätöksen teossa. Useasti miehet toivatkin mielestäni varsin avoimesti sen, miten he ylipäänsä kokivat kohtaamiset itsensä, perheensä ja viranomaisten välillä. Oivalsin, että olin

untuvikkona sosiaalityön opiskelijanakin suodattamassa niitä tunteita ja ajatuksia, jotka välittyivät heidän kokemuksistaan sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tämä rooli ei kuitenkaan tuntunut itsestäni loppujen lopuksi oudolta tai vieraalta, vaan olin mielestäni etuoikeutetussa asemassa vastaanottamassa näitä palautteita. Osa miehistä toikin esille sen, miten he arvostivat sitä, että joku halusi aidosti kuunnella heidän juttujaan ja toivoivat, että heidän ajatuksensa vanhemmuudestaan välittyisivät myös eteenpäin sosiaalityön toteuttamisen areenalle eli ”sossuille”, jotka työskentelivät päihderiippuvuudesta toipuvien ihmisten kanssa. Alla olevassa keskustelunpötkässä eräs isäryhmän miehistä kertoo kahdenkeskisessä haastattelussaan minulle siitä, miten usein lastensuojeluasiakkaana olevan perheen vanhempien on vaikea luottaa, että heitä pyritään *aidosti* auttamaan ja tukemaan perheenä. Taustalla tälle otteelle olemme käyneet keskustelua siitä, miten hän kokee viranomaistoiminnan olevan itselleen haasteellisinta ja ahdistavinta omassa vanhemmuudessaan: tuntuu kuin olisi jatkuvasti tarkkailevan suurennuslasin alla:

Isä: Silleen ihan pienestä jutusta, ihan mitättömästä. Tulee semmonen...

Tanja: Varmaan vaikee luottaa?

Isä: On. Vaikka pitäis olla, tukee niinku perhettä ja kaikkee, mut ku se on päinvastoin. Niist (sossuista) on hirvee riesa! En tiedä oikein ketään, kuka ois eri mieltä.

Paitsi rooliani, pohdin myös omaa esiyymmärrystäni ja omia ennakkokäsityksiäni liittyen päihderiippuvuudesta toipuviin isiin. Tämä oli tärkeää etnografisesti, ja ennen kaikkea siksi, että tutkimuskohteenani olivat kokemukset. Kokemuksen tutkimuksessa (fenomenologis-hermeneuttisen perinteen mukaisesti) katsotaan, että tutkijan on olennaista työstää ja tiedostaa omia ajatuksiaan, käsityksiään ja kokemuksiaan tutkimuskohteesta olevasta ilmiöstä (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 96). Näin tein: työstin ja pohdin käsityksiäni suhteessa itseeni ja elämäkokemukseeni sekä sosiaalityön koulutuksen edustamaan eettisiin arvoihin. Muistan silti yhä sen pienen jännityksen tunteen lähtiessäni ensimmäistä kertaa autolla kohti kenttää ja ryhmäkokoontumista. Olin soittanut edellisenä iltana äidileni ja kertonut hänelle tutkimusaiheestani ja siitä, miten minua jännitti, millaisia miehet olisivat ja miten he ottaisivat minut vastaan. Äitini vastasi tähän: ”*No eiköhän ne ole ihan tavallisia ihmisiä.*” Äidin tokaisema lause mielessäni astuin ryhmätilan ulko-ovesta sisään ja jännitys oli pian haihtunut.

Kaiken kaikkiaan tunnistin eettisen pohdinnan ja reflektiivisen otteen tärkeyden koko tutkimusprosessini ajan. Koin kenttäpäiväkirjan kirjoittamisen hyväksi tueksi kertyneille kokemuksilleni ja tunteilleni (vrt. Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 16). Lisäksi ryhmäkerran jälkeiset keskustelut isi tuli! ryhmän ohjaajien kanssa auttoivat suhteuttamaan omia, toisinaan ristiriitaisiakin ajatuksia omasta roolista, vuorovaikutuksesta tai toimijuudesta kentällä. Oman kokemukseni pohjalta, uskon että tietynlainen *etnografinen herkkyy*s, sen tiedostaminen ja hyödyntäminen on jokseenkin välttämätöntä luodakseen luottamuksellisen ja toisia kunnioittavan työskentelytavan sensitiivisen tutkimusaiheen piirissä (ks. esim. Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2018, 19).

4.2.2 Kentällä isyyden kokemuksia kartoittamassa

Aloitin aineiston keräämisen kentällä aika lailla heti, kun olin yhdessä Lyömättömän Linjan Isi tuli! ryhmän ohjaajien kanssa sopinut tutkimusaiheesta. Tutkimukseni aineisto kertyi kenttätöön kautta moniulotteisesti: ryhmäkokoontumisten havainnoinnilla, haastattelulla sekä vapaamuotoisilla spontaanisti tapahtuvina keskusteluina ryhmäläisten ja ohjaajien kanssa. Tämän ohella aineistoani olivat erilaiset kirjalliset dokumentit ja oma kirjallinen reflektointini erillisen kenttätyöpäiväkirjan työstämisen kautta.

Etnografisessa tutkimuksessa viitataan tutkijan sisäänpääsyyn ja jalkautumiseen kentälle: usein kentälle ja tutkimuskohteeseen on helpompi sulautua, jos käytettävissä on yhteisön toiminnan kannalta avainhenkilöitä (Paloniemi ja Collin 2018, 237; Palmu 2007, 138-139). Minun ”portinvartijoina” toimivat Isi tuli! ryhmän ohjaajat. Koin kentälle menon ja siellä työskentelyn olevan varsin välitöntä, avointa ja matalalla kynnyksellä tapahtuvaa. Minut otettiin hyvin vastaan ja koin eräällä tavalla tulleetni hyväksytyksi osaksi Isi tuli! ryhmäyhteisöä. Varsinaisen kentällä olon ja aineistonhankinnan toteutin Isi tuli! ryhmätoiminnan käytännön rakenteiden puitteissa³³.

---

³³ Isi tuli! ryhmätoiminnassa ryhmään hakeutuneet miehet kokoontuivat kerran viikossa Lyömättömän Linjan tiloissa Espoon Leppävaarassa. Yhden ryhmäkerran kesto oli yhdeksänkymmentä minuuttia. Jokaiselle ryhmäkerralle oli ohjaajien toimesta valittu oma alustava teemansa, mutta myös ryhmäläiset itse pääsivät vaikuttamaan teemojen valintaan esittämällä toiveitaan.

Ennen varsinaisen kenttätöön aloittamista tein erillisen kirjallisen tutkimuslupapyyntöni Lyömättömän Linjan hallitukselle (Liite 1). Saatua tutkimuslupa kysyin vielä henkilökohtaisesti ryhmäläisiltä itseltään suullisesti ja kirjallisesti lupaa osallistua ryhmäkoontumisiin etnografisen kenttätöntekijän roolissa. Lisäksi annoin heille kirjallisen saatetiedotteen, jossa kerroin tutkimukseeni liittyvistä olennaisista asioista sekä tutkimuksen luottamuksellisuuteen, ja aineiston keräämiseen ja käsittelemiseen ja säilyttämiseen liittyvistä tekijöistä ja ehdoista (Liitteet 2 ja 3). Korostin tutkimuksen osallistumisen olevan täysin vapaaehtoista sekä kerroin kunnioittavani heidän itsemääräämisoikeuttaan koko tutkimusprosessin ajan. (vrt. Kallinen ym. 2015, 148-151.) Pyyntöäni aloittaa kenttätöskentely ryhmätoiminnassa olivat alustaneet Isi tuli! ryhmän ohjaajat, joten ryhmäläisille osallistumiseni kenttätöntekijänä, ei tullut yllätyksenä. Jokainen ryhmäläisistä suostui läsnäolooni ryhmäkerroilla sekä siihen, että ryhmäkertojen keskustelu tallennettiin äänitiedostona, jonka sain käyttöni aineiston jatkokäsittelyä varten. Jotkut ryhmäläisistä (n=4) suostuivat pyynnöstäni myös kahdenkeskiseen puolistrukturoituun haastatteluun kanssasi (Liite 4).

Käytännössä kenttätöni jakaantui kolmeen erilliseen pääjaksoon. Kenttätöni alkoi syksyllä 2014, jolloin osallistuin pääsääntöisesti silloisen Isi tuli! ryhmäläisten kokoontumisiin. Ryhmässä oli 5 iältään 25-53 -vuotiaasta isää. Lapset olivat iältään 0-15 -vuotiaita. Lisäksi yhdellä miehellä oli myös kaksi täysi-ikäistä (18 ja 19 v.) lasta. Kolme isää olivat ensi kertaa isiksi tulleita miehiä. Kahdella miehistä oli alkoholiriippuvuustausta ja muilla kolmella oli huume- ja sekakäyttöhistoria. Miehet edustivat kaikkia Lyömättömän Linjan isäryhmätoiminnan yhteistyökumppaneita (ensikotitoiminta ja Diakonissalaitoksen PYY-kuntoutushoito). Yksi isistä suoritti ryhmätoiminnan aikana yhdyskuntapalvelua ja kaksi isää olivat olleet vankilassa päihteiden käyttöön ja hankintaan liittyvien rikosrangaistusten johdosta. Kaikilla miesten lapsilla oli lastensuojeluasiakkuus.

Havainnoin ryhmäkertoja osallistuen välillä myös itse keskusteluun. Samalla kirjasin havaintojani ylös erilliseen päiväkirjaan. Reflektoin ja kokosin muistiinpanoni kunkin ryhmäkerran jälkeen. Kokoontumiset myös ääninauhoitettiin, ja sain nauhoitukset käyttöni aineiston jatkokäsittelyä varten. Syksyn 2014 ryhmäkokoontumisten jälkeen haastattelin kolmea ryhmään osallistunutta isää. Myös nämä haastattelut nauhoitettiin. Keväällä ja kesällä 2015 suoritin sosiaalityön opintoihini kuuluvan työharjoittelun Espoossa Lyömättömässä Linjassa. Työharjoittelun ohessa tein Isi tuli! -ryhmän toiminnan kehittämiseen

liittyvää etnografista havainnointia sekä keräsin siihen liittyvää dokumentaarista aineistoa. Lisäksi keskustelin aktiivisesti ryhmän ohjaajien kanssa ja haastattelin heitä vapaa-muotoisesti ryhmän toiminnasta ja historiasta.

Syksyllä 2015 täydensin vielä aineistoani osallistumalla havainnoinnin ja keskustelun kautta neljä kertaa silloin käynnissä olevan Isi tuli! ryhmän (ryhmässä 5 isää iältään 23-48 -vuotiaita) kokoontumisiin. Tässä ryhmässä oli viisi isää iältään 23-48 -vuotiaita. Lapset olivat 0-11 vuotiaita ja kuten edellisessä ryhmässä, useimmat olivat isänä ensikertalaisia. Alkoholistitaustaisia oli yksi ja muut olivat huume- ja sekakäytöstä irtaantuneita toipuvia kuntoutujia. Jokaisella oli kytkös vanhempana lapsensa/lastensa kautta lastensuojeluun.

Merkillepantavaa syksyn 2015 vertaisryhmätoiminnassa oli se, että Isi tuli! vertaisryhmä teki yhteistyötä Tarinateatteri Hyvä kättilön kanssa. Tarinateatteri Hyvä kättilön työmenetelmänä on soveltavan teatterityön kautta improvisoida työskentelyn kohderyhmän tarinankertojien kertoma tarina omasta kokemuksestaan. Isät saivat tarinankertojan roolissa mahdollisuuden kertoa oman valitsemansa kokemuksen isyydestä, jonka jälkeen ohjaaja ohjeisti näyttelijät improvisoidusti esittämään kerrotun tarinan ja kokemuksen miehelle ja muulle yleisölle. Näin näyttelijät ikään kuin sanallistivat improvisoinnin kautta miehen kokemustarinan läsnä olevalle yleisölle, ja mies itse kohtasi kokemuksensa fyysisenä näytöksenä näyttelijöiden välittämänä. Esityksen jälkeen ohjaaja loi tilan isän omalle henkilökohtaiselle reflektoinnille esityksestä.

Ryhmäkertojen jälkeen haastattelin henkilökohtaisesti yhtä ryhmään osallistunutta nuorta ensilapsensa saanutta isää. Päätin, etten haastattele useampaa miestä, sillä Tarinateatterin esittämät miesten kokemustarinat ilmensivät todella hyvin ja laajasti ryhmäläisten isyyden kokemuskerrontaa. Esitykset ja näyttelijöiden tulkinnat osuivat mielestäni ryhmäläisten isyyden kokemusten ytimeen. Lopetin aktiivisen aineiston keräämisen vuoden 2015 lopulla, eli tällöin varsinainen kenttätyöni päättyi siirryttyäni työelämään. Myöhemmin minusta tuli äiti toisen kerran. Viimeinen kosketus kentälle tapahtui marraskuussa 2016, jolloin olin seuraamassa Espoon Laureassa Ensi- ja Turvakotiliiton miestyön järjestämää ”Intoa isätyöhön” teemapäivää isyydestä ja isien kanssa työskentelystä. Tuolloin paikalla olivat myös Isi tuli! ryhmän ohjaajat ja yksi ryhmässä ollut kokemusasiantuntijaisä. Tämän jälkeen henkilökohtaiset perhesyyt sekä intensiivinen työskentelytahti

sosiaalityöntekijänä yhdessä uuvuttavan aineiston litteroinnin ja järjestämisen kanssa pitivät minut tietoisesti pois vuosia tutkielmani parista, kunnes syksyllä 2020 päätin tehdä tutkielmani vihdoin loppuun.

4.3 Analyysiprosessi

”Miten tätä voi olla näin valtavasti, tätä aineistoa? Olen litteroinut jo kolme kuukautta kokopäiväisesti kirjastossa ryhmäkertoja, samalla kun olen yrittänyt iltaisin lukea viitekehykseen sopivaa kirjallisuutta lasten mentyä nukkumaan. Aika loppuu taas kesken ja pian on palattava töihin ansaitsemaan rahaa perheelle. Miksi koskaan päätin tehdä tutkielmani etnografisella tutkimusotteella? Eihän tässä ole mitään järkeä pro gradu tasolla”. Mutta ei mulla ole kyllä muitaakaan vaihtoehtoja, olen saanut niin ainutlaatuisen aineiston, että aion tän jotenkin luovia ajan kanssa.”

(Ote tutkimuspäiväkirjastani syksyllä 2017)

”Voi vitsit, että tää on mahtava aineisto. Tänään, kun pitkästä aikaa litteroin ja luin litteroitua tekstiä palautui jälleen elävästi mieleeni se Tarinateatteri ryhmäkerta syksyllä 2015. Mitäköhän niille kaikille miehille (isille) mahtaa kuulua tänä päivänä? Siitä on jo niin monta vuotta (hävetää, ettei tää mun gradu ole vielääkään valmis) Toivottavasti niille kuuluu pääsääntöisesti hyvää...”

(Ote tutkimuspäiväkirjastani kesällä 2018)

Nämä molemmat tutkimuspäiväkirjaotteeni kuvastavat hidasta ”analyysimatkaani” ja siihen liittyviä tunteita ja mielteitäni. Olin etnografimaiseen tapaan kerännyt määrällisesti (liian) suuren aineiston (vrt. Hammersley & Atkinson 2007, 3), jota yritin toisinaan epätoivoisestikin pitää kasassa samalla yrityksen ja erehdyksen kautta kokeillen, mikä tai mitkä analyysitavat toimisivat parhaiten. Analyysin teko toki helpottui, kun sain järjestettyä aineistoani selkeämpään muotoon ja litteroitua kaikki ryhmäkertanauhoitukset. Tämä taas johdatti minut kohti selkeämpää tutkimuskysymystä ja itse tutkimusongelmaa. Tutkimusongelman määrittelyn ja rajaamisen myötä sain otteen narratiivisuuteen ja sen mahdollistamiin analyysikeinoihin, joita myös muutamien eri keinoin kokeilin. Alla käyn läpi tätä analyysiprosessimatkaa ja lopullista analyysivalintaani.

4.3.1 Analyysiprosessin alku: tilkkutäkin ompelua ja palapelin kokoamista

Aineiston analyysimenetelmät ovat etnografisessa lähestymistavassa hyvin moninaiset. Onkin tavallista, että tutkija kokoaa analyysinsä monista eri laadullisista analyysitavoista ja -ideoista. (Mietola 2007, 151.) Näin tapahtui myös omassa analyysiprosessissani. Pyrin aluksi etsimään erilaisia analyysitapoja, joita yhdistelemällä pystyisin parhaiten avaamaan itselleni keräämästäni laajasta kenttäaineistosta tutkimani ilmiön eli Isi tuli! ryhmäläisten isyyden kokemukset. Tämän jälkeen asetin tavoitteekseni löytää narratiivinen analyysimenetelmä, jonka kautta pystyisin kuorimaan ryhmäläisten isyyden kokemusmaailmaa syvemmältä niin, että ryhmäläisten isyyden kokemukset rakentuisivat miesten kokemuskerronnaksi ja niihin liittyviksi tarinoiksi. Käytännössä analyysiprosessini (ja koko etnografinen tutkimukseni) asettui Rantalan (2008, 140) kuvaaman tavoin eräänlaisen palapelin kokoamisen, tilkkutäkin ompelun tai askartelutyön tekemisen kontekstiin, jossa tavoitteena oli muodostaa erinäisistä toisilleen sopivista paloista metodikokonaisuus, joka ilmentäisi mahdollisimman hyvin Isi tuli ryhmän isyyden monimuotoisuutta.

Aloitin aineiston analysoinnin jo kenttätöiden aikana, sillä aineiston keruu ja aineiston analyysi kytkeytyvät etnografisessa tutkimuksessa kiinteästi toisiinsa (vrt. Kananen 2014, 82). Etnografisessa tutkimuksessa analyysiä tehdään siis jo kenttätöiden aikana, ei vasta aineiston keräämisen jälkeen, sillä kenttätöiden aikana tehdyt alustavat analyysit ohjaavat keskeisesti sitä, tarvitseeko tutkija lisää tietoa kentältä. Palmu (2007, 144) kiteyttää kenttätöiden aikana tapahtuvan analyysin tarkoittavan niitä rajauksia, päätöksiä, muistiinpanoja ja katseita, joita tutkija tekee kentällä ollessaan.

Perinteisesti etnografinen tutkimus on tähännyntä niin sanotun tiheän kuvauksen luomiseen tutkimuskohteestaan. Tällöin viitataan Clifford Geertzin (1973) kuvaamaan dokumentaariseen tarkkaan selostuksen tekoon tutkittavasta ilmiöstä ja siihen liittyvästä todellisuudesta. Tiheän kuvauksen kautta tutkimusta lukeva saa tarpeeksi kattavan kuvan tutkittavana olleesta ilmiöstä ja siitä, miten tutkija on rakentanut tuon kuvan. Olennaista tällöin on kertoa tarpeeksi yksityiskohtaisesti se, miten tutkija on aineistonsa kerännyt ja miten hän on sen analysoinut sekä tulkinut siitä teoreettisia johtopäätöksiä. (Puuronen 2007, 102, 115-116.) Analyysia aloittaessa pyrin tällaiseen tiheän kuvauksen tekoon, mutta ajan kuluessa totesin sen olevan mahdotonta omien resurssieni puitteissa. Sen sijaan asetin itselleni tavoitteeksi sen, että etenisin laajasta kenttäaineistosta vähitellen

kohti tutkimuksen kannalta olennaisinta eli ryhmässä olevien isien kokemusmaailmaa (vrt. Palmu 2007, 141). Käytännössä pyrin järjestelemään ja tiivistämään aineiston kokonaisuusmateriaalia perusanalyysimenetelmällä eli sisällönanalyysillisin keinoin. Analyysinä keinoina käytin aineiston laadullista temaattista luentaa, pelkistämistä ja ryhmittelyä. Etsin aineistosta myös yhtäläisyyksiä ja eroja. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122-125.)

Keräämäni aineiston käsittelyvaiheessa eli sen järjestämisessä ja tiivistämisessä hyödynsin esimerkiksi Gordonin ym. (2007, 43-44, 59) esittämää mallia, jossa etnografista kenttätöitä tehneet tutkijat voivat jakaa kenttätökohteensa ja siihen liittyvän havainnoinnin kolmeen eri kenttätö tarkkailutasoon: formaaliin, informaaliin ja fyysiseen tarkkailutasoon. Itse järjestin ja tiivistin Isi tuli! ryhmätoiminnasta saamaani kenttätö materiaalia (havainnointi, muistiinpanot, muu kirjallinen materiaali) Gordonin tarkkailutasojen mukaisesti niin, että formaaliin eli viralliseen tarkastelutasoon sisällytin havaintoni ja muun kenttätö materiaalin, jotka koskivat Isi tuli! ryhmäkertojen virallista rakennetta. Näihin katsoin kuuluvan esimerkiksi ryhmätoimintaan liittyvät kirjalliset dokumentit ja -suunnitelmat, joissa määritellään ryhmän toiminta, periaatteet, säännöt ja tavoitteet. Tätä materiaalia kertyi kenttätöjaksojen aikana melko runsaasti. Epävirallisen tarkkailutason alle järjestin puolestani muun muassa ryhmässä tapahtuvan miesten epävirallisen kanssakäymisen ja vuorovaikutukseen. Esimerkkinä tästä ovat ryhmätoiminnan aikana keskustelun aihepiiristä eksymiset tai puheenaiheen rönsyilyt sekä ryhmäkertoihin liittyvät muut epävirallisemmat ja vapaamuotoisemmat osuudet, kuten ryhmäkerroilla pidetyt tupakka- tauot. Informaaliin materiaaliin katsoin kuuluvaksi myös ryhmässä ilmenevät ja havaitsemani tunteet ja ilmapiirin. Fyysinen tarkastelutaso piti sisällään Isi tuli ryhmäkertojen fyysiset tilat ja olemukset. Painoin mieleeni ja kuvasin matkapuhelimellani toisinaan, miten ryhmätila huonekaluineen oli ryhmäkerroilla järjestetty tai mitä mahdollisia työskentelyvälineitä, kuten fläppitauluja, monisteita, kortteja, elokuvaesityksiä ryhmäkerroilla hyödynnettiin. Tämän luokan alle katsoin kuuluvaksi myös havaintoni ryhmäkerroilla käytetyistä astioista ja miesten ulkoisesta olemuksesta, kuten heidän vaatetuksestaan.

Aineiston järjestämistä ja tiivistämistä helpotti myös kenttätökertojen jälkeen tekemäni lyhyet yhteenvedot, joihin pyrin tiivistämään kunkin kenttäkerran jälkeen havainnoimani ryhmäkerran sisällön. Yhteenvedo sisälsi havaintoni tilasta, toimijoista, toiminnasta, teoista, tapahtumista, käsiteltävistä teemoista, puheenaiheista ja tunnelmasta.

Tutkimusongelmani tarkennuttua ja tutkielmani valmistumisen viivästyttyä tein tietoisien päätöksen keräämäni kenttäaineiston litteroinnista eli puhtaaksikirjoittamisesta: halusin palauttaa mahdollisimman hyvin mieleeni paitsi kuuntelemalla myös kirjoittamalla ryhmäkerrat. Päätin litteroida kaikki ääninauhoitetut ryhmäkerrat sekä henkilökohtaiset haastattelut. Litterointia voidaan tehdä monella eri tasolla ja tarkkuudella. Itse litteroin nauhoitetut ryhmäkerrat sanasta sanaan huomioiden samalla selkeät puheenvuorojen tauot tai hiljaisuuden ja pohdinnan hetket. En toteuttanut muun muassa keskusteluanalyysissä ja kielen tutkimisessa olennaista litterointimuotoa omine litterointimerkkeineen, sillä tämä työskentelytapa olisi ollut paitsi erittäin työläs ja hidas, myös aineistomäärääni entisestään kasvattavaa. (ks. esim. Ruusuvuori 2010, 424-427; Nikander 2010, 432.) Fokuksenani ei siis ollut miesten puhuttu kieli tai sen laatu (esimerkiksi puheen äänenkorkeudet, -sävyt, sekunnintarkat tauot), vaan puheenvuoroissa ilmenevät kokemukset (vrt. Palmu 2007, 144). Litterointitaitoni kehittyessä ja rutinoituessa jätin äänitetystä materiaalista muun muassa turhat täytesanat (*niinku, sitku* ja niin edelleen) pois eli pyrin näin alusta asti tiivistämään tekstiä helpommin käsiteltävään muotoon. Tekemistäni henkilökohtaisista haastatteluista litteroin vain niin sanotusti olennaisimman, eli en välttämättä litteroinut haastatteluja aivan sanasta sanaan, vaan pyrin huomioimaan haastatteluissa tutkimustehtäväni näkökulmasta olennaisimmat pääkohdat. Litterointi oli uuvuttavaa, mutta lopputulos täydensi ja terävöitti ryhmäkerroilla ilmentynyttä isien kokemusmaailmaa ja koin pääseväni vuosienkin jälkeen lähelle sitä kokemuksellisuuden tunnelmaa ja ilmapii-riä, mikä isäryhmien tapaamisissa vallitsi.

Kaiken kaikkiaan litterointi vei ajallisesti pitkän ajan (useita kuukausia) ja kokonaisuudessaan litteroimaani tekstiä syntyi satoja sivuja (noin 500 sivua). Litterointiprosessin aikana luin ristiin ja rinnakkain aineistoani eli ryhmäkertojen litteroitua tekstiä, kenttämui-
tiinpanojani sekä kenttäpäiväkirjaan kirjoittamiani ajatuksia ja tuntemuksia. Käytännössä hyödynsin siis aineiston jatkuvaa "ristiin luentaa" eli peilasin keräämiäni, järjestelemiäni, tiivistämiäni ja osittain litteroimiani aineiston osia säännöllisesti toisiinsa. Aineiston ristiin luentaa pidetään Huttusen (2010, 42-43) mukaan analyysivälineenä, jonka kautta mahdollistuu etnografisen tiheyden tuottaminen eli tässä mielessä täytin analyysiprosessin alussa asettamani tiheän kuvauksen tavoitteen.

4.3.2 Narratiivisen analyysin ulottuvuudet

Aineiston litteroinnin ja sitä edeltäneen sisällönanalyysin jälkeen palasin takaisin analyysimetodioppaiden pariin. Jossakin vaiheessa luin teosta, jossa kerrottiin tarinallisten analyysitapojen sopivan hyvin etnografiseen tutkimusaineistoon, sillä etnografinen tutkimusprosessikin on jo eräänlainen kirjoitettu tarinallinen tulkinta kohteena olevasta ilmiöstä. Usein viitataan etnografian olevan kirjoittamista. (vrt. Andersson 2009, 85; Puuronen 2007, 116.) Tämän jälkeen tutustuin myös Catherine Riessmannin (2008, 4) pohdintaan etnografisen havaintomateriaalin järjestämisestä narratiivisesti, ja vakuutuin analyysin jatkamisesta tarinallisilla keinoin. Päätökseeni vaikutti vahvasti myös Martin Cortazzin (2007) kirjoittama tieteellinen artikkeli, jossa hän tarkastelee narratiivisen analyysin hyödyntämistä etnografisessa tutkimuksessa. Cortazzi (2007, 384) liittää narratiivisuuden kokemuksellisuuteen eli siihen, miten narratiivien välityksellä ihmisten kokemukset tulevat kerrotuiksi, jaetuiksi ja ymmärretyiksi. Erityisen hyvin narratiivinen analyysi toimii Cortazzin (mt.) mukaan tutkimuksessa, jossa tulkitaan toisten ihmisten ilmentämiä kokemuksia ja näkemyksiä heille *merkityksellisistä elämänvaiheista, -hetkistä, -tapahtumista, -kriiseistä tai ihmissuhteista*. Cortazzin (mt., 385) mielestä narratiivinen analyysi on hyvin soveltuva etnografiseen tutkimukseen, sillä narratiivinen tulkinta heijastaa ainakin jollakin tavalla kenttätökohteena olevan yhteisön ja sen jäsenten todellisuutta. Narratiivinen analyysi tarjoaa myös tarinoihin yhteydessä olevan laajemman kulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstin huomioinnin eli holistisuuden, mikä on Cortazzin mukaan olennaista etnografisessa lähestymistavassa. Näin se toimii paremmin kuin esimerkiksi pelkistetty sisällönanalyysi. (mt., 388.)

Oivallettuaani narratiivisen analyysin ulottuvuudet etnografisessa tutkimuksessa, olin helpottunut: analyysini etenisi ja saisin työstettyä aineistostani järkevän kokonaisuuden, jota tulkitsisin. Huomioin Barbara Czarniawska-Joergesin (2008, 135) antaman ohjeistuksen, jonka mukaan sosiaalitieteiden tutkijana ei ole niinkään oleellista punnita sitä, miten narratiivista analyysiä tulisi tai pitäisi toteuttaa, vaan olennaisempaa on valita ja rajata sekä sovittaa ne analyysitavat, joiden avulla tutkija voi tuottaa tarinoita ja kertomuksia, joita tulkitaan laajemmassa asia- ja tilanneyhteydessä. Itselläni oli tavoitteena ilmentää ja tulkita isyyden kokemukserrontaa niin, että tarinat jäsentäisivät, välittäisivät ja kuvantaisivat kokemusten keskeisimmät ja erityisimmät piirteet sekä merkitykset, joiden kautta olisi mahdollista saada näkökulma päihderiippuvuudesta toipuvien isien elämäntilanteeseen ja

vanhemmuuteen. Tavoitteenani oli analyysin tulkinnan avulla ikään kuin tarkastella tarinoiden välityksellä isyyttä heidän lähtökohdistaan käsin, jolloin tarinan lukija voisi asettua hetkeksi heidän kokemusmaailmansa todellisuuteen; nähdä vanhemmuutta heidän kokemuslasien läpi, ja ymmärtää heidän elämäänsä. (vrt. Kukkola 2018, 46: Riessmann 2008, 9; Czarniawska 2008, 5).

Aloitin narratiivisen analysoinnin Vilma Hännisen (2018, 196) antamalla aineiston avoimen lukemisen ohjeistuksella eli niin, etten tehnyt varsinaisia sanallisia (tai muitakaan) merkintöjä litteroituun tekstiin, vaan pyrin pitämään lukemani tekstin ”mieleni pintatasolla”. Tämän jälkeen siirryin hahmottamaan varsinaista kokemuskerrontaa. Pyrin löytämään aluksi selkeät kokemuksellisen kerronnan kohdat aineistosta: kiinnitin huomiota muun muassa tiettyihin isien ilmaisutapoihin, jotka välittivät isyyteen liittyvän tapahtuman, teon, tunteen tai ajatuksen merkityksellisyyttä. Tällaisia olivat esimerkiksi kerrontatähtäimet, jotka toistuivat usein isän tai isien kerronnassa, jopa ryhmäkerrasta toiseen. (vrt. Hänninen 2018, 198.) Selkeiden isyyden kokemuksia välittävän kerronnan kartoittamisen jälkeen aloin lukemaan litteroitua tekstiä vielä tarkemmin, etsien pikemminkin kokemusten hienosyisiä sävyjä.

Klassisesti narratiivisen aineiston katsotaan sisältävän kertomuksia tai kertomuksen kaltaisia rakenteita, joissa on tietty juoni ja juonen sisältämä alku, keskivaihe ja loppu (Riessmann 2008, 4, 19). Aina tutkimuksessa käytettävä aineisto ei kuitenkaan selkeästi sisällä tämänkaltaisen rakenteen sisältäviä ihmisten kertomuksia. Tämä ei kuitenkaan ole este tarinalliselle tulkinnalle, sillä aineistosta voidaan nostaa esille näitä tulkintoja, esimerkiksi yksittäisten episodimaisten pikkutarinoiden kautta. (Hänninen 2018, 194-195.) Omassa aineistossani oli kokemuskerrontaa, joista oli löydettävissä selkeä alku-, keski- ja loppuvaihe. Nimitin nämä mikrotarinoiksi, joille annoin niitä kuvaavat otsikot.

Isi tuli! ryhmän tapaamiset sisälsivät myös jonkin verran miesten kerrontaa, joissa selkeää juonirakennetta alku ja -loppuvaiheineen ei ollut. Niinpä päätin muokata ja koodata tämänkaltaisen litteroidun kenttätyömateriaalin yksittäisiksi isyyden kokemusta ilmentäviksi vuorovaikutukselliseksi episodeiksi (episodimaisiksi minitarinoiksi). Käytännössä jaoin kunkin ryhmäkerran kentällä tapahtuneet keskustelut pienempiin osiin, episodeihin, jotka otsikoin ilmentämään episodin sisältöä. Episodin sisällön perusteella nimesin episodeille vielä avainsanoja, mikä analyysityylinä edustanee mielestäni teemoittamista. Alla lyhyt esimerkkiote luomastani episodimaisesta minitarinasta. Tämän episodin taustalla

on ryhmätilanne, jossa yksi ryhmäläisistä on juuri esitellyt itsensä ryhmälle sekä kertonut elämäntilanteestaan vanhempana (Isä on ensikodissa vauvan ja vauvan äidin kanssa, mutta äiti on retkahtanut, ja isä vastaa vauvan hoidosta nyt yksin). Esittelyn jälkeen yksi isistä tekee hänelle tarkentavan kysymyksen liittyen hänen lapsensa ikään.

Episodi 20: Kädet täynnä töitä

(Avainsanat: vastuullisuus, hoiva, vauva-arki, väsymys, vertaisuus)

Isä (1): Minkä ikänen lapsi?

Isä (3): Öö, tulee perjantaina neljä kuukautta.

Isä (1): Sul on kädet täynnä hommaa sitte.

Isä (1): Joo,o! (Naurahtaa)

(Ryhmäläiset yhtyvät naurahdukseen, ymmärtävät, mitä Isä (3):n arki on.)

Isä (3): Se on välil on, aamulla ihmetellään, että miten punaiset voi silmät olla.

Isä (1) naurahtaa, muut hymähtelevät.

Tulkitsen yllä esitetyn episodin edustavan minitarinaosaa isommasta aineistossani esiintyvistä mikrotarinasta (*”Isä vastuunkantajana”*). Otsikko ”Kädet täynnä työtä” ilmentää isän kokemuskerrontaa siitä, miten hän on avopuolisonsa retkahduksen myötä tilanteessa, jossa hän on jäänyt yksin ensikotiin huolehtimaan vauvasta, ainakin siksi aikaa, kun vauvan äiti on katkaisuhoidossa ja saanut lastensuojelun sosiaalityöntekijän luvan tavata jälleen lastaan. Avainsanoista vastuullisuus viittaa tarinan isä vastuunkantoon ja vastuulliseen vanhemmuuteen. Isän ottaessa päävastuun vauvan hoidosta ensikodin tukemana vauvaa ei ole sijoitettu kiireellisesti. Hoiva-sana kuvaa isän tekemää hoivaa- ja hoitotoimenpiteistä, joita pieni vauva tarvitsee. Se kiinnittää isän ympärivuorokautiseen hoivaan eli vauva-arkeen. Väsymys kuvastaa isän kokemaa tunnetta siitä, miten vähillä yöunilla hän voikaan selvitä vauva-arjessaan. Isä ilmaisee tämän huumorin sävyttämänä. Kytkeytynä taustalla olevaan isompaan tarinaan, väsymys kuvastaa myös isän yksinolon kokemusta: hän on yksin vanhempana vastuussa pienestä vauvasta ja tämän vuoksi hyvin kuormittunut. Vertaisuus sanana viittaa isäryhmän ilmentämään vertaisuuteen: naurahduksella ja hymähtelyllä he osoittavat tietävänsä, millaista vauva-arki on. Samalla ne ilmentävät vertaisten myötätuntoa tilanteestaan kertovalle isälle.

Episodien jäsentämisen jälkeen minulla oli runsaasti mikrotarinoita sekä näitä pienempiä tarinaotteita eli episodimaisia minitarinoita. Aineistoni oli nyt huomattavasti

tiivistetympi, mutta yhä varsin laaja, eli analyysini kokonaisuus kaipasi yhä analyyttisiä ratkaisuja, jotta voisin konstruoida siitä olennaisimman. Aineistoni laajuuden johdosta päädyin rakentamaan tutkimukseni isyyden kokemuskerronnan tarinatyyppejen kautta eli ryhmittelin aineistoni tarinatyypeiksi, erillisiksi ryhmiksi, joissa kussakin oli tätä tyyppiä kuvaavia, samanlaisia tyypillisiä piirteitä ja ominaisuuksia sisältäviä samankaltaisia mikro- ja minitarinoita. Toisin sanoen yhdistelin muodostamiani mikrotarinoita ja episodimaisia minitarinoita, joista ryhmittelin aineistoa aidoimmillaan edustavat tiiviimmät isyyden kokemuskerronnan tarinatyypit. Tyypittelyn kautta pystyin luomaan mielestäni parhaiten kokonaiskuvan laajasta aineistostani ja sen ulottuvuuksista. Lisäksi pystyin sen kautta heijastamaan isyyden kokemuskerrontaa yleisiin kulttuurisiin isyyden mallitarinoin. Tämän ohella pystyin tyypittelyllä takaamaan paremmin myös sen, etteivät Isi tuli! ryhmässä läsnä olleet isät ole ulkopuolisille tunnistettavissa. (Hänninen 2018, 204; Hänninen 2000, 33.) Tämä oli minulle hyvin tärkeää, koska kyse on hyvin henkilökohtaisesta ja sensitiivisestä tutkimusaiheesta ja kenttätöön aikana koin saavuttavani ryhmäläisten luottamuksen, jota olen halunnut kunnioittaa niin kuin kunnioitan ylipäänsä tutkimukseeni osallistuneita isiä (Kallinen ym. 2015, 142-143). Esittelen muodostamani isyyden kokemuskerronnan tarinatyypit ja niistä tekemäni tulkinnat seuraavassa luvussa eli luvussa viisi.

5 ISYYDEN KOKEMUSKERRONTA

5.1 Tyypitarinoiden muodostuminen

Muodostin aineistosta 4 tyypitarinaa kuvaamaan ja ilmentämäänsä isyyden kokemuskerrontaa Isi tuli! ryhmätoiminnassa eli sitä, millaisia isyyden tarinoita isät rakensivat kokemuskerronnassaan. Kukin isien kokemuskerrontaa edustava tyypitarina heijastaa sen alle kokoomiani episodimaisia minitarinoita ja muita mikrotarinoita. Olen siis muodostanut tyypitarinan näiden pienempien tarinoiden pohjalta. Alla olevassa taulukossa 1 esittelen pelkistetyksi aineistostani löytämäni tyypitarinat. Näistä kolmessa ensimmäisessä eli Onni ja Toivo/Valo sekä Pyry tyypitarinassa löysin selkeän juonirakenteen. Neljännessä eli Aarnin/Oivan tyypitarinassa hahmotteluni apuna toimivat pikemminkin erinäiset juonelliset vihjeet: isyyteen liittyvät teemat ja tapahtumat. Tyypitarinoita rakentaessani yhdistin isien toisistaan irrallisia olevia kokemuskerronallisia pienempiä osia, kuten episodeja kokonaisiksi kertomusmuodoiksi (vrt. Mykkänen 2014, 34). Lisäksi tiivistin tyypitarinaan oman tulkintani perusteella parhaiten niitä ilmentävät ydinelementit eli ne keskeisimmät isyyden kokemuskerrontaan liittyvät asiat, joita tyypitarinat sisältävät (vrt. Saaranen ja Eskola 2003, 151). Kiinnitin huomiota myös tarinatyyppin juonessa mahdollisesti esiintyviin isyyden toimijatyyppeihin. (Hänninen 2018, 199). Näitä löysin kaksi (Arvo ja Einari) neljännessä tyypitarinassa. Juonien kohdalla en tietoisesti etsinyt tai pyrkinyt löytämään erityisiä juonityyppejä, kuten länsimaisia tarinatyypppejä, joita ovat romanssi/sankari-, komedia-, tragedia, ironia- tai satiirijuonet. Niitä ei tuntunut löytyvän luontaisesti, ja väkisin juonityypin etsintä tuntui analyysin kannalta kömpelöltä ja epätarkoituksenmukaiselta. (mt., 199-201.) Tunnistin kuitenkin kasvu- ja selviytymistarinan juonityypit kahdessa ensimmäisessä tyypitarinassa.

Miellän muodostamieni tyypitarinoiden sulautuvan niin sanottujen elämänmuutosten tarinalliseen lähestymistapaan, jolla viitataan siihen, miten ihmisen elämässä tapahtunut tilanteen muutos haastaa hänet muokkaamaan omaa (sisäistä) tarinaansa eli sitä, miten hän tulkitsee itseään ja elämäänsä uudessa elämänvaiheessa (Hänninen 2000, 60, 73). Omissa tyypitarinoissani tuo tilanteen muutos kiinnittyy Isi tuli! ryhmäläisten isäksi tuloon sekä päihderiippuvuudesta toipumiseen. Entinen päihdekeskeinen elämä on jätetty taakse ja on suuntauduttu uuden elämänsuunnan polkuun. Näen, että Isi tuli! ryhmän isät jäsentävät omaa elämänmuutostaan kokemuskerronnan ja niihin kiinnittyvien tarinoiden

kautta. Näen myös, että kokemuskerronta ja sen jakaminen vertaisille auttaa heitä hahmottamaan ja jäsentämään omalta osaltaan muutostaan ”entisestä päihdekeskeisestä elämästä” uuteen elämäntapaan ja -vaiheeseen. Miesten elämänmuutokseen kiinnittyy keskeisesti myös heidän oma identiteettityöskentelynsä, jossa he arvioivat ja jäsentävät minuuttaan ja itseään uuden elämäntilanteensa kontekstissa. Tutkimuksessani tarinallinen identiteettityöskentely kiinnittyy siis siihen, miten isät rakentavat muuttuneessa elämäntilanteessaan uutta päihderiippuvuudesta toipuvan isän identiteettiä entisen päihderiippuvaisen identiteetin tilalle. Näen, että isyyden kohdalla tarinallinen identiteettityöskentely voi tapahtua miehen asettautumisella kokemuskerrontansa tarinoiden päähenkilöksi, jolloin hän voi tarvittaessa tukeutua kulttuuristen isyyden mallitarinoiden ilmentämiin isyyden rooleihin sekä isyyttä kuvaaviin ihanteisiin ja kulttuurisiin odotuksiin. Tarinoiden kautta isät voivat vahvistaa kulkuaan kohti sitä identiteettiä, jota he haluavat itselleen, ja jonka kautta he haluavat toisten ihmisten heidät näkevän. Tarinoilla he siis kertovat ja ilmentävät muille, keitä he ovat, keitä he haluavat olla ja keiden joukkoon he haluavat identifioitua uudessa elämäntilanteessaan. (Riessman 2008, 7; Gortazzi 2007, 388; Hänninen 2000, 95.) Näen, että ryhmässä ilmenevä isien välinen vertaisuus ja kokemusten keskinäinen jakaminen on olennainen tuki tässä tarinallisessa identiteettityöskentelyssä sekä muussa isän sisäisen tarinan uudelleen jäsentämisessä.

Olen valinnut perinteisiä suomalaisia miehen nimiä kuvaamaan tarinatyyppien sisällöllistä moninaisuutta. Mielestäni valitsemani nimet edustavat ytimekkäästi tyyppitarinansa sisältöä. Hyödynsin muun muassa Wikipediaa pohtiessani kunkin nimen alkuperäistä merkitystä ja nimen soveltuvuutta tyyppitarinan sisällön edustajaksi. Esimerkiksi ensimmäiseksi tyyppitarinan nimeksi valitsemani Onni kuvastaa Wikipedian mukaan *vanhempien onnen ja onnellisuuden tunnetta lapsestaan ja hänen syntymästään*. Juuri tätä onnen ja onnellisuuden tunnetta Isi tuli! ryhmäläiset sanallistivat kertoessaan tarinoitaan isäksi tulostaan ja isänä olostaan. Aloitan tyyppitarinoiden esittelyni Onnin tarinasta eli isäksi tulon ja isänä olon tarinasta.

	ONNI	TOIVO JA VALO	PYRY	AARNI JA OIVA
Kokemuksellinen tila/ydin	Isäksi tulo ja isänä olo ja nii- hin kiinnittyvät tunteet ja merki- tykset. ”Isäksi tulo hämmentää ja pelottaa minua, mutta on elä- mäni suurimpia onnen ja ilon lähteitä.	Isyys voimava- raistavana, päih- deriippuvuu- desta vapaan elämänmuutok- sen ja toivon/va- lon johdattajana ja ylläpitäjänä. ”Haluan olla isä, haluan irti päih- teistä. Haluan, että minut näh- dään isänä.”	Uuteen elä- mään ja isyy- teen liittyvä toivo ja valo alkaa him- mentyä, mutta siitä halutaan pi- tää edelleen kiinni. ”Haluan olla isä, mutta pelkään epä- onnistuvani (retkahtavani tai palaavani päihdemaail- maan)”.	Isyys edustaa vallitsevia kult- tuurisia mallita- rinoita ja isyy- den rooleja. Aarni edustaa vastuullista, si- toutunutta ja osallistuvaa isyyttä. Oiva edustaa isyyttä, jonka keskiössä ovat emotionaa- linen kiintymys ja sitoutuminen lapseen. Lapsi on keskiössä. ”Olen riittävän- hyvä isä. Arvos- tan itseäni.”
Isyyden toimija- tyyppi	Ei erityistä toi- mijatyyppejä	Ei erityistä toi- mijatyyppejä	Ei erityistä toimijatyyp- pejä	Arvo ja Einari
<i>Yleinen juoni- tyyppi ja/tai juoni- rakenne tai kes- keiset juonelliset vihjeet</i>	Selviytymis- ja kasvutarina	Selviytymis- ja kasvutarina	Ei erityistä yleistä juoni- tyyppejä.	Keskeisiä juo- nellisia vihjeitä:
alku	Isäksi tulo herät- tää voimakkaita, keskenään risti- riitaisia tunteita	Pysähdytään tai ”pakotetaan” pohtimaan omaa elämää ja elä- mänsuuntaa. Halutaan muut- taa elämänsuun- taa. Isyys on tär- kein peruste tehdä muutos.	Isän elämän- muutos on toivoa ja si- säistä moti- vaatiota si- sältävää päihde kun- toutuksessa ilmenneistä vastoin- käymisistä huolimatta.	Vastuuttomasta vastuulliseen, si- toutuneeseen ja lasta suojelemaan isyteen (kasvu- tarina) Mallitarinoiden ilmentämät ihanteet ja odo- tukset on omak- suttu laajem- masta kulttuuri- sesta ja sosiaali- sesta konteks- tista.

keskivaihe	Isänä olo on pal- kitsevaa ja elä- mäiloa sekä on- nellisuutta, arjen onnea.	Ryhdytään toi- mimaan ja suun- tautumaan uu- teen elämään: isä hakee apua ja tukea elämän- muutokselleen ja vanhemmuu- delleen. Mah- dollisia retkah- duksia.	Epätietoisuus kuntoutumi- sen jatkosta ja toimetto- muus ahdis- taa ja herättää toivottomuu- den tunteita. Riski retkah- tamiseen ja luovuttami- seen kasvaa.	Omasta hyvin- voinnista huo- lehtimisen tär- keys ”Ettei laiva up- poaisi”
loppu	Isyys on merki- tyksellistä/mer- kityksellisintä miehen elä- mässä. Isyyttä arvostetaan ja siitä ollaan kii- tollisia.	Voimavaraistu- misen tunne ja kokemus: tule- vaisuutta odote- taan pääosin le- völlisesti ja rea- listisesti. Saatua apua ja tukea ar- vostetaan ja sitä osataan hakea jatkossakin.	Ei selkeää loppuratkai- sua. Kuntou- tuksen jatko edelleen epä- selvää. Ikävä perhettä ja huoli heistä. Parisuhde- haasteita. Hätä ja pelko, ettei jaksakaan enää kauan. Apeus.	Lapsi keskiössä: rakkaus omaa lasta kohtaan. Rakkaus myös itseään kohtaan. Arvostus ja ar- mollisuus.

Taulukko 1. Tyypitarinat tiivistetysti

5.2 Onni

Onnin tyypitarina nousi selkeästi esille miesten kertoessa omasta isäksi tulon ja isänä olon kokemuksestaan. Nimesin nämä *isäksi tulon ja isänä olon mikrotarinoiksi*. Isi tuli! ryhmässä molempien ryhmien miehet pohtivat ryhmän ohjaajien ohjeistamana omaa isyyden kokemustaan niin sanotun aikajanatarkastelun kautta. Lisäksi keskustelin isäksi tulon kokemuksesta myös henkilökohtaisissa haastatteluissa. Alla on kuvausta Isi tuli! ryhmän tehtävänannosta kentällä ollessani:

Omaa kenttähavainnointia: Miehet asettuvat pöydän äärelle tulevan tehtävän tekemiseen. Kahvikuppien kilistelyä, kahvin kaatoa, sokeripalojen laittoa kuppeihin jne. Joku valittaa väsymyksestä. Toinen komppaa ja kaataa itselleen lisää kahvia. Miehet puhuvat väsymyksestä ja kahvin juonnista.

Ohjaaja aloittaa tehtävän alustamisen:

*Ohjaaja: Mainitsin viime kerralla ja tuli vähän toivettakin, et ois kiva kuulla ja itekin vähän ker-
too pidemmältä sitä omaa, mikä se nyt on, isyyden polkua tai tämmöstä. **Ihan sieltä hetkestä
alkaen, kun ekaa kertaa sai kuulla, että minusta tulee isä.** Et minkälaista isyyden näkökulmasta
vaihetta siinä on sitten ollut ihan tähän hetkeen asti. Eli teeman nimi on kokemus isyydestä. Ja
tehään se tämmösen lapun kautta.*

*Ohjaaja esittää lapun miehille: Eli täällä menee aikajana. Ihan sieltä isyyden ensihetkestä asti.
Ja täällä on sit toinen jana, et mitä se oma kokemus. Se varmaan kehittyy jo raskauden aikana.
Ei välttämättä heti oo semmonen, et hei nyt mä oon isä, vaan pikkuhiljaa siihen kasvaa jollain
tavalla. Ja sit kun se lapsi syntyy ja sitten, miten nyt kenelläkin menee tää. Tää on eri pituinen
tää jana nyt teillä: osalla on jo isompia lapsia ja osalla sitten pienempiä. Niin katotaan, minkä-
laisia vaihteita tähän ajanjaksoon on kuulunu. Ja voi olla, että jollekin tavallaan lapsen synty-
mänkin jälkeen, voi olla, että voi pohtia, että se isyyden kokemus on jotenkin vähän laskenut. On
jotenkin muut asiat enemmän sitten pinnassa ja näin. Katotaan, minkälaisia viivoja syntyy! Oliko
tarpeeks epäselvästi esitetty?*

Miehet nauravat: Oli!

*Ohjaaja: Tavallaan tän idea on se pähkinänkuoressa, että käydään läpi, miten on tähän tultu
nimenomaan isyytensä kanssa.*

Yksi isistä: Et tulee se oma kokemus? Käppyrä siitä omasta kokemuksesta?

Ohjaaja: Joo.

Miehet: Okei.

*Omaa kenttähavainnointia: Miehet keskittyvät tehtävän tekemiseen. Tilassa hiljaista, kuuluu vaan
kahvikuppien kilinää...*

Miesten kokemuksista oli jo tehtävänannon ansiosta helppo löytää tarinallinen juoni ja juonirakenteet. Tässä tyyppitarinassa isäksi tulo asettuu miesten kokemuksissa (koke-
muksellinen tila) tunnepitoisena ja hyvin merkityksellisenä tapahtumana, mikä alun risti-
riitaisten ja kipeidenkin tunteiden ja itsetutkiskelun jälkeen kasvaa onnen ja kiitollisuuden
sekä voimavaraistumisen kokemukseksi. Kaiken kaikkiaan isäksi tulon ja isänä olon
tyyppitarina kuvastaa paljolti samantapaisia tunnetiloja, joita on yleisesti havaittu erinäi-
sissä isätutkimuksissa. Tarinana se näin edustanee eräänlaista (vanhemmuuden) selviyty-
mis- tai kasvutarinaa (vrt. Ruisniemi 2006a, 247-248).

Alku:

Onni tyyppitarinana alkaa siitä hetkestä, kun isäryhmäläinen on saanut kuulla ensimmäistä kertaa tulevansa isäksi. Tämä oli kokemuksena ryhmäläisille voimakkaisiin tunnetiloihin kiinnittyvä. Suuren ilon ja onnellisuuden tunnetta, mutta myös hämmennyksen ja toisilla jopa järkytyksen tai jonkinasteisen shokin tunteen herättävää. Alla on otteita isäksi tulon tunteesta ilon ja järkytyksen ja pelon näkökulmasta.

*Isä: Se, kun mä sain kuulla, oli toivottu. Toivottiin kyllä lasta, mutta yli nelkät vuotias ensisynnyt-
tämä, se ei ollut ihan todennäköistä enää raskaaks tulo. Mut sitten vähän kesti, mutta sitten se
aamu, kun mä olin vielä unenpöpperöisenä. En mä muistanut, mitä piti testiä tehdä. Sitten sieltä
kylppäristä: "Tuu! Tuus kattoo tänne vähän!" "Mitä? Mitä?" Niin siinä kyllä sit heitti tää käyrä
ympyrää ja pomppi (naurahdus)!*

---

*Isä: Siin on. Ensin oli tommonen (osoittaa piirtämänsä käyrää) Mä kuulin siit raskaudesta niin
mä ajattelin ensin, et voi herran jumala! (naurahtaa)*

Ohjaaja: Okei!

Isä: Mitä? Mitähän täst tulee? Mut sit mä totuin siihen ajatukseen kyl sitten.

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Mut okei, sitten ku poika syntyi ni sittenhän se oli ihan, että Jes!! (naurahdus)

Yksi ryhmäläisistä naurahtaa.

Isä: Ku se oli siin vaimon sylissä ensimmäistä kertaa.

Tanja: Niin. Millasta oli tulla isäksi sitten? Tai, kun sä sait tietää, että.

Isä: Se oli aika. Tai kun mä sain tietää siitä, ni tosi järkyttyny filis.

Tanja: Joo.

*Isä: Pelotti ja mietin, et mitä siit tulee, kun en mä pysty pitää edes itestäni huolta, ni miten pystyn
semmoseen. Ja sit kun ties, et sit se päihderiippuvaisen elämäntyylistä päihteistä vapaaseen
elämään. Onnin tyyppitarinassa elämänmuutos eli päihteen elämä ja isäksi tulo on ollut
joillekin miehille aluksi pelottava näkymä. Pelko tunteena on kiteytynyt isän huoleen ja
epätoivoon siitä, miten hän kykenisi huolehtimaan lapsestaan, kun ei päihderiippuvaisena
pysty huolehtimaan edes itsestään. Isäksi tulo yleisesti on paitsi elämää mullistava upea
muutos miehen elämässä, myös mahdollisesti hänelle ristiriitaisia, epäröiviä ja kipeitäkin*

tunteita sisältävä kokemus, vedenjakaja, joka asettaa miehen pohtimaan ja jäsentämään omaa syvintä minuutta (vrt. Mykkänen 2010, 101, 127-128). Jos isyyttä ei ole etukäteen suunniteltu tai toivottu eli kyse ei ole niin sanotusti suunnitellusta raskaudesta, voi isäksi tulo tuntua ristiriitaiselta ja ahdistavaltakin muutokselta elämässä: ikään kuin ”*sukelluksena tuntemattomaan*”, kuten Johanna Mykkänen 2014, 44 on osuvasti kiteyttänyt omassa tutkimuksessaan erään isän sanoittamana. Päihderiippuvuudesta toipuvien isien kokemuskerronnassa kentällä ollessani ja henkilökohtaisissa haastatteluissa isäksi tulo näyttäytyi kenties entistäkin ristiriitaisempana ja ahdistavampana sisäisen tarinan muutosprosessina, vaikka vaikean alun jälkeen tarina muuttuikin suureksi onnen tunteeksi ja kiitollisuudeksi isäksi tulosta. Tämä ei johtunut pelkästään raskauden tai isäksi tulon yllätyksellisyydestä, vaan erityisesti sen takia, ettei Isi tuli! -ryhmän isien isäksi tulon tarinat useinkaan noudattaneet niin sanottua kulttuurista elämäntarinan ja isäksi tulon normitarinaa, jossa mies hankkii ensin tiettyjä elämän etenemisen normeja, kuten koulutuksen, työn, asunnon ja sopivan puolison ja vakiintuneen parisuhteen ennen kuin alkaa pohtia konkreettisesti isäksi tuloa (vrt. Mykkänen 2014, 35, 47). Suurella osalla tutkimukseni isistä elämän eteneminen oli tästä elämäntarinan näkökulmasta hyvinkin poikkeava päihteidenkäytön ja mahdollisten sosiaalisten ongelmien ja elämänhallintahaasteiden takia. Kaikilla miehillä oli ainakin jokin perusasteen ammatillinen koulutus ja siihen liittyvä työhistoria, mutta esimerkiksi ihmissuhteet saattoivat olla epävakaita ja parisuhteet usein vaihtuvia ja lyhytkestoisia.

Joillakin isistä kesti aikansa hahmottaa isäksi tulon uutista todeksi, kuten tässä alla olevan isän kokemuskerronnassa, jossa hän on saanut kuulla isäksi tulostaan sinänsä ”ei niin tavanomaisessa” ympäristössä:

Isä: Juu. Elikä mulla tää isyys alko sillä tavalla, et tosissaan kuulin tästä. Satuina olemaan (nauradus) putkassa sillon, kun tuli kirje sinne taikka kortti itse asiassa. Okei se, mitä siinä luki oli, että sulla on yllätys odottamassa. Ja kotio päästessä sitten sano sitten emäntä, et on raskaana. Ja siihen mennessä oli semmonen kuva mulla, että ei hän tuu. Hän oli kokeillut aikasemman kumppaninsa kanssa jo pitempään, ja eikä ollu tullu mitään. Sitten tuli semmonen tunne, et hän ei saa lapsia (nauradus) tai tälle. Jotenkin siihen malliin se meni. Mulla tosissaan siinä vaiheessa viel oli päihteet aika voimakkaasti mukana. Ja se ei oikeestaan tuntunu viel miltään, ku se sano sen. Tuli vaan, et joo joo. Vähän oli itelläki vaan, et tää on taas näitä juttuja. Tai tämmösiä. Ei se oikeen siinä vielä miltään tuntunu se.

Isän epäusko alkoi hälventyä ensimmäisessä ultrassa, jossa isäksi tulo konkretisoitui siinä sydämensykkeeseen. Tämä oivalluksen hetki oli myös hyvin tunnepitoinen, epifanian sävyttämäkin; tällä kertaa puhdasta iloa ja onnea täynnä.

Isä: Sitten itse ensimmäiseen ultraan, kun mentiin. Mä näin sen sieltä konkreettisesti sen sydämen. Se varmaan kuulu sinne odotusaulaan saakka, kun mä huusin, et ”Kato perkele! Siellä onkin jotain!”

Miehet nauravat.

Keskivaihe:

Onnin tyypitarinan keskivaiheessa juoni kääntyy kohti ajanjaksoa, jolloin lapsi on syntynyt ja isänä olo on alkanut uuden perheenjäsenen, lapsen kanssa. Sijoitan tämän juonen isien kokemuskerrontaan, jossa he ilmensivät niitä onnen ja ilon tunteita, jotka pääosin liittyivät ryhmäläisten lasten vauva- tai pikkulapsivaiheeseen, mutta osalla isänä jo pitkään olleilla myös lasten myöhempiin kehitysvaiheisiin, kuten murrosikään. Tyypitarinan keskivaiheessa isyyden kokemuksen onnellisuus kiinnittyykin ennen kaikkea vanhempana olon arkeen ja lapsen kasvun ja kehityksen kontekstiin, yhdessä oloon ja yhteisiin harrastuksiin, isä-lapsi-hetkiin, kuten seuraavista kolmesta tarinallisesta otteesta on havaittavissa.

Isä: On tuo kyl niin mahtava kattoa tai olla tytön kanssa ja lukea kirjaa ja miten se kehittyy.

”Uintia isin kanssa” – minitarina:

Isä (1): käydään tytön kanssa, et siit on nyt tullu enemmän mun juttu. Et viime kerrallakaan ei ollu vaimo mukana, ni uimassa. Se on nyt tosi...

Ohjaaja: Joo.

Isä (1) ...tosi hienoo.

Isä (2): Se on kivaa hommaa, joo. Meil on jääny nyt kokonaan. Me käytiin melkein vuos siel putkeen.

Isä (1): Joo. Et se on kumminki seittämänkymppii kuukaudessa, mitä maksaa, ni lastensuojelu on sen maksanu. Alkaa tyttö olla sen verran iso, ni se onnistuu. Alkaa mennä ihan omaan aikaan.

Isä2: Ymm. Me ollaan kerran käyty yleisessä uimahallissa pojan kanssa. Se oli ihan hauskaa. Tykkää niin paljon vedestä noi lapset yleensä.

Isä: Hienoo. Mun tyttö, sen ois pakko koko ajan vaan päästä sukeltamaan ja sukeltamaan.

Isä (2): Ymm.

Ohjaaja: Niin.

Isä (1) kuvaa tarkemmin sitä, mitä he ovat tehneet vauvauinnissa. Esimerkkinä hän mainitsee, miten vanhemmat ovat vastakkain toisiaan ja tytär sukeltaa toiselta vanhemmalta toiselle. Toinen vanhempi siis ”lähettää” vauvan vedessä eteenpäin toisen vanhemman ottaessa vauva vastaan.

Isä (1): Ja nyt, kun oli yksin niin siit reunalta.

Isä (2): Niin niin, sun syliin.

Isä (1): Joo.

Isit tuli! ryhmäläisten kokemuskerronta Onnin tyyppitarinassa vahvistaa omalta osaltaan tutkimuksissa todettua näkemystä siitä, että isyys tuottaa miehelle merkittävässä määrin iloa ja elämänsisältöä (Mykkänen 2014, 32; Mykkänen ja Aalto 2010, 58). Lisäksi tutkimukset ovat tuoneet ilmi isän ja lapsen välisten kahdenkeskisten yhteisten hetkien olevan antoisia ja merkityksellisiä arjen kokemuksia isille. Yhdessä leikitään, ulkoillaan, luetaan ja keskustellaan. Isät kokevat onnen ja ilon tunteita lastensa kehityksestä ja uusien taitojen oppimisesta. Isien kanssa vietetään myös paljon aikaa erinäisissä harrastuksissa, mikä myös tuottaa isille paljon iloa ja elämänsisältöä, onnen tunteita. (mt, 59 ; Halme 2009, 113 ; Kivijärvi, Rönkä ja Hyväluoma 2009, 64.) Seuraavat kokemuskerrantaotteet todentavat samoja havaintoja. Näissä isä kertoo, miten kahdenkeskinen keskustelu oman pojan kanssa on ollut hyvin merkityksellinen kokemus hänelle, sillä tuo keskustelu on tehty olosuhteissa, joissa hän ei ole päihtynyt. Lisäksi sama isä tuotti paljon kokemuskerrontaa oman poikansa jalkapalloharrastuksesta ja yhteisistä hetkistä sen parissa. Olen nimennyt nämä episodiotteet ”Yhteinen keskustelu selvinpään” ja ”jalkapalloilijan isä” otsikoilla. Ensimmäisessä otteessa Isi tuli! ryhmäläiset ovat kirjoittaneet ohjaajien ohjeistamina muistilapuille asioita, joissa he ovat tehneet lähiaikoina yhdessä lasten kanssa, hetkiä ja tekoja, jotka ovat olleet merkityksellisiä isille. Kirjoitettuaan muistilaput, isät kiinnittivät ne esille laitettuun vanhemmuuden roolikarttatauluun³⁴ sen isyyden roolin kohdalle, minkä he kokivat soveltuvan parhaiten näihin hetkiin.

Isä (1):Mä voin ki olla seuravana.

Isä lukee ääneen kirjoittamansa: Katsellut kahdestaan vanhimman pojan kanssa tv:tä illalla ja keskusteltu selvin päin. Se koskee mua, se selvinpään.

Ohjaajat: Joo.

Isä (1): En muista, millon viimeks.

Ohjaajat: Loistavaa. Hienoa!

Isä (2): Onks se sitten rakkauden antaja tai elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja? Ehkä elämän opettaja. Riippuu tietysti keskustelusta.

Isä (1): No, kyl se ois menny kaikkeen.

---

³⁴ Vanhemmuuden roolikartta on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän vuonna 1999 kehittämä malli, jossa tarkoituksena on hahmottaa yksinkertaisesti vanhemmuuden eri ulottuvuudet (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä – Vanhemmuuden roolikartta (vslk.fi).

Isä: Tota jalkapallon alotti pienenä ja se pelas kuustoistavuotiaaks asti. Näin sen kehityksen.

Ohjaaja: Niin joojoo.

Isä: Pelas siinä. Enste nappulois ja sielt suoraan junmuihi ja parempaan joukkueeseen ja taas sieltä neljääntoista, vajaan viiteentoista suurin piirtein. Siin oli valinnan paikka. Hän lopetti sitte ihan valmentajan takia sen homman, et ei ihan putkeen menny hänelt se homma. Hän pärjäs erittäin hyvin siinä.

Ohjaaja: Niin juu juu. (28:41)

Isä: Et olis varmaan tähtijoukkueessaki mukaan.

Ohjaaja: Joo.

Isä: Siirty sit tohonnoin (joukkueen nimi). No se pelas siellä sitte.

Ohjaaja: Joo.

Isä: Se oli sit kuningas siin joukkuees.

Ohjaaja: Mmm.

Isä: Siel se pelas hyvin ja nous vielä pykälän ylöspäin seuraavana vuonna, tasoa nosti. Muut pojat lopetti pelaamisen. Hän jäi sit yksin ja siirty kuustoistvuotiaisiin.

Ohjaaja: Mm.

Isä: Hän pelas siinä. Sit samana vuotena jo yheksäntoistavuotiaisiin.

Ohjaaja: Joojoo.

Isä: Siin se oli kolme kuukautta ja lopetti sen sit siihen. Se on huikee nähdä, kun on pikkunassikka...

Ohjaaja: Nii, nähdyt sen koko...

Isä: kehittyy ja lopettaa ihan huipulta.

Ohjaaja: Joo aivan, joojoo.

Isä: Se on semmonen mun juttu.

Ohjaaja: Niin.

Loppu:

Onnin tyypitarinan juoni päättyy isien tuntemaan ja kokemaan kiitollisuuden tunteeseen. Isyys on näyttäytynyt miehille elämän merkityksellisimmäksi rooliksi ja sisäisen tarinan sekä siihen liittyvän identiteetin perustaksi/jäsentäjäksi: isyys ja rakkaus lapseen ja onni lapsen kanssa elämisestä, hänen kanssaan olostaan ja yhteisestä arjesta on isien mukaan parasta, mitä voi olla. Isät myös toivat esille kokemuskerronnassaan sen, miten he arvos-
tavat isyyttään ja oikeuttaan olla isiä lapsilleen nykyisessä päihderiippuvuudesta toipu-
misen elämäntilanteessaan. Viimeisimmän esimerkkiepisodiotteen olen nimennyt

otsikolla: ”*Ei kirkossa kuulutettua*”. Tässä episodimaisessa minitarinassa ryhmän ohjaajat antavat miehille positiivista palautetta tehdystä isyyteen liittyvästä tehtävästä, mikä on ohjaajien mukaan hyvin ja kypsällä tavalla ilmentänyt sitä isyyden syvää merkityksellisyyttä, mitä ryhmäläiset isyydestään kokevat.

Isä: Ei kai oikeen sillon osannu sitä aatella, mut nyt, kun on isä, niin on kyllä. Ei sitä sanoin pysty sanoon, mut tosi hienoa!

Isä: Kyl se on parasta, mitä on tapahtunut. En osannut aluks ees rakastaa sitä, kun se synti. En osannu, mut se hyvin nopeesti sieltä tuli. Vahvistuu koko ajan. Ja sit se luottamus omaan isyyteen. Sekin kasvaa koko ajan. Vahvistuu. Muuten en oo kovin itsevarma, mut isyyden suhteen oon.

Ohjaaja (1): Kiitoksia! Täs tuli paljon jotenki ajatuksia ja hienoja kokemuksia isyydestä. Mä piirsin tämmösen käppyrän ja musta on jotenkii kiva nähdä, että teillä se isyys, se menee täällä paljon ylempänä kuin mulla. Et musta tuntuu, et te ootte jossain asioissa tai aika monessakin asioissa jotenkin paljon pidemmällä kuin minä.

Hymähdyksiä.

Ohjaaja (1): Et et, niin.

*Isä (1): Tavallaan meil on se, et meille se on niin iso asia, et me **saadaan** olla sen lapsen kaa.*

Ohjaaja (1): Eiku joo joo, joku siinä on, ihan oikeesti. Se on musta tosi hieno huomata tässä ryhmässä!

*Isä (2): Voi olla, että kato, ku **saa olla** kuitenkin lapsensa kanssa. Et se ei nyt oo ollu ihan kirkossa kuulutettu kuitenkaan.*

Ohjaaja (1): Joo. Kyllä kyllä.

Muut komppaavat.

Isä (2): Että nostaa käyrää!

Ohjaaja (2): Niinpä! Jos se ei oo itsestään selvää, tietää, et, no joo, kyl sä tiedät.

Isä (2): Ymm.

Jotkut ryhmäläisistä toivat esille myös kiitollisuuden ja onnen vastatunteet: syyllisyyden ja häpeän tunteet siitä, että on päihteiden käytön takia ollut poissaoleva isä, joka ei ole asettanut lapsen hyvinvointia, kehitystä, kasvua ja turvallista kasvuympäristöä elämässään keskiöön rakkauden tunteistaan huolimatta. Nämä tunteet sinänsä, niiden tunnistaminen ja henkilökohtainen käsittely on olennaista päihderiippuvaisen toipumisprosessissa, mihin isä kerronnassaan viittaa (Heino ym. 2019, 201). Isien kokemukseronnan perusteella tulkitseen, että ne olivat olennainen osa isien sisäisen tarinan jäsentämistä.

Isä: Ainakin isyyden tunteet on sitä myötä vahvistunu, mitä kauemmin aikaa sit menee. Saanu tota päätä tosta kuntoon. Herätelly paljon näitä asioita onneks, et mitä on ollu siellä. Samanlailla tyttöjen kanssa. Tullaan halaan ja tullaan sanomaan: Sä oot maailman paras isi! ja muuta. Ja sit tulee mieleen, et onkohan täs nyt ollukkaa se maailman paras isi pitkään aikaan. Että tämmösiä syyllisyyden tunteita on vieläkin. Käyn läpi ja muuta. Se hyvittely vielä sieltä nostaa päätään syyllisyyden mukana.

5.3 Toivo ja Valo

Toivo nimenä viittaa Wikipedian mukaan mahdollisesti vanhempien toiveeseen saada oma lapsi. Lisäksi Toivo yhdistetään nimenä kuvastamaan parempaa aikaa ja valoisampaa tulevaisuutta. Valo puolestaan yhdistetään nimenä muun muassa lähestyvän kevään sanansaattajaksi. Miellän kevään tuloon myös valon tulon: pitkän pimeän kauden (päihderiippuvuus) jälkeen tulee esille jälleen valo. Valo kiinnittyy Wikipedian mukaan myös sananlaskuun ”valoa tunnelin päässä”, mikä sanontana sopii mielestäni myös Valon tyyppitarinaan osoittamaan isyyden tuomaa valoa päihteistä irtautumiseen liittyvän muutosmatkan (tunnelissa kulkemisen) jälkeen.

Toivon ja Valon tyyppitarina edustaa isyyden kokemuskerronnassa tarinoita ja episodeja, joissa isyys näyttäytyy toivon ja toiveikkuuden sekä voimaantumisen ja voimavaraistumisen tunteiden ja ajatusten kautta. Tätä kokemuskerrontaa ilmensivät jokainen Isi tuli! ryhmätoiminnassa ollut isä. Tarinan taustalla on vahva halu irrottautua päihteistä. Tarinassa isyys on yksi elämän tärkeimmistä kiinnepisteistä, johon Isi tuli! ryhmäläinen haluaa tarttua ylläpitääkseen päihteettömyyttä. Tässä tarinatyyppissä elämä alkaa toivon kautta suuntautua valoa kohti ja suunta jatkuu kohti yhä kirkkaampaa valoa. Tätä valoa edustaa vanhemmuus ja rakkaus omaan lapseen. Tunteet uudesta elämänsuunnasta ovat vahvoja. Tätä uutta elämänsuuntaa tukevat omalta osaltaan myös muut voimaannuttavat muutokset elämässä, kuten esimerkiksi se, jos isä saa itselleen ja perheelleen uuden pysyvän kodin usean vuoden päihderiippuvuudesta johtuvan epävarmuuden ja epävakauden sävyttämän asumisen jälkeen.

Alku:

Toivon ja Valon tyyppitarinan juonen alku rakentuu yleisesti kokemuksesta, jossa ”seinä on tullut vastaan”, ”pohja on saavutettu” tai elämä on muuten kriisiytynyt, jonka johdosta isä on päätenyt pohtimaan ja punnitsemaan omaa elämäänsä, itseään ja sitä, mitä elämältä

tulevaisuudessa haluaa (niin sanottu etsikkoaika) (vrt. Koski-Jännes 1998, 82-83; Hänninen & Koski-Jännes 1998, 206-207). Pohdinnan tuloksena miehelle on syntynyt tunne ja kokemus siitä, että elämällä on muutakin tarjottavaa. On syntynyt toivo paremmasta uudesta arjesta. Toivo voi olla pitkään kytenyt unelma, piilossa vielä oleva valo, johon päätetään tarttua elämän suunnan muuttamiseksi. Alla olevan esimerkin isäryhmäläiselle elämänsuunnan muuttava valo ilmeni hänen unelmanaan tulla isäksi. Tämä unelma konkretisoitui hänelle rikostuomiota vankilassa suorittaessa. Isä kertoo ryhmäläisille unelmoineensa aina omasta lapsesta, ja tuomiota istuessaan ja elämäänsä vankilasta vapautumisen jälkeen suunnitellessaan hän päätti tarttua unelmaansa eli pyrki toteuttamaan haaveensa isyydestä³⁵. Oma lapsi ja vanhemmuus päiheettömänä näyttäytyi isälle valon ja toivon lähteenä ja johdattajana kohti uutta elämää.

Isä: Mä oon aina halunnu lasta. Ja sit linnassa mä ajattelin, et nyt se pitää tulla! Tai sillä tavalla.

Isän ilmentämä kokemukseronta isyyden unelmasta kiinnittyy muihin yksittäisiin tutkimuksiin miesvankien isyyteensä pohjautuvasta hyvinvoinnista. Oma lapsi ja isyys tai ajatus näistä voi olla olennainen voimavara tuomiotaan suorittavalle isälle, myös rangaistuksen jälkeisessä elämässä. (Terävä ja Eerola 2020, 182.) Tällöin isyys toimii esimerkiksi keskeisenä elementtinä vankeutta suorittavan miehen identiteettiä koskevassa sisäisessä työskentelyssä. Toisin sanoen isyys edustaa sellaista identiteettiä, jota mies haluaa edustaa ja ilmentää ja johon hän haluaa samaistua vankilassa ollessaan ja sieltä vapautuessaan. (Meek 2011, 941.)

Toivon ja Valon tarina voi saada alkunsa myös pitkään elämässä jatkuneessa pimeässä tunnelissa tai alamäessä raskaiden, toivottomuudenkin tunteiden jälkeen. Tällöin isänä oloa ja vanhemmuutta on voitu elää useammankin vuoden ajan eli kyseessä ei pelkästään ole ensi kertaa isäksi tulleiden kokemukseronnasta. Tätä edustaa nimeämäni isäryhmäläisen *pohjakosketustarina*, jossa isä kertoo elämäntilanteestaan, jolloin valoa ei ollut vielä nähtävissä, vaan edessä oli työttömyydestä seurannut epäuskon, toivottomuuden ja alkoholismin syöksykierre, jonka omalta osaltaan lopullisesti pysäytti niin sanottu ”katastrofipäivä”³⁶ (vrt. Hänninen & Koski-Jännes 1998, 206). Tuon päivän jälkeen isälle syttyi

---

³⁵ Isän unelmointi isyyden toteutumisesta muistuttaa osaltaan Johanna Mykkäsen (2014, 39.40) omassa tutkimuksessaan esiin tuomaa isäksi tulon tahtotarinaa, jossa isällä on juonenkulullisesti kaipuu ja unelma isyydestä. Tarinassa isä on edennyt määrätietoisesti kohti vanhemmuuden toteutumista.

³⁶ Isä ei avannut enempää Isi tuli ryhmässä läsnä olleille, millaisia tapahtumia tuo katastrofipäivä sisälsi, mutta kertoessaan ilmaisi eleillään kyseisen päivän olleen hänelle kokemuksellisesti hyvin merkittävä.

vahva tunne siitä, että jotain on tehtävä, näin ei voi elämä jatkua, en halua olla tällainen (identiteetiltäni). Tähän hetkeen liittyi vahvasti myös tietoisuus ja havahtuminen omasta isyydestä ja huoli omien lasten hyvinvoinnista. Isän mukaan pieni valo kuitenkin tuli jostakin ja herätti hänet (ja puolisonsa) todellisuuteen ja suuntautumaan kohti toivetta uudesta elämästä ja päihteettömästä isyydestä.

Isä: Marja (puoliso) oli neljä vuotta työttömänä ja mä jäin kaks vuotta sitten tammikuussa periaattees työttömäks, vaik sain palkan viel helmikuun loppuun asti...

Tanja: Joo.

Isä: ...sit alko lopullinen alamäki siin kohtaan. Se oli, kun mun työ loppu ni ”Olen mä kova sälli! Kyl mä tästä työtä löydän! Et emmä ruppee ryyppäämään. Mut sattus olemaan ne MM-lätkäkisat ja sit tuli ne hiihdot viel sen perään, kato oli.

Tanja: Niin.

Isä: Sit pääs sinne baariin istuun. Kavereiden kans kattoon niit kisoja. Ja sithän se lähti lopullisesti.

Tanja: Joo.

Isä: Sit ei ollu jarruu enää. Ihan viimeinen kaks viikkoo tuli sit se. Meil oli niin katastrofipäivä ja tuli jostain semmonen pieni valo, et nyt tee jotain!

Tanja: Joo. Niin ittelle tuli se tunne?

Isä: Niin.

Toivon ja Valon tarinatyyppeihin sisältyi myös mikro- ja minitarinoita, joissa toivo ja valo löytyi ”pakon ja henkisen kivun sanelemana”. Tällainen tarina sai alkunsa esimerkiksi nimeämässäni ”*päihdekuplan puhkeaminen*” -tarinassa, jossa isä kertoo kokemuksestaan, kun hänen pienet tyttärensä sijoitettiin kiireellisesti hänen retkahdettua pitkään kestäneen raittiuden jälkeen. Tarinassa isä kuvaa, ettei koskaan osannut kuvitella näin tapahtuvan. Hän sairasti vakavaa sairautta ja jäi kiinni hänelle määrättyihin kipulääkkeisiin hoitavan lääkärin varoituksesta huolimatta. Syntyi riippuvuus kipulääkkeisiin ja tämän johdosta myös muut päihteet astuivat salakavalasti elämään uudestaan monen vuoden raittiuden jälkeen. Itselleen ja muille isä kertoi valheellisesti hallitsevansa päihteiden käyttönsä. Hän itse myös uskoi tähän, kunnes lapset sijoitettiin kiireellisesti. Lasten sijoitus kodin ulkopuolelle oli isälle murskaava kokemus, joka kiteytyi hänen pelkoonsa menettää lapsensa huoltajuus (vrt. Ruisniemi 2006b, 172, 179). Tämä kokemus antoi isälle kuitenkin myös kipeistä tunteista kumpuavaa voimaa elämänsuunnan uudelleenohjaukseen: tavoitteeseen saada tyttäret jälleen omaan kotiin. Isän surusta ja tuskasta syntyi himmeä valo kohti tätä toivetta ja muutosta. Hänelle lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle sai aikaan eräällä tavalla myös eheytyksen prosessin käynnistymisen: isä päätti

kerätä voimia henkisestikin raskaan sairastumisensa jälkeen, ja hakeutui myös päihdekuntoutukseen (vrt. Vierula 2016, 285; Ruisniemi 2006b, 166). Osa

Isä: ”Ja se oli niin voimakas kokemus, kun ne tytöt otettiin pois. Et ei mulla on ollu semmosta skenaariota minkäänlaista päässä, että ne lähtis pois. Ja sit kun se oikeesti tapahtu: iso mieskin itki oikeestaan pitkästä aikaa. En varmaan muista, koska oon viimeks semmosia tunteita näyttänyt tai löytänyt itestäni. Että itkemään rupesin. Sit mä päätin, että ei ikinä enää!

Keskivaihe:

Toivon ja Valon tarinan keskikohdassa niin sanotusti pahin on jo takana ja isä on hakeutunut konkreettisesti avun ja tuen piiriin saadakseen ongelmallisen päihteenkäytön loppumaan ja suuntautuakseen elämässään kohti valoa eli elämää perheensä kanssa. Tässä tarinan keskivaiheessa pääroolissa olevan isän rinnalle asettuu myös viranomaisen rooliin tarjota päihderiippuvaiselle hoito- ja kuntoutuspalvelumuoto. Esimerkiksi pohjakoketustarinassa tämän roolin saa aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijä, joka reagoi isän avun- ja tuen pyyntöön välittömästi. Toivo alkaa konkretisoitua, varsin nopeasti. Kuvaavaa on isän kertoma kokemus siitä, miten häntä jännitti hakeutua avun ja tuen piiriin: tulisiko hän kuulluksi ja kuinka nopeasti hän perheineen saisi apua? Tapaamisessa ollut sosiaalityöntekijä tavoitti isän hädän ja reagoi isän palveluntarpeeseen nopeasti. Oletta-vasti tällä työntekijällä oli päihdepalveluja koskeva juridinen ymmärrys hyvin hallinnassa tai ainakin hän muutoin pystyi toimimaan niin, että isän oikeus palveluihin toteutui hänen etuaan ja oikeuksiaan kunnioittaen, mikä ei välttämättä ole itsestään selvyys nykyaikana (vrt. Poikonen ja Kekoni 2019, 49-53, 78-79)³⁷. Isälle kohtaaminen viranomaisen kanssa oli merkityksellinen: hän arvosti, että sai perheineen nopeasti apua ja tukea.

Tanja: Joo. Otitko sä sit yhteyttä?

Isä: No mä olin sen yhen päivän, et soitan....

Sain ajan seuraavalle päivälle.

Isä: Se oli pitkä matka kävellä se kaheksansataa metriä kävellä alamäkeen.

Tanja: Ymm.

Isä: Siin tuli hikikin matkalla viel.

Tanja: Hmm. Oliko se (paikkakunnan nimi)?

Isä: Joo. Perussosiaalitoimeen menin.

---

³⁷ Arvioiden perusteella vain noin kolmasosa päihdepalveluita tarvitsevista saa todellisuudessa näitä palveluja, vaikka ne ovat lainsäädännöllisesti hänelle turvattu perusoikeuksina (Poikonen ja Kekoni 2019, 49, 53).

Tanja: Joo. Sieltä ohjattiin sitten tänne?

Isä: No, se tehtiin vähän yli puolessa tunnissa se päätös.

Tanja: Okei, et se oli nopee.

Muutos entisestä elämästä kohti uutta elämää oli nopea ja kokonaisvaltainen: perhe jätti taaksensa lähestulkoon kaiken (kodin, sosiaaliset suhteet, koko arjen) ja muutti toiselle paikkakunnalle perheen yhteiseen kuntoutukseen. Pohjakosketustarinan keskikohta kiteytyy isän mainintaan siitä, miten valosta on saatu jo kiinni: nyt on helppo olla.

Isä: Ens oltiin katkolla ensmäiset seittemän päivää. Sit tänne näin. Yhtään ei tiennyt. Oli valokuva vaan. Tommonen talo ja puhuttiin jostain kämpistä. Mitään tietoa ei ollut, et mihin päin Helsinkiä tullaan.

Ohjaaja: Joo.

Isä: Ku en mä tiennyt yhtään, et onks se laitos vai mihin me joudutaan. et kyl tää kai iso elämänmuutos, jätettiin kaikki taaksemme, paitsi pojat, kaikki muu jäi sinne et ...ei ne ees tiedä, missä me ollaan. Tehtiin kunnon pesäero koko porukasta.

Kahvikupin hämmennystä.

Isä: Helpottavaa olla.

Ohjaaja: (hiljaisesti): Se on mukava kuulla.

Valosta kiinni saaminen ja kokonaisvaltainen helpotuksen tunne kuvasi muidenkin isien Toivon ja Valon tyyppitarinan keskiosaa. Seuraavassa *päihdekuplan puhkeamisen tarinan* otteessa isäryhmän isä kertoo, miten hän on päihdekuntoutuksen myötä saanut jo otetta uuteen päihteettömään arkeen. Myös lapset ovat palanneet takaisin omaan kotiin. Elämä näyttäytyy merkityksellisenä ja odottamisen arvoisena, vaikka eteenpäin edettäisiin pienin askelin, askelluksissa on mukana toivo.

Isä (6): Mul on vähän nykyhetken kohdalla tää isyyden nousemiskuva tästä. Se, että kun sai lapset takasin. Tultiin tänne ja päässy pikkuhiljaa tohon elämään kans. Vaikka ny ollaan vielä heikoilla naruilla, ni on päästy kumminkin semmoseen, että oltais siinä vähän nousukohdassa. Alussa, mutta kuitenkin noususuhdanteessa. Tällä hetkellä tuntuu todella hyvältä. Asiat on kuitenkin sillain, kun ne tytöt on kotona. Se on hirvee helpotus".

Toivon ja Valon tarinatyyppi kiinnittäytyi yleisesti miesten kokemuskerronnassa vanhan ja uuden elämän leikkauspisteeseen, mikä ilmeni etenkin tarinan juonen keskivaiheessa. Tässä leikkauspisteessä Toivoa ja Valoa edusti näkymä uudesta, päihteettömästä elämästä, joita etenkin oma isyys ja oma lapsi voisi merkittävästi tukea. Näin uusi

tavoiteltava elämä vanhempana näyttäytyi miehille tavoittelemisen arvoisena ja arvokkaampana entiseen elämään verrattuna. Toisin sanoen isyydestä muodostui miehille merkityksellinen uutta päihteetöntä elämää ohjaava arvojen ja identiteettityöskentelyn perusta (Hänninen & Koski-Jännes 1998, 226). Alla ote yhden ryhmäläisen tätä leikkauspistettä koskevasta pohdinnasta.

Isä: Se on jotenki. Jotenkin se on pysynyt. Mä luulen, et vaik ei ois lastakaan niin emmä usko, et mä menisin juomaan. Vaik kaikki sanoo, et ei lapsi mitään raitista ketään, mut mua se ainakin auttoi. Se oli niin iso semmonen juttu. Mä olin niin paljon sitä halunnu jo kauan.

Joillakin ryhmäläisistä Toivon ja Valon tarina ei alun jälkeen edennyt suoraviivaisesti kohti keskivaihetta, vaan juonenkulkuun tuli sen etenemistä hidastavia tapahtumia. Yksitavanomaisista oli retkahdus, jonka jälkeen isä alkoi rakentaa toivon ja valon perustaa uudelleen vahvemmaksi. Olennaista oli, ettei valo sammunut, vaan katse oli edessäpäin. Tämä vaati isältä tietynlaista armollisuutta myös itseään kohtaan, mikä ei aina ollut tunnetasolla helppoa. Päihderiippuvuudesta toipuvalle vanhemmalle itsesyytökset ja häpeän tunteet päihteiden käytöstä ja mahdollisesta retkahduksesta saattavat olla kovat (Ehrmin 2001, 47). Alla olevassa otteessa kuvaan erään ryhmäläisen kokemusta retkahduksesta ja isyyden tunteista. Hänellä on kokemusta aiemmastakin retkahduksesta (ennen vanhemaksi tuloaan), mutta tällä kertaa isyys ja oma lapsi on isälle tärkein syy pitää toivoa yllä ja taistella riippuvuutta vastaan eli toimia saadakseen asiat muuttumaan. Olen nimennyt tämän episodimaisen minitarinan otsikoksi ”Mä mokasin: likainen seula”

Isä: Mjoo, niin no mä oon, mitä mä nyt kerkesin oleen kuntoutuksessa, vajaa, vajaa viis kuukautta. Mmm. Joo.

Ohjaaja: Oliko se niinku jotenkin ihan sovittu juttu, et sä?

Isä: Eeei, mä mokasin. Mul tuli likainen seula ni mä lensin pihalle.

Ohjaaja: O-okei.

Isä: mut nyt mä alotan sitte jossain muualla käymään, jossain. En tiedä vielä missä, mutta jossain päiväosastolla tai jossain tällasella et mä meen jutteleen ton mun päihdetyöntekijän kanssa ketä hoitaa ne maksut, sen kanssa et mitä tästä eteenpäin, et kuitenkin haluun kuntoutua, et mä kaks-kytviis vuotta oon tarponut tos kamamaailmas. Et ei se enää.

Ohjaaja: Niin.

Isä: Et ei siin oo enää mitään uutta. Ja nyt on poika ni. Nyt sit kokeillaan jotain aivan uutta sit. Et haluun kuitenkin olla pojalle isä et.

Ohjaaja: Mmm.

Hiljaisuus.

Loppu:

Toivon ja Valon tyyppitarina päättyy miesten kokemuskerronnassa voimavaraistumisen tunteeseen, jossa tulevaisuutta odotetaan pääosin levollisella mielellä. Oma lapsi tai lapset ovat isälle yksi merkittävimmistä valon lähteistä. Levollisuuden taustalla on miesten ymmärrys ja näkemys siitä, että he voivat riippuvuudestaan ja taustoistaan huolimatta pärjätä ja selvitä omassa elämässään ja isyyden roolissaan. Tarinan loppua kuvastaa myös realismi: isät tiedostavat kohtaavansa haasteita, karikkoja ja esteitä vanhemmuuden matkallaan ja elämässä yleensä. Heidän ei kuitenkaan tarvitse selvitä yksin, vaan he tietävät, että apua ja tukea on saatavilla esimerkiksi vertaisuuden kautta. Heidän ei tarvitse selvitä yksin. Toivoa on, aina. Olen nimennyt seuraavan lyhyen episodimaisen minitarinan ”*Ehkä elämä kantaa kuitenkin*” otsikolla. Tarinassa eräs isi tuli! ryhmän isä pohtii muiden läsnä ollessa ääneen ajatuksiaan siitä, miten ryhmässä vierailut kokemusasiantuntija oli omalla esimerkkitarinallaan vaikeasta masennuksesta toipuneena vanhempana vakuuttanut hänet siitä, miten ihminen voi kammata itsensä ylös vaikeista elämänvaiheista, jos on tarpeeksi motivoitunut huolimatta siitä, mitä muut ihmiset siitä ajattelevat. Erityisen vaikuttanut isä oli siitä, miten tämä kokemusasiantuntija oli voimavaraistuksessaan lähtenyt rohkeasti tavoittelemaan unelmaansa uudesta ammatista. Isä koki tämän hyvin merkitykselliseksi. Kuten myös sen, että tämä henkilö oli toipunut sairaudestaan myös niin, että hän pystyi jälleen nauttimaan vanhemmuudestaan ja lapsiarjestaan.

Isä: Oli vaikuttavaa, että niin sanotusti vielä lisätutkimnon suorittanut ihminen on joskus elämässään ollut hyvin masentunut ja vaikeassa elämäntilassa. Jännä nähdä... siitä näki, että puhku energiaa. Kaikesta voi nousta. Mut se on meille kaikille selvä, kun täällä istutaan ryhmässä, et yksin sieltä ei lähe kukaan nousemaan. Vaan kyl se ihminen on laumaeläin kuitenkin omalla tavallaan. Vaik onki niit yksinäisii susii jotkut. Nait eri keinoi on. Ja hänki kerto siitä, miten alhaalla oli. Ja ei edes asiantuntijat uskonu siihen, että hän pystyy parantuun ja lähti opiskeleen. Ihmisen mieli on äärimmäisen vahva, kun se on motivoitunut.

Osa miehistä ilmensi kokemuskerronnassaan saadun avun ja tuen merkitystä omalle voimavaraistumiselleen sekä toivon ja valon viitoittaman elämänsuunnan löytämiselleen. Alla olevassa tarinaotteessa isä näkee tulevaisuutensa hyvin valoisana siitä huolimatta, että hänen parisuhteensa lapsen äidin kanssa on kariutunut. Hän on saanut apua ja tukea ja kokee myös lapsensa sijoittamisen olleen hänen elämässään loppujen lopuksi toivoa kasvattaneena kokemuksena. Tämä isän kokemus kiteyttää mielestäni todella hyvin Toivon ja Valon tyyppitarinan sisällön.

*Isä: Nyt oon saanu apua ja nyt me ollaan tyttären kanssa perhetukikeskuksessa. Menee kovasti parempaan päin kaikki. ...Sit sitä jatkettiin vielä toisella kolmellakymmenellä päivällä sitä sijo-
tusta. Mutta sitten, kun apua on saanu ja asiat on ruvennu paranemaan. Kaikki asiat koko ajan
parempaan päin. Molemmat ollaan sitä mieltä tulevan exäni kanssa, että paluuta yhteen ei oo.
Mä nään tulevaisuuden hyvin valoisana, valoisampana kuin koskaan ennen koko elämässäni.*

5.4 Pyry

Pyryn tyyppitarina on jonkinlainen vastatarina Toivon ja Valon tarinalle. Pyry sanana merkitsee kirjasto.fi sivuston mukaan tiheää, tuiskuttavaa lumisadetta. Pyry on myös miehen nimi. Omassa tutkimuksessani Pyry tyyppitarina kuvastaa isyyden kokemukseron-
taa, jossa isät kuvailivat päihderiippuvuudesta irtautumiseen liittyvistä haasteistaan. Pyry edustaa tulkintani mukaan isien tarinoissa kokemuksellista tilaa, jossa uuteen elämään ja isyyteen liittyvä toivo alkaa himmentyä, mutta siitä halutaan pitää vielä kiinni. Pyryn tul-
lessa tuiskuaa ja valo sumenee, ainakin hetkeksi. Pyry liittyy vahvasti myös uuden elä-
mäntavan ”opetteluun” ja sisäistämisen prosessiin, sisäisen tarinan jäsentämiseen ja hah-
mottamiseen, jossa riippuvuudesta toipuva isä hakee vielä omaa paikkaansa ja rooliaan. Erityisesti Pyry pyrkii pintaan, jos isä unohtaa huolehtia itsestään ja omasta hyvinvoin-
nistaan tai joutuu elämään epävarmuudessa siitä, miten oma päihderiippuvuudesta toipu-
minen tai isänä oleminen tulee etenemään. Pyry kiinnittyy teemallisesti epätietoisuuteen,
mielihaluihin, retkahdusvaaraan, toivottomuuden, turhautumisen ja pettymyksen tuntei-
siin. Pyry näyttäytyy myös ryhmätoimintaan liittyvänä sitoutumisen vaikeutena: kun al-
kaa oikein pyryttää, päihderiippuvuutta ja isyyttä tukevista toiminnoista alkaa irtaantua,
vaikka sinänsä halu jatkaa samaa polkua vielä eteenpäin olisi olemassa. Ilmennän Pyryn
muista tyyppitarinoista poiketen yhden isän tarinana, johon olen yhdistänyt keskeisiä ta-
rinallisia elementtejä muutaman Isi tuli! ryhmässä mukana olleen isän kokemukseron-
nasta. Seuraavassa esitän, miten olen juonellistanut Pyryn tarinan.

Alku:

Aloittaessaan Isi tuli! ryhmätoiminnan isä tulee paikalle motivoituneena ja toiveikkaana,
odottavanakin. Hän viihtyy hyvin erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutuksellisissa tilan-
teissa ja uskoo mieserityisen vertaistoiminnan voimavaraistavan häntä, sillä omassa päih-
dekuntoutuksessa olevassa yksikössä hän on lähes ainut mies asiakasyhteisössä, jossa
myös henkilökunta koostuu pääosin naisista. Ryhmän alkaminen tuntuu miehestä myös

erityisen hyvältä, siksi että hän kokee saavansa siitä merkitystä arkeensa, sillä hänen kuntoutuksensa on hiljattain keskeytynyt.

Elämäntilanteessaan hän on ensi kertaa isäksi tullut. Isyys on ollut hänelle monivuotinen unelma. Taustalla hänellä on pitkä ja vaikea päihdehistoria, mutta isyys on ollut hänelle suurin syy jättää päihderiippuvainen elämäntapa taakse. Hän on ensi kertaa pitkäaikaisessa kuntoutuksessa, aiemmin hän ei ole pystynyt tai halunnut sitoutua siihen. Tällä kertaa isyys on niin vahva motivaattori, että kuntoutus tuntui itsestään selvältä, kyseenalaistamattomalta vaihtoehdolta. Hän siis ymmärtää, etteivät päihteet ja vanhemmuus ole yhdistettävissä, vaan on tehtävä valinta ja sitouduttava valintaan lapsen vuoksi. Tämän ymmärtävät kaikki Isi tuli! ryhmässä olevat isät, kuten alla oleva erään ryhmäläisen kerronta ilmentää:

Isäryhmäläinen: Kyl se on sillain, että jos on, sanotaan taipuvainen tämmöseen addiktioon, riippuvaisuuteen aineiden kanssa. Kyl se lähtee vaan niin herkästi... Sen nyt tietää, että päihteet ja vanhemmuus sei sovi yhteen. Jos on päihteet mukana, niin kaikki muu jää lähinnä taka-alalle siks aikaa, kunnes taas on olot hyvät.

Näin isä esittelee Pryn tyypitarinassa itsensä ryhmäläisille:

Isä: Joo'o. X.X. Seittemän kuukautisen lapsen isä ja ensimmäinen lapsi ja...kuntoutukseen menin pitkän päihdehistorian takia. Nyt sitte perhe on siellä ja mää en oo enää siellä ja koitetaan nyt selvittää et miten tää kuvio menee, mutta en nyt tiedä vielä, katotaan nyt, emäntä selvittää et, et miten mennään et... ne (kuntoutustyöntekijät)oli sitä mieltä et mun kuntoutus on menny, mitäköhän se oli heinäkuusta vaan taaksepäin ja blaa blaa blaa ni. Hoito loppu siellä tohon noi, mut nyt mä alotan sitte jossain muualla käymään, jossain. En tiedä vielä missä, mutta jossain päiväosastolla tai jossain tällasell. Mä meen jutteleen ton mun päihdetyöntekijän kanssa, kuka hoitaa ne maksut ni sen kanssa et mitä tästä eteenpäin. Kuitenki haluan kuntoutua et mä kaksyrtviis vuotta oon tarponut tos kamamaailmas, et ei se enää. Et mä oon kokenu, vois sen nyt ehkä enemmän vihreen puolelle kallistuu tuo kuntoutusaika, kun kaksyrtviis (25) vuotta tuol paskamaailmassa, ni kaikki, mitä sen jälkeen on tapahtunu, on kuitenkin positiivinen asia.

Ohjaajat: Ymm.

Isä on heti alusta asti ryhmäkeskustelussa ja kokemusten vaihdossa aktiivinen. Hän kertoo mielellään isyydestään, pojastaan ja muustakin elämästä. Päihteidenkäytöstä tai sen historiasta hän ei paljoakaan puhu, kuten eivät muutkaan ryhmässä olevat isät. Päihderiippuvuuteen liittyviä asioita, kokemuksia ja tunteita he käsittelevät varsinaisessa päihdekuntoutusyksikössä. Isi tuli! ryhmässä he kokevat saavansa olla juuri sellaisia kuin he ovat omina itsenään. Ilmapiiri on avoin ja hyväksyvä. Henkilökohtaisissa haastatteluissa kysyin miehiltä, miten he kuvailisivat kokemuksena Isi tuli! ryhmää. Alla on näytteitä, jotka ilmensivät ryhmätoiminnan ilmapiiriä. Uskon myös Pyryä edustaneen isän jakaneen saman kokemusmaailman ryhmätoiminnan suhteen.

Tanja: Sit mul oli tämmönen, et jos sun pitäis jatkaa lausetta, että Isi tuli! ryhmä on minulle kuin... Niin, millä sä vertaisit sitä?

Isä pohtii hetken.

Isä: Melkein kuin kotiin tulisi. Kotona -fiilis tääl on aina ollu.

Tanja: Ymm.

Isä (2): No sanotaan vaikka, et ”ovi miesten olohuoneeseen!” (naurahdus)

Tanja: Niin joo! (innoissaan) Se on ihan hyvä, hyvä vertauskuva!

Tanja: Ymm. Millanen fiilis sulla oli tulla ja lähteä täältä?

Isä (3): No täällähän aina toi aika loppu kesken. Se veny aina. Et se kertoo jo aika paljon, et silloin viihdytään.

Tanja: Niin joo. Ois voinu olla pidenpäänkin.

Isä (3): Niin, enkä mun tullu sillä tavalla tuijotettuu kelloa tai muuta. Mieluummin niin päin, et ehdinhän mä ajoissa!

Tanja: Joo.

Tanja: Okei. Mikä siin oli sun mielestä siin ryhmässä sun mielestä parasta? Tai mikä antoi eniten?

Isä (4): Mun mielestä, vaik mä oon vähän semmonen, et lämpenen hitaasti. Puhuin varmaan vähiten niist kaikista ihmisistä. Semmonen avoimuus ja sit se vaikutti, et kun me ei niinku tunneta toisiamme millään tavalla, ni sit oli silti se luottamus, mitä tässä sanoo, niin voi sanoo. Ja se jää tänne. Vertaisuus. Mieserityisyys. Isäryhmä

Tanja: Ymm.

Isä (4): Ku on kuitenkin aika rankkoja asioita tullu joidenki kohalla esille.

Tanja: Ymm.

Pieni hiljaisuus.

Pyryn tyyppitarinan alku ilmentää siis pääasiassa hyvää mieltä ja iloa vertaisuudesta sekä ryhmän toiminnasta. Isä kertoo iloisena isyyden kokemuksistaan ”ensikertalaisena” isänä. Hän viihtyy isän roolissaan ja nauttii lapsensa seurasta ja kehityksestä. Hän asettuu kokemuskerronnassaan vahvasti Onni tyyppitarinan juonenkulun keskivaiheeseen kertoessaan kokemuksistaan ja hetkistään oman lapsen kanssa, kuten tästä Isyyden kiva kokemus -tehtävääannon mikrotarinaotteesta voi päätellä.

Isä: Mullakin on varmaan niin paljon hyvii muistoi tält seittemältä kuukaudelt, ettei oikei tiedä, mitä valitsis niinku

Muut ryhmässä olevat miehet myötäilevät ymmärtäen isän pointin: (Ymm.)

*Isä: ...et ehkä ne on jotain isän ja pojan väliset kylpy- ja suihkuhetket et **me ollaan niinku vaa isä ja poika**, saattaa mennä pari tuntii, et me läträtään veden kanssa vessassa ja noh suihkukau- tai no kaukalo, missä poika viihtyy erittäin hyvin.*

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Siit tulee varmaan samanlainen vesipeto, ku isästään et tykkää, viihtyy vedessä. Mä uin paljon nuorena ja harrastin kaiken näköistä, mikä liittyy vähän veteen...Kaikki on ollu niin hyvii hetkii, mut varmaan just se, kun se alko ekaa kertaa nauraa ääneen ja ne naaman ilmeet. Kyl ne on kaikki hyviä hetkiä sinänsä, mitä on pojan kanssa tähän mennessä viettäny. Mä oon kuitenkin aina halunnu lasta ja tietysti poikaa.

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Se tuli kuin tilauksesta. Joo tosiaan et, kaikki on hyvii hetkii ollu tähän mennessä.

Muut miehet myötäilevät ymmärtäen, mitä isä tarkoittaa (vertaisuus).

Keskivaihe:

Pyryn tyyppitarinan keskivaiheessa tapahtuu selkeä juonenkäännös, jossa isän kokemuksekerronta alkaa heijastamaan sakeampaa pyryä. Huoli ja epätietoisuus lähitulevaisuudesta on edelleen auki, vaikka viikkoja on kulunut siitä, kun hänen kuntoutuksensa keskeytettiin. Tässä vaiheessa tarinaa isä on paljastanut ryhmäläisille ”*lentäneensä pihalle kuntoutuksesta likaisen seulan takia.*” Muu perhe (avovaimo ja lapsi) ovat saaneet toistaiseksi jatkaa kuntoutuksessa, mutta myös heidän kohdallaan on vielä epäselvää, jatkuuko kuntoutus samassa paikassa edelleen. Tämä aiheuttaa isälle huolta. Isää myös ahdistaa se, ettei hänen kuntoutussuunnitelmansa ole edelleenkään täysin päivän tasalla. Hänellä on kuitenkin oma koti, jossa hän asuu eli asumisen kannalta asiat ovat järjestyksessä. Mutta on paljon asioita, joista ei ole vielä varmuutta. Epätietoisuus arjen jatkosta on raskasta päihderiippuvuudesta toipuvalle isälle. Lisäksi häntä ahdistaa toimettomuus ja se, ettei hän toistaiseksi likaisen seulan takia saa tavata muuta perhettään. Hän pelkää retkahtavansa. Alla olevassa kokemuksekerronnassa isä kertoo ryhmäläisille omista viime ajan kuulumisistaan.³⁸ Hän saa vertaistukea ryhmässä olevalta toiselta isältä.

Isä: Perhe on edelleen Pyyssä. En tiedä, että saako nyt lisääaikaa? Kaheskymmenes viides päivä niin loppuu se homma tai sit ne saa lisääaikaa. Toivon, et se sais nyt sen muutaman kuukauden vielä. Se (avopuoliso) sais siellä asiansa kuntoon. Ei mitään sen ihmeempää. Hyvin menny tää pari viikkoo (Pyystä poistumisen jälkeen). Oon käyny paris lätkämatsissa. Niin, alotan varmaan kuntouttavan työn nyt. On jotain tekemistä. Et ei jää loppoaikaa liikaa. Sen tietää, mihin se johtaa. Se johtaa siihen vanhaan paskaan elämään, mitä oli toi kaksikymmentä vuotta.

---

³⁸ Ryhmätapaamisessa oli aika aluksi niin sanottu kuulumiskierros, jossa jokainen läsnä oleva isä sai kertoa menneestä viikostaan ja muista haluamistaan asioista.

Isä (2): Asuks sä nyt sit missä?

Isä: Mä asun ihan himassa.

Isä (2): Joo.

Isä (2): Mulla oli silleen poikkeusjärjestely ylipäänsä, kun me mentiin kuntoutusyksikköön. Et kun sinne mennään, niin yleensä annetaan asunnot pois. Mut mä en suostunu luopuun mun omasta asunnosta. Mä sain pitää asuntoani ja sit me asuttiin siin kuntoutuksen asunnossa mun perheen kanssa. Ja nyt ne on edelleen siellä. Mä lensin pihalle, mut just selvitetään, et voinko olla perheen kanssa tekemisissä kuntoutuspäiväohjelman jälkeen. Et vois olla siellä niiden tiloissa, ettei tarvis nähä aina jossain muualla. Kuudestoista päivä meil on verkosto. Selvii sit siinä, miten käy miehen.

Isä (2): Joo, mulla oli vähän samanlainen tilanne, et mäkin lähdin pois. Niin mulla ei ollu likaisii seuloja. Tai oli mulla retkahdus siinä sen jälkeen. Mut siinä oli kyse yhest toisest jutusta, minkä takii mä menin pois sieltä. Mä mietin vaan, et se oli kans siinä, kun mä en saanu mennä tapamaan. Se oli tosi kova semmonen, et mä en saanu nähän niitä missään!

Isä: Mul oli kans aluks. Lastis (lastensuojelu) onneks viime keskiviikkona "anto siimaa", et joo, tänään...mut nyt selvitetään, et saanko mä olla perheen kans niiden kuntoutuspäivän jälkeen. Et kyl me nyt tänkin (ryhmätapaamisen) jälkeen lähetään perheen kaa. Et kyl niit näkee, mut mullaki oli silleen pari kolme viikkoo, et en mä nähny poikaa enkä avopuolisoa. Et kyl se oli suoraan sanottuna tosi vittumainen tilanne.

Isä (2): Niin on joo. Sit ne anto mulle just silleen, et ekana sai nähä jossain ulkona ja sen jälkeen sai mennä sinne...

Isä: Mut joo, tämmönen tilanne tässä.

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Joku kuntouttava työ nyt aluks. Sit normaaliin työelämään, mut nyt aluks jotain tekemistä, ku, tieksä, tulee hulluks, ku makaa vaan himassa. Ei oo mitään tekemistä (naurahtaa). Sen tietää sit, mihin se johtaa pidemmän päälle.

Isä (2): Kyllä. Ei se pidemmän päälle, se ei johda mihinkään.

Isä: Ei. Se lähtee vaan niin kuin taaksepäin. Mitä täs nyt on puol vuotta ollu selvinpäin. Mä oon kyl korvaushoidossa kuitenkin, et silleen selvinpäin.

Isä (2): Ymm. (ymmärtäväisesti) Niin ei oo enää käyttöä.

Isä: Niin. Et kaikki ne on saatu pois, paitsi se retkahdus kuntoutuksessa. Mutta joo semmonen tilanne.

Ohjaaja: Ymm. (hyvin empaattisella äänensävyllä)

Kuulumiskierron vuoro siirtyy seuraavalle miehelle.

Edellä ollut pitkä tarinaote ilmentää hyvin päihdekuntoutujan toivottomuuden ja turhautuneisuuden tunteen esille tuloa: kun aikaa kuluu, mutta asiat eivät etene ja toimettomuuden aika lisääntyy lisääntymistään. Tämä (toimettomuus) tuntui olevan Pyryn tyyppitarinassa esiintyvän pääosan esittäjänsä ohella myös muilla miehillä suurin ”vaara” retkahamiselle. Päihderiippuvuudesta toipuva saa turvaa toipumiselleen rutiineista ja ohjatusta

elämänsisällöstä, vaikka tällainen ohjailtavuus toisinaan kuntoutuksessa myös ärsyttää toipuvia.

Isä: Et jos sulla on päihdeongelma ni se menee äkkiä siihen et alkaa sit käyttään päihkeitä, kun ei ole muuta.

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Et päivät ja viikot pitää jollain tavalla pitää täyteläisenä ja ittensä kiireisenä sillä tavalla ni pysyy pois sit sieltä...

Ohjaaja: Se on totta.

Isä: ...pahanteosta.

Kahvikupin kilinää. Lusikka pyörähtelee kahvikupissa. Pieni hiljaisuus.

Isä: Aika meni nopeesti ja oli jotain tekemistä, kun päivät ei oo enää tuol kuntoutuksessa. Ku ei sit jaksu tuol himassakaan.

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Meen aamuks kymmenelt klinikalle (korvaushoito) ja sit on koko päivä aikaa. Välillä tuntuu, ettei oo oikeesti mitään tekemistä.

Ohjaaja: Ymm

Isä: Et niinku jotain täytettä. Sen takii sais aloittaa se kuntoutus mahdollisimman nopeesti, et on jotain tekemistä.

Ohjaaja: Niinpä. (hyvin hiljaa)

Hiljainen tauko.

Toimettomuuden ja päivien ”tyhjiyden” ohella Pyryn tyypitarinassa korostuu myös toinen merkittävä juonellinen kipupiste: viranomaistoiminta. Tarinan tässä vaiheessa pettymyksen ja turhautuneisuuden tunteet alkavat nousta yhä enemmän pinnalle. Tunteet kulminoituvat yleiseen vallitsevaan päihdekuntoutusjärjestelmään: resurssit ovat huonohkot ja kuntoutus toteutuu lyhyissä pätkissä. Lisäksi kuntoutuksen käytännön toteutumisessa on paljon kunta- ja työntekijäkohtaista vaihtelevuutta. Isi tuli! ryhmän ohjaajat nostavatkin eräässä ryhmätapaamisessa sitä, miten hienoa on, että ryhmän isät jaksavat taistella oikeuksistaan liittyen kuntoutus- ja hoitopalvelujärjestelmään. Tähän Pyry tarinan pääosan isä vastaa hieman lakonisestikin:

Isä: Pakkohan se on jollain lailla omia oikeuksiaan puolustaa.

Ohjaaja: Niin.

Kenttähavainnointia: Lausumasta seuraa hiljainen hetki ryhmässä. Miehet hämmentävät luskalla kahvikuppejaan ja pohtivat jotain.

Pyryn tyyppitarinan keskivaiheeseen liittyy siis vielä jossakin määrin tietynlainen sinnikkyys ja tahtotila ylläpitää päihteettömyyttä yllä järjestelmän kankeudesta huolimatta. Sinnikkyys ja tahtotila liittyy myös yhä läsnä olevaan toivoon ja onneen eli isyyteen, vaikka Pyry alkaa edetä vaarallisesti kohti myrskyä, huolimatta siitä, että isä on päihdekuntoutuksen aikana saanut keinoja käsitelläkseen päihteisiin liittyviä mielihalujaan.

Isä: Joo. Me ollaan paljon puhuttu kuntoutuksessa just tosta, et oppii käsitteleen mielihaluja, ettei niistä tule tekoja...

Ohjaaja: Niin just.

Isä ...tai se oppiminen, ku sulle tulee mielihaluja et sä pystyt osaat käsitteleen sen oikein ja opit tunnistaan sen mielihalun et se lähtee tietyist ajatuksista: sä annat itelles lupaa retkahtaa pikku hiljaa. Retkahdusprosessi voi olla, ku tietää, ku näist on puhuttu, se retkahdusprosessihan voi kestää vaik viikon ja kuukauden. Et sä niin ku käsittelet sitä retkahdusta valmiiksi jo omassa päässä. Sit se vaan tapahtuu.

Loppu:

Tyyppitarinana Pyry päättyy kuin romaaniin, jossa loppu jää ”auki”, toisin sanoen selkeää loppuratkaisua ei ole kirjoitettu. Lukija voi vaan tehdä oletuksia ja omia mahdollisia tulkintoja. Tarinan loppujuonta lähestyttäessä toivon kipinä on vielä olemassa, ja usko isän tilanteen kannalta parhaiten hänen tilannettaan tukevaan päihdekuntoutukseen on olemassa, joskin jo huomattavasti horjuvampana. Isä kertoo noin ryhmäkertojen puolessavälissä kuulumisistaan. Hänellä on kova ikävä omaa lastaan. Hänellä on myös huoli siitä, jatkuuko avopuolison kuntoutus, sillä edellinen maksusitoumus on umpeutumassa. Isä palaa kokemuskerronnassaan siihen, miten toimettomuus ja perheestä erillään olo on hänelle pahinta tällä hetkellä. Hän pelkää palaavansa takaisin entiseen elämäntapaansa, takaisin riippuvuuden täyttämään arkeen. Mitä useammin luin ja jäsensin Isi tuli! ryhmän kokemuskerrontaa, oli ilmiselvää, että Pyryn pääosan esittäjäisä esitti juonellisilla toistoillaan avunpyynnön: pelkään, etten jaksakaan enää kauan. Auttakaa minua. Ollessani läsnä noilla ryhmäkerroilla en isän kokemuksen merkitystä vielä tavoittanut, enkä tiedä puhuiko isä näistä tuntemuksistaan esimerkiksi päihdekuntoutuksen jatkosta päättävän työntekijän kanssa.

Isä: Niin, tää on kuitenkin ihan väliaikainen ratkaisu mullakin et...

Ohjaaja: Niin, niinpä.

Isä: ...sit kun mä pääsen takas siihen kuntoutukseen, niin kyl mä sit perheen kans vietän aikani. Joo. Ku mul silleen. Ku mul on sitä aikaa, ku en oo kuntoutuksessa, et mä yritän täyttää sitä jollain tavalla. Et ei oo sitä lörvimisaikaa.

Ohjaaja: Niinpä.

Isä: Ku sit tietää, et ennen on ollu ennen vanhaan, kun sitä aikaa oli niin sitä tuli tehty typeryyksiä.

Ohjaaja: Niin.

Isä : Nyt kun ei jätä sitä aikaa niin ei oo aikaa myös miettii sitä päihdeongelmaa sillä tavalla et se ois. Yrittää päivät täyttää jollain tavalla.

Ohjaaja (2): Ym.

Isä: Ymm. Mut odotan, et alkais nyt joku kuntoutus ton edellisen kuntoutuksen jälkeen, et mä saan virallisesti nähdä taas poikaa. Et se on nyt silleen, et sä et saa nähä poikaa, koska sä et ole missään kuntoutuksessa tällä hetkellä.

Ohjaaja (2): Niin.

Isä: Ni se on vähän ikävä homma. Kauhee ikävä pikku veijaria, mut...

Myötätuntoisia hymähdyksiä ryhmässä.

Ohjaaja (2): Onks se nyt? Miten se etenee nyt?

Isä: No mul on huomenna A-klinikan omahoitaja-aika ja siitä sitten se lähtee kattoon jotain semmosta, mikä niin sanotusti kelpais sille kuntoutusyksikölle, jossa olin ja jossa perhe on.. Et mä oon sit niinku sitoutunu siihen hoitoon ja saan sit jollain tavalla olla siellä mukana. Miten sen nyt sanois? En niinku rakenteessa, mutta niiden yhteisöläisten kanssa tekemisissä, ettei tarvi vaan Facebookin kautta, olla yhteydessä. Huomenna selviää enemmän tosiaan. Ja odotan, et alkaa joku, et kyllä mä nyt kuntoutuksen haluun viedä loppuun kuitenkin.

Ohjaaja (2): Niin!

Isä: Jollain tavalla, et siel meni kuitenkin mitä se nyt? Viis kuukautta niin jollain tavalla viedä se loppuun.

Ohjaaja (2): Joo, toivottavasti jotenkin...

Isä: Joo. Kyllähän sieltä joku paikka löytyy. Mä käyn kuitenkin tos A-klinikalla joka päivä, kun mä oon siin korvaushoidossa. No se ois yks vaihtoehto. Täytyy ottaa puheeks huomenna.

Ohjaaja (2) hymähtää hiljaa. Muuten hiljainen hetki.

Isä: Saa nähä. Avokilla alkaa viimenen kuukaus nyt toi ens kuu. Et saaks se tonne kuntoutukseen lisää maksuja vai alkaaks silläkin joku. Mikä sil nyt alkaa, jos alkaa? Uskoisin, et joku alkaa. Ja toivon, et saa jatkaa siellä. Vaikka hitaasti lähti silläkin käyntiin, niin se on vissiin päässy mukaan siihe hommaan.

Ryhmässä myöntelevää hymähtelyä.

Isä: Joo. Siin on meikäläisen kuulumisii täl hetkel. (apealla äänensävyllä)

Ohjaaja: Odottavat tunnelmat.

Isä: Joo.

Isä saa kokemuskerronnalleen vertaistukea:

Isä (2): Tossa tota, mitä nyt tos mun kuntoutuspaikassa kerkes tulla uutta porukkaa. Alussa kaikilla niillä oli, että minimiaika, et kauheen kiire pois.

Ohjaaja ja Tanja: Ymm.

Isä (2): Et ne on niinku suorittamassa sitä, mutta sitten kun on niitä useampii selvii kuukausii takana niin ajatus muuttuu et.

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Niin se oli mun avopuolisollaki, et hän on vaan pari kolme kuukautta siellä kuntoutuksessa. Ja se on maksimi. Se on kohta melkeen kolmatta kolmee kuukautta.

Isä (2): Ymm. Et se ajatus muuttuu. Tää on niin lyhyt aika kumminkin ja...

Isä: Ymm.

Isä (2): ...tärkeet aikaa jatkon kannalta.

Isä: Ymm.

Kaikki ovat ryhmässä samaa mieltä.

Tarinan loppuvaiheessa isä tuo esille myös sen, miten hänen parisuhteensa avopuolison, lapsen äidin kanssa on horjumassa. Myös siellä on sankkaa pyryä ja epätietoisuutta. On ollut isäksi tulon alusta asti.

Isä: Siit mä voin sanoa, et ton avopuolison kanssa on joutunu painiin oikeesti. On yritetty saada pidetty liitto kasassa. Siinä on ollu silleen hirvee tarpominen tässä. Varsinkin kun poika syntyy.

Ohjaaja: Niin.

Isä: Siin tuli oma sotansa kummallakin.

Ohjaaja: Aivan.

Pieni tauko.

Isä: Ja sota jatkuu edelleen. Tulis nyt jollain tavalla päätökseen, et ollaanko yhdessä vai eikö olla? Et se ois helpompi varmasti molemmille, ku nyt ollaan sellases välivaiheessa, kun ei tiedä kumpikaan et mitä tekis.

Pyryn loppujuonta kuvastaa mielestäni hyvin yksi sana: apeus. Tunnelma tarinan lopussa on apea. Päähenkilöissä ei enää tullut ryhmäkerroille, vaikka kertoi muille isille osallistuvansa edelleen ryhmätoimintaan. Ohjaajat eivät tavoittaneet häntä myöskään. Ryhmäläiset olivat huolissaan isästä ja pelkäsivät hänen retkahtaneen. Jääneen kiinni Pyryyn. Oma tulkintani Pyryn tarinan lopusta riippumatta siitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut, on pääasiallisesti se, että isän päihdekuntoutukseen liittyvä työskentely keskeytyi ja katkesi elämänmuutoksen kannalta huonossa paikassa. Lisäksi tämä keskeytys oli päihderiippuvaisen ihmisen kannalta harmittavan pitkä ja epäselvä. Tai sellaisena se näyttäytyi minulle tutkijana. Sisäisen tarinan uudelleenkirjoitusprosessi oli vielä pahasti kesken. Uusi elämäntapa ja isyyden identiteetti ja lapsen keskiössä pitävä toimintatapa ja siihen sitoutuminen oli vielä muotoutumassa. Tukea olisi tarvittu paljon enemmän ja

pitkäkestoisemmin päihteistä irrottautumisen prosessin lyhytjänteisyyden ja ennustamattomuuden sijasta. Saman ajatusketjupäätelmän todensivat myös isäryhmäläiset itse. Kerrota kuvasti turhautuneisuus yleiseen päihdekuntoutustilanteeseen: päihderiippuvuudesta toipuvien omaan yksilölliseen elämäntilanteeseen liittyvä kuntoutuksen tarve ja tarjolla olevat kustannustehokkuuteen ja vaikuttavuuteen pohjautuvat kuntoutusresurssit eivät tuntuneet kohtaavan. Isät olisivat kaivanneet pitkäkestoista ja -jänteistä sekä eri tavoin omaa toipumista tukevaa palvelujärjestelmää elämänmuutoksensa ja isyytensä tueksi, mutta usealla isällä oli kokemus pikemminkin lyhytkestoisista muutaman kuukauden kuntoutusjaksoista, jotka olivat sidottu kuntien kaventuneisiin mahdollisuuksiin (resursseihin) tarjota riittäviä ja palveluita päihteitä ongelmallisesti käyttäville. (vrt. Pehkonen ym. 2019, 7-14.) Kuntoutuksen lyhytjänteisyys ja ennustamattomuus turhautti, suututti ja suretti ryhmäläisiä. Moni jokoikin päähenkilöisän kokemuksen kuntoutuksen käytännön haasteista päihderiippuvuudesta toipuvan vanhemmuuden näkökulmasta. Annan loppupuheenvuoron Pyn tarinassa ryhmän miehille. Olen nimennyt tämän ”*Turhautumisen*” mikrotarinaksi. Tarinassa isät keskusteleivat keskenään päihdekuntoutuksen yleisestä tilanteesta, resurssien ja tarpeiden kohtaamattomuudesta sekä toiveistaan saada pidempikestoista päihteistä irrottautumisen kuntoutusta itselleen tai lapsensa äidille lyhytaikaisten ja erillisten maksusitoumuksiin sidottujen avohoitojaksojen sijasta.

Yksi ryhmän isistä (Isä 1): Eilen mä kuulin vaimolta, et se ei välttämättä saa sitä maksusitoumusta enää sinne kuntoutuspaikkaan eikä tonne ensikotiinkaan voi enää tulla (retkahduksen takia). Et en oikeen tiä, et mitä täs oikein tapahtuu? (hiljainen hetki). Lastensuojelu vissiin ehdottaa tota avokuntoutusta, mutta...

Toinen ryhmän isistä (Isä 2): Sen verran keskeytän, että...

Isä (1): Mun mielestä, mun mielestä se on vähän liian aikaista sille.

Isä (2) : Ni siithän oli uutisissakin, että päihdepuolella ihan hullusti vähentää.

Isä (1): Mut siis tota. Niin, et sitä ollaan laittamassa kotiin. Mut täytyy nyt pyytää, et ne antaa ainakin niinkun kuukauden lisäaikaa.

Kolmas ryhmän isistä (Isä 3): Et sä oot ite huolissas emännästä?

Isä (1): Nojoo, kun ei sen viime juomisesta oo kovin pitkään edes. Ihan liian aikaisin. Pitäis olla jossain niinku puol vuotta varmaan.

Isä (2): Tos ollaan liian lyhytnäkösi tossa kuntoutuksen pituuksissa.

Isä (3): Joo, me puhuttiin tosta jo sillon, kun meidän kuntoutus alko. Puolisolle oltiin puoli vuotta laitettu ja mulle vaan kolme kuukautta. Ja sitten ku oli se kolme kuukautta menny niin, siin oli vast päässy mukaan siihen kuntoutukseen, että todellakin, kun tuollaseen menee, ni mun mielestä se pitäis olla vuoden naps samantien.

Isä (1): Ymm.

Isä (3): Mut kyl mä ymmärrän, et joka paikka kiristää nöyrejään ja on se kallista touhua. Mut kuitenkin, et on se loppujen lopuks kalliimpaa pidemmällä juoksulla, jos se ihminen ei kuntoudu niin sanotusti.

Isä (2): On on ja huostaanotto, sehän se vasta maksaakin sitten.

Isä (3): Niin, varmasti.

Isä (1) Niin. Tämmösissä asioissa kyllä, vois vähemmän sitä rahaa kattoo mun mielestä.

Yhtenäistä muminaa ryhmässä: Ymm. Ymm.

Isä (1): Tota, kyllähän kuitenkin kuntoon pitäis päästä. On sit laitokses niin kauan, et pystyy menee kotiin, ettei yhtäkkiä heitetä parin kuukauden päästä, et mee himaan.

Isä (3): Niin.

Isä (1): Koitahan pärjällä!

Muut ryhmäläiset: Niin.

Isä (3): Niin ja sit on kolmen kuukauden päästä takas siellä.

Esa: Ymm.

Isä (3): Tai jossain sit muussa.

Ohjaaja: Ymm.

Isä (1): Joooh, sellainen joo. (huokaa)

Ohjaaja: Miten hän on? Onks hän ite kommentoinut tai miten hän ite suhtautuu siihen, jos ei sit olisikaan mitään? Niinkun puolisisi?

Isä (1): Noo, se nyt, kun eilen kerto sitä niin sano ensin mulle niin, että nyt tulee ikäviä uutisia...

Ohjaaja: Ymm.

Isä (1) ...et ei se tykkää oikein itekään siitä ajatuksesta. Tietää kyllä, että siin on aika isot riskit, jos nyt lähtee.

Hiljainen hetki.

Isä (1): Niin kyl mä oon henkilökohtasesti sitä mieltä, että se ei tässä vaiheessa toimi ollenkaan.

Isä (3): Sun pitää ilmasta sun huoles siellä.

Isä (1): Ymm. Meil on palaveri et täytyy sit puhua siellä. (sanoo lopun lauseen tosi hiljaa)

Ohjaaja: Hmm. (hyvin hiljaa)

Hiljainen apea tunnelma ryhmässä.

5.5 Aarni ja Oiva

Neljännessä Aarnin ja Oivan tyypitarinassa näköala ja analyysin konteksti on kytkeytynyt isyyden kulttuurisiin mallitarinoihin sekä niihin sisältyviin merkityksiin. En analyysini aikana tavoittanut mielestäni kunnollista rakenteellista juonta tästä tyypitarinasta, niinpä kiinnitän tämän tyypitarinan erinäisiin isyyden kokemuksiin, juonellisiin vihjeisiin, jotka ilmentyivät erillisissä kenttätyössä aikana kerrotuissa ja esitetyissä mikrotarinoissa- ja minitarinoissa, esimerkiksi Tarina Teatterin tekemien vierailujen yhteydessä. Aarni ja Oiva edustavat mallitarinoiden ihanteita ja vallitsevia hegemonisia hyvän isyyden mielikuvia ja toimintamalleja, joita olen tuonut esille tutkimukseni teoreettisessa viitekehityksessäni (luvut kaksi ja kolme). Aarni kiinnittyy vastuunkantaiseen, osallistuvaan ja sitoutuneeseen isyyteen. Oiva puolestaan kuvastaa hellää ja hoivaavaa isää, joka näyttää myös tunteensa. Molempiin, Aarniin ja Oivaan liittyy isyyden toimijuuden hahmo, jonka olen nimennyt Arvoksi. Arvo toimijana on isä, joka arvottaa itseään päihderiippuvuudesta toipuvina ja isinä kontekstinaan laajempi yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti. Aarniin liittyy myös toinen vahva isyyden kokemukseronnan toimijahahmo Einar, joka identifioituu isään, joka kantoi vanhemmuuden vastuuta tavanomaista enemmän. He olivat isiä, jotka huolehtivat lapsistaan pääosin yksin, toki erilaisten ammatillisten tukiverkostojen kannattamana.

Aarni:

Aarni nimenä viittaa Wikipedian mukaan suomalaisessa kansanuskossa henkiolentoon, aarteiden vartijaan. Muinaissaksalaisessa nimistössä se on yhdistetty ”kotkan tavoin hallitsevaan” olentoon tai henkilöön. Tämän tutkimuksen tyypitarinassa tulkiten Aarnin isien kokemukseronnan perusteella vastuunkantaiseksi ja sitoutuneeksi isätarinan edustajaksi. Hän pyrkii uudessa elämäntilanteessaan kantamaan vastuuta paitsi lapsestaan ja hänen kasvustaan ja kehityksestään, myös itsestään ja omasta hyvinvoinnistaan. Hän on myös valmis tekemään tietoisia valintoja toteuttaakseen käytännössä näitä isyyteen liittämiään arvoja ollakseen riittävän hyvä ja suojeleva isä lapselleen. Tulkiten, että hän haluaa myös vastata kulttuurillisiin ja yhteiskunnallisiin ihanteisiin ja mallitarinallisiin odotuksiin vastuullisesta ja sekä sitoutuneesta isästä eli isästä, joka on turvallinen läsnä oleva ja osallistuva vanhempi lapsensa elämässä. (Terävä ja Eerola 2020, 186-187.)

Aarni liittyy vahvasti uuteen päihderiippuvuudesta irti pääsevän isän elämänvaiheeseen ja tämän elämäntavan ylläpitämiseen. Vastuuttomasta päihdeongelmaisesta miehestä ”kasvaa” uusi vastuullinen ja lastaan suojeleva isä. Aarnin edustamaa isää tuetaan keskeisesti isien päihdekuntoutusyksiköissä sekä myös omalta osaltaan Isi tuli! ryhmätöiminnan kautta. Onhan ryhmätöiminnan keskeisenä tavoitteena kiinnittää vertaisuuden avulla kuntoutuvat isät vastuulliseen isyyden toiminta- ja ajattelumalliin. Tulkitsen analyysini perusteella, että isien Aarnia kuvaava kokemuskerronta juontuu myös niistä kulttuurisista malleista ja perhepoliittisista käytännöistä ja uudistuksista, joita miehet ovat sisäistäneet osaksi isyyden identiteettiään tiedostamattakin kasvaessaan ja kehittyessään suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa sekä omissa lapsuuden perheissään. Toisin sanoen uskon, ettei Aarnin edustama isyys ole pelkästään opeteltavissa uudessa vastuullisessa päihdeettömässä elämäntavassa, vaan sen pohja tai juuret ovat olemassa myös päihderiippuvaisen isän elämässä. Nuo juuret vaan pitää kaivaa esille ja auttaa ne kasvamaan vahvemmiksi vertaistuen ja ammatillisen päihdetyöhön kiinnittyvän työskentelyn avustamana ja tukemana. Tämä voi tapahtua esimerkiksi isyyden käännekohtatarinan tyyppisen kertomuksen muodossa, kuten seuraava otsikoimani mikrotarina ”*Pienistä housuista isoihin housuihin*” ilmentää. Tässä mikrotarinassa eräs Isi tuli! ryhmäläinen kertoo Tarinateatterin ohjaajalle ja läsnä olevalle yleisölle (ryhmälle) yhdestä isyyden kokemuksestaan, joka esitetään ohjaajan ohjeistamalla tavalla kokemuksellisenä tarinana. Näyttelemisen kautta isän kokemus palautetaan/peilataan takaisin isälle, joka pystyy itse tarkastelemaan ja jäsentämään kokemustaan itsensä ulkopuolelta. Tarinassa juonellinen käännekohta vastuuttomasta ja ei osallistuvasta isyydestä vastuulliseen ja läsnä olevaan isyyteen tapahtuu hetkessä, jossa isä sisäistää vastuunkantajan roolinsa vaimonsa ja lapsensa äidin jätettyä perheen. Isä on jäänyt yksin lapsen kanssa ja päättää siirtyä ”vastuuta välttelevän pienen pojan pöksyistä vastuuta kantavan isomman miehen housuihin”.

Isä: Joo. Mulla on kaks ja puol vuotias poika. Poika, jonka kans mä oon nyt kahestaan. Kahestaan sellases kriisikuntoutusjaksolla täl hetkellä. Vaimo lähti tossa nelisen kuukautta sitten käyttää päihteitä takasin, eli on nyt tällä hetkellä siellä. Ja hain avioeroa, ja ollaan nyt erottu. Itä lopetin päihteiden käytön siinä sitten, kun ymmärsin ymmärsin just, et vaimo lähti lopullisesti. Ni mä sitten nappasin roippeat vessanpöntöstä ja soitin sitten sossuun ja sanoin: tilanne on tää ja nyt pitäis jotain keksii. Jotain uusia juttuja, et ei tää näin voi mennä! Joo. Pitkä lastenkotihistoria itellä kans ja vankilahistoria, joo. Kysy jotain!

Isä alkaa nauramaan: Tää on tosi vaikeeta!

Teatteriohjaaja: Ei ei ei haittaa! Ei se haittaa. Joo. Ööö. Heti jäisin tohon kiinni, että kerro vähän siitä, kun sä vedät ne roippeat alas siitä vessanpöntöstä. Mikä sai sut noin ison päätöksen pystymään tekemään?

Isä: Öö, se ymmärrys siitä, et mul on se vastuu kokonaan itelläni. Et mä en voi tukeutuu siihen toiseen. Ymmärs sen, et toinen on poissa. Se teki oman valintansa ja lähti menemään. Sit ite tajusin, et enhän mä nyt voi täs subutex-koukussa näit hommii hoitaa! Et ennen pitkää se tulee...

Teatteriohjaaja: Ymm.

Isä: meneen tosi pahasti metsään. Ja sit lapsi lähtee. Sitten mä vaan tein sen päätöksen. Itkeskelin vähän aikaa siinä, ja sitten tökkäsin ne kamat vessanpönttöön ja vetäsin alas. Se oli sellanen konkreettinen piste sit muuttaa kaikki.

Teatteriohjaaja: Ja sit kun sä itkeskelit, niin mitä sä itkeskelit?

Isä: Ymm. Mitäköhän mä oisin itkeskelly? Naurua: Varmaan sitä vastuun määrää. Et voi paska! Tää kaikki jää mun niskaan kannettavaks! Et hyvä, kun osaa ittestään huolta pitää, ni nyt on viel toi ukkeli. Nyt joutuu oikeesti vähän ”pukee ison pojan housut itelleen” jalkaan ja ryhtyy tekemäänki jotain. Jotain tosissaan. Niin.

Teatteriohjaaja: Mitä sä oot ennen ajatellut vastuun kantamisesta? Tai minkälaisena se on sulle näyttäytynyt?

Isä: Ymm. Aika paljon mä sysäsin sitä vastuuta sit kuitenkin sen aikaselle vaimolle, just pojan äidille. Kyllähän mä olin siin perhearjessa koko ajan mukana, mut kaikki, mikä ei ollut kivaa, ni mä en tehny.

Teatteriohjaaja: Niin just.

Isä: En tehny niistä sit oikeen mitään.

Teatteriohjaaja: Niin, et sä säädit siinä päihteitten kanssa?

Isä: ...Öö. Sillon tällön. Ton loppuajan, joo. Mut aika vähän kuitenkin.

Teatteriohjaaja: Okei. Silloin sysäsit ja näin pois päin. Ja nyt, kun sä kannat sitä vastuuta, ni miten sä kuvailisit ittees? Miltä se tuntuu?

Isä: Eeh, tulee han siit sellanen ylpeys sitten, kun sen saa tehtyy. Mut ohan se tuskallisen vaikeeta kuitenkin ajoittain. Sit on pinna kireellä ja tolleen. Mut sitten kun jotain saat tehtyy, ni kyl siit sit on ylpee.

Teatteriohjaaja: Niin just.

Isä: ...omasta toiminnasta kuitenkin.

Teatteriohjaaja: Jatketaan tästä. Mä haluisin ihan vaan nähdä tän näitten kahden isän kohtaamisen. Tää, joka ei. Jonka se vastuu pistää itkemään. Et on pakko pistää nyt isoja housuja jalkaan. Ja sitten taas toisaalta tän isän, joka kantaa sitä vastuuta. Niin katsotaan tätä kohtaamisena. Katsotaan!

Näyttelijät esittävät kohtaamisen. Huumoria on mukana. Yleisö taputtaa. Isä kertoo teatteriohjaajalle tykänneensä todella paljon kokemuksensa näyttelemisestä.

Vastuuttomasta vastuulliseksi vanhemmaksi tyylistä Aarnin tyyppitarinaa edustaa myös erään Isi tuli! ryhmäläisen kasvutarina. Tässä tarinassa ensi kertaa tullee isällä on taustanaan varhaisteini-ikästä alkanut päihteiden käyttö, mikä jatkui aina siihen asti, kun lapsi syntyi. Haastatteluhetkellä lapsi on yhdeksän kuukauden ikäinen. Isä perheineen on ensikodin asiakkaina.

Tanja: No sun päihteidenkäyttö, alkoks se nuorena tai minkä ikänen sä olit?

Isä: No se alko joskus seittämänneltä luokalta tai olihan sitä joskus viidennellä vähän dokannu, mut ei mitään hirveesti. Et vähän semmosta kokeiluu.

Tanja: Joo.

Isä: Ja sit seiskalla alko butaanin im ppaus. Ja sit joskus kaheksannella luokalla kannabiksen poltto.

Tanja: Joo.

Isä: Sit tuli noi. No bentsot tuli sit sen jälkeen joskus siin kaheksantoista vuoden kohalla. Ja perästä kaikki muuki.

Tanja: Joo.

Isä: Ja sit viimesin. No silloin kun avopuoliso tuli raskaaks, ni tuli sit viina ja amfetamiini siinä.

Kysyin isältä haastattelussa hänen omaa näkemystään ja kokemustaan siitä, miksi hän aloitti päihteidenkäytön. Tässä kohtaa palasin jälleen omaan vasta-alkaja sosiaalityön opiskelijan ennakkokäsitykseeni siitä, miten päihdeongelmaisilla on taustallaan hyvin usein traumaattinen tai muuten vaikea lapsuus.

Tanja: Okei. Joo. No sä oot tietysti puhunu noist päihteist tuolla kuntoutuksessa. Emmä ala niit sen enempää kaivelee. Mut onks sulla ittellään? Alkoks se vaan ihan kokeilun halusta tai semmosesta?

Isä: Joo.

Tanja: Et ei ollu sinänsä mitään syytä. Tai oliko?

Isä: No ei. Sitä ollaan just paljon pohdittu, et miks alat ylipäätään käyttää päihteitä ja aina siihen yhdistetään jotkut lapsuuden traumat.

Tanja: Niin niin.

Isä: Mullahan on niinku ollu helvetin hyvä lapsuus, et mä en vois parempaa toivoa.

Tanja: Joo.

Isä: Et ei oo mitään traumoja sieltä.

Isälle tieto avopuolison raskaudesta oli pelkoa ja ahdistusta herättävä kokemus, ja hänen päihteiden käyttönsä ei vähentynyt raskauden myötä, pikemminkin se päinvastoin kiihtyi. Isä ei kokenut olevansa valmis vastuuntuntoiseksi isäksi, vaan pakeni vastuun kantoa. Tästä hän kertoo hyvin avoimesti.

Tanja: Niin. Millasta oli tulla isäksi sitten? Tai, kun sä sait tietää, että.

Isä: Se oli aika. Tai kun mä sain tietää siitä, ni tosi järkyttyny fiilis.

Tanja: Joo.

Isä: Pelotti ja mietin, et mitä siit tulee, kun en mä pysty pitää edes itestäni huolta, ni miten pystyn semmoseen. Ja sit kun ties, et sit se päihteidenkäytön on loputtava. Niin sithän mä siin sil verukkeella vedinkin sen vuoden melkein. No sen koko raskauden. Vähän niin kuin senkin edestä, et joutuu lopettaa. Siin oli jännitystä, pelkoo ja huolta ihan koko raskauden ajan. Sillain, kun mulla oli niin kiire tuol radalla, et ei niit oikein. Ehkä mä sit sen takii vedin sit vähän enemmän ja rajummin. Vähän ajattelin kans, et kohta pitää lopettaa kuitenkin, ni vedetään nyt viimeiset. Ja sit kun oli just sitä helvetinmoista ahdistusta ja tommosta.

Tanja: Joo. Miten sun puoliso suhtautu siihen sitten? Tai käyttiks hänkin sitten?

Isä: Joo, käytti. Et hänellä oli vaan se subutex sillon. Mut eihän se oikeen tykänny, et mä käytin kaikkee mahollista. Ja sit kun ei ite voi käyttää. Vähän oon jälkeensä tajunnu, et kun mä oon tuonu kaikkee muutakii kotiin ja ollu siellä ihan sekasin, ni mä tein tosi vaikeeks sen raskauden ajan sille.

Tanja: Joo. Millä tavalla?

Isä: No just silleen, et mä olin siis ihan sekasin himassa ja välillä saatoin sanoa aamupäivästä, et mä käyn tos vieressä kaverilla. Et menee tunti.

Tanja: Ymm.

Isä: Mä tulin kahen päivän päästä sitte.

Tanja: Joo.

Isä: Eikä sitä sit oikeen itekkään muistanu, missä on oikeen ollu.

Isän mukaan avopuoliso, lapsen äiti valmistautui lapsen tuloon lukemalla muun muassa paljon vauvan syntymiseen ja hoitoon sekä kehitykseen liittyvää kirjallisuutta ja muuta lähdemateriaalia. Itse hän ei paneutunut tai valmistautunut vauvan tuloon ja siihen liittyvään arkeen.

Isä: Mä en ottanu mitään mistään selvää. Mä vaan ajattelin, et no me pärjätään, kun toinen osaa ja toinen tietää. Se iski sit vähän kasvoille, kun lapsi syntyi. Kostautu sekin sit.

Isä kertoo oman vastuunkannon ja vastuullisemman elämänotteen tapahtuneen lapsen syntymän yhteydessä. Tällöin lapsi sijoitettiin kiireellisesti. Haastatteluhetkellä isä kokee itsensä vastuulliseksi ja osallistuvaksi isäksi. Muutos entiseen minään on ollut suuri. Isä näkee muutoksensa pääsyynä ennen kaikkea isyytensä. Oma lapsi on suurin motivaattori kohti vastuullista isyyttä. Isä nimeää kuitenkin myös toisen olennaisen tekijän muutoksensa taustalle: oman hyvinvointinsa ja siihen kohdistuvan vastuunkannon. Isän mukaan huumoriippuvuudessa ollessaan omalla terveydellä ei ollut merkitystä. Ei myöskään sillä, miten oma päihderiippuvuus vaikutti omiin läheisiin.

Isä: Se, mistä kaikki lähti, muutos. Et ei oo kiinnostanu oma terveys millään tavalla sillai, että.

Tanja: Ymm. Ymm.

Isä: Tai ei se nyt ketään kiinnosta, jos käyttää huumeita.

Tanja: Ymm. Ymm.

Isä: Mutta nyt on tullu sit sekin, et halua itellekin paljon parempaa.

Tanja: Niin että lapsen kautta tajunnu sen...

Isä: Niin.

Tanja: ...että voi itsekin paremmin?

Isä: Et kun siinäki on ollu opettelemista, niinku mä aluks koko ajan sanoin, et ei mua, et jos mä taas lähtisin tonne radalle käyttämään, ni ei mua kiinnosta se, mitä mä itelle siinä teen vaan se just, mitä mä teen muille.

Pysähdyn hetkeksi tähän kohtaan isän kasvutarinaa. Haluan tuoda esille, että myös muut isän kanssa samassa ryhmässä olleet vertaisisät korostivat itsestään huolehtimisen tärkeyttä. Liitänkin lapsen kannalta vastuullisesti toimivaan isään myös miehen oman jakamisen ja voimavarojen ylläpitämisen näkökulman. Aarnin kokemuksellisuudessa on kyse myös oman itsensä hyvinvoinnin vastuunkannosta. Eräällä ryhmäkerralla, jota olin myös havainnoimassa käytiin tätä näkökulmaa koskeva keskustelu, joka ilmentää mielestäni hyvin isän oman hyvinvoinnin merkitystä päihderiippuvuudesta toipuessa ja vanhempana toimiessa. Olen nimennyt keskustelun *Ettei laiva uppoaisi* -mikrotarinaksi. Tarina kuvastaa hyvin sitä, miten päihderiippuvaisen elämänhallinta on kuin laiva, joka pysyy hallitusti paikallaan satamassa, jos siitä pitää tarpeeksi hyvin huolta, mutta joka myös lähtee helposti lipumaan pois päin satamasta tai jopa uppoaa äkillisesti paikalleen, jos huolenpito laiminlyödään.

Ohjaaja: Tää keskustelu jotenkin koko ajan kääntyy takas siihen, että pitää pitää huolta itsestään.

Isä (1): Niin.

Ohjaaja: Eli täs tuli niin kuin semmosia asioita esille, kun avoimuus, jäämäkkyys, joustaminen, sinnikkyys ja itsestä huolehtiminen. Ja se itsestään huolehtiminen, se näyttäis siltä tässä, kun kattelee ja kuuntelee, et se on se juttu, mihin aina tullaan takasin.

Isä (2): Sehän on näin.

Isä (1) : Ymm.

Isä (2): Ei ainakaan päihdeongelmaiselle (naurahdus) oo muut vaihtoehtoo.

Isä (3): Ei.

Isä (2): Jos me lähetään haahuileen johonkin muuhun aihepiiriin, niin me ollaan kohta mettässä.

Isä (1): Niin kyl se on osattava pitää huolta ittestään ennen kuin voi pitää huolta muista. Et jos ei itestään välitä, ei pysty välittämään muistakaan.

Isä (4): Ymm.

Isä (5): Se on se happinaamari. On hyvä kuva siitä.

Isä (4): On. Jotenkin siin vaiheessa, kun lopettaa sen itestään huolenpidon, niin siin käy ihan just niin, et ne kaikki seinät tai kaikki ne, mitä on saanu rakennettuu, ne alkaa sit romiseen sieltä. Et kun sä voi ite huonosti, ni jotenkin tuntuu, että kaikki muutkin asiat menee päin helvettiä. Ainakin itellä se on niin, et jos mä lopetan itteni hoitamisen, ni oikeesti se on ihan katastrofi.

Isä (3): Mut siin sentää hoitaa itteään.

Isä (4): Niin.

Isä (3): Pystyykö siihen? Mikä se mittari on? Emmä nyt ainakaan voi sanoo, et mä kauheen aaltoliikkeitä elän. Vaik yrittääkin hoitaa itteensä. Et kun täs sanotaan, että se itsehoitaminen, itsensä, ei se oo niin helppoo.

Isä (1): Ei.

Isä (4): Ei.

Isä (3): Hoida vaan itses. Se on siinä. Hoidat ittes vaan, niin kaikki tulee hyvin.

Isä (3): Ehkä siks tulee meidän puheissa aina vaan uudestaan esiin... (naurahdus)

Isä (4): Nään ne jotenkin ne seuraukset siinä, et jos jätetään se itsensä hoitaminen, niin se saattaa olla sillain niin suhteellisen dramaattinen verrattuna verrattuna sit sellaseen ihmiseen, millä ei oo päihdeongelmaa ja se ei hoida itseään, ei ehkä oo niin dramaattinen se seuraus. Emmä tiää.

Isä (1): Juu, mutta sama se, jos ajatellaan just päihdeongelmaa, et jos sä jätät hoitamatta, nin ei tuu sitä varoituskilpeä enää, et nyt hei on jäänyt vuokrat maksamatta tai muuta. Et jos me jätetään ittemme hoitamatta. Et jos laiva lähtee, niin se lähtee. Se lähtee se laiva melkein samasta. Uppoo jo satamaan.

Naurahduksia.

Isä (1): Nimenomaan! Sen takii se tulee se itsestään huolehtiminen nimenomaan aika päällimmäisenä sitten siihen.

Isä (4): Kyl mul esimerkiks viimeks tota aikasempi raittius, ni kyl ihan selkeesti lopetin itteni hoidon sillä tavalla, et mä en enää käyny syömässä. Oli niinku kuukaus, vähän reilu, sit se uppos se laiva ja uppos ihan huomaamatta.

Joku miehistä: Ymm.

Isä (4): Et jotenkin sillain ja on käyny aiemminkin. Mä tiään kyl ihan heti, että jos mä en hoida itteäni, mihin se johtaa. Se on ihan varmaan siellä. (laiva pohjassa).

Palaan takaisin aloittamaani isän vastuullisuuden kasvutarinaan. Muutos vastuulliseksi, läsnä olevaksi, turvalliseksi ja osallistuvaksi isäksi näyttäytyy isän kasvutarinassa paitsi oman hyvinvoinnin huolehtimisena, myös itsensä arvottamisena. Tarinan isä kokee nykyisessä elämässään vahvasti itse edustavansa Aarnia. Hän arvostaa itseään isänä. Taakse on jäänyt pelokas, ahdistunut ja itsestään epävarma isä. Tätä nykyä hän kokee olevansa identiteetiltään ja isyyden toimijuudeltaan Arvo, joka pitää itseään hyvänä isänä vastaten näin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin ihanteisiin ja odotuksiin hyvän isyyden toimijuudesta. Isän mukaan hän ei päihderiippuvaisena pitänyt mahdollisena voivansa

olla joku päivä tällainen vastuullinen ”normit ja ihanteet” täyttävä isä. Muutos vastuulliseksi ja sitoutuneeksi isäksi on isän mielestä tapahtunut varsin luonnollisesti, ikään kuin se olisi ollut valmiiksi kätkeytyneenä siemenenä hänen sisäisessä tarinassaan ja identiteetissä, joka alkoi itämään ja kasvamaan päihteistä irtautumisprosessin myötä.

Isä: Ja nyt on sit tullu se ittenikin arvostaminen.

Et kyllä sitä sit nopeesti oppi sen homman ja oon kyllä, itsevarmana voin sanoo, et oon kaikin puolin hyvä isä.

Tanja: Joo.

Isä: Mitä en ois ikinä uskonu voivani sanoo.

Tanja: Miten se ilmenee? Sun mielestä se hyvä isyys?

Isä: Se. Pidän huolta pojasta, terveydestä, hygieniasta, rutiineista, rytmeistä. Leikin sen kanssa. Lässytän sille. Sellastakaan puolta mä en ois ikinä ittestäni uskonu.

Tanja: Joo.

Isä: Tai mikään ei oo semmosta teennäistä, et näin täytyy lapselle tehdä ja tällainen täytyy olla. Ne vaan tulee ihan luonnostaan.

Tanja: On se huima tunne, kun se tavallaan tulee sieltä ihan...

Isä: On.

Tanja: ...ettei todellakaan tarvi, et okei nyt mun pitää olla tällainen, vaan se on luonnollista just sen lapsen kanssa...

Isä: On.

Tanja: ...toimiminen.

Isä: Et kun sitäkin mä ajattelin aluks, et sit pitää olla ”jonkunlainen”.

Tanja: Joo.

Isä: Ja ohan tässä pitäny muutos tehdä, mutta se on vaan parempaan päin. Ja on tullu sit sekin, et haluu itellekin paljon parempaa.

Osa ryhmän isistä edustivat isää, jotka olivat sitoutuneet isyyteensä ”tavanomaista” enemmän. He huolehtivat pääaisassa yksin lapsestaan, sillä lasten äidit olivat retkahtaneet tai palanneet takaisin päihdemaailmaan tai he olivat kuntoutumassa retkahduksestaan, mutta heidän yhteydenpitoaan ja tapaamisoikeuttaan omaan lapseen oli kuntoutuksen aikana viranomaisien toimesta rajattu ja rajoitettu. Näitä isiä oli molemmissa seuraamissani Isi tuli! ryhmissä. Nimesin tämän isähahmon Einariksi. Miehen etunimenä Einari viittaa Wikipediaan mukaan muinaisskandinaaviseen ”yksin taistelevaan mieshahmoon”. Einarin hahmoon ja toimijuuteen liittyy isyyden kokemuksia ymmällään olost, väsymisestä, epätoivosta, turhautumisesta ja yksinäisyydestä. Toisaalta Einari kokee pystyvyyden

tunnetta isänä ja arvottaa itseään positiivisesti. Pääosin lapsestaan arjessa yksin vastuussa oleminen on myös päihteistä irtautumisen muutosprosessissa isälle voimaannuttava (siisunnuttava) elämäntilanteeseen ja omaan toimijuuteen liittyvä kokemus. Isyyden merkityksellisyys saa vieläkin moninaisempia sävyjä. Seuraavassa esittelen kaksi episodimaista minitarinaa Einarin isyyden kokemuksesta. Ensimmäinen esiteltävä tarina ”*Käytännössä yksinhuoltaja*” liittyy ryhmätapaamiseen, jossa isä on kertonut isäryhmässä varsinaisen ohjaajan sijaisena toimivalle ohjaajalle itsestään ja elämäntilanteestaan. Hän asuu yksin lapsensa kanssa kuntouttavassa perheysikössä. Isän kokemukseronta yllättää sijaistavan ohjaajan, mikä näkyy hänen reagoinnissaan. Muut paikalla olleet isät arvottavat isän vastuunkantajan roolin hyvin korkealle, sillä isällä on taustanaan rikkonainen ja traumaattinenkin lapsuus, hyvin vakava päihderiippuvuushistoria sekä tähän historiaan sisältyvät rikolliset teot.

Sijaistava ohjaaja: Siis ymmärinks mä oikein, et lapsi asuu samassa paikassa sun kanssa?

Isä (1): Joo joo! Siis mä oon asunu pojan kans melkein puol vuotta. Ei nyt ehkä ihan. Kolme neljä kuukautta mä oon ollu kahestaan pojan kanssa. Ja jatkan pojan kans kahestaan. Et vaimol on tää. Se on viel mun vaimo (naurahdus) toistaseks. Mä haen avioeroa kyllä, mut siis hänellä on valvotut tapaamiset ja ei se oo toistaseks tullu ees niihin tapaamisiin. Et se on toistaseks pv-höyrys pyöriny. Niin niin, hyvä kun pysyykin poissa. Mut oon pojan kans kahestaan ja tuun jatkaan. Ja sisäistänyt nyt just sitä, että mä toimin yksinhuoltajana ja näin. Et meil on yhteishuoltajuus, mut käytännössä mä oon yksinhuoltaja.

Sijaistava ohjaaja: Noista päätöksistä, niin käräjäoikeudessa 85 prosenttia menee naisen/vaimon/äidin hyväksi. Et onneks olkoon! On todella kova suoritus!

Isä (1): Joo.

Isä (2): Joo ja se on helvetin hienoo kuulla, et sä oot niinkun yksin ottanu vastuun. Mä en oo ikinä kuullu, et joku mies ois ottanu.

Isä (3): Just näin.

Viikkoja myöhemmin toisella ryhmäkerralla saman isän tarina saa jatkoa isän kertoessa uusimmat kuulumisensa ryhmäläisille. Isä on hyvin kiitollinen saamastaan lastensuojellulisesta tuesta, jota hän on itse myös halunnut. Tämä osoittaa myös isän vastuunkantoa omasta vanhemmuudestaan. Keskiössä on ennen kaikkea lapsi ja hänen hyvinvointinsa. Vastuunkanto ilmenee myös siinä, miten isä haluaa pitää sovinnollisen vuorovaikutuksellisen suhteen myös lapsen äitiin, tulevaan ex-vaimoonsa. Olen nimennyt tämän minitarinan *Valoa kohti* -tarinaksi, mikä tarinana sinänsä edustaa myös toista isyyden kokemukseronnan Onnen ja Valon tyyppitarinaa.

Isä (1): Eilen oli lastensuojelupalaveri ja siellä nyt sitten ainakin selvis se. Varmistu, että saan jatkaa pojan kanssa. Ja että tiettyi reunaehtoi tuli just siihen, et seuloi käyn antamassa sitten. Ja nyt on sitten marraskuun viideteentoista päivään toi kuntoutuspaikka ja sit se jatkuu silleen, et me muutetaan himaan tai mihin himaan nyt sitten muutetaankaan. Niin jatkuu silleen, et käydään kerran viikossa avojaksolla ja sen lisäksi vielä jotain antabushässäkkää ja seulaa sitten. Mut ite oli taas silleen aika positiivinen kuitenkin, et tulee sitä tukee siihen. Kuitenki sitten ja itte sitä pyysin. Mun mielestä ois saanu olla vähän tiukempiki avojakso, mut se on tollasenaan ihan hyvä. Nyt sitten vähän jännän äärellä: mul on just ex-vaimolla lastensuojelupalaveri just nyt. Tällä hetkellä...

Ohjaaja: Okei.

Isä: ...ni sit vähän, et miten se tohon kaikkeen suhtautuu. Et sille nyt sit sanotaan siel just, et pakkaa kamansa ja lähtee jonneki sieltä kämpästä ja. Et kun se ei oo toteutunut se hänen oleminen siellä (kuntoutusyksikössä).

Ohjaaja: Ni ni.

Isä: Menee sit muualle ja se on sit mun ja pojan jatkossa. Toivon syvästi, että menis asiat näitsti ja pystyis just jollain tavalla keskusteleen jatkossa. Et pysyy sellanen, sellanen kommunikointiväylä auki. Ettei se mee pelkäks tappeluks. Niin se ois hyvä. Hyvä homma. Mut ihan hyvillä fiiliksillä. Ryhmäs käytiin jo aamulla. Na-ryhmässä. Se oli ihan kiva. Ihan hyvä fiilis. Kyl asiat alkaa taas järjestyy pikku hiljaa ja muistaa vaan sen, et hoitaa ton oman tonttinsa eikä ees yritä hoitaa puolison asioita. Kun niihin ei voi vaikuttaa. Niin niin, on tukena sit sen, minkä pystyy ja jaksaa ite.

Oiva:

Oiva suomalaisena miehen etunimenä kuvastaa ihanteita ja odotuksia, joita on aikoinaan kohdistettu lapselle. Oiva viittaa hyvään, kelpoon, mainioon ja oivalliseen. Itse sijoitan Oivan nimenä tyyppitarinan osaan, jossa isyys piirtyy nykypäivän kulttuuriseen isyyden ideaaliin ja malliin hoivaavasta ja tunteita osoittavasta isästä (Terävä ja Eerola 2020, 182). Oiva kiinnittyy myös Huttusen (2001, 62-64) tekemään määrittelyyn sosiaalisesta ja psykologisesta isyydestä eli isästä, joka on emotionaalisesti ja vuorovaikutuksellisesti yhteydessä lapseensa. Isän ja lapsen välillä vallitsee siis kiintymyssuhde, mikä ilmenee isän rakkauden tunteina ja arjen tekoina, kuten hoivaamiseen ja huolenpitoon liittyvinä toiminna. Oivassa esiintyvä isyyden toimijahahmo Arvo näyttäytyy miesten kokemuskerronnassa isänä, joka pystyy myös refleктоimaan ja käsittelemään kaikkia omaan vanhemmuuteen liittyviä tunteitaan ja toimintamallejaan sekä kokemuksiaan isyydestään, myös negatiivisia tai haasteellisia sellaisia. Siihen liittyy myös tietynlainen isänä olon armollisuus ja anteeksianto, tietoisuus siitä, että on toipumisprosessissaan ja sisäisen tarinan jäsentämisessään vielä keskeneräinen.

Oiva ei ollut löydettävissä kokemuskerronnasta yhtä näkyvästi kuin muut tyypitarinan edustamat nimet. Isät heijastivat kyllä sitä puheissaan ja sanavalinnoissaan, mikä ilmeni erityisesti ensi kertaa isiksi tulleiden kokemuksina oman vauvan tai taaperoikäisen lapsen hoivaamisesta ja siihen liittyvistä rutiineista. Alla olevassa episodipätkässä ensikodissa vauvansa kanssa asuva isä kertoo omasta vauva-arjestaan kuvaamalla tyypillistä päivää ensikodissa. Taustalla on ohjaajien antama tehtävä, jossa ryhmäläisten tuli pohtia omaa arkeaan lapsen kanssa ja siihen liittyvää jaksamistaan. Tarinan isä on ensikodissa niin sanotussa Pidä Kiinni³⁹ -hoito-ohjelmassa yksin vauvan kanssa, sillä lapsen äiti on retkahtanut ja tämän johdosta poistunut ainakin toistaiseksi ensikodin arjesta. Episodimainen minitarina *Ensikodin arkea* edustaa myös vastuullista ja sitoutunutta isyyttä eli tyypitarinan Aarnia.

Ohjaaja Mitäs sulla on?

Isä: (henkäisee) No mä oon kellonaikoja laittanu tähän. Kuus viiva seittemän (6-7) pojan syöttäminen ja aamutoimet. Kaheksankolkkyt (8.30) aamuryhmä. Yheksältä (9) aamulenkki. Kymmeneltä poitsu nukkumaan ja sitten on ruuanlaitto sillon kun on ruuanlaittovuoro. Ei siis joka päivä tietenkään. vauva-arki: lapsen kehitys: vastuunkantaja: rutiinit: arki

Ohjaaja: Ymm.

Isä: Ykstoistkolkkyt (11.30) on sit tietty ruoka-aika. Sitten kakstoistkolkkyt (12.30) on ryhmä ja neljätoista viiva viistoista (14-15) on siivoamista ja pojan päiväunet. Sitten kello kaheksantoista (18) leikkiryhmä. Kahensantoistakolkkytä viivä yheksäntöistä (18.30-19.00) pojan iltapesu. Yheksäntöistä viiva kaksykkyt (19-20) nukkumaan. Sit mulla on kaksykkyt viiva kaksykyneljä (20-24.00) omaa aikaa tos telkkarin katselua ja muuta rentoutumista ja tietokoneen räpläystä. Aika usein oon tietokoneella sillon kun omaa aikaa on. Sitten perjantaista öö perjantai-aamusta lauantai-iltaan on sitten perheen keskinäistä aikaa. Toi emäntä pääsee käymään silloin.

Oiva hoivan ja huolenpidon kautta tulee esille myös seuraavasta episodiotteesta, jossa ryhmässä läsnä olevat isät keskustelevat kuulumiskierroksella vauvoista ja ensimmäisten hampaiden tulosta. Vauvan ensihampaat -minitarinaan sisältyy kiintymystä ilmentävä tunnekerronta, mikä näkyi kentällä esimerkiksi isien hymyissä ja naurahduksissa heidän vaihtaessa kokemuksiaan ensihampaiden tulosta. (Ylipäänsä ryhmätoiminnassa isien kiintymys ja rakkaudellinen suhde lapsiinsa ilmeni tunteiden ja eleiden kautta, kuten naurahduksina, ikävän tai liikutuksen kyyneleinä tai ylpeydestä loistavina katseina.) Lisäksi isä (1): n loppulausahdus *siinä se tärkein* kuvastaa isän ja vauvan välille muodostunutta

---

³⁹ Pidä kiinni on Ensi- ja turvakotien liiton valtakunnallinen hoitojärjestelmä, joka on tarkoitettu päihdeongelmallisille raskaana olevilla naisilla ja vauvaperheille. Hoitoon voivat osallistua myös isät. (Andersson, Hyytinen ja Kuorelahti 2013, 11.)

kiintymystä: oman lapsen kehityksellinen virstanpylväs on isän elämässä viikon aikana tapahtunut tärkein asia.

Isä (1): Jaaha, joo. No ymm ei mul mitään sen kummallisempaa kerrottavaa oo, että tos tota neuvolassa kävin. Paino on nyt lähteny pojalla nouseen ihan hyvin ja sitten. Ai niin joo tänä aamuna tossa aamuryhmässä niin mä katoinkin, että mitä sillä oikeen on suussa, ni sil oli ruvennu hampaita tuleen. (lapsen kehitys: vauva, ensimmäiset hampaat)

Isä (2): Okei.

Isä (1): Tai hammas! Yksi hammas näkyy selvästi siinä.

Isä (3): Minkä ikänen?

Isä (2): Öö, viis kuukautta ja kymmenen päivää.

Isä (3): Aika aikanen, vai?

Isä (2) Ne vaihtelee tosi paljon.

Isä (1) Yks hammas. Toinen hammas on ihan just tulossa. Aikasessa on! (Naurahtaa)

Isä (3): On! (Naurahtaa) Aikasessa on hampaat joo.

Isä (1): Se on kauheeta se kuolaaminen, et kymmenen viistoista minuuttii niin ne kuolakaulurit aina vaihtuu. (naurahdus)

Isä (3): Joo on. Sillon, ku se pahin aika on. Kyllähän se...

Isä (1): Voi herättää tietynlaista levottomuutta sitten.

Isä (3): Kyllä se on kans yks haittapuoli, mitä siitä tulee.

Isä (1): Joo. Kyllä. Tota siinä se tärkein viikon kuulumisista.

Isien kiintymys ja rakkaus omaan lapseen näyttäytyi kokemuskerronnassa myös symbolisesti. Seuraava lyhyt episodimainen minitarina kuvastaa mielestäni kauniisti isien ajatuksia siitä, miten he haluavat antaa lapselleen jotain pysyvää, muiston tapaista itsestään, mikä samalla symboloi heidän rakkauttaan ja onnen tunnettaan lasta kohtaan. Olen nimenmynyt tämän kolmen isän välisen keskustelun *Isiltä sinulle* -tarinaksi.

Isä (1): Mun tyttö kävelee jo!

Isä (2): Ymm. Nonni!

Isä (1): Ens viikol täyttää vuoden. isyyden ilo ja riemu

Isä (2) naurahtaa: Onks lahja jo hankittu?

Isä (1): Ei oo hankittu vielä.

Isä (2): Mitäs isukki meinaa ostaa?

Isä (1): Saa nähä.

Isä (2): Onks mitään suunnitelmia? Tarviiko lapsi jotain erityistä, jos ostat sen vai ostatko ihan vaan lahjan?

Isä (1) Ehkä joku koru. Tämmönen, mikä säilyis.

Isä (2): Mä oon miettinyt ihan samaa ekalle synttärille. Tammikuus, kun poika täyttää vuoden, et joku tommonen. rakkaus omaan lapseen

Isä (3): Mä ostin kans korun yksivuotis (1 v) -lahjaks, mut et se säilyy sitten.

Isä (1): Ymm.

Isä (3): Tuskin se mahtuu enää vanhempana, mut on se vanhempana tommonen muisto.

Isä (2): Niin joo ja voihan siihen vaihtaa ketjun, jos ostaa kaulaketjun.

Isi tuli! ryhmätoiminnan kokemuskerronta ja siihen liittyvien tyyppitarinoiden analyysi on luonteva päättää seuraavaan isän kokemukselliseen puheenvuoroon, mikä ilmentää paitsi isän roolia rakkauden antajana, myös koko kokemuskerrontaa kuvaavaa muutosmatkaa päihdekeskeisestä elämästä isyyden merkityksellistämäksi päihteistä irtautumisen elämäksi. Isyyden kokemuksessa tärkeintä on rakkaus omaa lastaan kohtaan, mutta myös itseään kohtaan isänä ja ihmisenä. Olla armollinen ja arvostava itselleen ja hyväksyä tietynlainen keskeneräisyys ja erehtyväisyys paitsi isänä, myös elämässä yleensä.

Isä: Tällä hetkellä sit mä koen olevani hyvä isä ja rakastava ja välittävä. Välillä on pinna liian kireellä, mut sekin on opettelua. Et tää on yhtä isoo opettelua ollu kolme vuotta ja varmaan tulee olee sinne asti, kun on kaheksantoista. Et sit vaan opetellaan ja opetellaan sitä mukaa. Mun mielestä siit on hyvä lähtee kuitenkin, et rakastaa ja välittää lastaan. Sille pohjalle on ihan hedelmällistä maata. Alkaa duunaan noita juttui. Et sit, jos huomaa, et on jotain kupruu just noin, et on esimerkiksi pinna kireellä ja tulee muristuu liikaa, ni sit just et jotenki ite hiffais ne. Tai jos joku toinen sattuu sanomaan, niin tajuu tarttuu niihin ja yrittää kehittyä. Kehittyy sit isänäki vähän paremmaks aina. Semmoinen on minun kokemukseni.

6 POHDINTA

Tutkielmani lähtökohtana ja tavoitteena oli selvittää päihderiippuvuudesta toipuvien miesten isyyden kokemuksia ammatillisesti ohjatussa Isi tuli! vertaisryhmätoiminnassa. Toteutin tutkimukseni etnografisin menetelmin havainnoimalla kahtena erillisenä vuonna (2014 ja 2015) ”kentällä” Isi tuli! ryhmäkokoontumisia. Lisäksi haastattelin henkilökohtaisesti muutamaa ryhmätoimintaan osallistunutta isää. Ryhmäkokoontumiset ja henkilökohtaiset haastattelut taltioitiin myös digitaalisesti. Käytössäni oli ainutlaatuinen ja määrällisesti erittäin runsas aineisto, jota päätin lähestyä narratiivisesti kokemuskerronnan käsitteen kautta. Tämän myötä varsinaiseksi tutkimusongelmaksi muodostui seuraava kysymys: millaisia isyyden tarinoita Isi tuli! ryhmän isät rakentavat kokemuskerrontansa kautta. Tavoitteenani oli kokemuskerronnan kautta ilmentää ryhmässä olevien isyyden ääntä. Tätä helpotti mielestäni ryhmäkertojen taltiointi, sillä pystyin ryhmäkertoja kuuntelemalla palauttamaan mieleeni tilanteita ja tunnelmia, joita eri ryhmäkerroilla ilmeni. Kuuntelun myötä pystyin mielestäni lähestymään aineistoani suhteellisen hyvin monen vuoden aineiston keruun jälkeenkin. Itse asiassa toisinaan kuunnellessani ja litteroidessani aineistoa tuntui kuin olisin elänyt samaa ryhmäkertaa uudelleen, niin elävästi jotkin tilanteet ja muistot palautuivat mieleeni.

Litterointi itsessään aiheutti minulle työmäärän, joka ylitti varmasti useaan kertaan pro gradu tutkielmaan liittyvät aineistoon ja aineiston käsittelyyn kohdistuvat tieteelliset reunaehdot. Minulla oli kuitenkin käsissäni mielestäni niin ainutlaatuinen aineisto, että päätin tietoisesti olla rajaamatta aineistoani esimerkiksi vain toisen ryhmän kokemuskerronnan litterointiin, analyysiin ja tulkintaan, vaikka tämän rajaamisen kanssa useamman kerran eräänlaista henkistä ja ajankäytöllistä taistelua kävinkin. Koen, että litteroiminen paljasti tekijänsä, sillä analyysiä kirjoittaessani saatoin muistaa ja löytää (ctrl + F näppäinyhdistelmää hyödyntäen) yllättävän helposti jonkun kokemuskerrontakohdan (keskustelun pätkän, tai jopa yksittäisen lauseen ja sanan), jonka halusin liittää osaksi kirjoittamaani, huolimatta siitä, että litteroitua tekstiä oli satoja (n = noin 500) sivuja.

Kokonaisuudessaan lähestyin kentällä oloani ja kentältä keräämääni aineistoa sekä siitä ilmenevää kokemuskerrontaa uteliaan avoimesti, ja niin että pyrin irrottautumaan mahdollisista tiedostamattomistakin hypoteeseista (ks. esim. Vilkkonen 1997, 185-186). Käytännössä työskentelin jonkin verran itseni kanssa jäsentäen mielikuviani, näkemyksiäni ja kokemuksiani päihderiippuvaisista ihmisistä. Kävin läpi myös omaa isäsuhdettani sekä

omia kipeitäkin kokemuksia vanhemmuudesta. Annoin tunteiden olla läsnä ja ajatusteni virrata.

Kentällä ollessani kohtasin Isi tuli! ryhmäläiset välittävästi, empaattisesti ja ennen kaikkea läsnä olevana. Empaattisuus ja tietynlainen kohtaamisen herkkyyks (kyky aistia ja tuntea) on yksi keskeisimmistä persoonallisuuteni piirteistä, ja sallin tämän tulla esille myös kenttätöissä, sillä pidän sitä yhtenä vahvuuksistani, myös sosiaalityöntekijänä toimiesani. Koin olevani jonkinlaisessa etuoikeutetussa asemassa havainnoidessani miesten vertaisuuteen pohjautuvaa isyyden kokemuksenttää. Sain nähdä ja kokea aitoa välitöntä vuorovaikutuksellisuutta ja monenlaisia tunnetiloja. Tunsin todella aistivani ryhmäkertojen ilmapiirin ja miesten välisen kokemuksellisen vertaisuuden⁴⁰. Eräs ryhmätoimintaan osallistunut isä antoi minulle erään ryhmäkerran loppuvaiheessa palautetta:

Isä Tanjalle: Mä huomaan, kun sä aina kuuntelelet tosi tarkkaan, et jaa mitäs on tulossa, et niinku näin. Sä yrität oikeen imee... Se on jännä juttu. No sul on lapsia. Sä tiedät. Meinasin sanoa, että sä tiedät niin kuin me muut. Mut ei se on jotain muuta.

Refleктоiva kokemusten tutkimiseen liittyvä esiymmärrystyöskentelyni tuki minua kentällä ollessani, sillä vaikka samaistuin vanhempana moniinkin isien kokemuskerronnassa ilmenneisiin tilanteisiin, tapahtumiin tai tunnetiloihin, kuten vaikkapa isien kertoessa lastensa vauva-ajan koliikkikokemuksista, pystyin silti mielestäni säilyttämään tutkimuksen tekoon tarvittavan tutkijan roolini ja siihen liittyvän omasta subjektistani etäännyttävän lähestymistavan. Tässä apuna oli etnografinen lähestymistapa, josta tietoisena menin jokaiselle ryhmäkerralle aidosti ”takki auki” ihmettelemään ja aistimaan minulle sinänsä vierasta tutkimuskenttää – ja ilmiötä. Toisin sanoen joka kerta Lyömättömän Linjan ulko-ovesta sisään astuessani esitin mielessäni kysymyksen: mitähän täällä *tänään* tapahtuu? Usein ryhmäkerralta palatessani oloni oli paitsi kiitollinen, myös hyvin hämmentynyt. Yhdellä puolitoistatuntisen pituisella ryhmäkerralla ehti tapahtua kerronnallisesti niin paljon.

Hämmentävää oli myös kohdata eli käsitellä, jäsennellä ja pelkistää litteroitu tekstimäärä, kenttäpäiväkirjan muistiinpanot ja muut kirjalliset dokumentit. Yhdistin tähän teoreettisen viitekehyksen kartoittamisen ja rajaamisen, mikä omalta osalta toki helpotti urakkaa.

---

⁴⁰ Koin, että molemmissa seuraamissani ryhmissä oli avoin, salliva, tasa-arvoinen ja toisia kunnioittava luottamuksellinen ilmapiiri: jokainen sai olla luontevasti sellainen kuin oli, oma itsensä. Lisäksi ryhmissä oli mielestäni hyvin tilaa omien isyyden kokemusten sanoittamiseen, tunnistamiseen ja työstämiseen. Eri-tyisesti tämä korostui Tarinateatterin vieraillessa ryhmäkerroilla. Tässä mielessä pidin Isi tuli! ryhmien toteutuneen onnistuneesti. (Peitsalo 2008, 21-22.)

Viitekehitykseni näytti jonkinlaista suuntaa, mihin kohdistin analyyttisen katseeni. Teoreettisen viitekehityksen rakentamisessa suurimmaksi haasteeksi koin isyyden ilmiön haltuun ottamisen. Jälkikäteen luin jostakin isätutkimusta käsittelevästä kirjasta tämän olevan varsin tavanomainen haaste isyystutkijoiden keskuudessa. Tämä havainto sinänsä helpotti omaa oloani ja antoi varmuutta sille, että olin ainakin jossain määrin ”oikealla tiellä” isyyden ilmiön haltuun ottamisessa tutkimuksessani. Ja kuten myös muissa tutkimukseni vaiheissa ilmiöön liittyvien ulottuvuuksien tietoinen rajaaminen oli suureksi hyödyksi, etenkin kun varsinainen tutkimusongelmani tarkentui vasta kenttätöskentelyn jälkeen alustavassa analyysivaiheessa, kuten etnografisessa tutkimuksessa on tapana. Oman tutkimukseni kannalta tärkeimmät teoreettisen tarkastelun rajaukset liittyivät siihen, että jätin tietoisesti isätutkimukseen liitettävän sukupuolinäkökulman pois. Toki tutustuin jonkin verran tähänkin liittyvään kirjallisuuteen ja lähestymistapaan ja tiedostin tutkimuskohteeni työskentelytavan olevan mieserityistä työskentelyä edustavaa. Kuten tutkielmani alussa jo totesin, minulle isät edustivat ennen kaikkea päihderiippuvuudesta toipuvia henkilöitä, vanhempia.

Rajauksesta huolimatta mieserityisyys tuli luonnollisesti kuitenkin tutkimuksessani esille. Käytännössä ohjasin myös itse omalla käytökselläni kohti tätä teemaa, sillä kysyin henkilökohtaisissa haastatteluissa miehiltä, miten he kokivat Isi tuli! ryhmän toiminnan. Kaikki haastateltavat miehet nostivat esille mieserityisen työotteen merkityksellisyyden tärkeyden. Yleisesti miesten kokemukset mieserityisestä työskentelystä olivat hyvin verrattavissa muihin isäryhmätoimintaan liittyviin miesten positiivisiin kokemuksiin (vrt. Peitsalo 2008, 21-22, 30-33.)

Eräs haastateltava isä toi mielestäni osuvasti esiin ryhmän merkityksellisyyden itselleen kysyessäni häneltä millainen olotila hänellä oli Isi tuli! ryhmäkerran jälkeen. Isälle kokemusten vaihto ja isyyden vertaisuus mieserityisessä ryhmässä oli hänelle antoisaa.

Tanja: Millanen fiilis sulle tuli sen ryhmäkerran jälkeen? Tuliks sulle sellanen iloinen fiilis tai semmonen, et jes! nyt sai taas voimia tai?

Isä: No, joo. Mä kans kuvittelin sen ryhmän sellakseks, et jos on paska fiilis, kun on tulossa, et se voi olla päinvastainen se olo, kun sieltä lähtee. Mut ei mulla ollu mitenkään erityisen huono olo. Mut just se, et pääsee äijäporukkaan jutteleen ja ihan vaan oleskelemaan. Se auttaa. Sit kun on jossain jotain huolii, niin välil aattelee, et oonks mä ihan yksin, kunnes huomaa, et niitä on monilla. Ja sit kun tehtiin semmonen taulukko, missä käytiin kaikkia tunteita läpi. Niin sekin on aika kova juttu, et puhuu tunteista miesten kesken.

Tanja: Ymm.

Isä: Et ei oo semmosta ollu ikinä.

Tanja: Joo.

Isä: Ja sit, et ihmiset on sen verran aikuisii, et niist pystyy jutella. Tehtiin semmosta taulukkoo, et mitä tunteit on ollu sillon, kun kuuli et on raskaana ja sit raskauden aikana ja sitten lapsen syntymä ja sitten siit syntymästä siihen päivään.

Tanja: Joo.

Isä: Tosi paljon samoja juttuja.

Isä myös piti ryhmätoiminnasta, sillä se keskittyi nimenomaan isyyteen, ei vanhemmuuteen. Lisäksi hän koki yleisellä tasolla naisten ja miesten vanhemmuuden olevan erilaista, mikä puolsi hänen mielestään toisistaan erillisiä sukupuoleen sidottuja isi- ja äitiryhmiä.

Tanja: Joo. Mites tota, jos sä vertaat tota ryhmää muihin ryhmiin, mitä teilläkin varmaan päihdekuntoutuksessa on, ni miten se eroaa? No tietysti, et on miehiä.

Isä: Niin, et siel on se isyys. Et missään, missä mä oon käyny, ei oo ollu isyys aiheena kertaakaan. Et vanhemmuus, mut kun se sit käsittää molemmat. Sit just kun on niit naisii, ni ohan se nyt ihan eri asia...

Tanja: Ymm.

Isä: ...puhua miehelle, isälle isyydestä ku naisille, äideille.

Tanja: Ymm.

Isä: Ku se on eri juttu, molemmat.

Tanja: Millä tavalla se on sun mielestä erilaista?

Isä: Emmä tiä, emmä oikeen osaa siihen nyt vastata.

Tanja: Joo.

Myös ryhmäkerroilla sivuttiin toisinaan aihetta, kuten tästä otteesta ilmenee. Miehet keskustelivat yhteisestä kuntoutuspaikastaan.

Isä (1): Joo. Nyt mä oon niinku ainoo mies siellä. ainoana miehenä naisten keskellä

Isä (2): Ymm. Mä olin pitkään ainoo mies siellä.

Isä (1): Nyt tulee kato henkilökuntaa naisii kauhee lauma.

Ohjaaja: Niin just.

Isä (2): Siel välil oikeen kaipas sitä äijien juttuseuraa, kun ei ollu muuta kuin...

Isä (1): Joo ja ne ohjaajatkin...

Isä (2): Niin ja se on sit taas erilaista jutteluun kuin mitä asiakkaiden kanssa.

Isä (1): On.

Kysyin myös haastateltavilta miehiltä, miten he kokivat minun läsnäoloni ryhmäkerroilla naissukupuolen edustajana. Jokainen heistä suhtautui sukupuoleeni neutraalisti tai ainakin ilmaisi näin haastattelutilanteessa. Yksi isistä olisi toivonut minulta aktiivisempaakin osanottoa ryhmäkeskusteluissa.

Isä: Ei sil (sukupuolella) ollu mitään väliä, ainakaan mulle.

Tanja: Joo.

Isä: Tuntu vaan jotenki silleen, et periaattees oisit voinu osallistua enemmänki näihin keskusteluihin. Ois ollu kiva tietää muittenki mielipiteitä.

Tanja: Niinkö mun?

Isä: Niin, sunkin mielipiteitä.

Tanja: Niin.

Isä: Ei mua yhtään haitannut se.

Käytin todella paljon aikaa sen ihmettelyyn, miten pystyisin nostamaan analyysin kautta suuresta aineistosta sitä ilmentäviä tieteellisiä tuloksia. Monien erinäisten tarinallisten analyysitapakokeilujen jälkeen totesin narratiivisen tarinoiden tyypittelyn olevan tutkimukseni kannalta paras ratkaisu, vaikka tiedostinkin tyypittelyn menetelmällisenä heikkoutena olevan sen, että se eräällä tavalla peittäisi sen yksilöllisen moninaisuuden kokemuskerronnan, mitä Isi tuli! ryhmäläiset ilmensivät (vrt. Hänninen 2000, 33). Itselleni tämä analyysitavan rajaus (tyypittely) oli kuitenkin välttämätön, sillä muuten en mitä luultavimmin olisi pystynyt viemään tutkielmani analyysiä loppuun itseäni tyydyttävällä tavalla, toisin sanoen tavalla, joka ilmentäisi riittävän hyvin isien kokemuskerrontaa, heidän ääntänsä.

Narratiivinen tyypittely oli itselleni vieras lähestymistapa ja koin aluksi hieman epävarmuutta sen onnistumisesta. Yritin antaa ”aineistoni puhua minulle”, kuten useassa eri opiskeluaikojeni tutkimusseminaareissa on ollut tapana korostaa. Analysoidessani koin vuoron perään onnistumisen tunteita ja turhautumisen tunteita. Tyypittelyn tuloksena muodostin neljä erillistä tarinatyyppeä Isi tuli! ryhmien kokemuskerronnasta. Nämä olivat Onni, Toivo ja Valo, Pyry sekä Aarni ja Oiva tarinatyypit, joiden keskeisimmän sisällön olen tiivistänyt taulukkoon 1 (s. 76-77). Analyysin valmistuessa olin tyytyväinen tekemiini teoreettisiin viitekehysvalintoihini, sillä näin niiden heijastavan ilmentämiäni tyypitarinoita. Yleisellä tasolla tyypitarinat kiinnittyivät sekä isyyden eri ulottuvuuksiin että isyyden kokemuksellisuuden ja elämänmuutoksen kontekstiin. Tyypitarinoista oli

löydettävissä myös selkeä kytkös isyyden kulttuurisiin mallitarinoin osallistuvan, vastuullisen ja sitoutuneen isän ihanteina ja arvoina. Toki jotkin teoreettiset näkökohdat jäivät kokonaan näkyvästi kiinnittymättä. Tällainen on esimerkiksi isyyden ulottuvuuden pohdinta yhteiskunnallisen perhepoliittisen tarkastelun kautta, mikä sinänsä on ymmärrettävää, sillä päihderiippuvuudesta toipuvat ja päihderiippuvaiset vanhemmat yleisesti ovat varsin näkymättömiä laajemmassa yhteiskunnallisessa informaatio-ohjauksessa tai perhepolitiikassa. Tästä huolimatta aineistosta oli nähtävissä vihjeitä siitä, että Isi tuli! ryhmäläiset olivat hyvin tietoisia erilaisista perhepoliittisista eduista ja toimintamalleista. Perhepoliittisesti heillä oli myös tärkeä asema koti-isinä edustaa jaetun vanhemmuuden perhepoliittisia tavoitteita. Koti-isyyys ja läsnäolo isänä näyttäytyi heidän kokemuskerronnassaan etuoikeutena. He *saivat* olla isiä lapsilleen (vrt. Terävä ja Eerola 2020, 185).

Yleisesti isien tyyppitarinoiden tasolla katson isien kokemuskerronnan ja siihen sisältyvien tarinoiden ja niihin liittyvien juonien (mini- ja mikrotarinat) sisältäneen isyyteen liittyvää vahvaa tunnekerrontaa ja merkityksellisyyttä. Isyys koettiin, elettiin ja ilmaistiin vahvasti. Isyyttä myös arvostettiin vahvasti. Tulkitsen, että tyyppitarinat ja niiden sisältämät pienemmät tarinat jakaantuivat kolmeen erilliseen ja toisistaan erottuvaan tunne- ja kokemuskategoriaan: kipeisiin tunteisiin ja kokemuksiin, ristiriitaisiin tunteisiin ja kokemuksiin sekä rakkauden ja riemun tunteisiin. Tekemälläni jaottelulla on mielestäni yhteys Johanna Terävän ja Petteri Eerolan (2020, 184) toteuttamaan tutkimukseen vankilassa olevien miesten isyydelleen antamista tunteista ja merkityksistä. Tutkimuksessaan he tulkitsivat isien kerronnan jakautuvat kahteen eri ulottuvuuteen eli voimaannuttaviin (rakkaus, toiveikkuus, ilo ja ylpeys) ja voimaa vieviin (pettymys, syyllisyys, katumus, pelko, viha ja huoli) tunteisiin.

Omassa tutkimuksessani isyyden ristiriitaiset tunteet ja kokemukset kiinnittyivät ryhmän isien elämänmuutosprosessiin vanhan päihdekeskeisen elämän ja uuden päihteettömän elämän risteyskohtaan ja tätä kautta myös heidän henkilökohtaisten päihderiippuvuudesta irtaantumiseen eli kuntoutuksen prosessiin. Toisin sanoen mielestäni isien kokemuskerronta ja heidän sisäisen tarinansa jäsentäminen oli yhteydessä siihen, missä vaiheessa kuntoutusprosessia ja elämänmuutosta miehet olivat. Omassa tutkimuksessani he olivat vielä aika alkuvaiheessa eli päihdekuntoutusta oli käytännössä kaikilla ryhmäläisillä kestänyt maksimissaan yksi vuosi. Olisikin mielenkiintoista tutkia isyyden kokemuskerrontaa tai kokemuksia yleensä toipumisprosessin eri vaiheissa. Toisaalta ristiriitaisen tunteiden ja isyyden kokemusten keskiössä olivat myös ryhmäläisten yleinen

turhautuneisuus omaan ja yleiseen päihdekuntoutustilanteeseen tai pikemminkin sen jatkoon liittyvään epävarmuuteen. Tällä oli selkeä kytkös ryhmäläisten isyyden kokemukserrontaan, mitä ilmentää tutkimuksessani parhaiten Pyryn tyyppitarina. Pyryn sanoma tuntuukin olevan isien ääntä edustaen: olemme halukkaita sitoutumaan isyyteemme, toivomme, että tekin palvelujärjestelmänä sitoudutte meidän kuntoutukseemme.

Kipeiden tunteiden osalta pohdin pitkään, nostaisinko analyysissäni vielä esiin viidennen tyyppitarinan, jonka olin alustavasti nimennyt Myrskyksi. Myrsky kuvasi kaikkia niitä päihderiippuvuudesta toipuvien ryhmäläisten isyyden kokemuksia, jotka liittyivät kerronnassa isyyden kipupisteisiin: vanhemmuuden arvosteluun ja kontrolloimiseen, stigmatisoitumisen ja leimaantumisen tunteisiin, lasten huostaanottoihin ja sijoituksiin, seuloihin sekä yleisesti hädän, tuskan, trauman ja voimattomuuden tunteisiin. Niihin kiinnittyi myös jossakin määrin viranomais- ja sosiaali- ja terveysviranomaisten päihderiippuvuudesta toipuvan vanhemmuutta arvioiva toiminta tai heidän ilmentämä päihderiippuvuudesta toipuvien isien kohtaaminen asiakastapaamisissa ja kulttuurisen hyvän vanhemmuuden/isyyden mallitarinan kontekstissa. (vrt. Kulmala ja Vanhala 2004, 98-114.) Nämä kipeät kokemukset ja niihin liittyvät tunteet ilmenivät erityisesti Tarinateatterin vierailukerroilla. Näyttelijöiden esittäessä isien kokemuksia, ei välttytty kyyneliltä ja syyllisyyden, surun, tuskan tai ahdistuksen tunteilta, kuten ei myöskään ilolta, onnelta, hymyltä ja naurulta. Nämä kipeiden kokemusten tarinateatterikerrat olivat kuitenkin niin henkilökohtaisia ja luottamuksellisia kokemuksia, että pitäydyin lopuksi jo eettisistä syistä tutkielmani puitteissa kiinnittämättä niitä Myrskyn tyyppitarinaan. Mahdollisen jatkotutkimuksen kannalta niistä saisi kuitenkin mielestäni todella hienon aineiston analysoitavaksi ja tulkittavaksi. Haluan silti tiivistää nuo kipeät kokemukset ja miesten minulle henkilökohtaisesti lausutut sanat yhdeksi lauseeksi koskettamaan meitä kaikkia muita (minut mukaan lukien), jotka elämme vapaina päihderiippuvaisesta vanhemmuudesta: huomataksa hyvä, antaa mahdollisuuksia ja armollisuutta, uskoa silloin, kun kukaan muu ei usko, kohdataksa ihminen ihmisenä, katsoka silmiin.

Ulla Kososen (2011, 685) mukaan päihdeisyyteen liittyvä kulttuurinen tarina kerrotaan yksipuolisesti ja todellisuutta vastaamattomaksi. Uskon tämän olevan totta. Olemme ihmisiä ja yhteiskunnallisina ja kulttuurisina toimijoina jossain määrin aina sidottuja

ennakkoluuloihimme, normeihin ja ihanteisiin, taustalla läsnä oleviin mallitarinoihin⁴¹. Niistä on kuitenkin hyvä tarpeen tullen vapautua ja muuttaa omaa näkökantaansa. Siitä esimerkkinä Isi tuli! ohjaajan minulle haastattelussa kertoma rehellinen kokemus omista ennakkoluuloistaan ennen kuin hän aloitti toimintansa Isi tuli! ryhmän ohjaajana:

*”Tämmöset narkkarit ja alkoholistit tulee ryhmään ja puhutaan isyydestä. Näin karrikoidusti...ensinnäkin ajattelin, että sitä päihdepuhetta ois paljon enemmän, mutta eihän sitä tarvinnu juuri yhtään rajoittaa, koska sitä ei juuri ollut. Ja jotenkin se isyys, se kuinka **vahvasti** ne oli siinä mukana. Monesti tuntui, että vahvemmin kuin minä itse. He sanoivatkin, että he on etuoikeutetussa asemassa., koska heillä on tää yhteisön tuki ja ei oo työtä ja he pysty panostaan siihen isyyteen ja se kyllä näkyi!”*

Vaikka aineistoni oli määrällisesti hyvin laaja en analyysini perusteella voi tehdä enkä tee siitä yleistettävää tulkintaa päihderiippuvuudesta toipuvien miesten isyyden kokemuksista ja niihin liittyvästä kerronnasta. Tutkimuksellinen fokukseni on ollut nostaa esille etnografisin menetelmin ja narratiivisesti lähestyen vähän tutkittua ilmiötä eli päihderiippuvaisten miesten isyyden kokemuksia ja sitä, millaista kokemuskerrontaa nämä kokemukset ilmentävät. Itse toteutin tavoitteeni vertaisryhmätoiminnan kautta, mutta niin ettei vertaisuus sinänsä ollut tutkimukseni tai tutkimusasetelmani keskiössä, vaan taustalla kokemuksien ilmentämisen mahdollistajana. Näen vastanneeni ainakin jossakin määrin tutkimuksellani asettamaani tavoitteeseen ja tutkimuskysymykseen. Tiedostan, että omalla tutkijan roolillani ja analyysityöskentelyni ja tulkintani kautta olen nostanut tiettyjä tarinatyyppejä esille. On siis mahdollista ja myös varsin odotettavaa, että aineistosta olisi voinut nostaa muitakin mahdollisia tyyppitarinoita ja niihin sisältyviä juonia ja isyyden toimintahahmoja. (vrt. Czarniawska -Joerges 2008, 62.)

Tutkija Ulla Kosonen (2011, 685) on tuonut hienosti esille sen, mikä voima omien tarinoiden kertomisella voi olla päihderiippuvaiselle isälle itselleen ja sekä heidän lapsilleen. On siis tärkeää edelleen jatkaa tämän kokemuskerronnan ja niihin liittyvien tarinoiden esilletuontia ja tutkimista. Itse pidän tärkeänä jatkaa tutkimustiedon keräämistä erityisesti sosiaalityön ytimen eli voimavaraistumisen ja toivon näkökulmasta. Haluaisin kuulla ja lukea enemmän päihderiippuvaisten isyyteen liittyviä kokemuksia ja näkemyksiä esimerkiksi päihdetyössä toimivien ammattilaisten kokemana. Myös tietoa isien

---

⁴¹ Tästä hyvänä esimerkkinä oli erään Isi tuli! ryhmäläisen varsin voimakkaat normittavat ja leimaavatkin mielikuvat ja näkemykset päihderiippuvaisista yksinhuoltajaäideistä, erityisesti jos he olivat taustoiltaan huumeista riippuvaisia nuoria äitejä.

vertaisryhmäohjaajien kokemuksista päihderiippuvaisten ja riippuvuudesta toipujien isyydestä olisi tutkimuksellisesti antoisaa saada.

Päätän tutkielmani yhden Isi tuli! ryhmäläisen isyyden pohdintaan:

”Se, mitä on itte huomannu, kun on ollu paljon näitä eri instansseja, jotka on tehny mun kaa duunia. Ja nyt perheen kans töitä. Niin on huomannu sen, että se normaalivanhemmuus, niin sanottu ”terve vanhemmuus” niin ei se oo sen erilaisempaa. Kun me ollaan vähän, jos me paljon saadaan sitä tukee, ni me ollaan vähän niin ku korkeekoulutetumpia vanhempia niin sanotusti vaikka. Siis ei normaalit perheet käy, joudu käymään läpi näin syvällisesti perusasioita”.

LÄHTEET

Aalto, Ilana. 2012. Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Aalto, Ilana. 2010. Katsaus isyyden historiaan sääty-yhteiskunnasta nykyaikaan. Teoksessa Johanna Mykkänen & Ilana Aalto. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyys-tutkimuksesta Suomessa 1990-2010. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 15-35.

Aalto, Ilana & Mykkänen, Johanna. 2010. Saatteeksi. Teoksessa Johanna Mykkänen & Ilana Aalto. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyystutkimuksesta Suomessa 1990-2010. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 9-11.

Aaltonen, Arja & Leimumäki, Anna. 2014. Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 119-152.

Andersson, Maarit, Hyytinen, Riitta & Kuorelahti, Marianne (toim.) 2013. Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus- ja vauva-aikana. Pidä kiinni -hoitojärjestelmä. 2. painos. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Andersson, Maarit, Eero Pirttijärvi ja Matti Rajamäki. 2011. Kokemusasiantuntijuudesta päihdetyössä. Teoksessa Juha Moring, Anne Martins, Airi Partanen, Viveca Bergman, Esa Nordling & Veijo Nevalainen (toim.) Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Toimeenpanosta käytäntöön 2010. THL Raportti 6/11. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 69-73.

Andersson, Sirpa. 2009. Matka vanhojen pariskuntien maailmaan. Yhteiskuntapolitiikka 74 (1), 84-87.

Antikainen, Ari. 2008. Kasvatus, elämäntietä ja yhteiskunta. Helsinki: WSOY.

Baker, Phyllis L. 2000. I Didn't Know: Discoveries and Identity Transformation of Women Addicts in Treatment. Journal of drug issues 30 (4), 863-880.

Beckmeyer, Jonathon J., Coleman, Marilyn & Ganong, Lawrence H. 2014. Postdivorce Coparenting Typologies and Children's Adjustment. Family Relations 63(4), 526-537.

Bell, Linda, Herring, Rachel & Annand, Fizz. 2020. Fathers and substance misuse: a literature review. Drugs and Alcohol Today 20 (4), 353-369.

Benoit, Cecilia & Magnus, Samantha. 2017. "Depends on the father": Defining problematic paternal substance use during pregnancy and early parenthood. Canadian Journal of Sociology. 42 (4), 379-402.

Buchanan, Julian & Young, Lee. 2000. Problem drug use, social exclusion and social reintegration: the client speaks. Teoksessa Jane Fountain (toim.) Understanding and responding to drug use: the role of qualitative research. Luxembourg: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Scientific Monograph Series Nro. 4, 155-161.

Carr, Alan. 2006. Involving Fathers in Psychological Services for Children, Cognitive and Behavioral Practice 13(1), 94-97.

- Cleveland, Lisa M., Bonugli, Rebecca J. & McClothen, Kelly S. 2016. The Mothering Experiences of Women With Substance Use Disorders. *Advances in Nursing Science*. 39 (2), 119-129.
- Coffey, Amanda 1999. *The ethnographic self: fieldwork and the representation of identity*. London: SAGE.
- Cortazzi, Martin. 2007. Narrative Analysis in Ethnography. Teoksessa Paul Atkinson, Sara Delamont, Amanda Coffey, John Lofland & Lyn H Lofland (toim.) *Handbook of Etnography*. London: SAGE, 384-394.
- Czarniawska-Joerges, Barbara. 2008. *Narratives in Social Science Research. Introducing Qualitative Methods series*. London: SAGE.
- Denzin, Norman K. 1989. *Interpretive Interactionism. Applied Social Research Methods series*. Newbury Park: Sage.
- Dunderfelt, Tony. 1998. *Elämäntarkkailu. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen*. 9.-10. painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Gergen, Mary. 1994. The social construction of personal histories: gendered lives in popular autobiographies. Teoksessa T. R. Sarbin ja J. I. Kitsuse (toim.) *Constructing the social*. London: Sage, 19-44.
- Granfelt, Riitta. 2007. "Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa". Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. *Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2007*. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto.
- Granfelt, Riitta. 1998. *Kertomuksia naisten kodittomuudesta* Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Granfelt, Riitta. 1992. *Asuntolan naisen elämää. Sosiaalipolitiikan laitos*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. 1994. Uusi etnografia ja elämän sosiaalinen rakentuminen. *Janus* 2 (4), 352-361.
- Gueta, Keren. 2013. Self-Forgiveness in the Recovery of Israeli Drug-Addicted Mothers: A Qualitative Exploration. *Journal of Drug Issues* 43 (4), 450-467.
- Eerola, Petteri. 2015. Hoivaisuus kulttuurisena valtavirtana. Katsaus suomalaisten miesten isyyshetimitiin. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (4), 414-419.
- Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna. 2015. Paternal masculinities in early fatherhood: dominant and counter narratives by Finnish first-time fathers. *Journal of Family Issues*, 36 (12), 1674-1701.
- Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna. 2014. Isyyshetimiten jäljillä. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 7-18.
- Eerola, Petteri & Huttunen, Jouko. 2011. Metanarrative of the "New Father" and Narratives of Young Finnish First-Time Fathers. *Fathering* 9 (3), 211-231.
- Elliott, Jane. 2005. *Using Narrative in Social Research. Qualitative and Quantitative Approaches*. SAGE Publications Ltd.

- Ehrmin, Joanne T. 2001. Unsolved Feelings of Guilt and Shame in the Maternal Role With Substance-Dependent African American Women. *Journal of Nursing Scholarship*. 33 (1), 47-52.
- Ehrnrooth, Jari. 1998. Intuitio ja analyysi. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.). *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus Ab, 30-41.
- Ekkeben, David & Chris Knoester (2001). Does Fatherhood Matter for Men? *Journal of Marriage and the Family* 63 (2), 381-393.
- Floersch, Jerry, Longhover, Jeffrey L. & Schwallie, Megan Nordquest. 2009. *Ethnography*. Teoksessa Mel Gray & Stephen A. Webb (toim.) *Social Work Theories and Methods*. Los Angeles: Sage, 152-160.
- Floersch, Jerry & Longhofer, Jeffrey L. & Schwallie Nordquest, Megan. 2013. *Ethnography*. Teoksessa Mel Gray & Stephen A. Webb (toim.) *Social Work Theories and Methods*. Los Angeles: Sage, 195-204.
- Flouri, Eirini & Ann Buchanan. 2004. Early Father's and Mother's Involvement and Child's Later Educational Outcomes. *British Journal of Educational Psychology* 74 (2), 141-153.
- Geertz, Clifford. 1973. *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Gordon, Tuula, Hynninen, Pirkko, Lahelma, Elina, Metso Tuija, Palmu Tarja & Tolonen, Tarja. 2007. Koulun arkea tutkimassa. Kokemuksia kollektiivisesta etnografiasta. Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 41-64.
- Gottzén, Lucas. 2019. Violent men's path to batterer intervention programmes: masculinity, turning points and narrative selves. *Nordic Journal of Criminology* 20 (1), 20-34.
- Grönfors, Martti. 1998. Laadullisen tutkimuksen kenttätutkimusmenetelmät. Toim. Vilkkä, Hanna. Hämeenlinna: SoFia. Saatavilla: <https://docplayer.fi/94349-Martti-gronfors-laadullisen-tutkimuksen-kenttatutkimusmenetelmät.html>
- Hakala, Katariina & Hynninen, Pirkko. 2007. Etnografisesta tietämisestä. Teoksessa Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 209-225.
- Hakkarainen, Pekka & Jääskeläinen, Marke. 2013. Huumeiden käytön haitat muille ihmisille. Teoksessa Katariina, Warpenius, Marja Holmila ja Christoffer Tigerstedt (toim.). *Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle*. Tampere: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 100-109.
- Hakovirta, Mia & Broberg, Mari. 2014. Isyys eron jälkeen. Teoksessa Petteri Eerola & Mykkänen Johanna (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 114-126.
- Halme, Nina. 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. *Acta electronica universitatis Tampereensis* 870. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul. 2007. *Ethnography*. 3. painos. London: Taylor & Francis.

Hardesty, Monica & Black, Timothy. 2009. Mothering Through Addiction: A Survival Strategy Among Puerto Rican Addicts. *Qualitative Health Research* 9 (5), 602-619.

Harré, Rom. 1983. *Personal Being. A Theory for Individual Psychoogy*. Oxford: Basil Blackwell.

Harvey, S., Schmied, V., Nicholls, D & Dahlen, H. 2015. Hope amidst judgement: the meaning mothers accessing opioid treatment programmes ascribe to interactions with health services in the perinatal period. *Journal of Family Studies*. 21 (3), 282-304.

Heikkinen, Hannu L.T. 2001. Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa. Aaltola, Juhani ja Valli, Raine. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus, 116 - 132.

Heino, Taina, Kyyhkynen, Tuula, Vänskä Riitta & Pahkonen, Aini. 2019. Kahlitseva häpeä – juomisen vaikutukset ikääntyvillä naisilla. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto. *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Vastapaino, 195-217.

Heino, Tarja ja Salla Säkkinen. 2011. Mitä näkyy lastensuojelun ikkunasta? Teoksessa Moring Juha, Anne Martins, Airi Partanen, Viveca Bergman, Esa Nordling ja Veijo Nevalainen (toim.). *Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Toimeenpanosta käytäntöön 2010*. THL Raportti 6/11. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 30-41.

Hock, Robert M. & Mooradian, John K. 2013. Defining Coparenting for Social Work Practice: A Critical Interpretive Synthesis. *Journal of Family Social Work* 16 (4), 314–331.

Holmes, Erin K. & Aletha C. Huston. 2010. Understanding Positive Father-child Interaction. *Children's Fathers', and Mothers' Contributions*. *Fathering* 8(2), 203-225.

Holmila, Marja, Kirsimarja Raitasalo, Ilona Autti-Rämö ja Irma-Leena Notkola. 2013. Päihdeongelmaisten äitien lapset. Teoksessa Warpenius, Katariina, Marja Holmila ja Christoffer Tigerstedt (toim.). *Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle*. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 36-46.

Holopainen, Katja. 1998. Äitiys on mahdollisuus. Päihdeongelmaisten äitien kuntoutus Oulunkylän ensikodissa. *Ensi- ja turvakotien liiton julkaisuja* 17.

Humphreys, Keith. 2004. *Circles of Recovery Self-Help Organizations for Addictions*. Cambridge: Cambridge University Press.

Huttunen, Jouko. 2010. Isyyteen sitoutuminen ja sen merkitys miehelle. *Suomen Lääkärilehti* 2010: 65 (3), 175-181.

Huttunen, Jouko. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja eroisia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huttunen, Jouko. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Arja Jokinen (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press, 169-193.

Huttunen, Jouko. 1993. Isä perheessä – Sosiaalinen Aikakauskirja 87 (6), 6-10.

Huttunen, Laura. 2010. Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 39-63.

Hyvärinen, Matti. 2007. Kertomus ja kertomuksen rajat. *Puhe ja kieli* (27:3), 127-140.

Hyytinen, Riitta. 2013. Hyvän asiakassuhteen merkitys. Teoksessa Maarit Andersson, Riitta Hyytinen & Marianne Kuorelahti (toim.) *Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus- ja vauva-aikana. Pidä kiinni -hoitojärjestelmä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 89-108.

Hännikäinen-Uutela, Anna-Liisa. 2004. Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. *Jyväskylä studies in education psychology and social research* 252. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hänninen, Vilma. 2018. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 188-208.

Hänninen, Vilma. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. *Acta Universitatis Tampere* 696. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hänninen, Vilma & Koski-Jännes. 1998. Vapautumisen tarinat. Teoksessa Anja Koski-Jännes (toim.) *Miten riippuvuus voitetaan*. Helsinki: Otava, 197-226.

Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika. 2018. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. 2. painos. Helsinki: Ethnos ry., 7-32.

Isätoimikunnan mietintö. 1999. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Juhila, Kirsi. 2008. Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 82-108.

Juhila, Kirsi. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. *Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi. 2004a. Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen ja Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 20-32.

Juhila, Kirsi. 2004b. Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. *Historiaa ja nykysuuntauksia*. *Janus* 12 (2), 155-183.

Kallinen, Kati, Pirskanen, Henna & Rautio, Henna. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa. *Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. Tallinna: United Press Global.

Kananen, Jorma. 2014. Etnografinen tutkimus: miten kirjoitan etnografisen opinnäytetyön? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananoja, Aulikki. 2017. Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. 4. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 27-32.

Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Sanna. 2017. Tutkiminen ja kehittäminen sosiaalialalla. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. 4. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 487-522.

Karttunen, Teija. 2019. Nais erityistä päihdehoitoa. Etnografinen tutkimus päihdehoitolaitoksen naistenyhteisöstä. *Jyu Dissertations* 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Kekäle, Jari & Eerola, Petteri. 2014. Isyyden tarinamarkkinoilla. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Tampere: Gaudeamus Oy, 19-31.
- Kekäle, Jari. 2007. Postmoderni isyys ja uskonnollisuus – tarinallinen näkökulma. Joensuun Yliopiston teologisia julkaisuja. N:o 19. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kerstis, Birgitta, Wells, Michael B. & Andersson, Ewa. 2018. Father group leaders' experiences of creating an arena for father support – A qualitative study. *Scandinavian journal of caring sciences*, 32 (2), 943-950.
- Kivijärvi, Saila, Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 47-68.
- Knuuti, Ulla. 2007. Matkalla marginaalista valtavirtaan? Huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 1/2007. Helsinki: Helsingin yliopisto
- Kokkonen, Sari. 2003. Työttömänä isänä perheessä ja yhteiskunnassa. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 238. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Kolehmainen, Jani & Aalto, Ilana. 2004. Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 9-25.
- Kolehmainen, Jani. 2004. Osallistuva isä – muuttunut mies? Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.). Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 89-108.
- Kontula, Osmo. 2018. Perhebarometri. 2020-luvun perhepolitiikkaa. Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E52/2018. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.
- Koski-Jännes, Anja. 1998. Miten riippuvuus voitetaan. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Koski-Jännes, Anja. 2014. Addiktoiden yhteiskunnalliset, sosiaaliset ja yksilölliset kehitysehdot. Teoksessa Kuusela Pekka & Mikko Saastamoinen (toim.) Hyvän elämän sosiaalipsykologia. Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. UNIPress, 84-100.
- Kosonen, Ulla. 2011. Päihdeongelmaisten miesten tarinoita isyydestä. Yhteiskuntapolitiikka 76 (6), 678-686.
- Kotovirta, Elina. 2009. Huumeriippuvuudesta toipuminen Nimettömien Narkomaanien toveriseurassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Tutkimus 10/2009 Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kukkola, Jani. 2018. Kokemuksen tutkimuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Virtanen Ira A. (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press, 41-63.
- Kulmala, Anna & Vanhala, Anni. 2004. Vanhemmuus marginaalissa: kulttuurinen mallitarina osana henkilökohtaista vanhemmuutta. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Gaudeamus, 98-114.

- Lahitnen-Antonakis, Satu. 2009. Päihderiippuvuudesta toipumisen kokemuksia – Miehet kertovat toipumisestaan ja sen ylläpidosta. Sosiaalityön pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto. Helsinki: Suomen setlementtiliitto.
- Laine, Timo. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 29-50.
- Lamb, Michael E. (toim.) 1986. The Father's Role. Applied Perspectives. New York: John Wiley & Sons.
- Lappalainen, Sirpa 2007. Havainnoinnista kirjoitukseksi. Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 113-133.
- Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa 2013. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 9. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Laub, John H. & Sampson, Robert. J. 2003. Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent boys to age 70. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna. 2014. Isät, työ ja perhe. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus Oy, 75-90.
- Lappalainen, Sirpa. 2007. Johdanto. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 9-14.
- Lähteenmäki, Marko, Hakyemez-Paul, Sevcan & Pihlaja, Päivi. 2019. Formal and informal sources of paternal support in early parenthood. *Early Child Development and Care* 189 (11), 1786-1799.
- Lähteenmäki, Marko & Neitola, Marita. 2014. Isien tukiverkostot vauvaperheissä. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus Oy, 65-74.
- Lämsä, Riikka. 2016. Kokemuksia ja metodologisia pohdintoja etnografiasta. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. 53, 211-214.
- Malin, Katja. 2006. Vertaistoiminnalla vähennetään huumehaittoja. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2), 197-203.
- Marttila, Annamaria. 2018. Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa – kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. 2. painos. Helsinki: Ethnos ry, 362-388.
- Matthews, Steve, Dwyer, Robyn & Snoek, Anke. 2017. Stigma and Self-Stigma in Addiction. *Bioethical Inquiry* 14, 275-286.
- McIntosh, James & McKeganey, Neil. 2001. Drugs: education, prevention & policy. Identity and Recovery from Dependent Drug Use: the addict's perspective. 8 (1), 47-59.
- McMahon, Thomas J. & Rounsaville, Bruce J. 2002. Substance abuse and fathering: adding poppa to the research agenda. *Addiction* 97 (9), 1109-1115.

- Meek, Rosie. 2011. The possible selves of young fathers in prison. *Journal of Adolescence*. 34 (5), 941-949.
- Meyer, John. 1988. Levels of analyses. The Life Course as a Cultural Construction. Teoksessa Matilda Riley (toim.) *Social Structures & Human Lives*. Newbury Park: Sage Publications, 49-62.
- Mietola Reetta. 2007. Etnografisesta haastattelusta etnografiseen analyysiin. Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 151- 176.
- Miettinen, Sonja. 2006. Eron aika. Tyttärien kertomuksia ikääntyneen vanhemman kuolemasta. *Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 4/2006*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mykkänen, Johanna & Eerola, Petteri. 2014. Sitoutuminen ja vastuu isyyden alussa. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 49-64.
- Mykkänen, Johanna. 2014. Isäksi tulon monet polut. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 32-48.
- Mykkänen, Johanna & Eerola, Petteri. 2013. Isyyteen sitoutuminen ja isän vastuu esikoisisien kertomana. *Kasvatus* 44 (1), 17-29.
- Mykkänen, Johanna 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. *Jyväskylän studies in education, psychology and social research* 382. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mykkänen, Johanna & Aalto, Ilana. 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyytutkimuksesta Suomessa 1990-2010. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/1isyyde-nihanteet.pdf>. (Viitattu 2.11.2018.)
- Mykkänen, Johanna. & Huttunen, Jouko. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko. *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia, 169-187.
- Myra, Siv Merete, Ravndal, Edle, Torsteisson, Vigdis Wie & Wiig, Eli Marie. 2016. Pregnant substance-abusing women in involuntary treatment: Attachment experiences with the unborn child. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift* 33 (3), 299-316.
- Nikander, Pirjo. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 432-445.
- Nätkin, Ritva. 2006. Johdanto. Kulttuurisista merkityksistä hoidon tutkimukseen. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) *Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat*. Jyväskylä: PS-kustannus, 5-21.
- Ovaskainen, Kaisa, Tarkiainen, Kati, Hyppölä, Jukka ja Sutinen, Ilkka. 2014. Alkukartoitusraportti. Erityisesti Isä -projekti. Saatavilla: Erityisesti Isä-projekti (kirkkopalvelut.fi)
- Paajanen, Pirjo. 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoivaisä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. *Perhebarometri 2006*. Väestötutkimuslaitos *Katsauksia E* 24/2006. Helsinki: Väestöliitto.

- Palkovitz, Rob. 2007. Transitions to fatherhood. Teoksessa Sean E. Brotherson & Joseph M. White (toim.) *Why fathers count. The importance of fathers and their involvement with children*. Tennessee: Men's Studies Press, 27-42.
- Palmu, Tarja. 2007. Kenttä, kirjoittaminen, analyysi – yhteenkietoutumia. Teoksessa Sirpa Lapalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 137-150.
- Paloniemi, Susanna & Collin, Katja. 2018. Etnografi työssä – kokemuksia organisaatiotutkimuksesta. Teoksessa Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Toinen painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 232-247.
- Pehkonen, Aini, Kekoni, Taru & Kuusisto, Katja. 2019. On aika puhua päihdeongelmaisten asiakkaiden oikeudesta päihdehuoltoon. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Vastapaino, 7-20.
- Peitsalo, Peter. 2008. Miesryhmät – teoista sanoihin. *Miessakit ry:n julkaisuja 2008:1*. Helsinki: Miessakit ry.
- Peled, Einat, Gavriel-Fried, Belle & Katz, Noam. 2012. "I've Fixed Things Up" : Paternal Identity of Substance-Dependent Fathers. *Family Relations* 61 (5), 893- 908.
- Pleck, Joseph. H. 2010. Paternal Involvement. Revised Conceptualization and Theoretical Linkages with Child Outcomes. Teoksessa Michael E. Lamb (toim.) *The Role of the Father in Child Development*. 5. painos. New Jersey: Wiley, 58-88.
- Poikonen, Heidi & Kekoni, Taru. 2019. Asiakkaan oikeudet ja niihin vaikuttavat tekijät päihdepalveluissa. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Vastapaino, 49-82.
- Prochaska, James O., DiClemente, Carlo. V. & Norcross, John C. 1992 In Search of How People Change. Applications to Addictive Behaviors. *The American psychologist* 47 (9), 1102-1114.
- Puuronen, Vesa. 2007. Etnografinen tutkimus. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 101- 120.
- Rantala, Taina. 2008. Kokemuksen etnografia – avain koulun arjen tunteisiin. Teoksessa Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.). *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. Tampere: Tampere University Press, 126-158.
- Rantalaiho, Minna 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 202–229.
- Rauhala, Lauri. 2014. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Rastas, Anna. 2010. Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 64-89.
- Riessman Catherine Kohler. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. Thousand Oaks, Cal.: SAGE Publications, Inc.

Rotkirch, Anna, Tammisalo, Kristiina, Miettinen, Anneli & Berg, Venla. 2017. Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Perhebarometri 2017. Helsinki: Väestöliitto ry.

Ruisniemi, Arja 2006a. Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ruisniemi, Arja. 2006b. Vanhemmuus päihderiippuvuudesta toipumisen voimavarana. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Jyväskylä: PS-kustannus, 165-187.

Ruusuvuori, Johanna. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424-431.

Rönkä, Anna, Oravala, Anna & Pulkkinen, Lea. 2003. Turning Points in Adults' Lives: The Effects of Gender and the Amount of Choice. *Journal of Adult Development* 10 (3), 203-215.

Rönkä, Anna, Oravala, Anna & Pulkkinen, Lea. 2002. "I met this wife of mine and things got onto a better track" Turning points in risk development. *Journal of Adolescence* 25 (1), 47-63.
Saaranen, Anita & Eskola, Jari. 2003. Narratiiveja narratiiveista. Eläytymismenettelmäaineiston koettelua. Teoksessa Jari Eskola, Anja Koski-Jännes, Eija Lamminluoto, Anita Saaranen, Mikko Saastamoinen ja Katja Valtanen (toim.) Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita. Kuopion yliopisto: Kuopio, 143-163.

Saarikallio-Torp, Miia & Haataja, Anita. 2016. Isien vanhempainvapaiden käyttö on yleistynyt. Ketkä isistä vapaita käyttävät ja ketkä eivät? Teoksessa Anita Haataja, Ilpo Airio, Miia Saarikallio-Torp & Maria Valaste (toim.) Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. Helsinki: Kela, 80-115.

Salo, Arttu. 2017. Isien alkoholikäytön kulttuurisia jäsenyyksia Isäasentoja- ja Isipappablues -teosten valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (6), 641-650.

Sarkadi, Anna, Robert Kristiansson, Frank Okerblaid & Sven Bremberg 2007. Fathers' Involvement and Children's Developmental Outcomes. A Systemic Review of Longitudinal Studies. *Acta Paediatrica* 97(2), 153-158.

Saastamoinen, Mikko. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti: Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampere University Press, 168-180.

Sévon, Eija. 2009. Maternal Responsibility and Changing Relationality at the Beginning of Motherhood. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 365. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Säävälä, Hannu, Pohjoisvirta, Riitta, Keinänen, Eero & Salonen, Santtu (2006). Johdanto. Teoksessa Hannu Säävälä, Riitta Pohjoisvirta & Eero Keinänen (toim.) Mies Varikolle – apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun Ensi- ja turvakoti ry, 13-16.

Söderström, Kerstin & Skårderud, Finn. 2013. The Good, The Bad, and the Invisible Father: A Phenomenological Study of Fatherhood in Men with Substance Use Disorder. *Fathering* 11 (1), 31- 51.

Terävä, Johanna & Eerola, Petteri. 2020. Vankeusaikana isyydelle annetut merkitykset ja jännitteiset tunteet isien kertomana. *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (2), 181-190.

Terävä, Johanna & Marja-Leena Böök. 2019. Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen – mitä, miksi ja miten? Teoksessa Päivi Hietanen, Vesa Keinonen ja Maarita Kettunen (toim.) Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 4. Helsinki: Ensi- ja turvakotiliittojen ry, 11-19.

Tourunen, Jouni, Kaskela, Teemu & Weckroth, Antti. 2019. Päihdekuntoutusohjelmat vankilassa. Historiallinen katsaus sekä ohjaajien ja vankien kokemukset. A-klinikkasäätiön raporttisarja 68. Helsinki: A-klinikkasäätiö.

Tuomi, Jouni. & Sarajärvi, Anneli. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Turner, Emily 2017. "I Want to Be a Dad to Him, I Don't Just Want to Be Someone He Comes and Sees in Prison": Fatherhood's Potential for Desistance. Teoksessa Hart, Emily L. & van Ginneken, Esther F. J. C. (toim.) New Perspectives on Desistance. Theoretical and Empirical Development. London: Palgrave MacMillan UK, 37-59.

Tökkäri, Virpi. 2018. Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Virtanen Ira A. (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press, 64-84.

Ukkonen, Taina. 2000. Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vahtel, Käthlin, Eilmann, Karin, Pühvel, Janne & Kangasniemi, Mari. 2021. Expectant fathers' experiences of family-centred births in Estonia: a qualitative study. Midwifery 96, 1-7.

Vanhala, Anni. 2005. Paikka ja asiakkuus. Etnografia naisten Asuntolasta. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vierula, Tarja. 2016. Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökoh-
taisessa elämässä. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto.
Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 261-290.

Vilén, Marika, Leppämäki, Päivi ja Ekström, Leena. 2005. Vuorovaikutuksellinen tukeminen
sosiaali- ja terveystalalla. Porvoo; Helsinki: WSOY.

Vilkko, Anni. 1998. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa Mäkelä, Klaus
(toim.). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus Ab, 81-98.

Vilkko, Anni (1997) Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Hel-
sinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

Virtanen, Juha. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa
Metsämuuronen Jari (toim.). Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: International Me-
thelp Ky, 151-213.

Vuori, Jaana. 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen
(toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 29-63

White, William L. & Evans, Arthur C. 2013. The Recovery Agenda: The Shared Role of Peers
and Professionals. Public health reviews 35 (2), 1-15.

Williams, Izaak L. 2014. Decilensing Farherhood: Making the Invisible Visible Within Substance Use Disorder Treatment. *Journal of Groups in Addiction & Recovery* 9 (2), 160-185.

LIITE 1: TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

TUTKIMUSLUPAPYYNTÖ

Haen tällä hakemuksella tutkimuslupaa Lyömätön Linja Espoossa ry:n hallitukselta.

Olen sosiaalityön pääaineopiskelija Turun yliopistosta. Aloitan kuluvana syksynä 2014 opintoihini kuuluvan pro gradu –tutkielman teon. Työstän tutkielmani yhteistyössä Lyömätön Linja Espoossa ry:n kanssa. Tutkimuskohteenani on *Isi tuli! –ryhmätoiminta*, jonka tavoitteena on edistää vastuullista isyyttä ja kumppanuutta. Ryhmä on ammatillisesti ohjattu vertaistukiryhmä, joka kokoontuu syksyn 2014 aikana Lyömätön Linja Espoossa ry:n tiloissa Leppävaarassa.

Tutkielmani ohjaajana toimii Turun yliopiston sosiaalityön professori Leo Nyqvist. Tutkielmani teko on vasta aluillaan. Tällä hetkellä olen perehtymässä tutkimuskohteeni *Isi tuli –ryhmän* toimintaan ja historiaan. Kartoitan myös tutkimuskohteeseen liittyvää ja sitä tukevaa teoreettista kirjallisuutta. Minulla on harkittavana muutama konkreettisesti tutkittu tutkimusaihe, joista yksi on Lyömättömän Linjan työntekijöiden esittämä toive tutkia *Isi tuli! –ryhmäläisten* antamia merkityksiä ryhmän toiminnalle. Kohteena tällöin ovat miesten omat kokemukset.

Varsinainen tutkielmani aihe ja tutkimusongelma täsmentyvät syksyn 2014 ja talven 2015 aikana. Kyseessä on laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelminä toimivat alustavasti ryhmäläisten ja sen toiminnan henkilökohtainen havainnointi sekä ryhmätaapaamisista kerätyn dokumenttien ja nauhoitettujen keskustelujen tarkastelu ja reflektointi. Myöhemmin, tutkimuksen täsmentyessä ja tutkimussuunnitelman varmistuttua, tavoitteenani on syventää aineistonkeruuta ryhmäläisten henkilökohtaisilla haastattelulla.

Ryhmäläisten osallistuminen tutkimukseen perustuu vapaaehtoisuuteen, joka varmistetaan suullisesti sekä kirjallisesti. Tutkittavat voivat myös milloin tahansa keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen. Heillä on halutessaan mahdollisuus kysyä lisätietoja tutkimuksesta. Tutkittavien ryhmäläisten yksityisyys huomioidaan ja suojataan. Tutkimuksessa huomioidaan myös muut eettiset seikat ja siinä noudatetaan hyvää tieteellistä tutkimustapaa. Ryhmäläisiltä kerättyä aineistoa käsitellään ja säilytetään huolella ja luottamuksellisesti ja sitä käytetään vain tutkielman tarpeisiin. Tarvittaessa materiaali arkistoidaan huolella tulevia tutkimushankkeita varten. Annan mielelläni lisätietoa tutkimuksesta. Yhteystiedot ovat alla.

Espoossa 23.9.2014

Tanja Haltiala
sosiaalityön pääaineopiskelija, YTM
tamahal@utu.fi

LIITE 2: SAATEINFO TUTKIMUKSESTA

SAATE: VERTAISRYHMÄN HAVAINNOINTI JA HAASTATTELULUVAN PYYTÄMINEN

Hei isä -ryhmäläinen!

Sydämellinen kiitos, että osallistut tutkimukseeni!

Olen sosiaalityön pääaineopiskelija Turun yliopistosta. Teen opinnäytetyötä, jonka tavoitteena on tutkia **Isi tuli! –vertaistukiryhmän merkitystä ja kokemusta Sinulle. Tavoitteenani on myös saada tutkimukseni kautta isien ääni paremmin kuuluville!**

Tutkimukseni alkoi syksyllä 2014, jolloin havainnoin silloista Isi tuli! ryhmää ja ryhmäläisiä. Tuolloin haastattelin myös osaa ryhmäläisistä. Syksyn 2015 aikana osallistun muutaman kerran Isi tuli -ryhmäkerroille Lyömättömän Linjan Espoossa tiloissa. Näillä kerroilla olen mukana kuuntelemassa ja havainnoimassa ryhmän toimintaa ja vuorovaikutusta. Lisäksi minulla on tutkimuksessani käytettävissä jokaisen ryhmäkerran ääninauhoitukset.

Halutessasi voit osallistua myös kahdenkeskiseen haastatteluun kanssani. Haastattelu vie aikaasi noin yhdestä kahteen tuntia. Haastattelun välissä on mahdollisuus pitää pieniä taukoja. Haastattelutilanne nauhoitetaan, jonka jälkeen se muutetaan tekstitiedostoksi.

Ryhmäkerroilla tehtyjä havaintoja, nauhoitettuja ryhmäkertoja sekä haastatteluja käsitellään luottamuksellisesti. Kaikki kerätty aineisto tullaan säilyttämään huolella ja se pysyy vain omassa käytössäni. Tutkimuksen valmistuttua nauhoitetut haastattelut, ryhmäkertojen ääninauhoitukset ja omat muistiinpanoni tuhotaan.

Tutkimuksen aikana esille tulleita asioita raportoidaan opinnäytejulkaisussa ja julkaisu voi sisältää suoria otteita aineistosta, kuten haastatteluista. Julkaisussa voidaan viitata ikääsi tai ammattiisi. ***Sinua ei kuitenkaan voida välittömästi tunnistaa julkaisusta.*** Opinnäytetyöjulkaisussa sinua ei mainita omalla nimelläsi, vaan peitenimellä. Peitenimiä käytetään myös, jos tutkimuksessa viitataan tutkimuksen ulkopuolella oleviin ihmisiin. Tarpeen mukaan myös tietyt paikkatiedot (kuntoutusyksiköt tms.) voidaan muuttaa tai poistaa kokonaan.

Halutessasi, voit keskeyttää osallistumisesi tutkimukseen milloin tahansa. Haastattelussa voit myös kieltäytyä vastaamasta sinulle esitettyyn kysymykseen. Haastattelusta kieltäytyminen tai sen keskeyttäminen ei vaikuta Isi tuli –ryhmän osallistumiseesi.

Vastaan mielelläni kaikkiin tutkimukseen liittyviin kysymyksiin. Otathan siis yhteyttä matalalla kynnyksellä!

Ystävällisin terveisin,

Tanja Haltiala
sosiaalityön pääaineopiskelija
tamahal@utu.fi

LIITE 3: RYHMÄLÄISEN KIRJALLINEN SUOSTUMUS

LUPA HAVAINNOINTIIN JA HAASTATTELUUN

Suostumus

Minä _____ annan suostumukseni osallistua sosiaalityön pääaineopiskelijan (Tanja Haltialan) opinnäytetyön aineiston keräämiseen: ryhmäkertojen havainnointiin ja mahdolliseen henkilökohtaiseen haastatteluun. Suostun myös siihen, että kerättävä aineistomateriaali nauhoitetaan. Kerättyä ja nauhoitettua aineistoa tullaan hyödyntämään opinnäytetyössä, jossa tavoitteena on tutkia Isi tuli –vertaistukiryhmäläisten kokemuksia ryhmästä. Tutkimuksen aikana saatu aineisto säilytetään huolellisesti ja luottamuksellisesti. Tutkimuksen valmistuttua nauhoitettu haastattelu- ja havainnointiaineisto hävitetään. Tutkimustulokset raportoidaan niin, ettei haastateltavan (tai hänen läheisten) henkilöllisyys ole tunnistettavissa.

Tutkija noudattaa tutkimuksen ja haastattelujen aikana hyvää ja eettistä tieteellistä tutkimustapaa, mikä huomioi myös tietosuojalainsäädäntöön liittyvät ohjeet.

Paikka, aika, allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 4: HAASTATTELURUNKO

ISI TULI -VERTAISRYHMÄN HAASTATTELURUNKO

Perustiedot:

- Haastateltavan nimi ja ikä
- Siviilisäätö, lasten määrä /lasten iät
- Ammatti

Päihdetausta:

- Milloin päihteiden käyttö alkoi? (Miksi?) (Onko lapsuudenkodissa käytetty päihteitä?)
- Mitä päihteitä käyttänyt?
- Päihteiden käyttöön liittyvät muut sosiaaliset ongelmat?
- Lopettamispäätös? Mikä motivoi lopettamaan?
- Kuntoutus? (Missä ja kuinka kauan kestänyt?)
- Aiemmat kuntoutukset ja mahdolliset retkahdukset?

Isyys ja vanhemmuus:

- Oma isäsuhte omassa lapsuudessa? (Suhde isoiisiin?)
- Oma isäsuhte aikuisena?
- Suhde äitiin?
- Suhteet omaan lapseen/lapsiin? (ennen ja nyt?) (Minkä ikäisenä saanut lapset ja missä elämäntilanteessa?)
- Isyydessä kohdatut haasteet? Haastavia tilanteita isyyden aikana?
- Parisuhte ja isyys? Saako tukea isyyteensä elämänkumppaniltaan? Miten parisuhteessa menee? Parisuhteen arki, odotukset ja haaveet? jne.
- Viranomaisien suhtautuminen ja odotukset ja asenteet - isänä oleminen?

Isi tuli -vertaistukiryhmä:

- Miten sai tietää ryhmästä?
- Mikä sai lähtemään mukaan ryhmän toimintaan?
- Muita mahdollisia vertaistukiryhmiä ja kokemuksia niistä?
- Kokemus ryhmästä?
  - Jatka lausetta: " *Isi tuli ryhmä on minulle kuin....* "
  - Keskustelua siitä, mitä haastateltava on kirjoittanut yllä olevan lauseen jatkeeksi.
  - Ryhmän antamat mahdolliset voimavarat ja positiiviset kannustukset?
  - "Parasta" tämän ryhmän toiminnassa?
  - Ryhmätoiminnassa koetut pettymykset?

- Vertaistuen toimivuus? Suhteet muihin ryhmäläisiin? Luottamus ryhmäläisten välillä?
- Mielenpitoet ohjaajista ja ryhmätiloista (Lyömätön Linja)?
- Muutosehdotuksia ryhmän toiminnalle?
- Ulkopuolisen tarkkailijan olo ryhmässä? Miten koki sen?
- Mitä ryhmän jälkeen tapahtunut? Lähtöleveys? Miten kuntoutus jatkuu?
- Mistä hakee ryhmän jälkeen tukea/voimavaroja isyyteensä/päihitteettömyyteensä jne.?